

ISSN 2519-2558

**НАУКОВІ ЗАПИСКИ
НАЦІОНАЛЬНОГО
УНІВЕРСИТЕТУ
«ОСТРОЗЬКА АКАДЕМІЯ»**

Серія «Філологія»

Науковий журнал
(щоквартальник)

Випуск 18(86)

Острог
Видавництво Національного університету «Острозька академія»
2023

УДК: 81. 161. 2+
81. 111
ББК: 81. 2 Укр. +
81. 2 Англ.
Н 34

*Науковий журнал затверджено наказом Міністерством освіти і науки України
Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації
Серія КВ № 23153-12993Р від 23.02.2018 р.*

*Журнал належить до списку наукових фахових видань України (категорія «Б»)
Наказ Міністерства освіти і науки України від 29.06.2021 р. № 735*

Проіндексовано наукометричною базою Index Copernicus ICV 2019: 68.68. та Google Scholar

*Рекомендовано до друку вченою радою
Національного університету «Острозька академія»
(протокол № 3 від 26 жовтня 2023 року)*

Редакційна колегія / Editorial Board:

Архангельська Алла Мстиславівна, доктор філологічних наук, професор; факультет романо-германських мов, Національний університет «Острозька академія» – голова редколегії;

Бетко Ірина Павлівна (Irena Betko), кандидат філологічних наук, професор Вармінсько-Мазурського університету в місті Ольштин (Польща);

Деменчук Олег Володимирович, доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри романо-германської філології факультету іноземної філології Рівненського державного гуманітарного університету;

Красовська Гелена Михайлівна, доктор габілітований, професор, Інститут славистики Польської академії наук, Польща;

Левчук Павло (Pavlo Levchuk), доктор гуманітарних наук у дисципліні мовознавство, ад'юнкт, Institute of Slavic Studies, Polish Academy of Sciences. Інститут славистики Польської академії наук, Польща;

Максимчук Віталій Васильович, кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри української мови і літератури Національного університету «Острозька академія»;

Підкуймуха Людмила Миколаївна, кандидат філологічних наук, Національний університет «Кієво-Могилянська академія»;

Поліщук Ярослав Олексійович, доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри україністики, Університет ім. Адама Міцкевича в Познані, Польща;

Худолій Анатолій Олексійович, кандидат філологічних наук, доктор політичних наук, професор, завідувач кафедри англійської філології факультету романо-германських мов Національного університету «Острозька академія»;

Шарова Тетяна Михайлівна, доктор філологічних наук, професор, головний науковий співробітник відділу роботи з обдарованою молоддю Державної наукової установи «Інститут модернізації змісту освіти»;

Янковська Жанна Олександрівна, доктор філологічних наук, проф. кафедри культурології та філософії, Національний університет «Острозька академія».

Н 34 Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Філологія»: науковий журнал. Острог : Вид-во НаУОА, 2023. Вип. 18(86). 122 с.

ISSN 2519-2558

DOI: 10.25264/2519-2558-2023-18(86)

У збірнику містяться статті, присвячені проблемам сучасного мовознавства та порівняльного літературознавства, а також методиці навчання іноземних мов. Збірник рекомендовано науковцям, викладачам, студентам-філологам і всім, хто цікавиться філологічною наукою.

УДК: 81. 161. 2+

81. 111

ББК: 81. 2 Укр. +

81. 2 Англ.

Адреса редколегії:

*35800, Україна, Рівненська обл., м. Острог, вул. Семінарська, 2,
Національний університет «Острозька академія», факультет романо-германських мов*

ЛІНГВОДИДАКТИКА ТА СОЦІОЛІНГВІСТИКА

Отримано: 10 липня 2023 р.

Прорецензовано: 1 серпня 2023 р.

Прийнято до друку: 14 серпня 2023 р.

e-mail: rweselka@gmail.com

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-5992-5441>

e-mail: ivanenko.switlana@gmail.com

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-1855-2888>

<https://scholar.google.com.ua/citations?user=MXc5e24AAAAJ&hl=uk>

DOI: 10.25264/2519-2558-2023-18(86)-3-8

Ворошилова Р. В., Іваненко С. М. Комунікативно-прагматичні характеристики німецькомовних вебінарів на кліматичну тематику. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Філологія»*. Острог : Вид-во НаУОА, 2023. Вип. 18(86). С. 3–8.

УДК: 811.112.2:001.8]:551.58

Ворошилова Рената Вікторівна,
*пошукачка кафедри теорії, практики та перекладу німецької мови,
Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»*
Іваненко Світлана Мар'янівна,
*доктор філологічних наук, професор кафедри іноземних мов,
Український державний університет імені Михайла Драгоманова*

КОМУНІКАТИВНО-ПРАГМАТИЧНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ НІМЕЦЬКОМОВНИХ ВЕБІНАРІВ НА КЛІМАТИЧНУ ТЕМАТИКУ

Статтю присвячено дослідженню німецькомовних вебінарів на кліматичну тематику, а саме: виявленню, аналізу та опису їхніх комунікативно-прагматичних особливостей. У роботі вивчено наявні визначення поняття вебінар, розглянуто відмінності вебінару від інших форм комунікації, описано особливості його перебігу та сфери застосування. З метою ілюстрації проаналізовано два вебінари від різних організацій на схожу тематику. Встановлено, що ключовими характеристиками вебінару є віртуальність, синхронність з можливістю його асинхронного перегляду, інтерактивність, плановий характер, наявність ролей (модератор, доповідачі, слухачі), описано триетапну структуру вебінару (вступна частина, етап доповідей, етап обговорення і відповідей на запитання), визначено мовні та мовленнєві особливості кожного етапу. Для вступної частини вебінару типовим є підготовлене усне монологічне мовлення з шаблонними висловами, яке визначено нами як монолог-розповідь. На етапі доповідей спостерігаємо підготовлений усний монолог-міркування з вступом, аргументативною структурою головної частини «теза – аргументи – умовивід» і висновками. Аналіз мовленнєвих форм, а також тональності мовлення доповідачів та модераторів показав, що мовці обирають ті засоби, які дозволяють досягнути їхнього комунікативного наміру: не лише надати інформацію, а й передусім привернути увагу слухачів до проблеми, викликати у них інтерес та довіру до дій осіб, причетних до проблеми збереження природних кліматичних умов Європи і світу. Враховуючи це, визначено основні функції вебінару на кліматичну тематику: комунікативна, прагматична, інформативна, та експресивна, які вступають у субординативні відносини. Комунікативна і прагматична функції проявляються на матеріалі вебінару у гібридній формі і підпорядковують через комунікативну мету й інтенцію адресантів його інформативну та експресивну функції.

Вебінар на кліматичну тематику є актуальною і важливою формою комунікації, а подальше дослідження цієї теми – перспективним для германістики та перекладознавства.

Ключові слова: вебінар, клімат, усне підготовлене мовлення, монолог-міркування.

Renata Voroshylova,
*researcher at the Department of Theory, Practice and Translation of the German Language,
National Technical University of Ukraine «Ihor Sikorskyi Kyiv Polytechnic Institute»*
Svitlana Ivanenko,
*University professor with the degree of habilitated doctor of Philology,
Ukrainian State Mykhajlo Drahomanov University*

COMMUNICATIVE AND PRAGMATIC CHARACTERISTICS OF GERMAN-LANGUAGE WEBINARS ON CLIMATE ISSUES

The article is devoted to the study of German-language webinars on climate issues, namely, to the identification, analysis and description of their communicative and pragmatic features. The paper examines the existing definitions of the concept of webinar, considers the differences between webinars and other forms of communication, and describes the peculiarities of its course and field of application. For the purpose of illustration, two webinars from different organisations on similar topics are analysed. We establish that the key characteristics

of a webinar are virtuality, synchronicity with the possibility of asynchronous viewing, interactivity, planned nature, and the presence of roles (moderator, speakers, listeners), describes the three-stage structure of a webinar (introductory part, presentation stage, discussion and question and answer stage), and identifies the language and speech features of each stage. The introductory part of the webinar is typically a prepared oral monologue with template expressions, which we define as a monologue-narrative. At the stage of presentations, we observe a prepared oral monologue-reflection with an introduction, an argumentative structure of the main part «thesis – arguments – inference» and conclusions. The analysis of the speech forms and tone of voice of the speakers and moderators showed that the speakers choose the means that allow them to achieve their communicative intention: not only to provide information, but also, above all, to draw the attention of the audience to the problem, to arouse their interest and trust in the actions of those involved in the problem of preserving the natural climate conditions in Europe and the world. The article is devoted to the study of German-language webinars on climate change. Given this, the main functions of a webinar on climate change are identified: communicative, pragmatic, informative, and expressive, which enter into a subordinate relationship. The communicative and pragmatic functions are manifested in the webinar material in a hybrid form and subordinate its informative and expressive functions through the communicative purpose and intention of the addressees.

A webinar on climate change is a relevant and important form of communication, and further research on this topic is promising for Germanic studies and translation studies.

Keywords: webinar, climate, prepared oral speech, monologue-reflection.

Постановка проблеми. У сучасному світі, де технології швидко розвиваються, з'являються нові способи комунікації, які змінюють наше сприйняття та спосіб взаємодії з іншими людьми, зокрема дозволяючи спілкуватися та обмінюватися інформацією на відстані в режимі реального часу. Одним з таких інструментів для спілкування, презентацій, дискусій та навчання у віртуальному просторі є вебінар як різновид мовленнєвого жанру «семінари», що виник при застосуванні можливостей всесвітньої мережі Інтернет.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Поняття «вебінар» (англ. webinar) утворено поєднанням двох слів «веб» (англ. web – павутина), що позначає інтернет-простір, та «семінари» – групове заняття, у межах якого учасники виступають з доповідями, ставлять один одному запитання, дискутують. Протягом останніх років ця форма публічних виступів привернула увагу спеціалістів з різних галузей: педагогів, політиків, маркетологів тощо. Їй присвячені численні дослідження, як в англomовному, так і в українськомовному та німецькомовному середовищах. Зокрема різні характеристики вебінарів як технології навчання досліджували науковці Н. Морзе, О. Ігнатенко, М. Гелльнер, Д. Кеган, Е. Швенке, Г. Фріч. Особливості застосування вебінарів у маркетингу були об'єктом вивчення у працях В. Крігера, Л. Гаррісон, К. Каппа, Л. Вінгейт.

Мета і завдання дослідження. Пропоноване дослідження присвячено німецькомовним вебінарам у сфері екології, які все частіше з'являються в мережі Інтернет, і є важливою формою комунікації як для фахівців, так і для всіх, хто цікавиться темою захисту довкілля і його клімату зокрема. Мета статті полягає у визначенні та описі основних комунікативно-прагматичних характеристик німецькомовних вебінарів на кліматичну тематику.

Виклад основного матеріалу. Вивчення наукових публікацій щодо вебінарів дає підставу стверджувати, що наразі не існує єдиного визначення вебінару. Українські дослідники дефінують його як «технологію, яка дозволяє повною мірою відтворити умови колаборативної (спільної) форми організації навчання, а саме: семінарського, лабораторного заняття, лекцій, використовуючи засоби аудіо-, відеообміну даними та спільної роботи з різноманітними об'єктами, незважаючи на те, що його учасники можуть фізично знаходитися в різних місцях» (Морзе Н. В., 2010, 33) або як «форму публічного виступу з метою донесення знань за допомогою Інтернету» (Адамія З., Онкович Г., Онкович А., 2020, с. 8).

У німецькомовному просторі зустрічаємо схоже визначення: семінар, що проводиться в Інтернеті – як у класичних підручниках (Krieger, W., 2020), актуальних словниках (Educalingo. Das Wörterbuch für neugierige Menschen), фахових публікаціях (Göllner, M. & Kammerer, L., 2018), так і на різноманітних освітніх та маркетингових вебсторінках. Крім цього, деякі джерела особливо наголошують на можливості взаємодії учасників вебінару з мовцем та один з одним: «Зазвичай основна увага приділяється передачі конкретного навчального матеріалу за допомогою відеопотоку в реальному часі та паралельної демонстрації слайдів. ...вебінари відбуваються у визначений час, щоб мовці та слухачі могли зустрічатися одночасно, тобто синхронно, і спілкуватися один з одним – зазвичай за допомогою чату. Крім того, часто є можливість включити інші інтерактивні елементи, наприклад, опитування» (Leibniz-Institut für Wissensmedien (IWM) (o.D.). електронний ресурс). Таким чином, основними характеристиками вебінару, що вирізняють його з-поміж інших форм спілкування, є віртуальність, інформативність та інтерактивність.

Вебінари надають безліч можливостей для організації ефективного навчання та спілкування, зокрема в бізнесі, освіті, маркетингу, медіа та багатьох інших галузях. Цей інтерактивний формат зустрічі дозволяє учасникам активно залучатися до процесу, ставити питання, ділитися думками та досвідом, що робить його значно більш ефективним порівняно з традиційними формами комунікації. Для організації вебінару використовують різні технології та інтернет-платформи, які обирають залежно від мети, формату, тривалості та цільової аудиторії.

Як правило, на вебінарі присутні мовець (або кілька мовців) та слухачі. Мовець спілкується з аудиторією за допомогою мікрофона та вебкамери через мережу інтернет. При цьому він може демонструвати презентацію (текст, зображення, графіки, таблиці тощо) у цифровому форматі, ділитися відео- та аудіозаписами. Слухачі під час або після виступу мають можливість ставити запитання у текстовому чаті, спілкуватися з мовцем та між собою. Цим вебінар відрізняється від інших видів онлайн-зустрічей, де присутній двосторонній відео- та аудіозв'язок між учасниками.

Цю відмінність підкреслюють також онлайн-платформи (Zoom, MS Teams, Webex тощо), які пропонують різні ліцензії для звичайних онлайн-зустрічей (англ. meetings) та вебінарів. Наприклад, при використанні Zoom Webinars ділитися відео, аудіо чи зображенням екрана може лише організатор, а слухачі використовують для спілкування вікно чату. До того ж ця ліцензія дозволяє долучати до 50 000 слухачів, тоді як для ліцензії Zoom Meetings максимальна кількість учасників – 500 (Zoom Support. Getting Started with Zoom Webinars. January, 3, 2023 електронний ресурс). Підтримка MS Teams теж значає, що ліцензія для вебінарів передбачає наявність одного чи декількох доповідачів, які діляться ідеями та/або навчають аудиторію. Кількість учасників при цьому – до 1000, для звичайної зустрічі – до 300 (Microsoft. Вебінари в Microsoft Teams електронний ресурс).

При цьому вебінар не обов'язково є одноразовим заходом. Він також може стати початком більш тривалої та глибокої дискусії, сприяти створенню мережі або навіть стати зародком проекту. Вебінар може бути розроблений таким чином, щоб

сприяти формуванню спільноти, а також функціонувати як місце для її постійної діяльності, забезпечуючи соціальну взаємодію і можливість для учасників обмінюватися питаннями та ідеями й обговорювати їх (Creelman A. Arnason H. Roethler D. Електронний ресурс).

Протягом останніх десятиліть актуальною темою для обговорень як у політичному, науковому середовищі, так і в повсякденному спілкуванні є збереження клімату. Цій темі присвячені численні дослідження, книги, статті і також вебінари. З метою ілюстрації різновидів вебінарів на кліматичну тематику, розглянемо два вебінари, які стосуються Зеленого курсу (Green Deal) – набору політичних ініціатив з загальною метою зробити Європу кліматично нейтральною до 2050 року.

Ймовірно найбільшою організацією Європи, яка проводить вебінари на політичні, економічні, екологічні теми є Europe Calling. Станом на березень 2023 року вона організувала 147 вебінарів, у яких взяли участь понад 150 000 слухачів та 450 високошановних гостей, серед яких експерти з питань фінансів та економіки, науковці, міністри Німеччини, Австрії, Італії та Греції. Ці вебінари проводилися німецькою, англійською, французькою та іноді італійською мовами (залежно від конкретного випадку), при цьому безперешкодне взаєморозуміння забезпечує синхронний переклад (Europe Calling. Електронний ресурс). Вебінари проводяться наживо на платформі Zoom, записи вебінарів доступні на YouTube-каналі «Europe Calling», а також розсилаються організаторами всім зареєстрованим на вебінар особам незалежно від того, чи глядач/слухач мав змогу взяти участь у вебінарі наживо, чи у нього не було такої можливості, але він зацікавлений бути в інформаційному полі ініціатив з боротьби за збереження довкілля.

23 травня 2023 року з 19.30 до 21.00 тривав вебінар від Europe Calling під назвою «Green Deal Done! Reicht es für 1,5°C? – Bilanz und Ausblick für den europäischen Klimaschutz». Темою вебінару був Зелений курс Європи (Green Deal) та кліматична політика загалом. Незмінним модератором вебінару виступив Максиміліан Фріс, співзасновник та виконавчий директор Europe Calling. Як мовців запросили відомих і шанованих експертів Луїзу Нойбауер, кліматичну активістку «Fridays For Future», професорку Клаудію Кемферт, завідувачку відділу енергетики, транспорту та навколишнього середовища Німецького інституту економічних досліджень (DIW) у Берліні, Джудіт Кіртон-Дарлінг, заступницю генерального секретаря європейської галузевої профспілки «IndustriALL» та колишню членкиню Європейського парламенту від британських лейбористів, Рікарду Ланг, голову партії Союз 90/Зелені (Bündnis90/Die Grünen), а також Міхаеля Блосса, депутата Європарламенту, речника з питань кліматичної політики Партії Зелених/Європейського Союзу в Європейському Парламенті. Усі мовці, крім Джудіт Кіртон-Дарлінг, спілкувалися німецькою мовою. Її виступ подавався у синхронному перекладі з англійської на німецьку для тих, хто замовив для себе цю послугу на сайті вебінару одним кліком мишки. Згідно зі словами модератора, на вебінар зареєструвалися 4500 осіб, онлайн були присутні понад 2100.

Максиміліан Фріс розпочав вебінар з обговорення технічних питань, він нагадав слухачам, що вони можуть ставити питання та оцінювати питання інших. Припускаємо, що йдеться про функцію Q&A від Zoom Webinars, коли у спеціальному віконечку усі учасники вебінару можуть писати питання, відповідати на питання інших, а також оцінювати (ставити позначку «Подобається»), що дозволяє мовцям побачити найпопулярніші питання і відповісти на них у першу чергу. Також доступна функція сортування питань за мовою, зокрема розподіл на німецько- та англійськомовні (Zoom Support. Verwenden der Q&A-Option als Webinar-Host. Електронний ресурс).

Першою модератор представив Клаудію Кемферт, яка виступила з доповіддю на тему вебінару. Під час виступу вона демонструвала PowerPoint-презентацію, ілюструючи свої слова графіками та картами. Наступною отримала можливість висловити свою позицію Луїза Нойбауер, далі Джудіт Кіртон-Дарлінг, Міхаель Блосс та Рікарда Ланг. Кожну і кожного Максиміліан Фріс коротко представляв аудиторії. Виступи тривали в середньому 7-10 хвилин.

Після цього, після 50-ої хвилини вебінару, почався третій етап вебінару: відповіді на запитання аудиторії. Модератор обрав кілька питань до кожного гостя і попросив надати коротку відповідь. Інші мовці могли за бажанням доповнити цю відповідь або висловити свою думку. Під час доповіді на екрані було видно лише мовця (і слайди презентації за наявності), водночас під час другого етапу вебінару аудиторія бачила модератора і гостей разом.

Така триетапна структура вебінарів із залученням всіх можливих ресурсів відеоряду, засобів зворотного зв'язку та можливостей синхронного перекладу зберігається для організації Europe Calling протягом всього її існування в інтернет-просторі.

Постійною організаторкою вебінарів на тему збереження довкілля є також Ютта Паулус, природознавиця та з 2019 року членкиня Європейського парламенту від фракції Зелених (Die Grünen/EFA). На її вебсторінці зазначено, що вона провела 66 вебінарів, на які зареєструвалися 27 922 осіб (Paulus J. Webinare електронний ресурс). Вебінари проходять наживо на платформі Zoom, згодом записи публікують на YouTube-каналі «Jutta Paulus».

Вебінар під назвою «GREEN DEAL IM FADENKREUZ | Jutta Paulus MdEP» був присвячений обговоренню голосування за новий закон про порятунок природи (Gesetz zur Rettung der Natur), який є важливою частиною так званого «зеленого курсу» (Green Deal). Перша частина голосування відбулася 15 червня 2023 року. У цей же день Ютта Паулус запланувала і провела вебінар, на який запросила представників різних організацій, які, як і вона сама, борються за прийняття цього закону, а саме: Саша Мюллер-Краеннер, виконавчий директор асоціації захисту навколишнього середовища та споживачів «Deutsche Umwelthilfe», Штефан Пісколь, спеціаліст з охорони природи організації «Naturschutzbund Deutschland» (Організація захисту природи Німеччини), Андре Прешер, співробітник ЄС від «Bund für Umwelt und Naturschutz Deutschland» (Організація захисту довкілля і природи Німеччини), Тобіас Арбінгер, спеціаліст з охорони природи від «WWF Deutschland (World Wide Fund For Nature)» (Всесвітній фонд захисту природи, секція Німеччини). Усі мовці та слухачі спілкувалися німецькою мовою.

На початку вебінару організаторка попередила глядачів/слухачів про те, що їхні камери та мікрофони будуть вимкнені, а чат призначений виключно для технічних питань. Також вона наголосила на можливості ставити запитання мовцям за допомогою спеціального інструменту щодо постановки питань і отримання відповідей «Frage und Antwort Tool» – вище описаної функції від Zoom Webinar.

Крім цього, Ютта Паулус висловила подяку своїй команді, яка надає їй технічну підтримку під час проведення вебінару: *Herzlichen Dank auch an mein Team im Hintergrund, die das wie immer alles wunderbar vorbereiten und sich um die Technik*

kümmern und die Fragen sortieren und so weiter und so fort. Потреба мати таку команду ще раз підтверджує те, наскільки важливим і водночас складним є створення необхідних технічних умов для успішного проведення вебінару.

Загальна тривалість вебінару – рівно 1 год. Перші сім хвилин Ютта Паулус говорила про описані вище організаційні питання, а також пояснила, якого саме закону стосуватиметься обговорення, у чому полягає його суть і важливість. Це був перший етап вебінару. Далі кожен із запрошених гостей мав змогу по черзі поділитися своїми думками та враженнями щодо засідання Комітету ЄС з питань довкілля, на якому відбулася перша (невдала) частина голосування за закон. Ютта Паулус при цьому перейняла роль модераторки, вона коротко реагувала на кожен виступ, підтримуючи мовця, і передавала слово наступному гостю.

Другий етап вебінару був проведений у форматі обговорення того, що можна зробити у ситуації, що склалася. Мовець, який хотів висловитися, сам подавав знак модераторці. Після цього, на 48-ій хвилині вебінару, Ютта Паулус зачитала кілька запитань від слухачів і дала на них відповідь, торкнувшись при цьому теми шкідливих речовин у повітрі. Тож далі вона попросила Сашу Мюллер-Краеннера як експерта з питань забруднення повітря висловити свою думку. Потім організаторка звернулася до Андре Прешера з проханням оцінити ситуацію з забезпеченням населення питною водою. На цьому час, відведений для вебінару, закінчився. Ютта Паулус подякувала мовцям та слухачам, зазначила, що бачить усі питання в чаті і ще до них повернеться у коротких відео на тему вебінару. Тобто третій етап цього вебінару має проходити асинхронно завдяки іншим технічним можливостям, присутнім в організації комунікації між політиками та їх аудиторією.

Отже, для обох вебінарів характерні:

- віртуальність (забезпечується за допомогою платформи Zoom та відповідної техніки);
- синхронність (вебінар відбувається в режимі реального часу) і можливість асинхронного ознайомлення з роботою і результатами вебінару завдяки запису;
- плановий характер (чітко визначений час початку і тривалість, вимога попередньої реєстрації для участі);
- інтерактивність (слухачі можуть ставити питання, оцінювати їх, спілкуватися один з одним);
- наявність ролей (модератор, доповідачі та слухачі).

Утім, стосовно останнього пункту на вебінарі від Europe Calling ми бачимо чіткий розподіл цих ролей, тоді як Ютта Паулус на своєму вебінарі виступає і як модераторка, і як доповідачка, яка активно висловлює свою думку, самостійно відповідає на запитання аудиторії, і загалом її мовлення займає майже половину часу вебінару (29 хвилин з 60), що характерно також для її інших вебінарів.

Порівнюючи структуру обох вебінарів, підсумовуємо виокремлення трьох етапів у структурі вебінарів на кліматичну тематику: вступний етап (обговорення технічних питань, повідомлення теми), етап доповідей (кожен гість має визначений час для презентації своєї позиції) і етап обговорення (усі гості можуть долучитися, подавши знак модератору). Останній етап включає також відповіді на питання аудиторії.

Кожен з цих етапів має свої особливості, зокрема щодо мовлення. У випадку вебінарів йдеться про усне публічне мовлення. Під час першого етапу спостерігаємо монолог модератора, з чіткою структурою, заздалегідь сформульованими фразами, іноді майже ідентичними, що демонструють обидва вебінари: *Von meiner Seite ein paar technische Hinweise (Jutta Paulus)* (З мого боку декілька вказівок щодо техніки, Ютта Паулус); *Ich mach' noch ein paar Technik-Hinweise (Maximilian Fries)* (Я зроблю пару вказівок щодо техніки, Максиміліан Фріс). Або: *Man kann dort Fragen eingeben, wie gesagt, aber auch Fragen anderer bewerten (Jutta Paulus)* (Там можна ставити питання, як вже було сказано, але й давати оцінку питанням інших, Ютта Паулус); *Stellt bitte Eure Fragen und bewertet die Fragen der anderen (Maximilian Fries)* (Стайте, будь ласка, Ваші питання й давайте оцінку питанням інших, Максиміліан Фріс). Це вказує на підготовленість мовлення, що є логічним наслідком планового характеру вебінару. Деяка відмінність існує у вираженні імперативності. Ютта Паулус використовує безособові форми, констатує наявні технічні можливості зворотного зв'язку, а Максиміліан Фріс заохочує аудиторію до активності формами імперативу щодо застосування таких технічних засобів, закладаючи тим самим у комунікацію прагматику обов'язкового і бажаного спілкування з аудиторією.

Доповіді теж традиційно характеризуються монологічністю та підготовленістю. Часто йдеться про текст, підготовлений у письмовій формі і потім озвучений. Крім цього, як під час доповідей, так і під час етапу обговорення відіграють роль тема та знання мовця. Можемо припустити, що доповідачі обох вебінарів як відомі експерти у своїй галузі вже багато років активно займаються підтримкою Зеленого курсу і вже не раз виступали перед аудиторією, висловлюючи свою позицію. Таким чином, у більшості випадків навіть на спонтанні запитання щодо цієї теми вони вже мають готові відповіді, які теж вважаємо підготовленим монологічним мовленням.

Ми визначаємо такі основні види монологічного мовлення: опис, розповідь, міркування (Іваненко С.М., 2010, с. 8). До монологу-розповіді відносимо вступне слово модератора, де він/вона повідомляє тему вебінару та важливі події, які її стосуються (наприклад, голосування за закон про порятунок природи): *Ich werde so eine kurze Einführung geben, was ist dieses Gesetz überhaupt und warum machen wir dieses Webinar (Jutta Paulus)* (Я зроблю короткий вступ, про що взагалі цей закон, і чому ми проводимо цей вебінар, Ютта Паулус). Для цього типу характерна відносно стисла інформативна форма повідомлення у різновиді «констатація».

Монолог-міркування є складнішим видом монологічного мовлення, який потребує попереднього аналізу фактів, розуміння причинно-наслідкових зв'язків, ґрунтується на умовиводах. Саме він є основним для вебінарів на кліматичну тематику, що і демонструють обидва приклади розглянутих вебінарів.

Комунікативно-прагматична мета організаторів вебінарів полягає в тому, щоб за допомогою експертних оцінок фахівців у царині збереження довкілля, його клімату, опрацювати виклики сьогодення, які повстали перед людством, і надати мешканцям Європи і планети в цілому необхідні рекомендації поведінки і нагальності заходів, а також переконати їх у правильності і необхідності запропонованих заходів і дій. Тому організатори підбирають такі теми та зокрема конкретні запитання, щоб спонукати доповідачів до монологу-міркування, часто з елементами оціночного судження та вираженням авторської позиції: *Und dann würde ich meine vier Referenten um eine Einschätzung jeweils ihres Verbandes bitten (Jutta Paulus)* (А моді я прошитиму моїх чотирьох доповідачів, надати оцінку з позиції Ваших організацій, Ютта Паулус). *Wo stehen wir da jetzt*

gerade und was muss noch passieren (um Klima-Ziele zu erreichen)? (Maximilian Fries) Де ми саме зараз знаходимося і що це мусить статися (щоб досягнути поставлені цілі щодо клімату)? – Максиміліан Фріс. Ці приклади свідчать про схожість змісту, але різниця полягає в тональності модератора. Максиміліан Фріс більш експресивно формулює завдання доповідачам у формі питань з експресивним порядком слів. Таким чином він модерує драматичність ситуації з станом клімату.

Доповідачі у відповідь демонструють логічні зв'язні монолози, побудовані за типовою для міркування структурою: теза – аргумент – умовивід. Наприклад, Тобіас Арбінгер у вступному слові зазначає, що провалене голосування за Закон про порятунок природи може стати серйозною проблемою. Він перелічує різні проблеми, з якими нині бореться Європа та світ як аргументи на користь прийняття закону – не ідеального, але все ж інструменту для позитивних змін. Спираючись на це, він різко критикує колег, які не поділяють його думку: *Es verstößt gegen das Allgemeinwohl und es geht zu Lasten der kommenden Generation. (Це порушує загальне благо і падає тягарем на наступне покоління).*

Вебінар від Europe Calling теж побудований на міркуваннях доповідачів. Його лейтмотивом є питання «Чи достатньо ми робимо для захисту довкілля?» Перша доповідачка Клаудія Кемферт каже однозначне «Ні». Вона показує графік з прогнозом викидів CO² до 2025 року, графік зростання температури до 2100 року та інші, доводячи, що актуальних заходів недостатньо для досягнення кліматичної нейтральності. Як висновок, пані Кемферт пропонує свою формулу змін. Тут ми бачимо як критичну оцінку Зеленого курсу, так і чіткі міркування з тезою, аргументами й умовиводами.

Монолог-міркування ефективніше привертає увагу слухачів, ніж інші типи монологу, полегшує сприйняття інформації, що особливо важливо для вебінарів, які торкаються складних фахових тем, як от збереження клімату. Також монолог-міркування заохочує аудиторію ставити запитання, долучатися до дискусії, демонструвати свою згоду або незгоду зі словами доповідача. Водночас висновки, що ґрунтуються на чітких аргументах, більше сприяють формуванню довіри до мовця.

Якщо мовленнєві форми та загальні характеристики мовлення в обох наведених вебінарах схожі, то тональність мовлення суттєво відрізняється. Модератор Максиміліан Фріс висловлює драматичність ситуації з кліматом більшою мірою засобами синтаксичної експресивності. І цей вебінар від Europe Calling стосується давно знайомої гостям теми, кожен з них має сформовану позицію, заздалегідь підібрані конкретні логічні аргументи. Тож спілкування відбувається у невимушеній атмосфері. Усі мовці розмовляють спокійно, з нормальним темпом і помірною експресивністю, зберігаючи легку посмішку на обличчі.

Ютта Паулус організувала свій вебінар одразу після засідання комітету з захисту довкілля у Європарламенті і проведення першої частини голосування за Закон про порятунок природи. Через це мовлення доповідачів значною мірою вмотивоване нещодавніми враженнями від засідання. Як у їхніх жестах, міміці, так і в підібраних мовних та мовленнєвих засобах прослідковується експресивність та емоційність, обурення через поведінку колег: *das ist ein wahnsinnig wichtiges Thema (це навдивовижжу важлива тема); das ist empörend (це обурливо); es ist aber so blöd (але це так по-дурному).* Часто зустрічаємо частки підсилення «sehr», «so», «ganz», «total», «extrem» тощо, іноді навіть з подвоєнням: *Ich habe ja in den letzten Tagen noch mal sehr sehr viele Gespräche geführt.* (Та я в останні дні ще раз провів дуже, дуже багато розмов.)

Експресивність мовлення водночас наближує мовця до слухачів, руйнує полярність «експерт» – «аудиторія», передаючи емоції та відчуття через екран. Крім цього, Ютта Паулус час від часу підтримує єдність з аудиторією, використовуючи форму «wir» – «ми»: *Ohne die haben wir keine saubere Luft, kein sauberes Wasser und die fehlen, fehlt uns die Nahrung. (Без них [природи і біорізноманіття] у нас не було б чистого повітря, чистої води і їх не вистачає, не вистачає нам харчування).*

Враховуючи усе вищеписане, можемо визначити основні функції вебінару на кліматичну тематику:

- комунікативна – інформаційний зв'язок між модератором та доповідачами, між доповідачами та аудиторією тощо (у технічному плані як контактоустановлююча), комунікативно-прагматична як гібридна форма полягає у прагненні під час комунікації залучити якомога більше людей на свою сторону, спонукати їх до активної участі у вирішенні кліматичних проблем залежно від теми вебінару, ролі мовця, його наміру;
- інформативна – передача знань про охорону довкілля, актуальний стан і нагальні проблеми діяльності інституцій і громадських організацій з збереження довкілля;
- експресивна – вираження відчуттів, емоцій і почуттів мовця щодо цінностей сучасного суспільства і його інституцій стосовно збереження довкілля, наразі клімату.

Висновки. Вебінар на кліматичну тематику як форма публічної комунікації за допомогою мережі Інтернет характеризується синхронністю з можливістю асинхронної комунікації завдяки запису вебінару, інтерактивністю та плановим характером. Основним видом мовлення під час вебінару є усний підготовлений монолог-міркування з наміром передати інформацію якомога більшій кількості слухачів та переконати їх у важливості цієї інформації. Це визначає як технічні умови проведення вебінару, так і його мовні та мовленнєві особливості. Функції вебінарів на кліматичну тематику мають субординативні відносини. Комунікативна і прагматична функції проявляються на матеріалі вебінару у гібридній формі і підпорядковують через комунікативну мету й інтенцію адресантів його інформативну та експресивну функції.

Джерела та література:

1. Адамія З., Онкович Г., Онкович А. Вебінар як різновид публічного виступу. Міжнародний науково-практичний семінар «Інновації та традиції у мовній підготовці студентів»: матеріали міжнародного науково-практичного семінару 8 грудня 2020 року. Х. : Видавництво Іванченка І.С., 2020. С. 7-11.
2. Іваненко С. М. Поліфонія ритмотональної будови тексту в стилістичному аспекті (на матеріалі німецької мови) : автореф. дис... д-ра філол. наук : спец. 10.02.04 «германські мови». К., 2010. 34 с.
3. Морзе Н.В., Ігнатенко О.В. Методичні особливості вебінарів, як інноваційної технології навчання. Інформаційні технології в освіті: зб. наук. пр. Херсон: ХДУ, 2010. Вип. 5. С. 31-39.
4. Creelman A., Arnason H., Roethler D. Webinars as Active Learning Areas. URL: <https://old.eurodl.org/?p=archives&sp=brief&year=2017&halfyear=2&article=757> (дата звернення 08.07.2023)
5. Educalingo. Das Wörterbuch für neugierige Menschen (o.D.). Webinar. educalingo.com. URL: <https://educalingo.com/de/dic-de/webinar>. (дата звернення 08.07.2023)
6. Europe Calling. Was ist Europe Calling. URL: <https://europe-calling.de/was-ist-europe-calling/> (дата звернення 08.07.2023).
7. Europe Calling. "Green Deal Done! Reicht es für 1,5°C?" (Deutsche Version) <https://www.youtube.com/watch?v=UktJ95qF5yk>
8. Göllner, M. & Kammerer, L. Webinare in der Erwachsenenbildung: Konzeption, Gestaltung und Umsetzung. In weiter gelernt.

- Beiträge zur Weiterbildungsdiskussion. Heft 12. 2018. URL: https://www.kos-qualitaet.de/wp-content/uploads/2021/10/weitergelernt_Heft_12_Webinare.pdf. (дата звернення 08.07.2023).
9. Krieger, W. *Webinare – alles ganz anders hier!: So gestalten Sie wirkungsvolle und nachhaltige Webinare. essentials*. Wiesbaden: Springer Gabler. 2020. URL: <https://link.springer.com/book/10.1007/978-3-658-31332-6>. (дата звернення 08.07.2023).
10. Leibniz-Institut für Wissensmedien (IWM) (o.D.). *Webinar*. e-teaching.org. URL: <https://www.e-teaching.org/materialien/glossar/webinar>. (дата звернення 08.07.2023).
11. Microsoft. Вебінари в Microsoft Teams. URL: <https://www.microsoft.com/uk-ua/microsoft-teams/webinars> (дата звернення 08.07.2023).
12. Paulus J. Webinar. URL: <https://www.jutta-paulus.de/webinare/> (дата звернення 08.07.2023).
13. Paulus J. Green Deal in Fadenkreuz. <https://www.youtube.com/watch?v=g551r0OILBI&t=1s>
14. Zoom Support. Getting Started with Zoom Webinars. January, 3, 2023. URL: <https://support.zoom.us/hc/en-us/articles/200917029-Getting-started-with-Zoom-Webinars> (дата звернення 08.07.2023).
15. Zoom Support. Verwenden der Q&A-Option als Webinar-Host. URL: <https://support.zoom.us/hc/de/articles/203686015-Verwenden-der-Q-amp-A-Option-als-Webinar-Host> (дата звернення 08.07.2023).

References:

1. Adamiia Z., Onkovych H., Onkovych A. Webinar як riznovyd publicznego vystupu. Mizhnarodnyi naukovopraktychnyi seminar «Innovatsii ta tradytsii u movnii pidhotovtsi studentiv»: materialy mizhnarodnoho naukovopraktychnoho seminaru 8 hrudnia 2020 roku. Kh.: Vydavnytstvo Ivanchenka I.S., 2020. S. 7-11.
2. Ivanenko S. M. Polifoniia rytmotonalnoi budovy tekstu v stylistychnomu aspekti (na materialy nimetskoï movy): avtoref. dys.... d-ra filol. nauk: spets. 10.02.04 «hermanski movy». K., 2010. 34 s.
3. Morze N.V., Ihnatenko O.V. Metodichni osoblyvosti vebinariv, yak innovatsiinoi tekhnolohii navchannia. Informatsiini tekhnolohii v osviti: zb. nauk. pr. Kherson: KhDU, 2010. Vyp. 5. S. 31-39.
4. Creelman A., Arnason H., Roethler D. Webinars as Active Learning Areas. URL: <https://old.eurodl.org/?p=archives&sp=brief&year=2017&halfyear=2&article=757> (дата звернення 08.07.2023).
5. Educatingo. Das Wörterbuch für neugierige Menschen (o.D.). *Webinar*. educatingo.com. URL: <https://educatingo.com/de/dic-de/webinar>. (дата звернення 08.07.2023).
6. Europe Calling. Was ist Europe Calling. URL: <https://europe-calling.de/was-ist-europe-calling/> (дата звернення 08.07.2023).
7. Europe Calling. “Green Deal Done! Reicht es für 1,5°C?” (Deutsche Version) <https://www.youtube.com/watch?v=UktJ95qF5yk>
8. Göllner, M. & Kammerer, L. *Webinare in der Erwachsenenbildung: Konzeption, Gestaltung und Umsetzung*. In weiter gelernt. Beiträge zur Weiterbildungsdiskussion. Heft 12. 2018. URL: https://www.kos-qualitaet.de/wp-content/uploads/2021/10/weitergelernt_Heft_12_Webinare.pdf. (дата звернення 08.07.2023).
9. Krieger, W. *Webinare – alles ganz anders hier!: So gestalten Sie wirkungsvolle und nachhaltige Webinare. essentials*. Wiesbaden: Springer Gabler. 2020. URL: <https://link.springer.com/book/10.1007/978-3-658-31332-6>. (дата звернення 08.07.2023).
10. Leibniz-Institut für Wissensmedien (IWM) (o.D.). *Webinar*. e-teaching.org. URL: <https://www.e-teaching.org/materialien/glossar/webinar>. (дата звернення 08.07.2023).
11. Microsoft. Вебінари в Microsoft Teams. URL: <https://www.microsoft.com/uk-ua/microsoft-teams/webinars> (дата звернення 08.07.2023).
12. Paulus J. Webinar. URL: <https://www.jutta-paulus.de/webinare/> (дата звернення 08.07.2023).
13. Paulus J. Green Deal in Fadenkreuz. <https://www.youtube.com/watch?v=g551r0OILBI&t=1s>
14. Zoom Support. Getting Started with Zoom Webinars. January, 3, 2023. URL: <https://support.zoom.us/hc/en-us/articles/200917029-Getting-started-with-Zoom-Webinars> (дата звернення 08.07.2023).
15. Zoom Support. Verwenden der Q&A-Option als Webinar-Host. URL: <https://support.zoom.us/hc/de/articles/203686015-Verwenden-der-Q-amp-A-Option-als-Webinar-Host> (дата звернення 08.07.2023).

Отримано: 23 травня 2023 р.

Прорецензовано: 1 липня 2023 р.

Прийнято до друку: 12 липня 2023 р.

e-mail: natalia.lutai@gmail.com

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-4687-3096>

e-mail: natalia.lutai@gmail.com

ORCID ID: <https://orcid.org/000-0002-3667-3886>

DOI: 10.25264/2519-2558-2023-18(86)-9-12

Лутай Н. В., Бесараб Т. П. Сучасні проблеми перекладу термінології в юридичних текстах. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Філологія»*. Острог : Вид-во НаУОА, 2023. Вип. 18(86). С. 9–12.

УДК: 81'42

Лутай Наталія Вікторівна,
старший викладач кафедри ІКС НТУ, «ХПІ», м. Харків,
Бесараб Тетяна Петрівна,
кандидат філол. наук, доцент, старший викладач кафедри іноземних мов,
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, м. Харків

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ПЕРЕКЛАДУ ТЕРМІНОЛОГІЇ В ЮРИДИЧНИХ ТЕКСТАХ

У цій статті розглядаються теоретичні основи перекладу юридичних текстів, а також представлені теоретичні та практичні компоненти нового підходу до перекладу юриспруденції. Навчання вузькоспеціалізованої юридичної термінології є одним із найскладніших завдань у процесі навчання юридичній мові та перекладознавству. У статті аналізуються наслідки, що випливають із взаємодії між мовою та правом, ступінь їх вплив один на одного та на процес навчання та оволодіння юридичною мовою. Хоча визначення термінології як дисципліни, пов'язаної з вивченням спеціалізованої лексики, тобто термінів, не є чимось новим у цій галузі дослідження, можна стверджувати, що лише порівняно недавно її стали вважати повноцінним науковим поняттям зі своїми принципами, основами та методологією. Термінологія як міждисциплінарна та трансдисциплінарна галузь знань характеризується безліччю підходів до її теоретичних основ та практичного застосування. Незважаючи на різноманітність цих термінологічних теорій та підходів, існують певні загальноприйняті теоретичні та методологічні аспекти, такі як: розпізнавання поняття, характер терміну та його функції у текстах; невербальні форми подання, упорядкування та моделювання знань, термінологія та пізнання, лексична прагматика та корпусна термінологія. Крім того, у статті наведені приклади з викладом конкретних проблем, пов'язаних з розробкою юридичної та адміністративної термінології, що говорить про унікальні проблеми, з якими стикаються термінологи, з якими стикаються лінгвісти та термінологи, коли їм доводиться працювати з правовою системою, де бракує спеціальної термінології, яка була б виражена двома мовами.

Ключові слова: еквівалентність, оволодіння юридичною мовою, цільовою текст, термінологічні трансформації, легілінгвістична перекладологія, метод корпусної лінгвістики.

Natalia Lutai,
NTU "KPI", Kharkiv,
Tetiana Besarab,
PhD, Assistant Professor,
Yaroslav Mudryi National Law University. Kharkiv

MODERN PROBLEMS OF TRANSLATION LEGAL TERMINOLOGY

This article enlightens theoretical foundations concerning legal translation studies, as well as theoretical and practical components of the new approaches to translation of jurisprudence. Teaching of highly specific legal terminology is one of the most complex tasks in the process of interpreting legal language and translation studies. The article examines implications between language and law relations between languages and law arising from their interconnection, as well as the extent to which they affect the process of legal language instruction and acquisition. Although the definition of terminology as a discipline is related to a specific vocabulary, it is not something new in this field of research, what's more, it has become a fully-fledged scientific concept with its own principles, foundations and methodology relatively recently. Terminology as an interdisciplinary and transdisciplinary field of knowledge is characterized by many approaches to its theoretical basis and practical application. No matter how diverse these terminological theories and approaches can be, there are certain generally accepted theoretical and methodological aspects such as: the concept, nature of a term and its functions in texts; non-verbal forms of presentation, organization and modeling of knowledge, terminology and cognition, lexical pragmatics and corpus terminology. In addition, the article provides examples of specific issues related to legal and administrative terminology, which underline unique problems encountered by linguists and terminologists when they have to one a legal system lacking specialised terminology to be expressed in two languages.

Keywords: equivalence, legal language acquisition, target text, terminological transformations, legilinguistic translatology, corpus linguistics method.

Постановка проблеми. Багато вчених розглядають юридичний переклад як «вищу лінгвістичну проблему», що «поєднує в собі винахідливість художнього перекладу з термінологічною точністю технічного перекладу, а також серйозним конфліктом між точністю та природністю» [1; 9; 10; 17].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Подібні відмінності широко зустрічаються у всіх типах перекладу, але саме при перекладі юридичних текстів ці проблеми стають особливо помітними, тому що «прийнято вважати, що при перекладі юридичних документів зміст завжди має превалювати над формою» [6; 8; 13]. Пізніше дослідники дійшли висновку, що еквівалентність інформаційного змісту слід розуміти як презумпцію рівних намірів (Gemaг 2013:156). У той же час багато лінгвістів стверджують, що юридичний переклад можна охарактеризувати не лише як взаємодію між різними мовами, а й різними юридичними системами. Беручи до уваги факт, що юридичні концепції є продуктом національних юридичних систем, можна стверджувати, що правові системи відображають світогляд, уявлення про мораль властиві тому чи іншому

суспільству і є сумішшю юридичної культури з іншими проявами культури. Кожна юридична система має свою історію, принципи організації, аксіологію та моделі міркування, так як вона була розроблена, щоб відповідати потребам конкретної нації та відображати її особливості (Rodriguez, 2004: 1209).

Актуальність дослідження. Оскільки англійські юридичні терміни є досить складними для звичайного сприйняття, робилися чисельні спроби в таких країнах як США, Австралія, Канада та Великобританія, упростити мову, якою викладається закон. На жаль, юристи не схильні змінювати стиль юридичного тексту, тому юридичним перекладачам та звичайним громадянам, які прагнуть зрозуміти англо-американську юридичну мову, нічого не залишається, як ознайомитися з основними характеристиками мови права, що сягають часів Чосера чи Шекспіра із посиланням на лексичні та синтаксичні риси.

Перекладознавство (translatology) – це зведення перекладацьких теорій, орієнтованих на перекладацьку реальність. Перекладознавство ділиться на загальну та приватну практику, причому перша має універсальний характер і може застосовуватися до будь-якого типу мов.

Мета. Виходячи з основних припущень та постулатів багатопланової дослідницької бази у сфері вивчення юридичного перекладу, для забезпечення цілісного ставлення до аналізованої області, слід зазначити, що юридичний переклад є трансдисциплінарним. Незважаючи на той факт, що даний вид перекладу можна віднести до міждисциплінарної категорії, як дисципліна, юридичний переклад не має повної автономії. Відповідно, він використовує та інтегрує розробки, створені в рамках таких дисциплін як теорія та практика перекладу, порівняльне правознавство та лінгвістика, щоб знайти найбільш відповідний варіант відповідностей, беручи до уваги концептуальні та лінгвістичні проблеми перекладу.

Крім того, дослідники повинні враховувати два фундаментальні інтертекстуальні принципи перекладу: еквівалентність і текстуальність, так як юридичний переклад двореляційний. Як і всі види перекладу, юридичні переклади регулюються двома відносинами: його еквівалентністю та текстуальною відповідністю цільового тексту та тексту вихідною мовою, а, у разі багатомовного перекладу, вихідних текстів перекладами іншими мовами (точність перекладу, багатомовне опосередкування правового знання), а також відповідність цільового тексту до неперекладених текстів цільовою мовою порівнянного жанру (природність та прийнятність перекладу) [3; 5]. Як стверджують багато дослідників, завдяки своїй багатогранності, юридичний переклад має охоплювати основні аспекти перекладу, а саме: переклад як кінцевий продукт, процес та його учасників, контекст та сприйняття тексту (Saldanha, O'Brien, 2013: 5).

Також слід зауважити, що юридичний переклад потребує різноманітних методологічних досліджень, змішаних та порівняльних методів, наприклад, за допомогою тріангуляції кількісних та якісних підходів. Якісні методи забезпечують «гнучку і дуже контекстно-залежну мікроперспективу повсякденних реалій світу, тоді як кількісні методи можуть запропонувати «макро-перспективу всеосяжних тенденцій у світі». Можна сказати, що останніми роками спостерігається загальна тенденція розвитку теоретичної та прикладної лінгвістики. На додаток до вищесказаного, контекст у процесі перекладу та використовуваних перекладацьких прийомів значною мірою залежать від зовнішніх факторів, що впливають на перекладача.

У разі юридичного перекладу передбачається, що ширший контекст охоплює юридичні чинники, такі як типи задіяних правових систем (внутрішньосистемний, міжсистемний, гібридний переклад), авторитетний чи неавторитетний статус цільового перекладу – нормативна, інформативна або загальноправова [8; 10; 12].

Щодо забезпечення якості, деякі вчені називають це «правовою макроконтекстуалізацією» процесу перекладу. Контекст також включає інституційні, політичні, ідеологічні, соціальні та культурні чинники. Наприклад, інституційні умови мають значення при аналізі юридичного перекладу у міжнародних організаціях, таких як ЄС або Організація Об'єднаних Націй, які мають свою власну інституційну культуру перекладу, регламентує та контролює поведінку перекладачів. Контекстуальний та ситуаційний аналіз є невід'ємною частиною якісного підходу, що включає етнографічні дослідження, жанровий аналіз, аналіз дискурсу та критичний аналіз дискурсу [2; 14; 17].

Хоча визначення термінології як дисципліни, пов'язаної з вивченням спеціалізованої лексики, тобто термінів, не є чимось новим у цій галузі дослідження, можна стверджувати, що лише порівняно недавно її стали вважати повноцінним науковим поняттям зі своїми принципами, основами та методологією. Термінологія, як міждисциплінарна та трансдисциплінарна галузь знань, характеризується безліччю підходів до її теоретичних основ та практичного застосування. Незважаючи на різноманітність цих термінологічних теорій та підходів, існують певні загальноприйняті теоретичні та методологічні аспекти, такі як: розпізнавання поняття, характеру терміна та його функцій у текстах; невербальні форми подання, упорядкування та моделювання знань, термінологія та пізнання, лексична прагматика та корпусна термінологія [4; 15].

Згідно з останнім порівняльним уявленням різних підходів, заснованих на регіональних критеріях, основна складність моделювання при перекладі юридичних текстів полягає у різноманітності та неповній сумісності перекладацьких ситуацій. Міжсистемний юридичний переклад вважається однією з основних категорій, так як він працює не лише між двома мовами, але також між, як мінімум, двома правовими системами. Головною проблемою міжсистемного перекладу є невідповідність юридичної термінології через системність її характеру. Крім того, що правові системи мають власні історії, розробки, принципи, аксіологію, вони формують свої системи понять та межі термінів, щоб реагувати на власні потреби. Через війну, зазвичай, терміни різняться у різних правових системах і міжсистемні перекладачі повинні компенсувати це, будуючи «термінологічні мости» (Weigand, 2012: 230). Внутрішньосистемний юридичний переклад є ще однією великою темою, яку можна знайти в двомовному перекладі, наприклад, у багатомовних країнах, таких як Швейцарія, Канада чи Бельгія, а також у міжнародних організаціях. Внутрішньосистемне переведення правових актів, як правило, має автентичний статус. У цьому випадку юридичні поняття представлені з лінгвістичної точки зору як терміни у двох різних мовах, але при цьому сформовані однією і тією самою правовою системою. Загалом, ступінь концептуального посередництва між правовими системами і всередині них може змінюватись в залежності від права [6; 8].

Лінгвісти вивчають несвідомі психологічні механізми, за допомогою яких люди вимовляють та інтерпретують висловлювання рідною мовою. Хоча межі можуть бути розмиті, лінгвістику умовно поділяють на п'ять основних галузей вивчення: фонологію, морфологію, синтаксис, семантику та прагматику.

Говорячи про лінгвістичні правила, слід розуміти, що вони багатозарові, багаторівневі та ієрархічні, що підтверджується при протиставленні способів, за допомогою яких слово та пропозиція набувають свого значення. В обох випадках це

апеляція до правил, але в першому випадку це – спосіб пов'язати слова зі світом, а в другому – правило, вони об'єднують добре сформовані послідовності слів і світ завдяки двом речам: значенню окремих слів (встановлені першим правилом) і принципам, що об'єднує їх у словосполучення, фрази і, зрештою, речення.

Мовне значення за своєю суттю є комбінаторним, і саме комбінаторна природа мовного значення дозволяє нам вивчити мову і дозволяє усвідомити нескінченну кількість речень зі здатністю кінцевого розуму людини.

З погляду легілінгвістичної перекладології, синонімія розуміється як семантичні зв'язки, які об'єднують хоча б два терміни, що мають дуже схоже значення, але рідко ідентичне, тобто незмінне. Як обов'язкові терміни, що стосуються одного і того ж або дуже схожого об'єкта правової дійсності, але відрізняються щодо їх контекстуального використання або, інакше кажучи, мають однакові референціальні, але різні прагматичні значення.

Семантика та лінгвістична прагматика фокусується не на рівні слів та речень, а на рівні дискурсу, вони особливо актуальні для складання юридичних документів і, таким чином, для педагогіки юридичного перекладу.

Вважається, що семантичні зв'язки об'єднують як мінімум два терміни з урахуванням їхнього значення. У контексті юридичного перекладу та легілінгвістичної перекладології ці зв'язки можна визначити як обов'язковий набір юридичних термінів. Крім того, слід підкреслити, що смислові зв'язки також можна встановити між фразами і навіть пропозиціями. В аспекті параметризації слід згадати такі можливі семантичні відносини як синонімія, полісемія та гіпонімія. Тому при розборі зв'язків між словами необхідно визначити, що є компонентами, що становлять ці зв'язки.

Синтаксична неоднозначність виникає щоразу, коли складовій фразі є більше однієї функції, наприклад: *American law professor*, де «американець» може відноситися або до права або до професора. Більшість випадків синтаксичної двозначності зустрічається в проєктах чи підрядних конструкціях. Координація дозволяє пов'язувати речення чи їх частини шляхом прив'язування частини однієї речення до іншої. Іноді буває неясно, які частини речення складають основу конструкції, а які є паралельними, узгодженими елементами.

In asking for a rent reduction, the tenant asserted that the elevator maintenance company was incompetent and alleged that the janitor repeatedly failed to fix the boiler.

In asking for a rent reduction, the tenant alleged that the janitor both repeatedly failed to fix the boiler and asserted the elevator maintenance company was incompetent.

Ключовий аспект показань, який був упущений адвокатами, полягав у тому, що в першому реченні синтаксично неясно, чи з'єднує союз *and* дієслова “failed to repair” (не вдалося відремонтувати) та “asserted” (заявити) або “alleged” (передбачати).

Щоразу, коли третє дієслово після за основного або підлеглого дієслова і може поєднуватися з будь-яким з них, необхідно правильно пов'язати речення. Якщо автор має намір координувати дії в рамках придаткового речення з *that* (квартирнаймач стверджував дві речі), то, можливо, цей намір слід було підкреслити за допомогою співвідносних спілок.

Існує безліч англійських юридичних, літературних термінів, які мають спеціальне юридичне значення, для яких немає еквівалентів у системах цивільного права. Також є терміни, які взагалі не можуть бути перекладені іншою мовою або перекладаються лише загалом, навіть якщо ці терміни мають латинське або французьке походження. Багато юридичних термінів загального права мають судове походження, оскільки вони були розроблені судами, а не виникли внаслідок абстрактних міркувань в академічних колах. Назвемо лише кілька прикладів, взятих з цивільного права, які не мають відповідних еквівалентів:

Promise, що міститься у справі є завітом і має обов'язкову силу, навіть якщо підтримується розглядом.

Deed – акт є письмовим документом, який має бути підписаний, скріплений печаткою та доставлений.

Trust – це геніальний винахід концепції справедливості. Права та зобов'язання, що випливають із трасту, не мають еквівалентів у цивільному праві.

Consideration – це вигода для того, хто обіцяє, або збиток (збиток або невигода) для того, хто обіцяє. *Consideration* – невід'ємна частина договору за загальним правом.

Проаналізуємо кілька термінів із галузі законодавства про неспроможність. Що стосується юридичної термінології, можна спостерігати деякі термінологічні трансформації в залежності від стадії розвитку юридичної ситуації, в якій знаходиться боржник. Наприклад, людина у США та Великій Британії той, хто позичає у когось гроші, стає боржником (*debtor*) – “боржник” українською. При оголошенні про неплатоспроможність боржник перетворюється на неплатоспроможного, якщо людина є юридичною особою або фізичною особою, то в цьому випадку використовується термін *bankrupt*, тобто боржника називають банкрутом. Термін *bankruptcy/bankrupt* (банкрутство) – запозичення з італійського утворення від метафоричного виразу *banca rotta*, що означає *a rotten bench/desk* (гнила лава/стіл). В українській мові боржник – людина, яка не спроможна сплатити свої борги», є «неплатоспроможною» – *insolvent debtor*.

Юридичні тексти часто рясніють значною кількістю термінів, що належать до таких категорій як евфемізми та метафори. Їх не так багато в цивільному праві, в даному випадку це переважно стосується кримінального права, наприклад, назви сексуальних злочинів (*carnal knowledge* – статеві відносини). Найпоширеніші проблеми, пов'язані з процесом перекладу метафори та евфемізму, стосуються тенденції буквальної передачі таких одиниць перекладу із застосуванням техніки калькування термінів.

Візьмемо ще одну метафору з американської правової системи *laughing heir*, яка перекладається як сміливий спадкоємець. Термін використовується юристами, які займаються законом про спадкування, хоча він не застосовується у законодавстві. Значення терміна можна трактувати в такий спосіб: “спадкоємець, що сміється”, (переклад німецької фрази *der lachende Erbe*), відноситься до далекого родича померлого родича, який відчуває важку втрату, але отримує несподівано величезний спадок (Garner, 2001: 502-503).

Говорячи про синтакс, який вивчає структуру фраз, деякі вчені (2;7) дотримуються думки, що пов'язаність це семантична концепція відносин значень у тексті, що визначають його текстуру. Такі семантичні елементи, як посилення, заміна і багатокрапка, союз та лексична зв'язність відіграють велику роль на їхню думку. Ці семантичні елементи працюють як «цілісні зв'язки або маркери», які виходять за рамки речень та з'єднують послідовності речень за допомогою розширення області однієї речення в іншу. Інші дослідження вивчили синтаксичні структури, які встановлюють зв'язність шляхом

структурування інформації у вигляді усвідомлених і чітко виражених формах, використовуючи супідрядність, пасивну заставу та паралелізм для перетворення матеріалу в пояснювальні патерни «дана інформація/нова інформація». Посилання дає цілісність, робить акцент *the legislature office/dental offices* (законодавчий орган/стоматологічні кабінети) та підтримує цей акцент за допомогою низки висловлювань.

Заміна і крапка також розширюють область від одного речення до іншого. Використовуючи заміщувальне слово (синонім) або опускаючи слово/ фразу, яка може бути виведена з попереднього речення (ellipses), досягається наступність:

The legislature did not intend to include private dental offices within its definition of public accommodation. If it had meant to, it could have easily included them in its list.

Окрім сполучників, деякі інші мовні явища, такі як обсяг модифікаторів або займенники антецеденти, усі підлягають додатковому тлумаченню на основі контексту та знання світу, і заслуговують на особливу увагу як при складанні, так і при тлумаченні. Справи, в яких суд рішення залежить від сполучного зв'язку, є досі відносно недостатньо вивченим джерелом інформації про те, як на стику між семантикою та прагматикою формується та керується тлумачення права такими мовними предметами.

Висновки. Аналіз відповідної літератури та емпіричні спостереження підтверджують, що цільовий текст (текст перекладу) має бути скоригований значною мірою для комунікативних потреб реципієнта юридичного перекладу, відповідно до його знань та можливостей сприйняття. Якщо інформація, що перекладається, не відповідає таким потребам, то можуть мати місце комунікативні спотворення, а права людини не дотримуються повною мірою. Деякі з таких спотворень можуть мати вирішальне значення для ефективності комунікації та можуть призвести до небажаних юридичних наслідків. Крім того, не можна не враховувати той факт, що деякі типи юридичного перекладу вимагають досвіду, глибоких знань і перекладацьких навичок. Надзвичайно важливо, щоб перекладачі усвідомили, що вони несуть професійну та моральну відповідальність для забезпечення найкращої якості перекладу, можливого в даних обставинах. Що стосується юридичного перекладу, використання недоречного слова, може бути неправильно витлумачено одержувачем повідомлення та мати далекосяжні наслідки.

Література:

1. Alcaraz, Enrique; Hughes, Brian. *Legal Translation Explained*. Manchester: St. Jerome, 2002.
2. Baker, Paul. *Sociolinguistics and Corpus Linguistics*. Edinburgh: Edinburgh University Press, 2010.
3. Biel, Ł. 2014. *Lost in the Eurofog: The Textual Fit of Translated Law*. Frankfurt am Main: Peter Lang.
4. Black, H. C. 1968. *Black's Law Dictionary. Definitions of the Terms and Phrases of American and English Jurisprudence, Ancient and Modern*. Fourth edition. St. Paul: West Publishing Co .
5. Cherstermann, Andrew. "Why study translation universals?" *Kiasm. Acta Translatologica Helsingiensia (ATH) 1* (eds. Hartama-Heinonen, Ritva; kukkonEn, Pirjo). Helsingfors: Helsingfors universitet, Nordica, svensk översättning, 2010, pp. 38–48.
6. Cronin, Michael. "The Translation Crowd". *Revista Tradumática*, 8 (2010), (accessed 10 June 2016).
7. Garner, B. A. 2001. *A Dictionary of Modern Legal Usage*. Oxford: Oxford University Press
8. Garzone, Giuliana. "Legal Translation and Functionalist Approaches: a Contradiction in Terms?" *Geneve: Actes*, 2000. www.tradulex.org (accessed 1.9.2009).
9. Harvey, M. What's so Special about Legal Translation? *Volume 47, Number 2, June 2002*, p.177–185.
10. Mellinkoff, D. 1982. *Legal Writing: Sense and Nonsense*. New York: Charles Scribner's Sons.
11. Levinson S., 'Translation: Who Needs It?', *Fordham Law Review*, 65 (1997) 1457–68.
12. Nida E. A. and Taber C. R., *The Theory and Practice of Translation* (Leiden: Brill, 1969).
13. Prieto Ramos, Fernando. "Legal Translation Studies as Interdiscipline: Scope and Evolution". *Meta: Translators' Journal* 59(2), 2014, pp. 260–277.
14. Pritchard, J. 1983. *The Penguin Guide to the Law*. London: Penguin Books.
15. Pym, A. 2010. *Exploring Translation Theories*, London: Routledge.
16. Šarčević, S. 2000. *New approach to legal translation*. The Hague: Kluwer Law International.
17. Saldanha, Gabriela & Sharon O'Brien. *Research Methodologies in Translation Studies*. London and New York: Routledge, 2013.
18. Wiegand W., 'The Reception of American Law in Europe', *American Journal of Comparative Law*, 39/2 (1991) 229–48.

Отримано: 17 травня 2023 р.

Прорецензовано: 10 червня 2023 р.

Прийнято до друку: 25 червня 2023 р.

e-mail: lesia.t.myklash@lpnu.ua

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-0190-1639>

DOI: 10.25264/2519-2558-2023-18(86)-13-17

Myklash L. M. Teaching English subject field vocabulary in the course of ESP. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Філологія»*. Острого: Вид-во НаУОА, 2023. Вип. 18(86). С. 13–17.

УДК: 811.111'276.6

Lesia Myklash,

*PhD, Associate Professor of the Department of Foreign Languages,
Lviv Polytechnic National University*

TEACHING ENGLISH SUBJECT FIELD VOCABULARY IN THE COURSE OF ESP

The article is devoted to teaching subject field vocabulary in the course of English for Specific Purposes (ESP). Taking into account the current educational standards, specific field vocabulary is not only an indicator of a specialist's professional competence. Due to the integration of national economies and the need to master the tools of professional communication within international, setting, the knowledge of terminology facilitates access to new ideas and achievements in the spheres of professional activity. Teaching ESP in technical universities is not only focused on the development of language skills (reading, listening, speaking, writing), but also mastering the subject field vocabulary of the specific field as well. The purpose of the publication is to promote effective professional communication in the educational process through the acquisition of subject field vocabulary. For that purpose, it is presented the author's lesson structure with recommendations for further application. At the same time, it should draw attention on functioning of the subject field vocabulary in the Ukrainian setting and make effort towards finding of the proper Ukrainian equivalents of specific English terms as well as compiling of the field glossaries and digital terminology databases. Teaching specific vocabulary at higher education is an important motivation factor. Mastering a foreign language and specific field knowledge with subject vocabulary contribute to the professional competence of students on the whole and make them ready for participating in international cooperation and partnerships in the globalized world.

Keywords: *teaching English for Specific Purposes (ESP), professional language skills, subject field vocabulary, science students majoring in engineering specialties.*

Миклаш Леся Теодорівна,

*кандидат філологічних наук, доцент кафедри іноземних мов,
Національний університет "Львівська Політехніка"*

ВИКЛАДАННЯ ФАХОВОЇ ТЕРМІНОЛЕКСИКИ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ

Статтю присвячено викладанню фахової лексики у процесі навчання іноземної мови спеціального призначення (ESP). Беручи до уваги сучасні освітні стандарти, професійна термінологія є не тільки показником галузевої компетенції фахівця. З огляду на інтегрованість національних економік і потреби оволодіння інструментами міжнародної фахової комунікації, галузева термінологія полегшує доступ до нових ідей і здобутків у сферах професійної діяльності. Специфікою викладання іноземної мови за фахом у технічних вишах є не лише розвиток мовленнєвих навичок (читання, аудіювання, мовлення, письмо), але й опанування фахової лексики певної галузі. Мета публікації: сприяти запровадженню ефективної фахової комунікації у навчальному процесі шляхом засвоєння галузевої термінології. Для цього представлена власна структура вивчення фахової лексики та рекомендації щодо подальшого застосування і поширення функціонування галузевої термінології. Водночас необхідно акцентувати увагу на віднайдення питомо українських відповідників англословних галузевих термінів; укладання галузевих термінологічних словників, запровадження електронних термінологічних баз. Вивчення фахової термінології поєднує галузевий і мовний компоненти. Галузевий аспект для технічних вишів є важливим мотиваційним чинником у вивченні іноземної мови спеціального призначення. Оволодіння іноземною мовою (мовний аспект) та знання фахової термінології мають посприяти професійній компетентності студентів загалом та участі у міжнародному співробітництві у сучасному глобалізованому світі.

Ключові слова: *англійська мова за професійним спрямуванням, фахові мовні навички, засвоєння фахової лексики, студенти технічних спеціальностей.*

Teaching English for specific purpose (ESP) has become a topical issue due to the new requirements of modern educational standards. The current approach in higher education requires students to master specific vocabulary at global and national level in order to advance professionally in their subject field. Learning specific vocabulary is a significant indicator of thorough professional knowledge for all students majoring in both science and humanity fields. The knowledge of specific vocabulary serves an indicator of the professional competence of a specialist in the framework of integration of national economies and is one of communication tools for giving an access to new ideas and current achievements in a sphere of career activity.

The purpose of the publication is to promote effective professional communication in the educational process through the acquisition of subject field vocabulary by sharing ideas in teaching ESP for technical students. English as the *lingua franca* in today's globalized world is a dominant medium of scientific and technological communication especially when national economies have become more integrated and it has become a necessity to 'have easy access to new ideas and developments in the areas of professional activity' (Grosse & Voght, 1991, 184).

Studying specific vocabulary and terminology is considered to be one of the fundamental components in the course of teaching ESP for engineering students. It will help to improve the students' proficiency in English, to require skills of professional language, and to consolidate their industry knowledge.

The English subject field vocabulary tends to be an advanced tool for holding a constructive professional dialogue within the global scale and facilitating cooperation for providing effective management systems in academic, science and business settings. There have been growing demands to develop and teach English subject field vocabulary within the Ukrainian academic milieu in

order to join and develop a working professional partnership both between states and between affiliated academic, educational and research institutions. It goes without saying that profound subject field knowledge and experience is needed to perform specifically-oriented tasks within a subject field, be professionally competent within the affiliated associations and be capable of adapting partners' achievements as well as good language skills for the present day. Therefore, mastering professional, technical English for students, in particular of engineering specialties, could be seen as a passport to their own career growth and even to the economic and business success of the related sector in the near future.

Within teaching ESP course for engineering students, we are going to consider a set of conventional eight steps in mastering English subject field vocabulary, in particular of logging specialty. Among the typical teaching methods, we use mostly interactive (group/team work) and integrative (cognitive perception and integrated learning) ones.

We suggest considering a 'test-teach-test' approach to teaching specific subject field items from the topic of *Tree Felling* for graduate-level and master's degree students of forest mechanization specialties (Lentiakov & Myklash, 2007, 5-6). The students are expected to become familiar with the topics in their native language. They are forced to learn the English equivalents to terms in their native language and therefore strengthen their English knowledge of the industry terms.

The structure of the presentation of class material and lesson are as follows:

Warm up activity. Introduction to the lesson topic. What do you know about 'tree felling'? In what cases do we need to cut down trees? Do you know how to make a tree fall safely?

Step 1. Reading the text. Students read the '*Tree Felling*' text individually. They are expected to understand separately the whole context and meaning of specific terms. The teacher does not explain the meaning of the words. The special vocabulary units, which should be given special attention, are highlighted in italics.

The feller is creating a notch.

Tree Felling

Felling a tree requires at least two different cuts, the *face cut* and the *back cut*. *Face cut* is a removal of wood on the face of the tree. It should be angled sufficiently to allow a wide mouthed face opening and assist in the felling direction. Face cut is created by making a *top* and *bottom cut*. The *top cut* is the first of two cuts that result in a V-shaped section cut or *notch*. The notch is made on the side of the tree that you want it to fall. The top and the bottom cut make a notch.

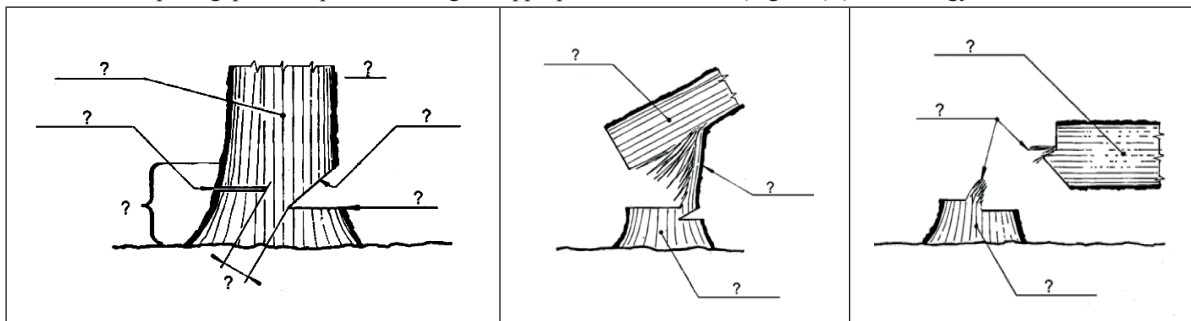
Different face cut techniques are used to cut the notch, but they usually concentrate on the basic 30 to 60 degree face cut with a flat bottom. Determining how a tree should be cut may be a matter of professional experience. The bottom or *undercut* is the second of two cuts and is made by removing a V-shaped section of the trunk or *bole*. A skillfully placed undercut will provide a very accurate dropping of the tree. Any tree over 6 inches in diameter requires an undercut. Remember, a proper undercut is supposed to dictate the direction of the fall for the tree.

The *back cut* is the third and final cut and is made on the opposite side of the tree from the face notch in order that the tree will fall in the direction of the undercut. A narrow strip of wood left between the undercut and the back cut – called a 'holding bridge' or *hinge* – will prevent the tree from rotating on the stump as it falls. The back cut is designed to release the wood that holds the tree from falling over the undercut. The purpose of the hinge is to provide sufficient wood to hold the tree to the stump during the majority of the tree's fall, and to guide the tree's fall in the intended direction. The size of the hinge is important for preventing splitting, fiber pull, *barber's chairs*, fiber torn beard or *sloven*, and other undesirable or unsafe actions. If the hinge wood is insufficient and undercut is too deep, the tree can slip off the stump and fall in any direction. If the undercut is too deep and the back cut is too low, the tree doesn't fall in the intended direction.

The tree must be cut at the lowest point in order to reduce the height of the stump.

In most countries the stump is sometimes cut from 12 up to 18 inches and even from 16 up to 24 inches from the ground because of the great size of trees. Care must be taken to avoid damaging young trees when selecting the place to drop the tree.

Step 2. Understanding the meaning. Students try to conceive the meaning of the relevant notions from the text. They choose the words and fill up the gaps in the picture finding the appropriate lexical units (Fig. 1-3) (Terminology of Forest Science, 1983).

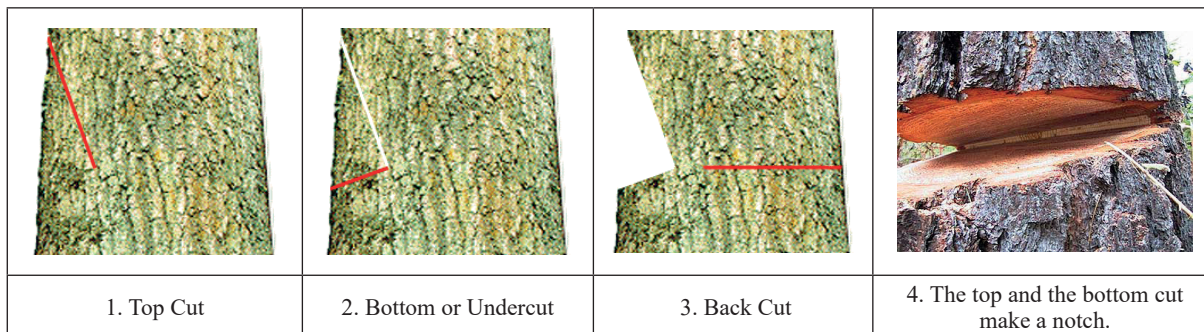

Figures 1.1-1.3

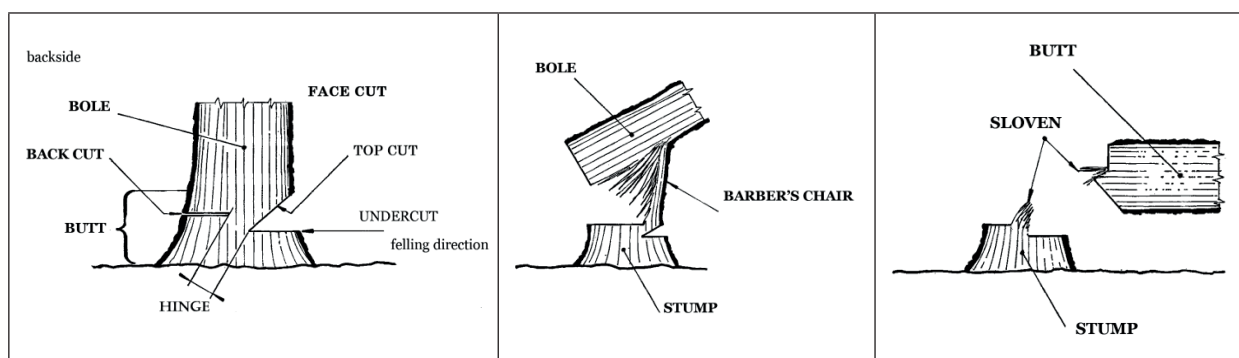
Step 3. Checking. The teacher checks students' performance at this stage. In order to see the meaning of the main strategic cuts, the set of images (Fig. 2) is displayed on the screen.

The safe felling of a tree includes making three precise and strategic cuts.

Then Figure 3 is projected on the wall and students are able to correct their answers.

In order to check and correct students' answers, the picture (Fig. 3) is projected on the screen (Terminology of Forest Science, 1983).

Figures 3.1-3.3

The terms are shown with the projector on the screen before drilling.

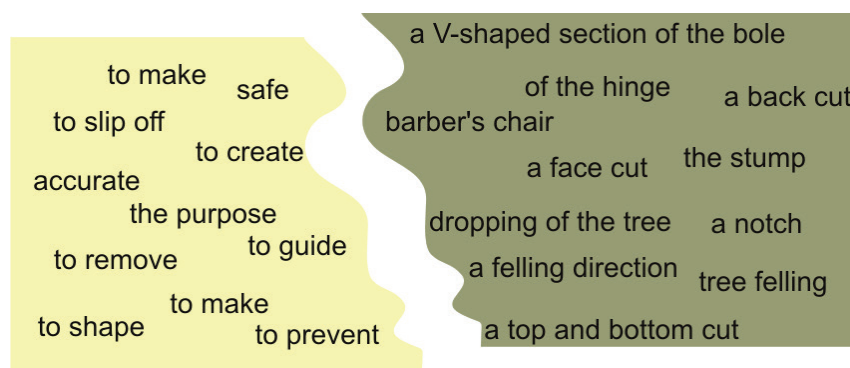
Step 4. Drilling exercises. Students now know the Ukrainian and English equivalents and then move to drilling exercises that allow learners to focus on pronunciation and practice pronunciation for new lexical items. Drilling is used after new specific vocabulary has been introduced and understood. Repetition drills can be done silently, chorally (as a whole class or in groups) and individually to help learn specific language words.

Step 5. Learning equivalents. In order to command specific language, it is of key importance to know the direct Ukrainian equivalents of terms. Students are asked to do matching exercises for the English specific terms with their Ukrainian equivalents. This kind of assignment encourages students to learn terms better. The model of the exercises is presented below.

Match the English compound words with the Ukrainian equivalents according to the pattern

back cut	звалювання дерева	<p>The correct answers</p> <table border="0"> <tr> <td>back cut</td> <td>задній різ</td> </tr> <tr> <td>barber's chair</td> <td>великий відщеп на пні зваленого дерева</td> </tr> <tr> <td>bole (trunk)</td> <td>стовбур</td> </tr> <tr> <td>bottom cut</td> <td>нижній різ</td> </tr> <tr> <td>felling direction</td> <td>напря́м звалювання</td> </tr> <tr> <td>hinge</td> <td>недопил</td> </tr> <tr> <td>notch</td> <td>клин</td> </tr> <tr> <td>stump</td> <td>пень</td> </tr> <tr> <td>top cut</td> <td>верхній різ</td> </tr> <tr> <td>tree felling</td> <td>звалювання дерева</td> </tr> <tr> <td>undercut</td> <td>підпил, підруб</td> </tr> <tr> <td>V-shaped</td> <td>клиновидний</td> </tr> </table>	back cut	задній різ	barber's chair	великий відщеп на пні зваленого дерева	bole (trunk)	стовбур	bottom cut	нижній різ	felling direction	напря́м звалювання	hinge	недопил	notch	клин	stump	пень	top cut	верхній різ	tree felling	звалювання дерева	undercut	підпил, підруб	V-shaped	клиновидний
back cut	задній різ																									
barber's chair	великий відщеп на пні зваленого дерева																									
bole (trunk)	стовбур																									
bottom cut	нижній різ																									
felling direction	напря́м звалювання																									
hinge	недопил																									
notch	клин																									
stump	пень																									
top cut	верхній різ																									
tree felling	звалювання дерева																									
undercut	підпил, підруб																									
V-shaped	клиновидний																									
top cut	напря́м звалювання																									
V-shaped	передній різ																									
bole (trunk)	великий відщеп на пні зваленого дерева																									
stump	підпил, підруб																									
felling direction	верхній різ																									
undercut	клин																									
hinge	задній різ																									
notch	нижній різ																									
tree felling	стовбур																									
barber's chair	клиновидний																									
top cut	недопил																									
bottom cut	пень																									

Step 6. Collocation exercises. Find appropriate collocations to form terminological units based on a group of words and make up sentences with them in a specific context.

The correct answers and the functional use of the vocabulary are presented below.

accurate dropping of the tree, safe tree felling, slip off the stump, the purpose of the hinge, to create a back cut, to guide a felling direction, to make a face cut, to make a top and bottom cut, to prevent barber's chair, to remove a V-shaped section of the bole, to shape a notch.

1. **Accurate dropping of the tree** ensures avoiding damage to young trees and selecting a definite place to drop the tree.
2. To provide **safe tree felling**, it is necessary to know the tree felling procedure and cutting technique very well and have a bit of practice.
3. **Face cut** is commonly created by **making a top and bottom cut** for thick trees.
4. In order **to create a notch**, a tree feller should make a top and bottom cut.
5. If we want the tree to fall in a certain direction, we need **to remove a V-shaped section of the bole**.
6. Tree feller usually **makes a back cut** on the opposite side of the tree from the face notch.
7. The **purpose of the hinge** is **to guide a felling direction**.
8. The size of the hinge is considered to be enormously important **to prevent** splitting, fiber pull, **barber's chairs**, and other undesirable or unsafe actions.
9. Tree can **slip off the stump** and fall in an undesirable direction if the hinge wood is insufficient and the undercut is too deep.

Step 7. Controlled practice. Students are asked to do the next assignment of filling in the necessary words according to the content of the text.

Tree Felling

Felling a tree requires at least two different cuts, the _____¹ and the _____². Face cut is the removal of wood on the face of the tree. It should be angled sufficiently to allow a wide mouthed face opening and assist in the felling direction. Face cut is created by making a _____³ and _____⁴. The top cut is the first of two cuts that result in a V-shaped section cut or _____⁵. The notch is made on the side of the tree that you want it to fall towards. The top and the bottom cuts make a notch.

Different face cut techniques are used to cut the notch, but they usually concentrate on the basic 30 to 60 degree face cut with a flat bottom. Determining how a tree should be cut may be a matter of professional experience. The bottom or _____⁶ is the second of two cuts and is made by removing a V-shaped section of the trunk or _____⁷. A skillfully placed undercut will provide a very accurate dropping of the tree. Any tree over 6 inches in diameter requires an undercut. Remember, a proper undercut is supposed to dictate the direction of the fall for the tree.

The _____⁸ is the third and final cut and is made on the opposite side of the tree from the face notch in order that the tree will fall in the direction of the undercut. A narrow strip of wood left between the undercut and the back cut – this is called the 'holding bridge' or _____⁹ – will prevent the tree from rotating on the stump as it falls. The back cut is designed to release the wood that holds the tree from falling over the undercut. The purpose of the hinge is to provide sufficient wood to hold the tree to the stump during the majority of the tree's fall, and to guide the tree's fall in the intended direction. The size of the hinge is important for preventing splitting, _____¹⁰ fiber pull, _____¹⁰, fiber torn beard or sloven, and other undesirable or unsafe actions. If the hinge wood is insufficient and the undercut is too deep, the tree can slip off the stump and fall in any direction. If the undercut is too deep and the back cut is too low, the tree doesn't fall in the intended direction.

The tree must be cut at the lowest point in order to reduce the height of the stump. In most countries the stump is sometimes cut from 12 up to 18 inches and even from 16 up to 24 inches from the ground because of the great size of the trees. Care must be taken to avoid damage to young trees when selecting the place to drop the tree.

Keys: 1. *face cut*; 2. *back cut*; 3. *top cut*; 4. *bottom cut*; 5. *notch*; 6. *undercut*; 7. *bole*; 8. *back cut*; 9. *hinge*; 10. *barber's chairs*.

Step 8. Free Practice Production. Tree Felling Contest (Group work).

Assignment: Students are asked to prepare workshop materials to train junior tree fellers who are going to take part in annual all-Ukrainian and international contests of tree fellers. Every group of students should emphasize felling safety regulations, speed and tree felling accuracy.

The subject field aspect is actually an important motivational factor in studying English for specific purposes for graduate science students who are familiar with the subject in their native language. The acquisition of language and professional language in particular, is not a linear process but an incremental one. Students found the field topics meaningful, worthy of their interest, and the level of useful participation was high (Beardsmore & Lee, 1973, 344-345). Authentic and field-oriented materials relating to students' profiles should be used as well as pictures and figures for visualizing, better understanding, and self-checking. The methods mentioned above are quite easy for acquiring English vocabulary with the practice of a set of tasks. The assignments are intended to facilitate students in effective learning of professional English and simultaneously consolidate their subject field knowledge in a practical way. The approach could also be used for other technical specialties. The assignments should be adjusted for specific vocabulary and the students' level of language to study science notions, concepts, technological process or pieces of equipment and machinery.

Conclusion. The subject field vocabulary is reflected as the level of scientific knowledge and constitutes the basis of effective professional communication within the specific area of studies. Teaching the professional language in the course of EPS is one of the priorities in the educational process to all students, especially to engineering specialties. The effective training should be focused on the acquisition of general language skills, deepening the specialized knowledge and skills as well as provides the consolidation of all students' professional competences.

The pattern presented above can be an initial impetus to encourage finding and developing other effective tools and approaches in ESP teaching and learning. The specifically related assignments will depend on the students' level, subject area and focus on the professional language acquisition through doing set of exercises (matching concern understanding of the word/term meanings and definitions, filling the gaps, word use, multiple choice, collocations, etc). Various data of media resources available in the Internet can be used to stimulate the interest and activity of students, as well as facilitate the selection of educational material necessary for conducting classes. The efficiency of the assignments can be streamlined by using different visual tools and multimedia technologies.

Mastering the subject field vocabulary within the course of ESP constitutes professional competences of specialists and their potential capability to solve the urgent global problems within their career activity. All that proves the demand of giving the topicality of teaching subject field vocabulary a considerable role within higher education.

References:

1. Lentiakov V.V, Myklash L.T. (2007). English for Forestry Engineer Students. Assignment Set. Lviv: Ukrainian National Forestry University.
2. Myklash L.T. (2008). English for Specific Purposes: Learning Terminological Items for Students of Wood Processing Specialties (Ukr.). *Naukovi zapysky: zbirnyk naukovykh statej. Seria pedagogichni ta istorichni nauky*. Kyiv: vyd-vo natsional'noho Pedagogichnoho Universytetu imeni Drahomanova. Vyp. LXXIX (79). S. 115-122.
3. Christine Uber Grosse and Geoffrey M. Voght. (1991). The Evolution of Languages for Specific Purposes in the United States. *The Modern Language Journal*. Vol. 75, No. 2 (Summer,) pp. 181-195. Blackwell: National Federation of Modern Language Teachers Associations.
4. H. Baetens Beardsmore and Eric J. Lee. (1973). Teaching English as a Foreign Language for Special Purposes. *The Modern Language Journal*. Vol. 57, No. 7 (Nov.), pp. 343-348. Blackwell Publishing National Federation of Modern Language Teachers Associations.
5. Terminology of Forest Science, Technology, Practice and Products. (1983). Second Printing with Addendum. Society of American Foresters. Washington D.C.
6. <http://www.ankn.uaf.edu/Publications/VS/falling.html>
7. <http://www.content4reprint.com/home/gardening/landscaping/so-you-want-to-fell-a-tree.htm>
8. http://forestry.about.com/od/chainsaws/ss/fell_tree_3.htm
9. <http://extension.missouri.edu/publications/DisplayPub.aspx?P=G1958>
10. <http://www.osha.gov/SLTC/etools/logging/glossary/glossary.html>
11. <http://www.woodlands.co.uk/blog/practical-guides/felling-a-small-tree/>
12. http://www.woodweb.com/knowledge_base/Good_Felling_Practices.html

Отримано: 30 червня 2023 р.

Прорецензовано: 20 липня 2023 р.

Прийнято до друку: 25 липня 2023 р.

e-mail: elena_palkevitch@yahoo.fr

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-3575-8471>

Researchgate ID: Olena_Palkevich

Google Scholar: Olena_Palkevych

e-mail: kirillneklesa98@gmail.com

DOI: 10.25264/2519-2558-2023-18(86)-18-23

Палькевич О. С., Неклеса К. Т. Концепт «гуманізм» як втілення гуманістичних ідей епохи Відродження в мові Франсуа Рабле. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Філологія»*. Острого : Вид-во НаУОА, 2023. Вип. 18(86). С. 18–23.

УДК: 811'243:378.016]:001.895](477)

Палькевич Олена Сергіївна,

викладач,

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара

Неклеса Кирил Тарасович,

студент,

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара

**КОНЦЕПТ «ГУМАНІЗМ» ЯК ВТІЛЕННЯ ГУМАНІСТИЧНИХ ІДЕЙ ЕПОХИ ВІДРОДЖЕННЯ
В МОВІ ФРАНСУА РАБЛЕ**

У статті досліджуються мовленнєві засоби реалізації концепту «ГУМАНІЗМ» в творчості письменника та філософа епохи Відродження Франсуа Рабле.

Концепт розглядається авторами статті як елемент з'єднання мислення та мови, як одиниця оперативної свідомості, що виступає як цілісне відображення дійсного факту, фрагменту дійсності. Концепт «ГУМАНІЗМ» подається у трьох вимірах: 1) концепт груповий, лінгвокогнітивний; 2) концепт лінгвокультурологічний з етнокультурною складовою французького бачення гуманізму; 3) художній (індивідуальний) концепт, який відображує двічі опосередковану художню картину світу за допомогою авторської мови.

В статті розробляються 3 моделі цього концепту: ідеальна схематична модель, її мовна реалізація у вигляді фрейму-прототипу і фреймова модель вербалізації концепту «ГУМАНІЗМ» в першій частині роману Ф. Рабле «Пантагрюель».

Ключові слова: концепт, фрейм, гуманізм, лінгвокогнітивістика Відродження, Франсуа Рабле.

Olena Palkevych,

Teacher,

Oles Honchar Dnipro National University

Kyryl Neklesa,

Student,

Oles Honchar Dnipro National University

**THE CONCEPT OF HUMANISM AS EMBODIMENT OF HUMANISTIC IDIAS
OF THE RENAISSANCE IN THE LANGUAGE OF FRANCOIS RABELAIS**

The article considers the language ways of embodiment the concept of «HUMANISM» in the works of the Renaissance writer and philosopher François Rabelais.

The concept is considered by the authors of the article as an element of the connection of thinking and language, as a unit of operational awareness, that is depicted as a coherent reflection of a real fact, a fragment of reality. The concept of «HUMANISM» is presented in three dimensions: 1) a group concept, linguistic-cognitive 2) a linguistic-cultural concept with an ethno-cultural component of the French vision of humanism; 3) an artistic (individual) concept that reflects twice mediated artistic picture of the world using the author's language.

The article develops 3 models of this concept: an ideal schematic model, its language embodiment in the form of a prototype frame and a frame model of the verbalization of the concept «HUMANISM» in the first part of F. Rabelais' novel «Pantagruel».

Keywords: concept, frame, humanism, cognitive linguistics, Renaissance, François Rabelais.

Постановка проблеми. Людство за свою історію зазнавало декілька значних етапів розвитку, коли за вельми короткий час з'являлась величезна кількість обдарованих особистостей, що випереджували свій час на сторіччя. Згадаймо хоча б період Античності, коли світу явилися великі філософи, драматурги, письменники, історики та вчені. Але за розквітом думки настали так звані «темні часи» Середньовіччя, коли на майже тисячоліття люди забули про ті певні засади гуманізму та любові до знань, якими послуговувались такі мислителі як Анаксагор, Платон та Евклід. Майже тисяча років знадобилась на те, щоб нарешті досягнути розуміння потреби здійснити той антропологічний переворот, що колись був здійснений Сократом, та знов звернутись до вивчення природи на кшталт філософів Мілетської школи.

У середині XIV століття, в епоху Відродження гуманістичні ідеї виходять на світову арену розвитку Світового духу. Саме визнання людини, людських прав та інтересів було центральною ідеєю гуманістичного світогляду епохи Відродження. З найважливіших мислителів та діячів, що працювали над тими гуманістичними ідеями, що тепер ми можемо розглядати як такі, що вплинули на становлення та розвиток епохи Відродження, можемо виокремити наступних: Микола Кузанський, Галілео Галілей, Леонардо да Вінчі, Томас Мор, Томмазо Кампанелла, Мікеланджело Буонарроті, Джордано Бруно та багато інших.

Власне сам термін «відродження» зустрічається вже в італійських гуманістів, наприклад, у історика мистецтвознавства Джорджо Вазарі. В сучасному значенні цей термін вперше був ужитий французьким істориком Жюлем Мішле у XIX сторіччі (Дараган, 2007), Бертран Рассел в своїй «Історії західної філософії», аналізуючи різницю між духовним станом Середньовіччя та Нової історії, найважливішими змінами вважає «падіння авторитету церкви» та «зростання авторитету науки» (Рассел, 1995: 618). Ми погоджуємося з такою оптикою бачення зміни парадигми на користь ренесансного світосприйняття, але для кращого розуміння гуманістичних ідей епохи Відродження вважаємо за необхідне провести порівняльний аналіз опозицій в системі відносин між людиною – Богом – природою – суспільством в Ренесансі та Середньовіччі.

Розпочнемо саме з опозиції антропоцентризм – теоцентризм і розглянемо дефініції цих термінів. Згідно з філософським словником, антропоцентризм – це сукупність поглядів на людину як кінцеву мету світобудови та центр Всесвіту (Шинкарук, 2002). Теоцентризм, – розуміння світу, у якому джерелом і причиною всього сущого виступає Бог. Він є центром світобудови, її початком та буттям, і є відповідальним за все, що відбувається в універсумі (Шинкарук, 2002) Тобто в цій базовій характеристиці світоуявлення епохи ми можемо побачити основну різницю між Відродженням та Середніми Віками стосовно ставлення до людини та Бога, місця людини у Всесвіті. У Середньовіччі людина могла займати лише підпорядковане становище відносно Бога, у Відродженні людина сама стає богом, що може не лише пізнавати природу, що її оточує, а й змінювати її так, як їй заманеться. У зв'язку з такою явною трансформацією світосприйняття відбувається трансформація ставлення до основних питань, якими опікувались кращі розуми Європи.

Йдеться, перш за все, про етичні питання, що були першочерговими для людей Середньовіччя і полягали у вирішенні задачі отримати щастя в небесному житті через пізнання і любов до Бога. Відповіді на етичні питання базувались на тексті Святого писання – головній збірці гносеологічних одкровень для середньовічної людини. Для людини Відродження щастя сприймається перш за все як самоціль людського буття. Вона намагається знайти відповіді на свої запитання в оточуючому світі та світі природи, як, наприклад, це робив філософ, вчений та пантеїст Джордано Бруно.

І хоча гуманісти не відкидали креаціоністські ідеї, а також ідеї безсмертя душі (Аралова, 2015) у Відродженні людина вже більше не може довіритися Біблії, їй потрібно «деконструювати» природу та знайти у ній всі відповіді на свої запитання. Відродження прагне емпіризму та нового методу у науці, що й було остаточно реалізовано в Новий час в роботах Р. Декарта, Ф. Бекона та І. Ньютона на противагу Середньовіччю.

Звільнення від авторитету церкви, на думку Б. Рассела, призвело до зростання індивідуалізму, що змогло надати імпульс творчій свободі митцям, літераторам, філософам і науковцям для того неабиякого розвитку, що продемонстрував цей період світової історії (Рассел, 1995: 619). Якobi Буркхардт, швейцарський історик та теоретик культури, підкреслює, що ренесансний індивідуалізм орієнтований на реальну людину, таку, як вона є, і протиставляє його середньовічній корпоративності, в якій особистість не проявляється і майже не може проявитися в силу *Zeitgeist* (духу часу) Середньовіччя.

І, безумовно, індивідуалізм як соціальний світогляд, що підкреслює цінність особистості, створив нового громадянина Нової історії, активного і вільного у своєму виборі суспільства. Мислителі Відродження виступали за створення сильної єдиної національної держави та здійснили перші спроби теоретичного обґрунтування ідеї громадянського суспільства, незалежного від релігійно-теологічних настанов (Вільчинський, 2019). На основі усього вищевикладеного ми пропонуємо розглянути гуманістичні ідеї Відродження як певний концепт, когнітивний та лінгвокультурологічний феномен, фрагмент концептуальної картини світу людини Відродження, відображення *Zeitgeist*, та провести аналіз твору Франсуа Рабле з точкою зору його втілення автором.

Тема дослідження концепту ренесансного гуманізму є **актуальною**. З одного боку, гуманізм є феноменом універсальним, оскільки він існував в різні епохи від античного гуманізму Аристотеля, Сократа та інших філософів до екзистенціального гуманізму Ж.-П. Сартра та в різних культурах світу (гуманізм Петрарки, Ф. Рабле, Т. Мора, Конфуція, К. Маркса, релігійний гуманізм ісламу тощо). Зараз він залишається начасним, тому що не тільки пов'язаний з поверненням до тих ідей та ідеалів, що були провідними в античні часи, а й з формуванням базових понять, на яких і вибудовується соціокультурний фон Модерну, котрий триває і дотепер. Саме ренесансний гуманізм, що передбачає довіру до людського роду, бажання йому добра, надію на його розвиток. на прогрес та спирається на минуле, у цей час, позначений епідеміями та війнами, здається, стає основним перехрестям різних духовних та культурних маршрутів, незважаючи на національні та етнічні відмінності людей.

Метою цієї статті є дослідження ідей гуманізму на основі твору одного з головних його представників в епоху Відродження – Франсуа Рабле; розгляд основних характеристик цього періоду та реалізації цих тенденцій у вокабулярі, якими користувався письменник у головному своєму творі «Гаргантюа та Пантагрюель».

Об'єктом дослідження виступає універсальний концепт Ренесансний гуманізм як відображення *Zeitgeist*, його складові, а його предметом є вербалізація цього концепту в творі французького гуманіста.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Концепт – поняття лінгвокогнітології, яку у вітчизняному мовознавстві розвивали О. Воробйова, С. Жаботинська, А. Зеленько, О. Кубрякова, З. Попова, Т. Радзівська, О. Селіванова та ін. Однозначної дифініції та потракткування цього феномена не існує. Ми поділяємо думку А. Бабушкіна, Н. Болдирева, О. Кубрякової, І. Стерніна, що концепт є елементом з'єднання мислення та мови, певною ідеєю, що існує як одиниця оперативної свідомості і виступає як цілісне відображення дійсного факту, фрагменту дійсності.

Викладення основного матеріалу. В ролі наукової гіпотези ми зводимо концепт ГУМАНІЗМ Ф. Рабле в романі «Гаргантюа та Пантагрюель» до трьох основних вимірів.

Оскільки концепт ГУМАНІЗМ належить до універсальних концептів, то перший вимір – концепт груповий, лінгвокогнітивний, з акцентуацією ціннісного елементу. В нашому випадку йдеться про відображення безпосередньої ККС, сукупності впорядкованих знань, присутніх у свідомості європейців часів Нової історії, зокрема періоду Відродження, яка реалізується через Дух епохи. Цей концепт є найбільш загальним. Він представлений у вигляді ідеальної когнітивної моделі (тобто ідеалізованого знакового образу).

Ідеальна когнітивна модель РЕНЕСАНСНОГО ГУМАНІЗМУ, яку ми пропонуємо, є образно-схематичною і створена на базових ідеях цього концепту, представлених в дослідженнях цитованих нами авторів. Ці абстрактні ідеї структуровані

у фреймі (або ментальному просторі, за Дж. Лакоффом), тобто формалізованій моделі, що уніфікує, систематизує і схематизує певні компоненти концепту (знання, досвід, ціннісні асоціації) й відображає способи їх існування й функціонування, відношення між ними. Згідно з теорією Ч. Філлмора, фрейм – це система концептів, які співвідносяться так, що для розуміння будь-якого з них треба осягнути всю структуру, до якої входить цей концепт (Філлмор, 1988). Завдяки функції посередника, між семантичним та когнітивним рівнями, фрейм має подвійний статус: «з одного боку, належить до ментальних структур, є однією з одиниць представлення знань, а з іншого боку, знаходить своє вираження у мовленні (усному і писемному), експлікуючись за допомогою мовних засобів» (Козак, 2007). Фрейм має ієрархічну структуру: вершину (тему) і слоти, що заповнюються пропозиціями. Ми визначаємо пропозицію (згідно з Т. Шмелевою) як властивість змісту, який відбиває позначуваний фрагмент дійсності, певний «стан речей» і характеризує різні способи її репрезентації. Тип пропозицій, що заповнюють слоти у фреймі концепту ГУМАНІЗМ, – логічні, оскільки «репрезентують результати розумових операцій і повідомляють про деякі встановлені ознаки, властивості, відношення» (Шмелева, 1988: 12). Структурно семантичні відношення у когнітивній моделі концепта ГУМАНІЗМ (що є фреймом-взірцем, прототипом) характеризується схемою ЦІЛЕ – ЧАСТИНА, де ціле (вершина) – це тема концепту, а частини – його ознаки (слоти). Такий фрейм, за класифікацією С. Жаботинської (Жаботинська, 1999), є партонімічним (відповідає поняттю мати-володіти). Крім того, цей фрейм є комплексним в тому сенсі, що відповідає більше ніж одній пропозиційній структурі. Перша пропозиція співвідносить базовий шар ГУМАНІЗМ з його сегментами:

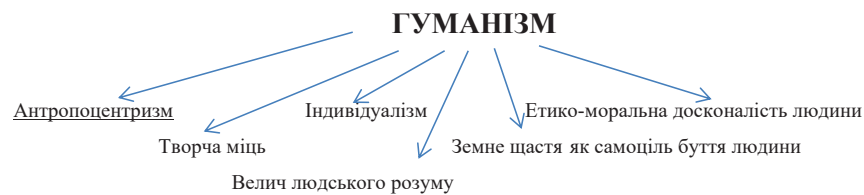

Рис. 1. Ідеальна схематична модель концепту Ренесансний ГУМАНІЗМ

Друга пропозиція належить до типу пропозиції характеристики (Шмелева, 1988: 15), оскільки побудована за принципом співвідношення поняття (яке є сегментом базового шару) із його логічним визначенням, що містить у собі його найістотніші ознаки.

Для сегменту *антропоцентризм* ми маємо наступні характеристики: ідеалізація земної тілесної людини: самоцінність людської особистості, людина – основна цінність, кінцева мета світобудови та центр божественного всесвіту, «вінець творіння», синонім Божественної досконалості, неповторна особистість, здатна впливати на оточуючий світ.

Для сегменту *індивідуалізм, визнання людських прав та інтересів*: право на свободу (право вільного вибору, право формувати власну сутність); на ініціативу (відстоювання енергійним та активним індивідумом власної життєвої позиції); право на власність (усвідомлення й відстоювання власного); самостійність, сила, влада над усім існуючим і, над самою собою.

Для сегменту *щастя як самоціль онтологічного буття людини*: радість, пристрасний інтерес до її земного життя, її тілесність – у центрі нової системи культурних цінностей.

Для сегменту *етико-моральна досконалість людини як ідеал шляхетності*: моральне благородство (постійне духовне самовдосконалення, формування гармонійної, яскравої, сильної і відкритої особистості); необхідність бути корисним для себе і для інших.

Для сегменту *велич людського розуму, інтелекту*: гуманістична спрямованість пізнання, освіченість (вихованість, допитливість, оволодіння сумою гуманітарних знань «*studia humanitatis*»): широка загальнокультурна ерудиція, вільне володіння давніми мовами та риторична майстерність), існування в світі Логосу, «деконструкція» природи та розвиток емпіричної науки, чисельні наукові відкриття, ототожнення Бога та природи (пантеїзм), скептицизм спрямований проти «абсолютних істин».

Для сегменту *творча свобода митців, творча міць, талант*: потужний розвиток мистецтв, філософії, творчість як мета життя та служіння людям.

Для унаочнення характеристики кожного сегменту, що складає концепт Ренесансний ГУМАНІЗМ, пропонуємо мовну модель, котра визначає зв'язок суб'єкта дії (разом із його ознаками) з базовим предикатом (самою дією), а також стилістичні прийоми ідеалізації цього поняття.

Таблиця 1.

Мовна модель характеристики сегментів, що складають концепт Ренесансний ГУМАНІЗМ (фрейм-прототип)

Сегменти	Суб'єкт дії. Хто? Іменники	Ознака. Яка? (Який? Які?) Прикметники з оцінним значенням, з позитивними конотаціями	Дія. Що робить? Дієслова	Стилістичні прийоми ідеалізації (порівняння, метафори, алюзії), узагальнення, створення пафосу
Антропоцентризм	людина, особистість	тілесна, земна досконала, неповторна, самоцінна	впливає на оточуючий світ	вінець творіння, основна цінність, центр всесвіту, кінцева мета світобудови, досконала як Бог
Індивідуалізм	індивідум	енергійний, активний, ініціативний вільний	відстоює свою життєву позицію, усвідомлює свої права, формує власну сутність	влада над усім існуючим і, над самою собою

Земне щастя	людина	вільний, радісний, тілесний	живе тут і зараз	самоціль онтологічного буття, буття людини як найвища точка потрібності універсума
Етико-моральна досконалість людини	особистість	моральний, благородний, гармонійний, яскравий, сильний, відкритий, вихований, допитливий, корисний для себе і для інших	формує власну особистість, духовно самовдосконалюється та вдосконалює своє буття засобами раціональними та значущими; існує в світі людей як необхідна частина оволодіння сумою гуманітарних знань « <i>studia humanitatis</i> »: вільно володіє давніми мовами та риторичною майстерністю	ідеал шляхетності
Велич людського розуму, інтелекту	вчений	розвинутий, освічений, ерудований	розділяє світ на дві істини, досліджує світ, осягає Всесвіт	існування в світі Логосу
Творча міць	художник	вільний, талановитий, працьовитий	пізнає світ та втілює його в своїх творах, служить людям	творчість як мета життя

Другий вимір концепту ГУМАНІЗМ – концепт лінгвокультурологічний з етнокультурною складовою саме французького бачення гуманізму. Лінгвокультурологічний концепт досліджує вияви культури народу, що вербалізовані у мові, і визначається як когнітивна одиниця, що характеризується етносемантичною специфікою та розрізняється за сферами людської діяльності, наприклад: наука, мистецтво, побут людини тощо (Н. Д. Арутюнова, А. Вежицька, С. Г. Воркачев, В. І. Карасик, Д. С. Ліхачев, С. Х. Ляпін, Ю. С. Степанов, Л. О. Чейненко, В. І. Шаховський).

Франсуа Рабле не тільки відчував вплив *Zeitgeist*, а й одночасно створював його, адже не тільки культура формує культурологічну свідомість людини, але й люди, що населяють епоху, визначають її нові духовні та матеріальні цінності. Тому ідеали гуманізму у Ф. Рабле втілюються не просто через чисті поняття мислення, а через призму буття француза 16-го сторіччя, що мислить та пише саме французькою. При цьому мовна картина світу, тобто сукупність зафіксованих у мові уявлень народу про дійсність, на нашу думку, стає для нього вирішальною у створенні власної парадигми відносно гуманістичного проєкту епохи Відродження. В цій статті ми не ставимо на меті дослідити ККС французького ренесансного гуманізму, ми обмежуємось аналізом мовної (опосередкованої) картини світу, яку категоризує цей **лінгвокультурологічний концепт**, на основі відомого твору Франсуа Рабле. Таким чином, йдеться в більшій мірі про художнє світобачення автора, вербалізоване в його творі, що дає підстави говорити про **художній (індивідуальний) концепт (останній вимір)**, який відображує двічі опосередковану художню картину світу за допомогою авторської мови.

Перейдемо до аналізу власне самого твору. Не маючи змоги проаналізувати в цій статті весь твір французького гуманіста (через його обсяг і можливе розгалуження і ускладнення концепту, що досліджується) зупинимось на главах LII – LVII книги першої роману, а саме описі Телемського абатства (*Abbaye de Thélème*), утопії Франсуа Рабле, квінтесенції його гуманістичного ідеалу.

Таблиця 2.

Мовна модель характеристики понять (як сукупності основних істотних ознак), що складають концепт (як інформацію про всі ознаки реалії) Ренесансний ГУМАНІЗМ Франсуа Рабле (фрейм для представлення знань)

Сегменти	Суб'єкт дії. Хто? Іменники	Ознака. Яка? (Який? Які?) Прикметники з оцінним значенням, з позитивними конотаціями	Дія. Що робить? Дієслова	Стилістичні прийоми ідеалізації (порівняння, метафори, алюзії), узагальнення, створення пафосу
Антропоцентризм	les gens, les dames	libres, bien nés, noblement instruits, belles, ; et les beaux, bien formés, et bien natures.	FAIS CE QUE VOUDRAS	ils seront acceptés à l'abbaye de Thélème,
Індивідуалізм добровільність виконання дій	les gens, les dames	libres	Toute leur vie était organisée [...] selon leur vouloir et franc arbitre quand bon leur semblait; quand le désir leur en venait. Nul ne les éveillait, nul ne les forçait [...] à faire quoi que ce soit; faire tous ce qu'ils voyaient plaire à un seul, si tel est leur désir	Відсутність стін як метафора свободи : où mur y a et devant et derrière, y a force mur-mure, envie, et conspiration mutue une vile servitude fait déchoir et assujettit, le joug de la servitude

Земне щастя, спільне життя ідеал любові	les religieux les religieuses	libres,	se levaient du lit, buvaient, mangeaient, travaillaient, dormaient; conversaient en compagnie honnête, jouaient, allaient ébattre aux champs, chassaient au vol ou poursuivaient le gibier, montaient au cheval, grâce à cette liberté, ils entrèrent en louable émulation de faire tous ensemble ce qu'ils voyaient plaire à un seul; s'ils avaient vécu en confiance et en amitié encore mieux la continuaient-ils en mariage, d'autant se entr'aimaient-ils à la fin de leurs jours comme le premier de leurs noces.	Метафора щастя в прекрасних матеріальних речах з багатьма епітетами розкоші, багатства, краси: <i>la construction splendide de l'abbayé, le décor très riche du manoir des thélemites et des vêtements des religieux et les religieuses</i>
Етико-моральна досконалість людини	les chevaliers Les dames	bien instruits, bien nés, si preux, de si belle allure, si adroits à pied et à cheval, si vigoureux, plus alertes et plus élégantes, si mignonnes, moins fâcheuses, plus doctes à la main, à l'aiguille	ils tendaient librement vers la vertu, bien remuaient, maniaient tous bâtons, toutes sortes d'armes faisaient tous les actes féminins honnêtes et libres	Метафора честі, закладеної природою в людину: <i>Les gens ont par nature un aiguillon, qui toujours les pousse à accomplir des faits vertueux et les éloigne du vice, honneur:</i>
Велич людського розуму, інтелекту		noblement instruits	n'y avait parmi eux personne qui ne sût lire, écrire, chanter, jouer d'instruments de musique, parler cinq ou six langues	Метафора безглузості життя за встановленим розкладом <i>gouverner au son d'une cloche</i> на відміну від здорового глузду і згоди <i>bon sens et entendement</i>
Творча міць	Les religieux	libres, bien instruits,	composer en cinq ou six langues autant en vers qu'en prose	

На основі порівняння універсальної моделі Ренесансного гуманізму (Таб. 1) і мовної моделі характеристики понять, що складають однойменний концепт Франсуа Рабле (Таб. 2) зазначимо, що в сегменті *антропоцентризму* для автора передовими ознаками для суб'єкта дії стають епітети на позначення свободи та незалежності (*libres*), сформованості людини як окремої і доволі важливої персоналізованої субстанції, що доволі сильно суперечить схоластичним уявленням про людину як душу, що утворює форму кожної окремо взятої людини. Для Рабле, як потім і для представника сучасного гуманізму Сартра, людина формує себе сама та вирішує, якою їй бути. Ми можемо окреслити це як одну з провідних ознак раблезіанського гуманізму, що реалізується через епітети на кшталт *bien formées et bien naturées*. Також треба окремо виділити девіз Телемського абатства *FAIS CE QUE VOUDRAS*, що додатково допомагає розкрити Рабле його відношення до людини як до самостворюючої субстанції. Іншими словами, автор демонструє нам людей благородних та витончених, які стають такими не за примусом, а за власною волею, розглядаючи самовдосконалення як самоціль життя і саме це і формує на нашу думку тогочасний гуманізм, що докорінно змінив *Zeitgeist* Нового часу.

В сегменті *індивідуалізм* Рабле як і в попередньому пункті виводить головним епітетом слово – вільні (*libres*), що допомагає нам пов'язати в концептуальному полі два вищезгаданих поняття – антропоцентризм і індивідуалізм та пов'язати їх один з одним. Але, на відміну від антропоцентризму, поняття індивідуалізму є більш вузьким за своїм об'ємом та представляє собою реалізацію певної сторони антропоцентризму, а саме – реалізації творчої свободи в межах антропоцентризму як головної творчої сили для розвитку особистості (відсутність стін виступає як метафора свободи). Саме через свободи ми і можемо реалізувати наслідки сегменту антропоцентризму, що потім реалізуються в індивідуалізмі.

Стосовно *сегменту морально-етичної досконалості людини*, як і в розглянутій нами ідеальній моделі, в своєму концепті Рабле змальовує людину, яка має високий рівень гуманітарної освіти і духовно розвивається: вмє читати, писати, розмовляє 5-6 мовами, грає на музичних інструментах та «прагне до чесноти». При цьому цікавим є той аспект, що раблезіанський гуманіст має вроджені чесноти: він «від природи має стимул (*«aiguillon»*) (жало) честі, який його відштовхує від пороків. Письменник це обґрунтовує тим, що підкреслює шляхетне походження телемітів (*«nobles»*, *«bien nés»*). Але при цьому він наполягає й на постійному фізичному самовдосконаленні особистості: для чоловіків це майстерне володіння зброєю, бойовими навичками, для жінок – це «шляхетні й вільні жіночі дії», такі як рукоділля, шиття. Обидві статі показані вправними наїзниками і мисливцями. Тобто фізична (тілесна) досконалість є для Рабле такою ж важливою як і моральна. Його людина, як і в ідеальній моделі, вдосконалює своє буття, зокрема через побудову надзвичайно гарної, багато прикрашеної будівлі абатства, використання прекрасного одягу, зброї тощо. Тут є чітке перетинання з сегментом *земне щастя*, в якому письменник конкретизує загальну тезу, що характеризує ренесансну ККС про те, що людина «живе тут і зараз» досить

довгим переліком певних повсякденних дій, які приносять радість всім через вільний вибір і бажання «робити разом те, що подобається робити кожному».

Щодо сегменту *велич людського розуму*, підкреслимо, що Рабле не просто змальовує людину, яка пізнає, осягає світ, але самим фактом організації життя абатства за принципом «здорового глузду і злагоди» (*bon sens et entendement*) ламає каркас середньовічного догматизму божої людини, яка має вірити, а не досліджувати Всесвіт, бути бідною, цнотливою і підпорядкованою суворим нормам і розпорядку. Здоровий глузд, освіченість і свобода надає людині творчої міцї, тому телеміти «складають твори в прозі і в поезії п'ятьма-шістьма мовами».

Основні висновки. Очевидно, що Франсуа Рабле тонко відчував Дух часу, в якому протікало його життя, та був одним з творців тенденцій епохи, на яких і будувалась нова парадигма світосприйняття: повернення до античних традицій в супереч середньовічній схоластиці, ціль котрої було подавити усе земне перед авторитетом церкви та Бога. Але, як ми бачимо, епоха в цілому виставляє зовсім нові та нестандартні тенденції, такі як антропоцентризм, індивідуалізм, творча міць індивідуума та інші, що докорінно змінювали ситуацію в культурному полі Європи назустріч Новому часу, в якому головна цінність складала саме гуманістична оптика бачення світу, пантеїзм та наукове світосприйняття.

Рабле не просто буде в першій книзі «Гаргантюа і Пантагрюеля» першу Утопію у французькій літературі, а ставить людину на перше місце як у філософському плані, так і в художньому. Тому гуманізм стає провідним мотивом і головною темою для Рабле, і не дарма він обирає абатство, а не замок, наприклад. На наш погляд, Рабле це робить для зламу стереотипу, підходу до пізнання, в рамках якого, будь-яка релігійна установа, як, наприклад, абатство стає місцем невігластва та темноти, що неприпустимо для гуманіста Рабле. Замість служб та релігійних читань його монахи та монахині є людьми широкої освіти, а головне – вони вільні робити, що і коли вони забажають, і навіть в будь-який час піти з абатства, на відміну від справжніх монахів, в яких послух і суворий розпорядок є базовими поняттями життя в монастирі. Крім того його телеміти не бідні, а мають благополучне буття серед краси і багатства, гарно харчуються і весело проводять свій час. І найбільш революційний прояв ідеї людини Відродження в романі – сумісне проживання в релігійній установі обох статей, можливість і бажаність любовних стосунків між ними. Життя Людини більше не кероване спокутуванням первородного гріха, а прагненням щастя, духовної та фізичної досконалості. Рабле показує читачам, кого він хоче залишити за стінами цієї нової країни, а кого взяти із собою: нову людину-гуманіста: добродішну, шляхетного походження, високоосвічену, яка живе серед краси і достатку, має свободу волі (*le franc arbitre, fais ce voudras*), але діє у злагоді з іншими людьми.

Перспективи. Дослідження концепту ренесансного гуманізму на основі аналізу маленького, хоч і змістотворюючого, фрагменту великого роману «Гаргантюа і Пантагрюель» не може охопити всю художню картину світу Ф. Рабле. Принаймні, поняття тілесності як базису існування людини гуманістичного світосприйняття, яке досить скупо вербалізоване в представленому нами концепті, як відомо, в тексті всього твору набуває не тільки суттєвого, але й гіперболізованого значення, відображаючи різні події в житті тіла: народження, ріст, старіння, хвороби, лікування, харчування, совокуплення, смерть тощо. Тому основними перспективами розвідок вербалізації концепту ГУМАНІЗМ в творчості Ф. Рабле є розширення матеріалу дослідження з метою співставлення художнього концепту письменника та лінгвокультурного концепту французького гуманізму взагалі.

Література:

1. Аралова Е. В. Духовность и гуманизм эпохи Возрождения. *Власть*. 2015. Том 23. № 3, С. 48–52.
2. Бертран. Р. История западной философии / пер. з англ. Ю. Лісняк, П.Тарашчук. К.: Основи, 1995. 759 с.
3. Вільчинський Ю. М., Кучера Т. М. *Філософія: навч. посіб.* М-во освіти і науки України, ДВНЗ «Київ. нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана». Електрон. текстові дані. Київ. КНЕУ. 2019. С. 75–92 URL: <https://www.slideshare.net/ssuser110dbb/pdf-257559401> (дата звернення 29.06.2023).
4. Гуманізм епохи Відродження. Філософські ідеї епохи Відродження, їх значення. URL: <https://osvita.ua/vnz/reports/philosophy/13165/> (дата звернення 29.06.2023).
5. Дароган Н. Д. О гуманизме эпохи Возрождения. *Вестник Таганрогского института им. А.П. Чехова*. 2007. № 2. С. 8–10.
6. Козак С. Релевантність теорії фреймів у сучасній лінгвістиці. *Науковий вісник Волинського державного університету ім. Лесі Українки. Філологічні науки*. Волин. держ. ун-т ім. Лесі Українки. Луцьк. 2007. № 3. С. 257–260.
7. Жаботинская С. А. Концептуальный анализ: типы фреймов. *Вісник Черкаського університету. Серія «Філологічні науки»*. Вип. 11. 1999. С. 12–25.
8. Соколов В. В. Европейская философия XV–XVII веков. *Высшая школа*. М., 1984. 448 с.
9. Шмелева Т. В. Семантический синтаксис. Текст лекций. Красноярск: Красноярск. гос. ун-т. 1988. № 53. С. 23–24.
10. Филлмор Ч. Фреймы и семантика понимания. *Новое в зарубежной лингвистике*. М., 1988. № 23. С. 52–62.
11. Філософський енциклопедичний словник. НАН України, Ін-т філософії імені Г. С. Сковороди; [редкол.: В. І. Шинкарук (голова) та ін.]. Київ: Абрис, 2002. VI, 742 с.

References:

1. Aralova E. V. (2015) Spirituality and Humanism of the Renaissance. *Vlast*. 2015. Tom 23. № 3, S. 48-52 [in Russian].
2. Bertran. R. (1995). A History of Western Philosophy. (Ukr. Lisniak, P. Tarashchuk transl. from engl.). K.: Osnovy, 759 s. [in Ukrainian]
3. Vilchynskiy Yu. M., Kuchera T. M. (2019) Philosophy: education manual. Ministry of Education and Science of Ukraine, DVNZ «Kyiv. nats. ekon. un-t im. Vadyma Hetmana». – Elektron. tekstovi dani. Kyiv. KNEU. S. 75–92. URL: <https://www.slideshare.net/ssuser110dbb/pdf-257559401> [in Ukrainian].
4. Humanism of the Renaissance. Philosophical ideas of the Renaissance, their significance. URL: <https://osvita.ua/vnz/reports/philosophy/13165/> [in Ukrainian].
5. Daragan N.D. (2007). About humanism of the Renaissance. *Vestnik Taganrogskogo instituta im. A.P. Chekhova*. № 2. S. 8-10. [in Russian].
6. Kozak S. (2007). The relevance of the theory of frames in modern linguistics. *Naukovyy visnyk Volyns'koho derzhavnogo universytetu im. Lesi Ukrainky*. Volyn. derzh. un-t im. Lesi Ukrainky. Luts'k. № 3. Filolohichni nauky. S. 257-260 [in Ukrainian].
7. S.A. Zhabotinskaya. (1999). Conceptual analysis: types of frames. *Visnik Cherkaskogo universitetu*. Issue 11, Series «Philological sciences». P. 12 – 25. [in Russian].
8. Sokolov V.V. (1984) The European philosophy of XV–XVII centuries. M: Vysshaya shkola. 448 p. [in Russian].
9. Shmeleva T.V. (1988). Semantic syntax. T. V. *Shmeleva's Test of the lectures*. Krasnoyarsk: Krasnoyarsk. gos. un-t. № 53. s. 23–24. [in Russian].
10. Fillmor Ch. (1988) Frames and semantics of comprehension. *New in foreign linguistics*. M., № 23. S. 52–62. [in Russian].
11. Philosophical encyclopedic dictionary (V. I. Shynkaruk's edition.). (2002). NAN Ukrainy. In-t filosofii imeni H. S. Skovorody. Kyiv. Abrys. [in Ukrainian].

Отримано: 10 липня 2023 р.

Прорецензовано: 12 серпня 2023 р.

Прийнято до друку: 20 серпня 2023 р.

e-mail: lilia.chernysh@ukr.net

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-2277-1311>

e-mail: sofiasalan@gmail.com

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0005-1164-9176>

DOI: 10.25264/2519-2558-2023-18(86)-24-27

Черниш Л. З., Салань С. В. Фразеологічна вербалізація концепту СТРАХ в українській та англійській мовах. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Філологія»*. Острог : Вид-во НаУОА, 2023. Вип. 18(86). С. 24–27.

УДК: 811.111+81'367

Черниш Лілія Зенонівна,*кандидат філософських наук, доцент кафедри прикладної лінгвістики НУ «Львівська політехніка»,
Національний університет «Львівська політехніка», м. Львів, Україна***Салань Софія Василівна,***студентка 2 курсу ОС «Магістр» кафедри прикладної лінгвістики НУ «Львівська політехніка»,
Національний університет «Львівська політехніка», м. Львів, Україна*

ФРАЗЕОЛОГІЧНА ВЕРБАЛІЗАЦІЯ КОНЦЕПТУ СТРАХ В УКРАЇНСЬКІЙ ТА АНГЛІЙСЬКІЙ МОВАХ

Ця стаття має на меті проаналізувати емоцію страху та дослідити різницю у вербалізації концепту СТРАХ за допомогою фразеологічних одиниць в українській та англійській мовах. Страх – це емоційна реакція людини на загрозу заподіяння шкоди, реальну чи уявну. Ця загроза може стосуватися фізичного, емоційного чи психологічного благополуччя людини. Дослідження подібності та відмінності вербалізації страху в різних мовах дозволить розкрити, які фразеологічні одиниці мають еквіваленти в обох мовах, а які є унікальними та характерними лише для однієї з них. В статті проведено аналіз концептуальних метафор та метонімій, що використовуються для вираження страху, а також досліджено українські та англійські фразеологізми, які відповідають цим метафорам. За результатами дослідження можна прийти до висновку, що багато концептуальних метафор страху виражені подібними фразеологічними виразами у обох мовах. Проте, деякі метафори можуть бути більш поширеними в одній мові, ніж в іншій, що свідчить про культурні та лінгвістичні особливості. Крім того, було виявлено певні різниці вживанні метонімій страху, зокрема в реакціях тіла та способах вираження страху. Результати цього дослідження сприятимуть кращому розумінню вербального вираження страху в українській та англійській мовах. Вони можуть бути корисними для подальших лінгвістичних досліджень, лексикографії та перекладу емоційно забарвлених текстів між цими двома мовами. Дослідження вносить важливий внесок у вивчення культурних та лінгвістичних аспектів вербалізації концепту СТРАХ у різних мовах, що сприяє кращій міжкультурній комунікації.

Ключові слова: концепт, вербалізація, фразеологія, концептуальна метафора, метонімія.

Lilia Chernysh,*PhD, Associate professor of Applied Linguistic department,
Lviv Polytechnic National University***Sofia Salan,***second year master's student of Applied Linguistic department,*

PHRASEOLOGICAL VERBALIZATION OF THE CONCEPT OF FEAR IN UKRAINIAN AND ENGLISH

This article aims to analyze the emotion of fear and investigate the difference in the verbalization of the concept of FEAR using phraseological units in the Ukrainian and English languages. Fear is a person's emotional response to the threat of harm, real or imagined. This threat can be related to a person's physical, emotional or psychological well-being. The study of similarities and differences in the verbalization of fear in different languages will reveal which phraseological units have equivalents in both languages, and which ones are unique and characteristic of only one of them. The article analyzes conceptual metaphors and metonyms used to express fear and examines Ukrainian and English phraseological units corresponding to these metaphors. Based on the results of the research, we can conclude that many conceptual metaphors of fear are expressed by similar phraseological expressions in both languages. However, some metaphors may be more common in one language than in another, reflecting cultural and linguistic differences. In addition, certain distinctions were found in the use of metonyms for fear in body reactions and ways of expressing fear. The results of this study will contribute to a better understanding of the verbal expression of fear in the Ukrainian and English languages. They can be useful for further linguistic research, lexicography and translation of emotionally charged texts between these two languages. The study makes an important contribution to the study of cultural and linguistic aspects of the verbalization of the concept of FEAR in different languages, which will contribute to better intercultural communication.

Keywords: concept, verbalization, phraseology, conceptual metaphor, metonymy.

Постановка проблеми. Поняття страху є фундаментальним аспектом людської психології та спілкування, і його вербалізація відіграє вирішальну роль у вираженні та розумінні цієї емоції. Однак у різних мовах і культурах можуть бути різні способи концептуалізації та лінгвістичного представлення страху. В різних мовах можуть бути відмінності та подібності у тому, як емоція страху представлена через ідіоматичні вирази, прислів'я чи інші фразеологічні одиниці. Тому постає проблема: чим відрізняється фразеологічна вербалізація концепту СТРАХ в українській та англійській мовах?

Актуальність роботи. Актуальність дослідження фразеологічної вербалізації концепту СТРАХ в українській та англійській мовах зумовлена необхідністю розуміння особливостей вираження емоцій в різних мовах як для лінгвістичних досліджень, так і для якісного перекладу емоційно забарвлених текстів. Аналіз подібності та відмінності вербалізації

страху в різних мовах дасть зрозуміти які фразеологічні одиниці мають відповідники в обох мовах, а які є унікальними і вливатимуться лише для однієї з них в зв'язку з культурними або лінгвістичними аспектами.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Актуальність та фразеологічна проблематика були і є предметом дослідження не тільки мовознавців, а й лінгвокультурологів, які займалися дослідженнями теми різними мовами. Такі лінгвісти, як зокрема, О. А. Ахманова, В. Г. Гак, Н. Д. Арутюнова, Є. С. Азнаурова, В. І. Телія, Д. О. Добровольський та ін. зосереджували увагу на вивченні семантичних, словоутворюючих й прагматичних можливостей фразеологічних концептів та їх похідних. Цікавими для дослідження також є роботи О. Голубовської (Голубовська, 2004) та О. Селіванової (Селіванова, 2004). Варто зазначити також книгу Г. Лакоффа та М. Джонсона «Metaphors We Live By» (2003), в якій метафори перестали сприйматися лише як образи мови, що використовуються для риторичного ефекту. Автор зазначає, що метафора є інструментом, який дозволяє людям використовувати те, що вони знають про свій безпосередній фізичний та соціальний досвід, щоб зрозуміти більш абстрактні речі. Це змінило те, як лінгвісти розуміли метафору та її роль у мові та розумі, і створило теорію концептуальної метафори. У 1980-х роках Жиль Фоконьє створив теорію ментального простору, яка запропонувала теоретичну конструкцію під назвою ментальні простори – когнітивні структури, які створюються в дискурсі. Згідно з цією теорією, речення не можна аналізувати окремо від дискурсу, частиною якого вони є. Пізніше Марк Тернер і Жиль Фоконьє у своїй книзі «The Way We Think: Conceptual Blending and the Mind's Hidden Complexities» (2002) розробили теорію концептуального змішування, яка походить від теорії концептуальної метафори та теорії ментального простору. Ця теорія передбачає, що різні концепти можуть змішуватися в підсвідомості людини. Золтан Кевечес написав книгу «Emotion Concepts» (1990), в якій детально дослідив зв'язок між метафорами та емоційними концепціями. У своїй роботі він визначив основні метафори, які є основою загальноприйнятих фраз, ідіом і фразеологічних виразів, які використовуються для опису кожної емоції, в тому числі страху. Окрім метафор, він також проаналізував фізичні реакції тіла людини на страх, які можуть вживатися як метонімія.

Джерелами для проведення нашого дослідження стали фразеологічні словники англійської та української мов.

Метою дослідження є аналіз емоції страху та визначення шляхів її вербальної інтерпретації за допомогою фразеологічних одиниць. Для досягнення цієї мети необхідно визначити концептуальні метафори, які використовуються для вираження страху, та дослідити українські та англійські фразеологізми, що відповідають цим метафорам, а також проаналізувати основні людські реакції на страх і як вони використовуються як метонімії до поняття страху.

Виклад основного матеріалу. Для порівняння фразеологічної вербалізації концепту СТРАХ були проаналізовані концептуальні метафори та метонімії страху. Метонімія та метафори спочатку можуть здатися схожими, але це різні процеси. Метафора порівнює об'єкти, які жодним чином не залежать один від одного, але мають деякі характеристики, що перетинаються. У метонімії, навпаки, взаємодіють безпосередньо пов'язані поняття, але як такої подібності між ними немає.

Є багато метафоричних виразів, які ми використовуємо, щоб говорити про емоції загалом і про страх зокрема. Емоції часто порівнюють з рідиною в ємності, і страх не є винятком. В подібних порівняннях людина прирівнюється до посудини, яка може бути заповнена якоюсь рідиною, тобто емоцією. Прикладами метафори СТРАХ – ЦЕ РІДИНА В ЄМНОСТІ є такі фразеологізми: *бути переповненим страхом; to be full of fear*. Страх може сприйматися як ворог чи супротивник людини, який протистоїть їй і завдає страждань. Можливо це пов'язано з тим, що страх може обмежити її можливості, завадити досягти цілей і негативно вплинути на фізичне та психологічне благополуччя. Метафоричне представлення страху як людини, яка завдає страждань, однак якій можна кинути виклик або навіть яку можна подолати, створює основу для багатьох фразеологічних одиниць. Метафора СТРАХ – ЦЕ ВОРОГ наявна в таких фразеологізмах: *глянути страху в очі, побороти/ подолати страх; to be tormented by fear, to be choked by fear, to fight fear, overcome/conquer fear*. Страх може сприйматися як фізичний стан людини, що не дає їй зробити те, що вона хоче, обмежує її дії. В зв'язку з цим існує інша поширена метафора, яка описує страх, а саме СТРАХ – ЦЕ ХВОРОБА. Це порівняння вказує не лише на те, що страхом можна «захворіти», але й що від нього можна вилікуватися. Прикладами цієї метафори можуть бути такі вирази: *страх паралізував; recover from shock*. Страх може прийматися як щось, що неможливо контролювати, тобто як природна або надприродна сила. Метафора СТРАХ – ЦЕ НАДПРИРОДНА ІСТОТА характеризує страх як якусь сутність, можливості якої перебільшують можливості звичайної людини. Вона описує страх як щось могутнє, що може керувати людиною, але не може бути керованим. Ця метафора реалізується у словосполученнях *бути охопленим жахом, to be haunted by fear*. Метафора СТРАХ – ЦЕ ПРИРОДНА СИЛА передає розуміння страху як чогось невпинного, потужного і впливового, аналогічно як природні явища впливають на нас: *наганяти страху, боятися/стеретися як вогню, to be flooded with fear*. Звідси випливає, що якщо ми не можемо контролювати страх, то СТРАХ – ЦЕ КЕРІВНИК, який має прямий вплив на людську поведінку та прийняття рішень: *страх керує, to be ruled by fear, (action) was dictated by fear*. Інколи люди відчувають, що СТРАХ – ЦЕ ТЯГАР, що спричиняє відчуття важкості, якого важко позбутися, та яке може заважати людині рухатися вперед. Ця метафора проявляється в таких фразах: *мати страх на душі, to be burdened with fear, be a weight off your mind*.

Фразеологічні вирази часто не містять слова «страх» або його слів-синонімів, але все одно використовуються для опису цієї емоції, оскільки страх може характеризуватися значною кількістю фізіологічних і поведінкових реакцій. Це приклад метонімії – використання одного поняття або предмета для позначення іншого. Золтан Кевечес виділяє такі реакції на відчуття страху: фізичне збудження, прискорене серцебиття, зупинка серцебиття, крик, здригання, сухість у роті, відсутність крові в обличчі, неприємне відчуття всередині, пітливість, падіння температури тіла, відчуття мурашок по шкірі, настовбурчення волосся, (мимовільне) звільнення кишечника або сечового міхура, нездатність рухатися, нездатність дихати, нездатність говорити, нездатність думати, втеча і спосіб погляду (Kövecses, 1990).

Загальновідомо, що коли люди чи тварини потрапляють у ситуації, коли вони думають, що їхнє здоров'я чи життя в небезпеці, вони мають реакцію «боротьби або втечі». Але не так багато людей знають, що насправді існує третя реакція на можливі небезпечні події: застигання. Бути приголомшеним і застигнути на місці є нормальною реакцією, оскільки це допомагає людині прорахувати наступний крок. Деякі приклади реакції втечі в поширених фразах: *накивати п'ятами, давати драла (драпака, дьору), мазати (мастити, намазувати і т. ін.) п'яти (п'ятки) салом (смальцем); take to one's heels, turn tail (and run)*. Фразами про застигання є: *вросли в землю; to be rooted to the spot, to be scared stiff, to have rubber legs*. Іноді, коли

людина налякана до такої міри, що не може рухатися, вона також не може говорити (слова застряли в горлі, *забуту/загубити язика в роті; to be speechless (with fear), to be struck dumb*) або навіть думати (у голові туманіє (туманиться); *someone's mind went blank, be frightened (or scared) out of your wits, to be out of your mind/senses (with fear)*).

При переляку мозок посиляє сигнали виробляти гормони, щоб швидше мобілізувати організм, підготувати його до майбутнього фізичного навантаження – втечі, захисту або нападу. Вони викликають підвищення артеріального тиску, прискорене серцебиття, посилене потовиділення та збільшення м'язової активності до такої міри, що деякі м'язи навіть починають тремтіти.

Вирази, які стосуються тремтіння, є найпоширенішими, ймовірно тому, що це щось, що можуть побачити та прокоментувати інші люди. Деякі приклади цих виразів: дрижаки пробірають, наїстися дрижаків, цокотіти (ляскати і т. ін.) зубами, жижки трусяться, кинути в дрож (в холод, в лихоманку, в трясцю і т. ін.), перетрусити штанами, труситися (тіпатися, тремтіння і т. ш.), як (мов, ніби і т. ін.) у пропасниці, аж шкура труситься, як (мов, немов, наче, неначе) осиковий лист (осикове листя, осичина) тремтить (дрижить); *shake/tremble like a leaf, have the jitters, give the shakes, give the shivers, to be quaking (shaking) in one's boots, knocking one's knees together*. Вирази, що згадують про блідість шкіри, мають велику різноманітність порівнянь в обох мовах: побіліти як полотно (стіна, сніг, крейда), *кров відступає (відходить, відійшла і т. ін.) з обличчя (лиця і т. ін.); turn pale, white as a sheet/ghost/snow, blanched with fear*.

Згадані фрази досить різноманітні та використовують різні порівняння. Але виразів, які стосуються потовиділення, наприклад, дуже мало і вони подібні в обох мовах: облитися холодним потом, циганський (холодний) піт проймає (охоплює, пробірає і т. ін.) / пройняв (охопив, пробрав); *to break out in a cold sweat, sweat bullets, sweat the small stuff*. Те ж саме можна сказати і про фрази, що коментують вигляд волосся наляканої людини: волосся (волос) стає (становиться) дибом (дротом), волосся піднімається (підіймається); *make one's hair curl, hair stands on end, make (one's)/the hair stand up on the back of (one's) neck*.

Золтан Кевечес писав у своїй книзі «Emotion Concepts» (1990), що в багатьох фразеологічних виразах зниження температури тіла згадується як ознака страху, що дійсно так: наганяти (нагонити, нагнати) холоду, снігом сипле за шкуру, кров холодне, мороз іде (йде, сягає, пробігає, продирає і т. ін.) спиною (поза спиною, поза шкірою, поза шкурою, по шкірі, з-за плечей, поза плечима); *make your blood run cold, freeze your blood, to send a chill down one's spine, chill somebody to the bone*. Можна помітити деякі тенденції: кров холодне або ж заморожується, а спиною йде мороз у обох мовах. Деколи відчуття страху описується як почуття жару: кинути жарину в серце (в груди), скупали в окропі, кинуло в жар; *go hot and cold*. Втім, для англійської мови ця метафора є нетиповою і страх значно частіше сприймається «холодним».

Однією з головних ознак страху є зміна частоти серцевих скорочень. Через високий рівень адреналіну, який відчуває людина під час страху, серце починає битися набагато швидше, ніж зазвичай, про що йдеться в деяких виразах: серце як (ледве, мало, трохи і т. ін.) не вискочить (з грудей), серце тенькає; *heart leapt into someone's throat, heart in someone's mouth, heart is pounding*. Для англійської мови є характерним «серце в горлі», бо коли людина чогось дуже боїться, її серце б'ється швидше, і вона може відчути, як щось застряє у горлі. Багато виразів також описують збите серцебиття: серце мре (завмирає, замирає), завмерти серцем, перестало битися серце, серце падає/впало, обривається (обірвалося, обірветься) серце; *have a heart miss/skip a beat, heart stands still*. **В українській мові в подібних фразеологізмах серце часто «падає», що не є характерним для вираження страху в англійській мові.**

Існують також ідіоми, які використовують слово «серце», але не згадують про частоту серцевих скорочень, наприклад, *strike fear into someone's heart*. Ця ідіома означає «викликати у когось почуття тривоги або страху». В українській мові також є унікальний фразеологізм, який не має англійського відповідника: холодна жаба сидить під серцем. Він використовується, коли людина відчуває тривогу, передчуття, що трапиться щось погане.

Люди зазвичай широко розплющують очі, не можуть сфокусувати погляд й дивляться в різні боки, щоб знайти спосіб втекти від небезпеки, коли вони налякані: очі бігають, очі на лоб (на лоба) лізуть, в очах жовтіє (темніє), водити очима; *have fear in eyes*. Коли людина перебуває у стані страху, дихання може стати швидким і поверхневим, або ж навпаки, може виникнути задишка, ускладнюючи нормальний процес дихання: *спирає / сперло дух, дух займається (забивається, затинаяється) / зайнявся (забився, затнувся і т. ін.); take someone's breath away, to gasp (with fear), with bated breath*. Часто люди відчувають неприємне відчуття всередині, коли вони налякані: тьохнуло (похололо) в животі, обривається (обірвалося, обірветься) щось (усе і т. ін.) всередині (в грудях і т. ін.); *fear gripped somebody in the stomach, to have a pit in one's stomach, (have) butterflies in stomach*. Цікавим є те, що в українській мові для вираження внутрішнього почуття вживають як живіт, так і груди, так і більш широке «всередині», а в англійській майже завжди використовується слово «stomach», тобто живіт, нутро.

Звичайно, страх може характеризуватися не тільки фізичними реакціями, а й психологічними. Часто після того, як люди переживають страх, вони можуть почуватися так, наче майже померли. Фразеологічні вирази відтворюють це почуття: ні живий, ні мертвий, злякатися на смерть, переполошитися на смерть; *be frightened to death, frighten/scare the living daylight out of, jump out of one's skin, to scare one out of a year's growth*.

Певні фразеологізми існують як в українській, так і в англійській мовах, і є прямими відповідниками один одного. Наприклад, *to be afraid of one's shadow* – боятися власної тіні, *on pins and needles* – на голках. Деякі фрази не мають еквівалентів в іншій мові, але все одно можуть бути перекладені дослівно зі збереженням значення. Більшість українців зрозуміли б, що *to look like you've seen a ghost*, тобто «виглядати так, наче щойно побачив привида» означає бути дуже наляканим. Але деякі вирази існують лише в одній із мов і не можуть бути перекладені дослівно, без втрати змістового значення. Наприклад, в англійській мові є розмовне слово «heebie-jeebies», що означає сильне почуття страху чи занепокоєння, але в українській мові просто немає терміну, який можна було б вважати прямим еквівалентом. Існує також фраза *scare the bejesus out of someone*, що означає «дуже налякати когось». Слово «bejesus» не має якогось певного значення – воно використовується для наголосу або як вигук, та може бути перекладено як «дуже». Вислів відливати/злити переляк/переполох характерний лише для української мови. Він бере свій початок у стародавньому ритуалі зцілення від страху, який передбачав зливання гарячого воску в миску з водою.

Відмінністю української фразеологічної вербалізації концепту СТРАХ від англійської є те, що українські фразеологізми набагато частіше містять слово «душа». Ці вирази передають швидше психологічну або емоційну, а не фізичну реакцію на страх: загнати душу в п'яти, душа так і покотилася, завмерти душею, душа не на місці, боліти душею, точити душу, душа в п'яти (п'ятки) тікає, заяча душа, мати страх на душі, в душі похолонуло.

Висновки. Фразеологізми української та англійської мов, що виражають емоцію страху, базуються на схожих метафорах. Загалом, більшість концептуальних метафор страху виражені приблизно однаковою кількістю фразеологічних виразів у обох мовах, однак метафора СТРАХ – ЦЕ ВОРОГ дещо частіше зустрічається в англійській фразеології. Якщо ж говорити про метонімії, то проаналізувавши кількість фразеологізмів, які виражають кожну фізичну реакцію на страх, стає зрозумілим, що тремтіння та зниження температури тіла є реакціями, які найчастіше згадуються в українських та англійських фразеологізмах. Також можна зазначити, що українська мова має набагато більшу різноманітність виразів, що виражають спробу втечі та погляд наляканої людини, англійська ж має більше фразеологізмів, що згадують нездатність думати. Крім того, підвищення температури тіла як метонімія страху є більш притаманним для української мови та майже не використовується в англійській. Додатково під час дослідження було виявлено, що слово «душа» зустрічається значно частіше у фразеологічній вербалізації концепту СТРАХ в українській мові, аніж в англійській. Подальші дослідження можуть доповнити доповнити порівняльний аналіз особливостей концептуалізації емоцій в обох мовах.

Література:

1. Вусик О.С. Словник українських синонімів / за ред. докт. філолог. наук, проф. А. М. Поповського. Дніпропетровськ: Січ, 2000.
2. Голубовська І. О. Етнічні особливості мовних картин світу: монографія. К.: Логос, 2004. 2-е вид., випр. і доп.
3. Коломієць М. П., Регушевський Є. С. Словник фразеологічних синонімів / за ред. В. О. Винника. Київ: Радянська школа, 1988.
4. Селіванова О., Нариси з української фразеології (психокогнітивний та етнокультурний аспекти): монографія. К.-Черкаси: Брама, 2004.
5. Словник української мови: [в 11 т.] / АН Української РСР, Ін-т мовознав. ім. О. О. Потебні; редкол.: І. К. Білодід (голова) [та ін.]. Київ: Наук. думка, 1970–1980.
6. Ужченко В. Д., Ужченко Д. В. Фразеологічний словник української мови. Київ: Освіта, 1998.
7. Фразеологічний словник української мови / НАН України, Ін-т укр. мови, Укр. мов.-інформ. фонд; [уклад.: В. М. Білоноженко та ін.; відп. ред. В. О. Винник]. Київ: Наук. думка, 1993.
8. Cambridge Advanced Learner's Dictionary. Cambridge University Press, 2013.
9. Croft W., Cruse D. A. Cognitive Linguistics. Cambridge University Press, 2004.
10. Evans V., Green M. Cognitive Linguistics: An Introduction. Edinburgh University Press, 2006.
11. Fauconnier G., Turner M. The Way We Think: Conceptual Blending and the Mind's Hidden Complexities. Basic Books, 2002.
12. Kövecses Z. Emotion Concepts. New York: Springer-Verlag, 1990, С. 69–87.
13. Kövecses Z. Metaphor: A practical introduction, 2nd Edition. New York: Oxford University Press, 2010. С. 28–110
14. Lakoff G., Johnson M. Metaphors we live by. London: The university of Chicago press. 2003. С. 4–69.
15. Spears. R. A. McGraw-Hill's Dictionary of American Idioms and Phrasal Verbs. McGraw-Hill, 2005.
16. The Oxford Dictionary of English Idioms, 2nd edition. Oxford University Press, 2004.

References:

1. Vusyk O.S. (2000). Slovnkyk ukrainskykh synonimiv / za red. dokt. filoloh. nauk, prof. A.M.Popovskoho. Dnipropetrovsk: Sich. [Vusyk O.S. (2000). Dictionary of Ukrainian synonyms / ed. by Doctor of Philology, Prof. A.M. Popovskiy. Dnipropetrovsk: Sich]
2. Holubovska I.O. (2004). Etnichni osoblyvosti movnykh kartyn svitu: Monohrafiia, 2-e vyd., vypr. i dop. K.: Lohos. [Holubovska I.O. (2004). Ethnic peculiarities of language pictures of the world: Monograph, 2nd ed., edited and supplemented. K.: Lohos.]
3. Kolomiets M. P., Rehushevskiy Y. S. (1988). Slovnkyk frazeolohichnykh synonimiv / za red. V. O. Vynnyka. Kyiv: Radianska shkola. [Kolomiets M. P., Rehushevskiy Y. S. (1988). Dictionary of phraseological synonyms / za red. by V. O. Vynnyk. Kyiv: Radianska shkola.]
4. Selivanova O. (2004). Narysy z ukrainskoi frazeolohii (psykhokohnyvnyi ta etnokulturnyi aspekty): Monohrafiia. K.-Cherkasy: Brahma. [Selivanova O. (2004). Essays on Ukrainian phraseology (psychocognitive and ethnocultural aspects): Monograph. K.-Cherkasy: Brahma.]
5. Slovnkyk ukrainskoi movy: [v 11 t.] (1970-1980). / AN Ukrainkoi RSR, In-t movoznav. im. O. O. Potebni ; redkol.: I. K. Bilodid (holova) [ta in.]. Kyiv: Nauk. dumka. [Dictionary of the Ukrainian language: [in 11 volumes] (1970-1980). / Academy of Sciences of the Ukrainian SSR, Institute of Linguistics. named after O. O. Potebnia; editor: I. K. Bilodid (chairman) [etc.]. Kyiv: Nauk. dumka.]
6. Uzhchenko V. D., Uzhchenko D. V. (1998). Frazeolohichnyi slovnkyk ukrainskoi movy. Kyiv: Osvita. [Uzhchenko V. D., Uzhchenko D. V. (1998). Phraseological dictionary of the Ukrainian language. Kyiv: Osvita.]
7. Frazeolohichnyi slovnkyk ukrainskoi movy (1993). NAN Ukrainy, In-t ukr. movy, Ukr. mov.-inform. fond; [uklad.: V. M. Bilonozhenko ta in. ; vidp. red. V. O. Vynnyk]. Kyiv: Nauk. dumka, 1993. [Phraseological dictionary of the Ukrainian language (1993)/ NAS of Ukraine, Institute of Ukrainian language, Ukr. language-information stock; [compiled by: V. M. Bilonozhenko and others. ; resp. ed. V. O. Vinnyk]. Kyiv: Nauk. dumka.]
8. Cambridge Advanced Learner's Dictionary (2013). Cambridge University Press.
9. Croft W., Cruse D. A. (2004). Cognitive Linguistics. Cambridge University Press.
10. Evans V., Green M. (2006). Cognitive Linguistics: An Introduction. Edinburgh University Press.
11. Fauconnier G., Turner M. (2002). The Way We Think: Conceptual Blending and the Mind's Hidden Complexities. Basic Books.
12. Kövecses Z. (1990). Emotion Concepts. – Springer-Verlag New York, pp. 69-87.
13. Kövecses Z. (2010). Metaphor: A practical introduction, 2nd Edition. New York: Oxford University Press. pp. 28-110.
14. Lakoff G., Johnson M. (2003). Metaphors we live by. London: The university of Chicago press. pp. 4-69.
15. Spears. R. A. (2005). McGraw-Hill's Dictionary of American Idioms and Phrasal Verbs. McGraw-Hill.
16. The Oxford Dictionary of English Idioms, 2nd edition. (2004). Oxford University Press.

ПРОБЛЕМИ ЛІНГВІСТИКИ ТЕКСТУ ТА ДИСКУРСУ

Отримано: 10 червня 2023 р.

Прорецензовано: 4 липня 2023 р.

Прийнято до друку: 10 липня 2023 р.

e-mail: lena_bohdanova@ukr.net

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-6500-274x>

DOI: 10.25264/2519-2558-2023-18(86)-28-32

Бугайчук О. А. Функціональні особливості військового дискурсу. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Філологія»*. Острог : Вид-во НаУОА, 2023. Вип. 18(86). С. 28–32.

УДК: 811.112.2'42[355:001.4]

Бугайчук Олена Вікторівна,
асистент кафедри німецької філології,
Волинський національний університет імені Лесі Українки

ФУНКЦІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ ВІЙСЬКОВОГО ДИСКУРСУ

У статті розглянуто сутність феномена військового дискурсу та поняття військового перекладу та розкрито функціональні особливості військового дискурсу та військового перекладу. Військовий дискурс розглянуто як військову когнітивно-комунікативну систему, яка представляє систему взаємодії концептів у військовій сфері з метою забезпечення раціональної комунікації. Особливостями військово-публіцистичних текстів є стислість, їхня чіткість та конкретність формулювань. Не зайвим буде згадати також ясність викладу та точність. Логічна послідовність викладу має забезпечити сприяння швидкого сприйняття інформації, яке є не обтяженою іншими перефразуваннями. Адекватність перекладу текстів військової тематики залежить від перекладу термінів, військово-технічних термінів, лексики та кліше військової сфери. Передумовою для здійснення адекватного перекладу є досконале володіння іноземною мовою, знання реалій української армії, її організації, озброєння та бойової техніки, способів ведення збройної боротьби тощо. Дослідження німецької військово-політичної лексики є важливим навіть суто з прикладних мотивів. У такий спосіб можна виявити певні специфічні ознаки військово-політичної дійсності у країні та специфіку її відображення у мові та мовленні.

Ключові слова: військовий дискурс, військовий переклад, військово-політична лексика, військово-технічні терміни, адекватний переклад.

Olena Buhaiichuk,
Teacher of German Philology Department,
Lesya Ukrainka Volyn National University

FUNCTIONAL FEATURES OF MILITARY DISCOURSE

The article considers the essence of military discourse and concept of military translation phenomenon and reveals functional features of military discourse and military translation. Military discourse is considered as a military cognitive-communicative system, which represents a system of concepts interaction in the military sphere with the aim of ensuring rational communication. The peculiarities of the military journalistic texts are as follows: clarity, their brevity and specificity of wording. Clarity of presentation and accuracy should be noticed too. The logical sequence of presentation should facilitate the rapid perception of information, which is not burdened by other paraphrasing. Adequacy of military-related texts translation depends on translation of terms, military-technical terms, vocabulary and clichés of the military sphere. Prerequisite for an adequate translation is perfect command of a foreign language, knowledge of realities of the Ukrainian army, its organization, weapons and combat equipment, methods of armed struggle, etc. Study of German military-political vocabulary is important even for purely applied reasons. In this way, it is possible to identify certain specific signs of the military-political reality in the country and specificity of its reflection in language and speech.

Keywords: military discourse, military translation, military-political vocabulary, military-technical terms, adequate translation.

Збройна агресія з боку країн-терористів та нестабільність військового стану у багатьох країнах на сучасному етапі спричинює те явище, що у військово-політичній сфері утворюється велика кількість нових лексичних одиниць, яка невинно зростає. Лінгвісти приділяють нараді дуже багато уваги проблемі упорядкування та систематизації термінології німецькомовного військово-політичного дискурсу. Військово-політична сфера, завдяки якій утворюються нові найменування предметів та понять, збагатилася за останні роки високотехнічними засобами ведення війни. Лексика такого роду – це слова та словосполучення, які слугують відповідником реалій та понять військово-політичної справи. Тому вона потребує їх подальшої систематизації (Яременко, 2021: 12).

Військовий дискурс є інституційним дискурсом, оскільки має багато його властивостей. Військовий дискурс виділяється стосовно сучасного суспільства поряд з іншими видами інституційного дискурсу (Корольова, 2021: 370). Дослідження німецької військово-політичної лексики є важливим навіть суто з точки зору практики. Таким чином можна виявити відповідні особливості військово-політичної дійсності у країні та специфіку її відображення у мові та мовленні.

Питання військового перекладу постійно знаходяться у центрі уваги дослідників та фахівців з перекладу (Балабін, 2008; Бацевич, 2007; Гончарук, 2015; Корольова, 2021). Не беручи до уваги той факт, що це питання ретельно вивчалось з різних точок зору, властивості перекладу певної групи текстів залишаються наразі недостатньо вивченими. Вивчення функціональних, лінгвістичних та структурних ознак військових текстів з точки зору перекладу є вимогою часу через широкомасштабне вторгнення РФ в Україну 24 лютого 2022 року, збільшення обсягів міжнародного співробітництва у військовій сфері та інтеграцію України у Європейський Союз, НАТО, що потребує стандартизації у сфері відповідних документів з метою забезпечення налагодженої роботи між військовими контингентами різних країн.

Актуальність та необхідність визначення терміну «військовий переклад» та наукової класифікації його видів зумовлена характерними особливостями цього виду перекладу. Важливими також є і вимоги, що висувуються до військових перекладачів з приводу повноти та точності перекладу (Нікіфорова, 2016: 294). **Актуальність** нашої розвідки викликана необхідністю певних дій, а саме те, що необхідно переосмислити важливість та роль армії та, зокрема, збройних сил в сучасному комунікативному процесі та у існуванні сучасного суспільства. Необхідність створення умов для здійснення адекватного та коректного військового перекладу задля ефективної міжнародної співпраці є пріоритетною. **Об'єктом** дослідження є військовий дискурс та військовий переклад. **Предметом** слугують функціональні особливості військового дискурсу та його елементів. **Метою** дослідження є визначення термінів «військовий дискурс» та «військовий переклад», вивчення їх функціональних особливостей та сфер застосування. Досягнення окресленої мети передбачає розв'язання таких **завдань**: проаналізувати теоретичні засади вивчення визначення термінів «військовий дискурс» та «військовий переклад»; визначити функціональні особливості зазначених термінів та окреслити сфери їх вживання.

Той факт, що в дискурсивних дослідженнях останнім часом превалює політичний та військовий дискурси, пояснюється тим, що зараз ми знаходимося в такій екстралінгвальній ситуації, характерними для якої є саме політичні та воєнні конфлікти. Як зазначає американський дослідник Дж. Майклс, «у конфліктах дискурс відіграє вагомий роль, як пряму, так і дотикаючу», а принципи ведення війни є невід'ємними від мови війни (Michaels, 2013: 1).

Для визначення термінів «військовий дискурс» та «військовий переклад» слід насамперед визначитись з поняттям дискурсу, так як існують різні тлумачення цього терміну сучасними лінгвістами. В першу чергу дискурс пов'язаний із когнітивно-прагматичною методологією та антропоцентричною парадигмою мовознавства. Він використовується для представлення емоційних, інтелектуальних та світоглядних інтенцій особистості. Це відтворюється у її творах – текстах (Бацевич, 2007: 2). У когнітивно-комунікативній парадигмі дискурс розуміють як «... інтегральний феномен, мисленнєво-комунікативну діяльність, що є сукупністю процесу й результату і включає як позалінгвальний, так і власне лінгвальний аспект. Крім тексту у ньому можна виділити пресупозицію та контекст (прагматичний, соціальний, когнітивний), які обумовлюють вибір мовних засобів» (Шевченко, 2003: 33). Важливими елементами дискурсу є мовне середовище та мовна особистість.

У своєму «Словнику основних термінів когнітивно-дискурсивної лінгвістики» автор А. П. Мартинюк указує, що дискурс тлумачиться як «ситуативно обумовлена інтерсуб'єктна мовленнєво-розумова діяльність, яка спрямована на взаємну орієнтацію у життєвому просторі на основі надання мовної форми семіотичної значущості» (Мартинюк, 2011: 11).

В. Б. Бурбело дає наступне визначення дискурсу, указуючи на те, що дискурс – це «закріплена в мовленнєвому просторі потенційно повторювана функціонально-сміслова єдність комунікативно організованих системних ознак. Комунікативний модус, який визначає інші мовні параметри, є при цьому основною диференційною ознакою дискурсу» (Бурбело, 2002: 80). Вартим уваги є і інший варіант розуміння поняття «дискурс» – як «систему комунікації, яка має реальний та потенційний (віртуальний) виміри. Якщо розглядати її у реальному вимірі, то можна констатувати, що це поле комунікативних практик, яке являє собою сукупність дискурсних подій. Окрім того це поточна мовленнєва діяльність у певному соціальному просторі, якій властива ознака процесності та яка пов'язана з реальним часом та реальним життям. Не варто забувати і про відмінність дискурсивного та лінгвального контекстів. Необхідно враховувати те, що контекст співвідноситься не з дискурсом, а з текстом як одиницею аналізу. А об'єктом аналізу дискурсивного контексту слід вважати ситуацію комунікації (Гончарук, 2015: 15).

Вичерпне трактування цього поняття помічаємо у дослідженнях Ф. С. Бацевича, який зауважує, що «дискурс – це тип комунікативної діяльності, інтерактивне явище. Також це мовленнєвий потік, що має різні форми вияву (усну, писемну, паралінгвальну) та відбувається в межах конкретного каналу спілкування» (Бацевич, 2007: 154).

На думку І. І. Петренка, дискурс (сюди належить також і військово-політичний дискурс) в його сучасному розумінні має дванадцять ознак. До його особливих рис учений відносить співвідношення дискурсу з конкретними учасниками; використання певних формальних засобів. Це випадки, коли звичні елементи мови одержують незвичну інтерпретацію, та навпаки. На думку лінгвіста дискурс є надзвичайно потужним інструментом впливу на масову свідомість. За його словами дискурс є фактично «конструюванням (створенням правил поведінки, сприйняття, пізнання та відтворення) певного світу для певної спільноти людей» (Петренко, 2010: 55-56).

А. Д. Белова, вивчаючи питання диверсифікації дискурсу, стверджує, що дискурс можна класифікувати, беручи до уваги два основні фактори: сфери функціонування та характер комунікації. Згідно з твердженнями дослідниці, «якщо за сферами комунікації є академічний, дипломатичний, політичний, рекламний, військовий, релігійний, юридичний та інші види дискурсу, то за характером комунікації дискурс може бути офіційний та неофіційний, спонтанний та підготовлений» (Белова, 2002: 13).

В. І. Карасик виділяє такі підтипи дискурсу, як юридичний, адміністративний, політичний, військовий, медичний, релігійний, діловий, педагогічний, рекламний, науковий, спортивний, дискурс засобів масової інформації, електронний (Інтернет-дискурс) т. ін. (Гончарук, 2015: 3).

Інтерес до вивчення військового дискурсу з боку дослідників останнім часом зростає. У військовому дискурсі знайшло своє відображення питання функціонування мови у військовій сфері. Це стосується як організації і життєдіяльності, так і специфічної обумовленості та структурно-системних зв'язків збройних сил. За тлумаченням Т. Корольової, військовий дискурс – це «пов'язаний (усний чи письмовий) текст, що виражається за допомогою вербальних і невербальних засобів,

які обумовлені ситуацією військового спілкування разом з соціокультурними, психологічними прагматичними та іншими факторами» (Корольова, 2021: 372). Л. М. Гончарук визначає інтенціональність військового дискурсу як «управління з метою упорядкування дій щодо вирішення бойових, навчально-бойових та службових завдань» (Гончарук, 2015: 3).

Військовий дискурс є своєрідною когнітивно-лінгвальною формою відбиття суспільних відносин, його функціонування пов'язане з історичними соціокультурними умовами, що його породжують. За результатами досліджень університету в Осло та Норвезької академії виявилось, що з 3 600 р. до н. е. відбулася 14 531 війна. Постійно на Землі відбувається від 40 до 100 війн чи військових конфліктів. Це є свідченням кризи у суспільно-політичній та економічній сферах буття національно-етнічних громад (Tomajczyk, 1996).

Мікросередовище – це сфера безпосереднього спілкування людей. Такою сферою в нашому дослідженні виступає професійний військовий колектив. Цей колектив співіснує з багатьма іншими професійно орієнтованими громадами та вступає з ними в різноманітні відносини соціокультурної комунікації. Не слід забувати той факт, що формування комунікативного середовища відбувається на ґрунті певного побутово-речевого оточення. Воно складає переважну частину побуту військовослужбовців та впливає на поведінку та уподобання цієї специфічної групи людей і, що природно, відбивається у військовому дискурсі (Гончарук, 2015: 4).

О. В. Юндіна наголошує на потребі та необхідності дослідження військового перекладу. Для вивчення зазначеної проблематики в різних парах мов доцільним є аналіз критеріїв виділення та опису стилів та жанрів (Юндіна, 2007: 42-43). В. В. Балабін зазначає, що «серед спеціальних теорій перекладознавчої науки відсутня науково-обґрунтована теорія військового перекладу (ТВП). Ця теорія повинна не лише ґрунтуватися на мовознавчих, наукознавчих та перекладознавчих засадах, а й відповідати кваліфікаційним і методологічним критеріям наукознавства та мати власний об'єкт, предмет та завдання дослідження, теоретичні моделі, поняттєво-категоріальний апарат» (Балабін, 2018: 7).

Військовий переклад та його теоретичну проблематику розпочав досліджувати учений Л. Л. Нелюбін ще на початку 60-х років минулого століття. Метою цього дослідження слугувало обґрунтування нових методологічних підходів у підготовці кадрових військових перекладачів. У своїх наукових працях Л. Л. Нелюбін представив власні теоретичні погляди на «військовий переклад та його особливості» (Балабін, 2018: 8). «Класичною» науковою працею з теорії військового перекладу серед військових перекладачів вважається монографія Г. М. Стрелковського «Теорія і практика військового перекладу» (1979).

В Україні окремі теоретичні аспекти військового перекладу представлені у наукових дослідженнях з перекладознавства (Балабін, 2002; Бєлова, 2002; Гончарук, 2015; Корольова, 2021; нікіфорова, 2015). У світових перекладознавчих працях дослідження з військового перекладу взагалі не згадуються. У «Довіднику з перекладознавства» видавництва Оксфорд 2011 року (*The Oxford handbook of translation studies*, 2011) відсутні окремі статті, присвячені військовому перекладу. Поняття (категорія, термін) «військовий переклад» взагалі не згадується.

На думку В. В. Балабіна, огляд досліджень та публікацій з військового перекладу свідчить, що переважна більшість із них має дидактично-прагматичну спрямованість. Це посібники, підручники, словники, методичні розробки. Теоретична проблематика дисертаційних досліджень і наукових статей обмежується, як правило, лексико-семантичними, термінологічними, методологічними аспектами. Поза увагою дослідників залишаються при цьому фундаментальні теоретичні засади військового перекладу (Балабін, 2018: 9). Як зазначає В. В. Балабін, у 1992 році Бюро перекладів Київського вищого танкового інженерного училища в особі військових перекладачів та викладачі Відділення військової підготовки Київського державного університету ім. Т. Г. Шевченка організували перекладацьке супроводження діяльності Збройних сил України. У той час вони проводили навчання студентів університету на військових перекладачів запасу. У 1993 році Міністерством оборони України було прийнято рішення про підготовку кадрових військових перекладачів у Відділенні військової підготовки Київського державного університету ім. Т. Г. Шевченка, яке потім було реорганізовано у Військовий інститут (ВІКНУ) (Балабін, 2002: 20). В. В. Балабін вніс пропозицію щодо об'єднання новою поняттєвою категорією ТВП лінгвістичне забезпечення військ (ЛЗВ) (Балабін, 2002: 21-22) та створення принципово нового навчально-методичного комплексу «Військовий переклад» (шифр «НМК ВП»). Цей комплекс гармонійно включає різноманітні навчально-методичні матеріали з вивчення військово-технічного, військово-політичного та військово-спеціального перекладу (Балабін, 2008: 5) та враховує такі принципи:

1. Науково обґрунтована теорія військового перекладу (ТВП) повинна не лише ґрунтуватися на мовознавчих, наукознавчих та перекладознавчих засадах, а й відповідати кваліфікаційним і методологічним критеріям наукознавства, мати власний об'єкт, предмет і завдання дослідження, теоретичні моделі, поняттєво-категоріальний апарат. Але серед спеціальних теорій перекладознавчої науки вона відсутня.

2. У якості спеціальної теорії перекладознавства ТВП представляє собою узагальнену, упорядковану та структуровану сукупність наукових фактів, гіпотез, теоретичних суджень та методологічних положень, що інтегровані у єдину систему за допомогою термінологічних визначень та упорядкованих одиниць поняттєво-категоріального апарата ТВП. Ці одиниці розкривають завдання й специфіку службової діяльності військового перекладача.

3. Об'єктом ТВП є не лише традиційна сфера перекладацького супроводження, але й уся галузь лінгвістичного забезпечення військ (Балабін, 2018: 7).

Не дивлячись на те, що «військовий переклад в Україні постійно розвивається завдяки інтенсифікації заходів міжнародного оборонного співробітництва, переходу Збройних Сил України на стандарти НАТО, необхідності перекладу важливих військово-політичних документів, а також усного та письмового військово-спеціального і військово-технічного перекладу текстів різних стилів та жанрів» (Нікіфорова, 2015: 108), науково-обґрунтована теорія військового перекладу відсутня.

О. Ю. Солодяк здійснила спробу обґрунтувати критерії виокремлення військово-політичного стилю, який авторка визначає як «утворення, що ґрунтується на закріпленні певних якісних характеристик за текстами, які функціонують у військово-політичній сфері людської діяльності, та містить інформаційний (заяви, повідомлення, виступи, доклади), аналітичний (програми-огляди, щорічники) та регламентуючий (акти, пакти, договори, директиви) жанри» (Солодяк, 2006: 338).

У дослідженні Л. М. Гончарук підкреслено, що не зважаючи на значну кількість існуючих класифікацій військових текстів, створених багатьма теоретиками та практиками військового перекладу, проблема упорядкування корпусу військових документів згідно критеріїв, що є релевантними для теорії перекладу, все ще актуальна (Гончарук, 2015: 16). Військовий переклад є спеціальним перекладом, де передбачено дотримання термінологічності та короткого адекватного викладу при відсутності образно-емоціональних засобів.

Згідно визначення Т. Корольової, військовий дискурс – це «військова когнітивно-комунікативна система, яка представляє собою систему концептів, що відображають уявлення про реальні та уявні об'єкти, явища та їх взаємодію, їх емоційну та раціональну оцінку, і засоби вираження, що забезпечують комунікацію членів військового співтовариства між собою та із зовнішнім світом в різноманітних ситуаціях взаємодії і протидії. Основу цієї системи складають військові концепти у формі військових термінів та їх неофіційних дублетів – військових професіоналізмів та жаргонізмів» (Корольова, 2021: 372).

Специфіка військового перекладу проявляється з урахуванням таких аспектів:

– здійснення перекладу в обстановці постійної небезпеки, що вимагає швидкості, точності і коректності дій не лише військового колективу та перекладача, а й передбачає успішне вирішення бойового завдання;

– використання клішованих мовних форм, які покликані регламентувати військову діяльність у документаціях різного типу (команди, військові документи, накази, настанови, інструкції статуту тощо).

З метою досягнення комунікативної рівноцінності перекладу оригіналу військового тексту перекладач повинен здійснити ряд лексичних, граматичних та стилістичних перетворень. Для правильної передачі змісту висловлювання під час перекладу військових текстів необхідно проводити певні лексико-семантичні заміни. Задля цього працюючи з текстами військового дискурсу перекладачі вдаються до використання низки перекладацьких трансформацій (Корольова, 2021: 376).

Учені-перекладознавці вже розглядали питання класифікації текстів військової тематики (Белова, 2002; Гончарук, 2015; Зайцева, 2013; Мартинюк, 2011). До військових текстів відносять зазвичай військово-художні, військово-політичні та військово-публіцистичні матеріали, військово-технічні та військово-наукові матеріали, різного роду військові документи. Відмінність військових матеріалів від будь-яких інших матеріалів полягає у насиченості спеціальної військової лексики, широкому використанні військової та науково-технічної термінології. Тут присутня велика кількість військової номенклатури, спеціальних скорочень та умовних позначень, які використовуються лише у військових матеріалах. В них наявна певна кількість стійких словосполучень, характерних тільки для військової сфери спілкування. Всі ці фактори пов'язані з певним функціональним навантаженням, що характеризує військову сферу спілкування. Це і чіткість, стислість та конкретність формулювань, точність і ясність викладу, що забезпечує логічну послідовність викладу, легкість сприйняття переданої інформації (Зайцева, 2013: 2).

Отже, у ході дослідження було з'ясовано:

1. Військовий дискурс – це військова когнітивно-комунікативна система, яка представляє систему взаємодії концептів у військовій сфері з метою забезпечення раціональної комунікації.

2. Військово-публіцистичні тексти володіють чіткістю та конкретністю формулювань, стислістю, точністю та ясністю викладу. Логічна послідовність викладу сприяє швидкому сприйняттю інформації, яке є не обтяженою іншими перефразуваннями.

3. Адекватність перекладу текстів військової тематики залежить від перекладу термінів, військово-технічних термінів, лексики та кліше військової сфери.

4. Передумовою для здійснення адекватного перекладу є досконале володіння іноземною мовою, знання реалій української армії, її організаційної структури, видів бойової техніки та сучасного озброєння тощо.

Перспективою дослідження вбачаємо розгляд прийомів та тактик перекладу текстів військової тематики.

Література:

1. Балабін В. В., Лісовський В. М., Чернишов О. О. Основи військового перекладу (англ. мова) : підручник. Київ : Логос, 2008. 587 с.
2. Балабін В. В. Професійна компетентність військового перекладача. *Мовні і концептуальні картини світу : зб. наук. пр.* Київ : Київський національний університет ім. Т. Г. Шевченка, 2002. Вип. 7. С. 20–23.
3. Балабін В. В. Теоретико-концептуальні основи військового перекладу. «Філологічні трактати». Мовознавство. Том 10, Вип. 1. 2018. С. 7-18.
4. Бацевич Ф. С. Словник термінів міжкультурної комунікації. Київ : Довіра, 2007. 205 с.
5. Белова А. Д. Лексична семантика і міжкультурні стереотипи. *Мовні і акцептуальні картини світу : зб. наук. пр.* Київ : Київський національний університет ім. Т. Г. Шевченка, 2002. Вип. 7. С. 43–48.
6. Бурбело В. Б. Сучасні концепції дискурсу та лінгвопрагматичні засади дискурсології. *Вісник Київського національного університету ім. Т. Г. Шевченка. Серія : Іноземна філологія.* Київ, 2022. Вип. 32/33. С. 79–84.
7. Гончарук Л. М. Жанрові аспекти перекладу офіційно-ділових документів франкомовного військового дискурсу : дис.... канд. філол. наук: 10.02.16. КНУТШ. Київ, 2015. 211 с.
8. Зайцева М. О. Особливості перекладу термінів у текстах на військову тематику. *Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова.* Київ, 2013. Вип. 10: Серія 9. Сучасні тенденції розвитку мов. С. 96–102.
9. Корольова Т., Соріч Р., Александрова О. Військовий дискурс та особливості його перекладу. *Науковий вісник ПНПУ ім. К. Д. Ушинського.* Одеса, 2021. Вип. 33. С. 369-382.
10. Мартинюк А. П. Словник основних термінів когнітивно-дискурсивної лінгвістики. Харків : ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2011. 195 с.
11. Нікіфорова О. М. Класифікація текстів у військовому перекладі. *Мовні і акцептуальні картини світу : зб. наук. пр.:* Київ : Київський національний університет ім. Т. Г. Шевченка, 2016. Вип. 57. С. 294–303.
12. Нікіфорова О. М. Передумови становлення наукової школи військового перекладу в Україні. *Лінгвістика XXI століття.* Київ, 2015. Вип. 2015. С. 107–120.
13. Петренко І. І. Політичний дискурс: зміст, особливості, функції. *Вісник Київського національного університету ім. Т. Г. Шевченка. Серія : Філософія. Політологія.* Київ, 2010. Вип. 100. С. 54–57.
14. Солодяк О. Ю. Ознаки військово-політичного стилю та жанру. *Проблеми семантики, прагматики та когнітивної лінгвістики.* Київ : Логос, 2006. Вип. 10. С. 338.

15. Шевченко И. С, Морозова Е. И. Дискурс как мыслекоммуникативное образование. *Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна*. Харків, 2003. Вип. 586. С. 33–38.
16. Юндіна О. В. Теорія та практика військового перекладу в Україні. *Вісник Київського національного університету ім. Т. Г. Шевченка. Іноземна філологія*. Київ, 2007. Вип. 41. С. 42–43.
17. Яременко О. А. Номінації конфлікту у військово-політичному дискурсі сучасної німецької мови [маг. дисертація]: магістр: 035 «Філологія». Київський політехнічний інститут ім. І. Сікорського. Київ, 2021. 126 с.
18. Michaels, J. *The Discourse Trap and the US Military*. New York: PALGRAVE MACMILLAN, 2013, 267 p.
19. *The Oxford handbook of translation studies* / Malmkjær, Kirsten, and Kevin Windle (eds.). Oxford: Oxford University Press, 2011. xvii + 607 p.
20. Tomajczyk S.F. Introduction // *Dictionary of the Modern United States Military*. 1996. P. XI-XIII.

References:

1. Balabin, V. V., Lisovskiy, V. M., Chernyshov, O. O. (2008). *Osnovy viiskovoho perekladu (anhl. mova) : pidruchnyk*. [Foundations of military translation (English): textbook]. Kyiv : Lohos, 587 s. [in Ukrainian].
2. Balabin, V. V. (2002). Profesiina kompetentnist viiskovoho perekladacha. [Professional competence of a military translator]. *Movni i kontseptualni kartyny svitu* : Zb. nauk. pr. Kyiv : Kyivskiy natsionalnyi universytet im. T. H. Shevchenka. No. 7, 20-23 [in Ukrainian].
3. Balabin, V. V. (2018). Teoretyko-kontseptualni osnovy viiskovoho perekladu. [Theoretical and conceptual bases of military translation]. «Filolohichni traktaty». *Movoznavstvo*. Tom 10, No. 1, 7-18 [in Ukrainian].
4. Batsyevych, F. S. (2007). *Slovnnyk terminiv mizhkulturnoi komunikatsii*. [Dictionary of terms of intercultural communication]. Kyiv : Dovira. 205 s. [in Ukrainian].
5. Bielova, A. D. (2002). Leksychna semantyka i mizhkulturni stereotypy. [Classical semantics and intercultural stereotypes]. *Movni i kontseptualni kartyny svitu* : zb. nauk. pr.: Kyiv : Kyivskiy natsionalnyi universytet im. T. H. Shevchenka. No. 7, 43-48 [in Ukrainian].
6. Burbelo, V. B. (2002). Suchasni kontseptsii dyskursu ta linhvoprahamatychni zasady dyskursolohii. [Contemporary concepts of discourse and linguistic principles of discourse]. Kyiv: *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu im. T. H. Shevchenka*. Seriya : Inozemna filolohiia. No. 32/33, 79-84 [in Ukrainian].
7. Honcharuk, L. M. (2015). Zhanrovi aspekty perekladu ofitsiino-dilovykh dokumentiv frankomovnoho viiskovoho dyskursu [Dysertatsiia]: dys... kand. filol. nauk: 10.02.16. [Genre aspects of translation of official and business documents of French military discourse]. *KNUTSH*. Kyiv. 211 s. [in Ukrainian].
8. Zaitseva, M. O. (2013). Osoblyvosti perekladu terminiv u tekstakh na viiskovu tematyku. [Peculiarities of translation of terms in military texts]. Kyiv : *Naukovyi chasopys NPU im. M. P. Drahomanova*. No. 10: Seriya 9. Suchasni tendentsii rozvytku mov, 96-102 [in Ukrainian].
9. Korolova, T., Sorich, R., Aleksandrova, O. (2021). Viiskoviy dyskurs ta osoblyvosti yoho perekladu. [Military discourse and peculiarities of its translation]. *Odesa : Naukovyi visnyk PNPu im. K. D. Ushynskoho*. No. 33, 369-382 [in Ukrainian].
10. Martyniuk, A. P. (2011). *Slovnnyk osnovnykh terminiv kohnityvno-dyskursyvnoi linhvistyky*. [Dictionary of basic terms of cognitive-discursive linguistics]. Kharkiv : KhNU im. V. N. Karazina. 195 s. [in Ukrainian].
11. Nikiforova, O. M. (2016). Klasyfikatsiia tekstiv u viiskovomu perekladі. [Classification of texts in military translation]. *Movni i kontseptualni kartyny svitu*: Zb. nauk. pr.: Kyiv : Kyivskiy natsionalnyi universytet im. T. H. Shevchenka. No. 57, 294-303 [in Ukrainian].
12. Nikiforova, O. M. (2015). Peredumovy stanovlennia naukovoї shkoly viiskovoho perekladu v Ukraini. [Prerequisites for the establishment of a scientific school of military translation in Ukraine]. Kyiv: *Linhvistyka XXI stolittia*. No. 2015, 107-120 [in Ukrainian].
13. Petrenko, I. I. (2010). Politychnyi dyskurs: zmist, osoblyvosti, funktsii. [Political discourse: Content, features, functions]. Kyiv : *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu im. T. H. Shevchenka*. Seriya : Filosofiia. Politolohiia. No. 100, 54-57 [in Ukrainian].
14. Solodiak, O. Yu. (2006). Oznaky viiskovo-politychnoho stylu ta zhanru. [Signs of military-political style and genre]. *Problemy semantky, prahmatyky ta kohnityvnoi linhvistyky*. Kyiv : Lohos. No. 10, 338. [in Ukrainian].
15. Shevchenko, Y. S, Morozova, E. Y. (2003). *Dyskurs yak myslekomunykativno obrazovanye*. [Discourse as a thought communicative education]. Kharkiv : *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho universytetu im. V. N. Karazina*. No. 586, 33-38 [in Russian].
16. Yundina, O. V. (2007). Teoriia ta praktyka viiskovoho perekladu v Ukraini. [Theory and practice of military translation in Ukraine]. Kyiv : *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu im. T. H. Shevchenka*. No. 41: Inozemna filolohiia, 42-43 [in Ukrainian].
17. Yaremenko, O. A. (2021). Nominatsii konfliktu u viiskovo-politychnomu dyskursi suchasnoi nimetskoї movy [Nomination of the conflict in the military-political discourse of the modern German language]. [mah. dysertatsiia]: Master: 035 «Filolohiia». Kyivskiy politekhnichnyi instytut im. I. Sikorskoho. Kyiv. 126 s. [in Ukrainian].
18. Michaels, J. *The Discourse Trap and the US Military*. New York: PALGRAVE MACMILLAN, 2013, 267 p.
19. *The Oxford handbook of translation studies* / Malmkjær, Kirsten, and Kevin Windle (eds.). Oxford: Oxford University Press, 2011. xvii + 607 p.
20. Tomajczyk S.F. Introduction // *Dictionary of the Modern United States Military*. 1996. P. XI-XIII.

Отримано: 30 червня 2023 р.

Прорецензовано: 20 липня 2023 р.

Прийнято до друку: 26 липня 2023 р.

e-mail: yuliia.maslova@oa.edu.ua

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-5568-8282>

DOI: 10.25264/2519-2558-2023-18(86)-33-36

Маслова Ю. П. Персуазивність газетного дискурсу сучасної України воєнного періоду. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Філологія»*. Острог : Вид-во НаУОА, 2023. Вип. 18(86). С. 33–36.

УДК: 808:659.3 (477)

Маслова Юлія Петрівна,кандидат філологічних наук, доцент кафедри документно-інформаційних комунікацій,
Національного університету «Острозька академія»

ПЕРСУАЗИВНІСТЬ ГАЗЕТНОГО ДИСКУРСУ СУЧАСНОЇ УКРАЇНИ ВОЄННОГО ПЕРІОДУ

У дослідженні газетний дискурс розуміємо як особливий тип дискурсу, який репрезентовано в газетних виданнях, головна мета якого – оперативно подати інформацію про події, які відбуваються у світі та в Україні зокрема, зібрані з різних джерел, з релевантними коментарями та ґрунтовним аналізом. Усебічне осмислення газетного дискурсу в період війни вважасмо досить актуальною проблемою з кількох причин. По-перше, це період підвищеної напруги в соціумі, коли засоби масової інформації відіграють важливу роль у формуванні громадської думки. Газетний дискурс як складник медійного дискурсу – один із найбільш впливових засобів масової комунікації, і його дослідження дає змогу зрозуміти, як саме газетні тексти формують громадську думку, підтримують моральний дух народу, патріотизм і бойовий настрій українців та які мовні засоби використовують журналісти для переконання й аргументації. По-друге, воєнний період – це час, коли не тільки змінюється соціально-політична ситуація в країні, а й мова газетних видань стає більш експресивною з появою нових термінів, скорочень та інших мовних конструкцій, використовуваних для опису військових подій та процесів, що викликають неабиякі емоції в суспільстві. Тому дослідження газетного дискурсу в період війни дає змогу не лише вивчити риторичні засоби, засвідчені в газетних виданнях, але й простежити зміни в мовній системі, зокрема в жанровій та стилістичній організації газетних текстів. Беручи до уваги персуазивність газетного дискурсу (здатність впливати на переконання, думки, почуття або поведінку інших людей), уважасмо, що основна мета журналіста в реаліях сучасності – це не просто інформувати аудиторію, а й переконувати громадськість у необхідності патріотичного бойового духу в період воєнного часу. Реалізація персуазивного впливу в газетній комунікації передбачає використання мови як основного інструменту переконання. Упливати на читача можна різними способами, завдяки добре продуманій системі лексичних, граматичних, синтаксичних і стилістичних засобів, які гармонійно взаємодіють між собою. Також персуазивність передбачає використання різних стратегій та інструментів комунікації, щоб переконати інших, а саме: логічні аргументи, факти та докази, емоційна апеляція, авторитетні джерела, невербальні семіотичні ресурси, соціальний вплив, риторичні прийоми й тактики.

Ключові слова: газетний дискурс, персуазивність, воєнний період, перлокутивний ефект.

Yuliia Maslova,candidate of Philological Sciences,
The National University of Ostroh Academy

PERSUASIVENESS OF NEWSPAPER DISCOURSE OF MODERN UKRAINE DURING THE WAR PERIOD

In the research, we understand newspaper discourse as a special type of discourse, which is represented in newspapers, the main purpose of which is to promptly present information about events taking place in the world and in Ukraine in particular, collected from various sources, with relevant comments and thorough analysis. We consider a comprehensive understanding of newspaper discourse during the war to be a rather urgent problem for several reasons. First, it is a period of heightened tension in society, when mass media play an important role in shaping public opinion. Newspaper discourse, as a component of media discourse, is one of the most influential means of mass communication, and its research makes it possible to understand exactly how newspaper texts shape public opinion, support the moral spirit of the people, patriotism and fighting spirit of Ukrainians, and what language means journalists use for the function of persuasion and arguments. Secondly, the war period is a time when not only the socio-political situation in the country changes, but also the language of newspaper publications becomes more expressive with the appearance of new terms, abbreviations, and other linguistic constructions used to describe military events and processes that cause considerable emotions in society. Therefore, the study of newspaper discourse during the war allows studying not only the rhetorical devices used in newspapers and publications, but also to trace changes in the language system, in particular, in the genre and stylistic organization of newspaper texts. Taking into account the persuasive nature of newspaper discourse (the ability to influence the beliefs, thoughts, feelings, or behaviour of other people), we believe that the main goal of a journalist in the realities of today is not just to inform the audience, but also to convince the public of the need for a patriotic fighting spirit during wartime, and peripeteia. The implementation of persuasive influence in newspaper communication involves the use of language as the main tool of persuasion. The influence on the reader can be exerted in various ways, thanks to a well-thought-out system of lexical, grammatical, syntactic and stylistic means that harmoniously interact with each other. Also, persuasiveness includes the use of various communication strategies and tools in order to convince others, namely: logical arguments, use of facts and evidence, emotional appeal, use of authoritative sources, non-verbal semiotic resources, social influence and other rhetorical techniques and tactics.

Keywords: newspaper discourse, persuasiveness, wartime, perlocutionary effect.

Актуальність дослідження. Дослідження газетного дискурсу в період війни має важливе практичне значення. Аналіз газетних матеріалів дає змогу отримати інформацію про політичні, соціальні, культурні та інші процеси, що відбуваються в країні під час війни. Осмислити газетний дискурс із культуромовного боку – це насамперед усвідомити комунікативні можливості цього дискурсу, розкрити в нормативності й релевантній лексиці воєнного буття. Персуазивність – це певний вплив автора письмового повідомлення на читача, щоб переконати його в чомусь, закликати до певних дій. Персуазивна ціль газетного тексту полягає в здатності вплинути на думки, почуття, умовиводи та поведінку реципієнта завдяки вербальним і невербальним ресурсам, які майстерно застосував журналіст.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Лінгвостилістичному дослідженню газетного дискурсу присвячено праці А. Загнітка, О. Попкової, Ю. Маслової, І. Колегаєвої, Л. Пришляк, Л. Тишакової, О. Хорошун, М. Навальної та ін. У царині лінгвістики персуазивності вивчали Е. Манн, В. Холлі, М. Хоффман та ін. Однак особливості персуазивності газетного дискурсу та створення перлокутивного ефекту на читача й досі залишаються поза увагою вчених.

Об'єктом нашої наукової розвідки стали тексти сучасної офіційної української періодики: «Урядовий кур'єр», «Голос України», а також матеріали регіональних і вузькопрофільних видань: «Українська газета “Час”», інтернет-видання «Перша електронна газета» та ін.

Мета дослідження – проаналізувати вербальні й невербальні ресурси персуазивності в газетному дискурсі на матеріалі сучасної українськомовної преси воєнного періоду.

Виклад основного матеріалу. Газетний дискурс постійно перебуває в колі зацікавлення мовознавців, оскільки є одним із ключових формотворчих чинників сучасної мовної картини світу та мовленнєвих норм того чи того суспільства (Маслова, 2022: 32). Ефективна персуазія організації газетної інформації вимагає розуміння цільової аудиторії та її потреб, цінностей, мотивацій та переконань. Вона також повинна бути ґрунтована на достовірних інформаційних джерелах і здатна впливати на чутливість та емоційний стан такої аудиторії. У персуазивній медійній комунікації комунікант не лише інформує реципієнта, а й намагається досягнути перлокутивного ефекту завдяки застосуванню вербальних і невербальних засобів, щоб реалізувати свій намір. Використання персуазивності спостерігаємо в різних аспектах, як-от: **заголовки, цитати, коментарі, факти, статистика, інтерв'ю**. Зокрема, саме заголовки різнобічно відображають і зміст, і стиль статті, і визначають адресата, і слугують певним компасом, який орієнтує читача в шаленому потоці інформації (Маслова, 2022: 33). Перлокутивний ефект означає, що мовленнєвий акт або дія може викликати певні наслідки або зміни у внутрішніх переконаннях, думках, почуттях або поведінці читачів. Цей ефект виникає не через саме висловлення, а через реакцію або сприйняття людей, які беруть участь у комунікації, адже газетному масовому інформаційному дискурсу властива інтерактивність, яка й полягає в активній / пасивній взаємодії комунікантів. Тому важливо кодувати повідомлення так, щоб у процесі його декодування досягнути перлокутивного ефекту, особливо, коли йдеться про мотивацію до патріотизму й жагу до боротьби із заклятим ворогом. Щоб досягнути такої цілі, автори використовують мовні засоби увиразнення газетного тексту, апелюючи до емоцій реципієнта. Однак не варто забувати й про раціональне персуазивне аргументування, яке журналісти зреалізують завдяки **статистичним даним, фактам, аналітичній інформації**, апелюючи до **логосу** як основного поняття риторики. Саме тому персуазивність газетного дискурсу можна розглядати через призму дихотомії раціонального переконання й емоційної маніпуляції читача. Тому вміння поєднати раціональне й ірраціональне – це майстерність сучасного журналіста в умовах війни, щоб ословити жах іманентного буття та не порушити стандартів журналістики.

Звісно, що емоційні лексеми в газетному дискурсі активізують увагу реципієнтів, а також впливають на світогляд, погляди й ціннісну шкалу моралі. Зокрема, Г. Колесник розуміє в експресії «те, що протиставляється стандарту, марковане, характерне» (Колесник, 1978: 93). Газетний дискурс в сучасному українському суспільстві, персуазивний за своєю природою, конструюють як процес впливу на чуттєву, інтелектуальну, емоційну, вольову сфери реципієнта. Упливає і мозаїчний принцип організації дискурсу, в основі якого – кліпове мислення сучасного читача, що забезпечує досягнення основної цілі персуазивної комунікації – змінити погляди реципієнта на проблему та досягнути перлокутивного ефекту.

У царині масової комунікації, яка в сучасному суспільстві є найбільш впливовою, «мовні стереотипи і способи категоризації та концептуалізації світу накладаються на ідеологію тотальних і панівних дискурсів, їхні схеми, шаблонні думки, образи, метафори, оцінки тощо», – слушно зауважує О. О. Селіванова (Селіванова, 2008: 42). Тому, щоби вплинути на реципієнта, персуазивне мовлення використовує відповідні лінгвальні засоби різних рівнів мовної ієрархії. Зокрема, персуазивного ефекту досягають за допомогою займенників, дієслів та дієслівних конструкцій, прикметників, модальності тощо: **«Затямте, вороги України! Ми уже сильні! Наша армія уже могутня! Наша нація єдина!»** (Час. – 05.01.2016) – своєрідна демонстрація віри в співпрацю і взаєморозуміння влади з народом за посередництва медіа.

Епітети – це найефективніші засоби реалізації персуазивного впливу в газетних текстах, що робить мовлення більш переконливим і виразним. Використання епітетів завжди зумовлене потребою впливати на реципієнта та спонукати український народ до подальшої боротьби за свою свободу і незалежність: **«Світ назавжди запам'ятає цей рік як рік незламних і хоробрих українців»** (Урядовий кур'єр. – 31.12.2022); **«Щодня хоробрий народ України захищає саме ті цінності, які є основою Європейського Союзу»** (Голос України. – 09.05.2023); **«Волелюбна нація була, є і буде!»** (Голос України. – 24.08.2022).

Варто виокремити ключові аспекти, що допомагають досягти журналістам персуазивності газетного тексту:

1. **Заголовки та підзаголовки.** Заголовки газетних статей мають зацікавити читачів і привернути їхню увагу до ідеї патріотизму у воєнний час. Вони повинні бути проблемними, стислими та змістовними, викликати цікавість і бажання прочитати текст: **«У Луганську літня патріотка, незважаючи на повоєнну, молилася за Україну»** (Перша електронна газета. – 26.08.2016).

Рис 1. Невербальний компонент до заголовка

2. **Використання фактів і доказів.** Газетні тексти підтримують свої твердження фактами, цифрами, дослідженнями, експертними думками та іншими доказами. Це надає авторам авторитету та переконує читачів у правдивості їхніх аргументів: «У захисті України беруть участь понад **60 тисяч** жінок. З них **42 тисячі** – **жінки-військовослужбовці**. “Ця цифра постійно збільшується, адже у відповідь на російське вторгнення значна кількість українських жінок приєдналася до лав Збройних сил”, – зазначили у міністерстві. До прикладу, у 2021 році, до початку широкомасштабного вторгнення росії в Україну, кількість жінок у лавах ЗСУ становила близько **30 тис.** Сприяють збільшенню зміни в українському законодавстві, що дозволяють жінкам повною мірою **реалізувати себе в армії**, зазначили у Мінборони» (Час. – 04.06.2023).

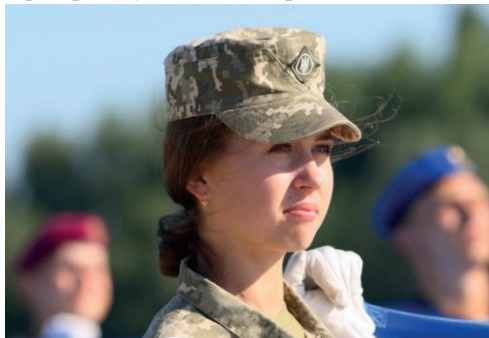

Рис 2. Факти й докази

3. **Емоційна апеляція.** Газетні тексти використовують емоційні засоби, як-от, зображення, метафори, сильні емоційні слова та інші стилістичні засоби, щоб викликати певні емоції у читачів. Це може бути зроблено, аби залучити увагу, спонукати до співчуття або створити певну атмосферу: «В час війни виправдовувати ухлянтів – це як лити **бензин у полум'я** коли горить хата. Тому не плачте зараз... **А виштовхуйте з хат** своїх чоловіків і синів – хай ідуть захищати Батьківщину! Хай не ховаються за **вашими спідницями!** Хай не паразитують на крові тих, хто без вагань **пішов у пекло**, аби пекло не прийшло у кожен дім!» (Час. – 14.04.2023.). Емоційними аргументами також слугують **невербальні семіотичні ресурси**, які підкреслюють жадливість ситуації (світлина для наочності).

Рис 3. Емоційна апеляція

4. **Аргументація та логіка.** Газетний текст зазвичай базований на аргументах, логіці й раціональних роздумах. Автори можуть використовувати **логічні ланцюжки, порівняння, аналогії** та інші прийоми, щоб підтвердити свої твердження та переконати читачів у власній думці: «Під час війни наші діти мріють взяти автограф не в голлівудських зірок, а у **воїнів ЗСУ**» (Голос України. – 26.01.2023.). **Невербальним індикатором тактики аргументації** продемонстровано світліну, де зображено школярів, які захоплюються славою і міццю воїнів ЗСУ.

Рис 4. Порівняння, аналогії

Журналісти використовують різні стратегії та прийоми (експертний аналіз, коментарі відомих осіб або дослідження, щоб надати своїм матеріалам авторитетності й переконливості; висвітлення певних тем, зображень, створення експресивних заголовків, які акцентують на певних проблемах або ставлять певні питання, що може викликати емоційну реакцію та впливати на сприйняття тексту), щоб спрямувати свідомість, думки і переконання своїх читачів у бажаному напрямку.

Персуазивний сучасний українськомовний газетний дискурс воєнного періоду – це експліковане інформаційне поле, що охоплює простір фактів, доказів і подій реального світу воєнного буття, зрєпрезентоване релевантним змістом, де аргументами є вербальні засоби увиразнення тексту й невербальні семіотичні ресурси, що мають емоційний соціально-орієнтований вплив на реципієнта.

Комунікативний аспект газетного тексту досить специфічний, адже це – унікальний засіб інформування, атракції й переконання одночасно. Газета може бути розрахована на різні аудиторії, залежно від її профілю, спеціалізації, однак її (аудиторію) потрібно вміти «упіймати на гачок», «утримати» й «змусити» себе читати. Тому фахівці газетного видання так майстерно кодують газетну інформацію, щоб повідомити основне, навіть якщо стаття не буде дочитана до кінця, вплинути на емоції читача й досягнути перлокутивного ефекту в час кризової ситуації (війни).

Газетний дискурс конструюють не лише журналісти, які пишуть персуазивні тексти, а й редактори, дизайнери, фотографи, менеджери видань, адже саме вони формують невербальні семіотичні ресурси для наочності й переконання масового читача (оформлення газетного макету, розміщення тексту, світлин, зображень та графіків, створення заголовків, підзаголовків та інших елементів дизайну).

Висновки. Отже, газетний дискурс, з одного боку, віддзеркалює події, що відбуваються в соціумі, а з іншого – сам активно впливає на суспільство. Персуазивність як провідна комунікативна стратегія стає для журналістів медійного дискурсу надзвичайно ваговою в час війни, щоб підтримати патріотичний настрій і бойовий дух українців, спонукати до подальшої боротьби за незалежність і свободу. Аналіз комунікативних тактик газетного дискурсу дає змогу узагальнити, що головний намір комунікантів – це переконання, яке полягає в персуазивному впливі на емоції і дії читача.

Література:

1. Колесник Г. М. Мова газети в епоху НТР. Науково-технічний прогрес і мова. Київ : Наук. думка, 1978. С. 91–109.
2. Маслова Ю. П. Елоквенція концептів чоловік і жінка в газетних заголовках українськомовних видань сучасного десятиліття. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Філологія»*. Острого : Вид-во НаУОА, 2022. Вип. 16 (84). С. 33–38.
3. Маслова Ю. Риторика сучасного газетного українськомовного дискурсу. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологія»*. 2022. Вип. 14 (82). С. 31–37.
4. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми : підручник. Полтава : Довкілля-К, 2008. 712 с.
5. Семенюк Т. П. Вербальні та невербальні індикатори персуазивної стратегії аргументування у німецькій комерційній рекламі. *Львівський філологічний часопис*. 2018. № 3. С. 234–238.
6. Фрасинюк Н. І. Мовні засоби вираження персуазивності в політичному дискурсі. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2020. Том 2, вип. 32. С. 129–133.
7. Харитоновна Д. Д. Поняття персуазивності та аргументативності як макро- та мікрокатегорії у політичному дискурсі. *Studia Linguistica*. 2017. Vol. 11. С. 184–194.

References:

1. Frasiuniuk, N. I. (2020). Movni zasoby vyrazhennia persvazyvnosti v politychnomu dyskursi [Linguistic means of persuasiveness in political discourse]. *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk [Current issues of humanitarian sciences]*, 2 / 32, 129–133 [in Ukrainian].
2. Kharytonova, D. D. (2017). Poniattia persvazyvnosti ta arhumentatyvnosti yak makro- ta mikrokatheorii u politychnomu dyskursi [Concepts of persuasiveness and argumentativeness as macro- and microcategories in political discourse]. *Studia Linguistica*, 11, 184–194 [in Ukrainian].
3. Kolesnyk, H. M. (1978). Mova hazety v epokhu NTR [The language of the newspaper in the era of NTR]. *Naukovo-tekhnichnyi prohres i mova [Scientific and technological progress and language]*. Kyiv: Nauk. dumka, 91–109 [in Ukrainian].
4. Maslova, Yu. (2022). Rytoryka suchasnoho hazetnoho ukrainskomovnoho dyskursu [Rhetoric of modern Ukrainian-language newspaper discourse]. *Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu «Ostrozka akademii». Serii «Filolohiia» [Scientific notes of the National University «Ostroh Academy»: series «Philology»]*, 14 (82), 31–37 [in Ukrainian].
5. Maslova, Yu. P. (2022). Elokventsiiia kontseptiv cholovik i zhinka v hazetnykh zaholovkakh ukrainskomovnykh vydan suchasnoho desiatiyittia [The eloquence of the concepts man and woman in the newspaper headlines of Ukrainian-language publications of modern decade]. *Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu «Ostrozka akademii»: serii «Filolohiia» [Scientific notes of the National University «Ostroh Academy»: series «Philology»]*. Ostroh: Vyd-vo NaUOA, 16 (84), 33–38 [in Ukrainian].
6. Selivanova, O. O. (2008). Suchasna linhvistyka: napriamy ta problemy [Modern linguistics: directions and problems]. Poltava: Dovkillia-K [in Ukrainian].
7. Semeniuk, T. P. (2018). Verbalni ta neverbalni indykatory persvazyvnoi stratehii arhumentuvannia u nimetskii komertsiiinii reklamii [Verbal and non-verbal indicators of the persuasive strategy of argumentation in German commercial advertisements]. *Lvivskiyi filolohichnyi chasopys [Lviv Philological Journal]*, 3, 234–238 [in Ukrainian].

Отримано: 2 липня 2023 р.

Прорецензовано: 25 липня 2023 р.

Прийнято до друку: 1 серпня 2023 р.

e-mail: olesia.mystsivska@oa.edu.ua

e-mail: lesya.kotsiuk@oa.edu.ua

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-4843-8872>

Researcher ID: IZQ-4329-2023

DOI: 10.25264/2519-2558-2023-18(86)-37-43

Мисьцівська О. В., Коцюк Л. М. Лінгвістичний вимір рекламних текстів доглядової косметики. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Філологія»*. Острог : Вид-во НаУОА, 2023. Вип. 18(86). С. 37–43.

УДК: 811

Мисьцівська Олеся Вікторівна,
бакалавр філології,
Національний університет «Острозька академія»
Коцюк Леся Миколаївна,
кандидат філологічних наук, доцент,
Національний університет «Острозька академія»

ЛІНГВІСТИЧНИЙ ВИМІР РЕКЛАМНИХ ТЕКСТІВ ДОГЛЯДОВОЇ КОСМЕТИКИ

Дослідження розглядає поняття «реклами» та «рекламного тексту» загалом та робить огляд наукових праць, присвячених лінгвістичним аспектам реклами доглядової косметики зокрема. За результатами аналізу рекламних текстів косметичних продуктів із британських вебсайтів *Space NK*, *Cult Beauty* та *LOOKFANTASTIC* виокремлено структуру рекламного тексту косметичних продуктів, проаналізовано назви косметичних засобів із перспективи їх побудови, а також із погляду функціонування в них лексико-стилістичних засобів, окреслено найбільш частотні різноманітні лексико-стилістичні засоби. З'ясовано, що реклама – одночасно і засіб комунікації продажів, і лінгвістична форма вираження, і засіб впливу, а рекламний текст має бути універсальним та гнучким. За структурою реклама складається із назви бренду, назви продукту, що виконують смислову і впливову функцію, та основного друкованого рекламного тексту. У назвах продуктів було виділено епітети, метафору, алюзію, персоніфікацію, каламбур та повтор. Для автора реклами назва – очевидно більш обмежений простір для креативу. В онлайн-рекламі містять назву розділу, до якого відноситься продукт, що виконує як інформаційну, так і описову функцію. Основний рекламний текст зазвичай містить одне чи два речення, рідше три-чотири, дуже рідко окремі фрази. Характерним є вживання наказового способу. Переважають прості речення. Надається перевага швидкому, короткому, але при цьому описовому повідомленню. Найчастіше вживаними художніми засобами є епітет, метафора, порівняння, гіпербола, літота, персоніфікація, евфемізм, дисфемізм, алюзія та металепис. До кожної стилістичної фігури наведено приклади, переклад та/чи пояснення. Використання французької мови забезпечує клієнтоорієнтованість у франкомовних країнах чи їх відношення до люксової категорії.

Ключові слова: рекламний текст, доглядова косметика, лексико-стилістичні засоби, стилістичні фігури, структура.

Olesia Myslivska,
Bachelor of Philology,
Ostroh Academy National University
Lesia Kotsiuk,
Cand. Sc. (Philology), docent
Ostroh Academy National University

LINGUISTIC DIMENSION OF ADVERTISING TEXTS OF CARE COSMETIC

The study examines the concepts of “advertising” and “advertising text” in general. It overviews scientific works devoted to the linguistic aspects of advertising care cosmetics. According to the results of the analysis of the advertising texts of cosmetic products from the British websites *Space NK*, *Cult Beauty* and *Lookfantastic*, the structure of the advertising text of cosmetic products was distinguished, and the names of cosmetic products analysed from the perspective of their construction, as well as from the point of view of the functioning of lexical and stylistic devices in them. The most frequent lexical stylistic means of different levels were outlined. It was found that advertising is simultaneously a means of sales communication, a linguistic form of expression, and a means of influence, and the advertising text should be universal and flexible. By structure, advertising consists of a brand name, a product name, performing a meaningful and influential function, and the main printed advertising text. Epithets, metaphors, allusion, personification, puns and repetition were highlighted in product names. For the author of the advertisement, the title is a more limited space for creativity. Online advertisements contain the name of the section to which the product belongs, which performs both an informational and a descriptive function. The main advertising text usually contains one or two sentences, rarely three or four, and rarely individual phrases. The use of the imperative mode is characteristic. Simple sentences predominate. Preference is given to a quick, short, but at the same time descriptive message. The most frequently used stylistic devices are epithet, metaphor, simile, hyperbole, litote, personification, euphemism, dysphemism, allusion and metalepsis. Examples, translations or explanations are provided for each stylistic figure. Using the French language ensures customer orientation in French-speaking countries or their relation to the luxury category.

Keywords: advertising text, care cosmetics, lexical-stylistic means, stylistic figures, structure.

Вступ. Реклама відіграє важливу роль у повсякденному житті людини. Вона усюди: у газетах, на телебаченні, в Інтернеті, у фільмах, у автобусах, на вулицях. Виробники використовують рекламу як свою найсильнішу зброю, щоб просувати свою продукцію чи послуги. Реклама безумовно збільшує їхній прибуток тим, що досягає великої кількості потенційних покупців та підвищує ознайомленість із брендом взагалі і обізнаність споживачів щодо цінностей бренду. Вона також робить великий внесок у формування способу життя людей. Так звані «тренди», тобто продукція, яка популярна та популяризується у певний проміжок часу, формують основний ринок. Не винятком є і ринок косметичних товарів. Крім того, реклама впливає на мову, культуру та психіку (Zhihong, 2018: 841).

Реклама – неособиста лінгвістична форма, основні функції якої доносити інформацію чи переконати потенційного споживача. Для продажу косметики використовується комерційна реклама.

Продавці створюють рекламу, щоб презентувати інформацію про їхні товари, щоб спонукати цільову аудиторію до покупки. Іншими словами можна заявити, що реклама – це засіб впливу на людину. Рекламодавець повинен проаналізувати ринок, врахувати потреби, дохід, психіку аудиторії, стать, культуру, якщо він має на меті «презентувати інформацію» споживачеві. Крістен Херхолд, письменниця і маркетолог, провела дослідження, де виявила, що 90% американських споживачів піддаються впливу реклами щодо рішення купувати чи не купувати. А інші 10%, які не піддаються рекламі, все ж взаємодіють з нею (Kontonis, 2018). З цього випливає, що реклама має масовий вплив на підсвідомість людей.

Впливовий ефект досягається певними засобами, одним із яких є мова. Характер мови зумовлюється набором технік, які привертають увагу, отримують довіру, стимулюють бажання. Споживач сам починає собі навіювати «необхідність» купівлі.

Порівнюючи мову реклами косметичних засобів з мовою інших типів реклами, можна виділити кілька особливостей. Очевидно, що реклама косметики як засіб комунікації і впливу розрахована в більшості на певну категорію людей – дівчат чи жінок. Це можна зрозуміти, перш за все, із візуальних засобів, картинок, а мовні засоби слугують інструментом переконання, що саме цей засіб зробить їх більш красивими, здоровими та сяючими.

Стан дослідження проблеми. Тема реклами, особливо реклами косметичних засобів, відіграє важливу роль у сучасному світі онлайн-покупок та постійних маркетингових прийомів із усіх екранів. Тексти реклами косметики у лінгвістичному вимірі привертали увагу багатьох науковців. Дослідження Вікторії Бірюкової та Вікторії Ревенко (Бірюкова & Ревенко, 2022), до прикладу, представляє огляд попередніх теоретичних напрацювань у трактуванні рекламного тексту, а також практичний аналіз прикладів рекламних кампаній відомих косметичних брендів за 2010-2021 роки засвідчує «ефективність лінгвістичних засобів щодо створення високого маніпулятивного впливу на адресата».

Більш комплексно дослідила сучасні (на той час – 2015 рік) рекламні англійські тексти косметичних засобів українська науковиця Ірина Городецька. У своєму дисертаційному дослідженні (Городецька, 2015), вона зафіксувала особливості їх структурних компонентів, проаналізувала характерні особливості різних типів рекламних текстів в залежності від рекламного товару, а також виокремила основні комунікативні стратегії. Китайська дослідниця Жіхонг Бай також вдається до узагальнення та аналізу лінгвістичних характеристик англійської реклами косметики на лексичному та риторичному рівнях, а також через структуру речень. Зокрема, авторка визначила особливі функції окремих мовних одиниць та засобів у створенні ефекту впливу, серед яких: прикметники, дієслова, іменникові фрази, прислівникові фрази; метафора, метонімія, персоніфікація, паралелізм, каламбур, рима, алітерація; декілька видів речень (Zhihong, 2018). У свою чергу Наталія Рева, аналізуючи тексти реклам косметичних засобів у журналах *Cosmopolitan*, *Glamour* та *In Style* виділила роль, функцію і статус числівника (Рева, 2013).

Рекламні тексти доглядової косметики зазвичай трактуються науковцями у комплексі з соціокультурними факторами. Зокрема, Хелен Рінгроу, проводячи міжкультурне порівняння французької та британської реклами косметики, досліджує, як дискурс реклами краси представляє ідеї жіночності у французькому та англійському контекстах. Авторка використовує теми мови та статі, засобів масової інформації та ідентичності, а також реклами в різних культурах, щоб показати, що саме відбувається через мову реклами косметики. Вона стверджує, що однією з поширених тем, яка лежить в основі більшості рекламних дискурсів про косметику, є те, що жіноче тіло завжди вимагає «праці», щоб вирішити свої «проблеми»: гладеньку шкіру, сухе волосся тощо, а мовні засоби націлені на те, щоб переконати жінок, що їх зовнішній вигляд покращиться саме з допомогою косметичних засобів (Ringrow, 2014). Цікаву тему «Як назва вашої помади відображає суспільне уявлення про вас: лінгвістичний аналіз назв косметичних кольорів» підняв Клінт Бресслер (Bressler, 2022). Так само своєю оригінальністю виділяється праця Рауха Ндаямена Неконго «Аналіз мовних особливостей реклами чоловічої косметики з журналів *FHM* (For Him) та *GQ* (Gentlemen's Quarterly)» (Nekongo, 2017).

Ще одна комплексна робота за тематикою аналізу дискурсу реклами косметики на прикладі бренду *Max Factor's* була виконана Софією Гонзалез Руїз у 2013-2014 рр. (González, 2013-2014). Авторка зосереджується на порівнянні та вивченні розвитку лінгвістичних і паралінгвістичних стратегій, опираючись на тривимірну структуру дискурс-аналізу Нормана Ферклафа. Результати вказують на те, що реклама *Max Factor* не відчуває великих змін у використанні своїх стратегій; однак виділяється зменшення їх поширення. Це зниження може бути спричинене впливом телебачення та Інтернету як найбільш переважаючих ЗМІ. Натомість наукова розвідка Керолін Сірінг та Ханни Зейліг (Searing & Zeilig, 2017) показує, що зміни у використанні мовленнєвих структур в рекламі жіночої косметики для обличчя (за винятком макіяжу) у британському журналі *Vogue* відбулися у період від 1992-1993 до 2006 та 2007, зокрема вони відзначають, що словник реклам став більш винахідливим. Причиною таких змін вони вбачають повсюдний характер реклами, а також зростання ринку засобів догляду за шкірою.

Феміністичні мотиви у найменуванні косметичних засобів шукали Нур Сюхада Мохд Радзі та Махфуза Муса (Radzi & Musa, 2017), сконцентрувавшись на мовних засобах на рівні слів і речення, стилістичних особливостях та риторичних прийомах. Своєю метою вони визначили дослідити репрезентацію статі за допомогою мови реклами. Науковині підсумували, що в іменникових фразах переважають премодифікатори, які функціонують як прикметники для опису назв косметичних засобів; поняття гендеру також представлено в різних типах речень, стилістичні особливості та риторичні прийоми, що використовуються в косметичних назвах, виявляють риси, які стереотипно приписуються жінкам.

Бредлі Барнс і Макі Ямамото підготували дослідження на тему реклами міжнародної косметики у Японії (Barnes & Yamamoto, 2010). Схожа робота, але більш із нахилом на вплив англійської мови на опис іспанських косметичних продуктів, є у Крістині Техедор Мартінес (Tejedor, 2017). Знову ж, Хелен Рінгроу виконала подібну роботу за темою «Пептиди, протеїни, злущуючі активні компоненти: дослідження «наукової» мови в англійській та французькій рекламі косметики» (Ringrow, 2016).

Попри детальні дослідження вітчизняних та світових науковців на чисельні теми із перспективи лексики, стилістики, семантики або взагалі із феміністичним чи маскулініним підходом, все ще є вільний простір і необхідність для проведення

схожого, але доповнюючого дослідження на тему лексико-стилістичних елементів у рекламі косметичних засобів на прикладах сучасних брендів та трендових засобів. Вважаємо, що з появою нових трендів на світовому ринку з'являються й нові лінгвістичні прийоми впливу на споживача, а тому будемо обирати рекламні тексти найсучасніших виробників. Згідно із статтею "The best online beauty stores with quick delivery to get your gifts in time for Christmas" у журналі *Glamour*, одними із найпопулярніших онлайн-магазинів-ретейлерів є Space NK, LOOKFANTASTIC та Cult Beauty – рекламу їх товарів ми будемо використовувати у даному дослідженні (Cockett&Feroze, 2020).

Методологія проведення дослідження. У дослідженні використані методи лінгвістичного аналізу рекламних текстів, який складається із 5 етапів. Перший етап – пошук, ознайомлення та аналіз критичної літератури та інших джерел. Вибір рекламних текстів був зумовлений даними журналу *Glamour* (Cockett&Feroze, 2020), онлайн-платформи статистичних звітів Statista (Peters, 2022), щоденної лондонської газети *Evening Standard* (Davis, 2021) та міжнародної компанії моди «Who What Wear» (Vousden, 2022), а також одним із найпопулярніших онлайн-магазинів косметики у Великій Британії є LOOKFANTASTIC, Cult Beauty та Space NK.

На другому етапі було використано метод вибірки. На кожному із згаданих веб-сайтів є відповідні розділи із інформацією про тренди, найпопулярніші засоби чи бестселери, де і було вибрано рекламні тексти засобів для проведення дослідження. Загалом рекламу можна побачити на головних сторінках. Що важливо згадати, над кожним продуктом в цих секціях вказана кількість проданих засобів за поточний день чи тиждень.

Наступний етап полягає у виокремленні структурних особливостей реклам за допомогою методу синтаксично-го аналізу. Крім того, метод стилістичного аналізу став у нагоді при характеризуванні лексичних та стилістичних ознак об'єкта дослідження. Останній, п'ятий етап, описує суть дослідження, викладає отримані результати із використанням предметно-описового методу.

Результати дослідження. Для дослідження було зроблено 500 знімків екрану із рекламою доглядової косметики із раніше згаданих веб-сайтів популярних у Великій Британії, а саме Space NK, Cult Beauty, LOOKFANTASTIC. 17 знімків було зроблено 4 жовтня 2022, інші 16 січня 2023 року та 26 квітня 2023 року. Більшість рекламованих товарів це креми, сироватки, засоби для вмивання, засоби для зони навколо очей, олійки, засоби для тіла, засоби для губ та ін. Звичайно, що уся реклама складається як із тексту, так і з візуальної частини. Однак у цьому дослідженні розглянуто друкований текст реклами.

Перш за все, реклама включає декілька компонентів: назва бренду, назва засобу та основний рекламний текст (опис засобу). Кожен бренд має свою історію, тому за кожною його назвою знаходиться прихований сенс. Назва косметичного продукту відіграє важливу роль як центральна одиниця реклами. Її мета – проінформувати щодо виробника, типу засобу та його властивостей. До складу назви може входити назва бренду, яка зазвичай розміщується відокремлено, часто іншим шрифтом, як проілюстровано на Рис. 1.

DR. DENNIS GROSS
Derminfusions Fill + Repair Serum
£78.00

Рис. 1 Приклад назви

Сама назва засобу складається із типу продукту (крем, сироватка, емульсія, гель для вмивання, сонцезахист та ін.) та його властивостей або складових (Vinoperfect Radiance Serum Complexion Correcting). Кількість слів у назві коливається від 1 (Cleanser від бренду EVE LOM) до 12 (Moisturizing Renewal Day Cream Spf 30 Broad Spectrum (UVA/UVB) Sunscreen PA +++ від бренду RéVive). Зазвичай найбільшу кількість слів містять назви сонцезахистів чи сироваток із активними компонентами, на яких необхідно вказати концентрацію активу, ступінь захисту від сонячного випромінювання, а також їхні властивості.

Можна виділити такі групи назв косметичних засобів для обличчя:

- 1) лаконічні (*The Essence, The Face Oil*);
- 2) ті, які містять цифри (*BHA Liquid Exfoliant 2%, 0.3% Retinol + 2% Bakuchiol Treatment*);
- 3) ті, які містять властивості (*Dark Spot Correcting Serum, Calm Repairing Serum*);
- 4) ті, які містять складові компоненти (*Peptide Booster, Daily Vitamin C*);
- 5) оригінальні (*Serve Chilled Bubbly Eye Gels, Honey Grail Hydrating Mask*).

Звичайно, що деякі назви будуть змішані і міститимуть або всі перелічені пункти, або комбінацію, наприклад, цифри та властивості чи цифри та складові.

Можна припустити, що існує певний взаємозв'язок між ціновою категорією та кількістю слів. Бренди, які позиціонують себе люксовими і коштують вище середньої ціни, містять 1-3 слова у назві. Хоча у випадку із дороговартісним косметичним засобом, власником якого є лікар чи лікар-хірург, мова йде вже не про люкс, а про доказовість та дієвість. Так як із науковим підґрунтям, бренд надає більше точної інформації про засіб. Середня кількість складає 4-6 слів, що спростовує кореляцію ціни та кількості слів.

Іншим аспектом назви косметичних засобів є вживання французької мови, на що є декілька причин. Перша причина – французьке походження бренду. Другою підставою до дублювання назви чи найменування косметики французькою є також прагнення до люксу, елегантності, шик. Також можна припустити, що бренд орієнтований на продаж у Канаді, де частина населення спілкується французькою. Особливо це можна спостерігати в американській косметиці. Приклади: *Crème Ancienne Honey Mask, Intensité Volumizing Serum Ultime*. Наглядним прикладом є крем-маска німецького виробництва, назва якої також продубльована французькою (див. Рис. 2).

Рис. 2 Приклад дублювання назви французькою мовою

В основному назви косметичних засобів насичені епітетами. Щодо інших художніх засобів, то їх помірна кількість: епітети, які часто вживаються у назвах: *advanced, antioxidant, butter, creamy, dewy, glowy, magic, ultra*; метафора: *Water Bank Blue Hyaluronic Gel Moisturizer* (Water Bank – резервуар води, баночка з водою), *Beauty Elixir* (Еліксир Краси), *Skin Insurance SPF 30* (Сонцезахисний крем «Страховання»); алюзія: *Ready Steady Glow Daily AHA Tonic* (Ready Steady Glow – на старт, увага, сядь), *Renaissance Cleansing Gel* (гель для очищення «Відродження»); персоніфікація: *CC Me Serum* (Colour Correct Me Serum – сироватка, яка підбере та скоректує мені колір); каламбур: *Take It Off* (Засіб для очищення від макіяжу «Змий це»); повтор: *All Day All Year* (Весь день, весь рік).

Загалом стилістичні засоби у косметичних назвах відрізняються креативністю – вони складніші в ідентифікації, ніж рекламний текст через певну гру слів і обмеженість кількістю слів.

Назва бренду привертає увагу споживача, тому що вона може бути «на слуху». Для прикладу візьмемо рекламу крему-новинки від Dr.Jart+ (див. Рисунок 3.).

Рис. 3. Приклад реклами

Як видно з Рисунок 3, першу увагу привертає кольорова картинка, далі погляд переходить до тексту великим шрифтом, що позначає назву розділу на веб-сайті (NEW IN) і анонсує, що цей продукт є новинкою. Далі вказана назва бренду великим шрифтом. У наступному рядку знаходиться основний рекламний текст, який повідомляє про результати, які дає використання засобу. Внизу підкреслено фразу-кнопку «SHOP NOW», тобто «Купити зараз». Все викладено логічно, просто, лаконічно.

Майже вся з проаналізованих реклам включає одне чи два речення як основний текст, частина – до трьох або чотирьох речень. Лише один знімок екрану містить окремі фрази, а не повні речення, що складає 0.3 % від всіх матеріалів.

Інший тип реклами косметичних доглядових засобів передбачає рекламу засобу безпосередньо на окремій сторінці конкретного товару, де споживач бачить назву бренду, назву засобу, а далі знаходить невеликий розділ «Description» чи «Why It's Cult», де також є детальний опис властивостей засобу, але перший абзац у тому розділі слугує основним текстом реклами. Наприклад, можна проаналізувати текст реклами засобу із сайту Space NK: «*Protect, hydrate and prime with Ultra Violette Supreme Screen Hydrating Facial Skinscreen SPF 50+, a moisturising facial lotion with high-factor sun protection.*». Це просте розповідне речення, де вжито наказовий спосіб, згадані ключові характеристики засобу, що робить звучання дуже зрозумілим і підбадьорливим.

Для порівняння візьмемо більший за розміром текст: «*Wake up to a balanced and harmonious-looking complexion thanks to the Dr.Jart+ Cicapair Sleepair Intensive Mask. Formulated with soothing Tiger Grass, the overnight treatment works to reduce the appearance of an uneven skin tone. Ideal for sensitive skin, the gentle formula works as you sleep to help protect and nurture the complexion. A herbal complex of Houttuynia Cordata, Yarrow and Chlorophyll further nourishes the skin, while the creamy formula wraps the visage in hydration for glowing, smoother-looking skin.*». Хоча другий фрагмент реклами складається із чотирьох речень, все ще деякі з них є простими, деякі складними, але викладені максимально конкретно і коротко. Можна зробити висновок, що не залежно від об'єму основного рекламного тексту, він має чітко, ясно і швидко інформувати споживача.

При проведенні дослідження у текстах було виокремлено низку стилістичних засобів різної синтаксичної організації, а саме тропи – епітети, порівняння, метафору, гіперболу, та стилістичні фігури: літоту, персоніфікацію, оксиморон, антитезу, евфемізми, дисфемізми, алюзію, металепис.

Одним із найбільш впливових засобів є **епітет**, функція якого це привернути увагу та сформувати «обіцянку» щодо стану шкіри і результатів після користування засобом. Отже, найбільш вживаною частиною епітету є основа *-looking*, який згадується 42 рази, та формує в більшості прикметник *healthy-looking*, а також *natural-looking, smother-looking, revived-looking, plumper-looking, younger looking, even-looking*. Усі перераховані епітети мають на меті пообіцяти натуральність, здоров'я і загалом всього побільше: молодшу, гладкішу, пухкішу шкіру. На другому місці за частотою знаходиться епітет *new*, який заохочує до покупки новинок, адже все нове потрібне, щоб залишатись «у тренді». Зустрічаються також такі епітети: *Korean, accessible, acne-prone, antioxidant, conscious, cutting-edge, delicate, designed, effective, efficacious, eponymous,*

exclusive, facial, fresh, gentle, harnessing, healthy, hydrating, inclusive, innovative, natural, nourishing, nutrient-dense, perfect, philanthropic, powered, purposeful, radiant, result-driven, rich, smooth, soothing, sustainable, trending, ultra, vegan, worth. Із наведеного списку можна зробити висновок, що ключовими словами виступають епітети із позитивним відтінком у значенні (негативного лише, коли називають проблему, наприклад, *acne-prone*). Епітети зосереджені на маркетингу стосуються ексклюзивності, інновацій, трендів, ефективності. Якщо відбирати епітети не за кількістю згадувань, а методом вибірки, то можна наткнутися на дуже потужні або навпаки милозвучні, які вирізняються оригінальністю. Наприклад, *artful, baby-soft, epitomising, holistic, lacklustre, luminous, meteoric, mind-healing, rest assured, serendipitous, skin-saving, skin-savvy, sublime, sun-kissed, whooping.*

Наступним важливо виділити такий троп як **порівняння**. Порівняння у рекламі використовують задля образності тексту, створення виразності і посилання на інший вже знайомий предмет, який зазвичай має зрозуміліші якості і слугує таким собі референсом для споживача. Прикладами порівняння у досліджуваній рекламі косметики слугують:

Working with skin rather than on skin, Cultured Biomecare treats your complexion like the ecosystem. / What's even more enticing... this just got a holiday-ready XL upgrade, the Maximalist Regenerating Cleanser boasts a supersize of this holy grail formula, plus a Green Beauty Towelette for an exfoliating ritual like no other. / Like a mini facial from the comfort of your home. / 5% Glycolic Acid looks more like a toner – a clear liquid, whose appearance belies its remarkable efficacy. / Clinique's Moisture Surge™ has been revamped with a new and improved formula. Boasting the same refreshing gel-crème texture as the 100 Hour Auto-Replenishing Hydrator, the moisturiser provides deep and long-lasting hydration to all skin types. / We think of our skincare routines as smoothies. / Take on pores and blemishes with this clarifying toner that's gentle on the skin but extremely effective at leaving your complexion as clear as day.

Метафора – хороший засіб для впливу на споживача, який побудований на використанні непрямого порівняння, а на перенесенні ознак одного предмета на інший. Для маркетингу метафора корисна грою слів та милозвучністю, перш за все. Це зручний прийом для «непрямої» номінації предметів. Попри її важливі функції, метафору можна зустріти не так часто як епітети, напевно, через те, що навіть одна метафора на усю рекламу досить насичує текст смислами. Метафора у проаналізованій рекламі косметики має 100% позитивний відтінок. Вона уособлює якусь користь засобу, його багатозадачність чи просто створює гарне співзвуччя і перегукується з назвою засобу чи бренду.

Приклади метафори із додатковим перекладом та/чи поясненням: *It's a holy grail in my evening routine. (Holy grail – Святий Грааль). / Consider this reformulated Kombucha + 10% AHA Power Exfoliant to be your esthetician-in-a-bottle. (Your esthetician-in-a-bottle – твій косметолог-естетист у одній баночці). / This is your own little personal trainer in a bottle. (Це твій власний маленький особистий тренер у одній баночці). / "HOLY GRAIL" REVITALASH ADVANCED EYELASH CONDITIONER («Святий Грааль»). / Meet Milk kind-to-skin ingredients and self-expression lie at the heart of this playful, vegan and multi-tasking hero brand. (Kind-to-skin ingredients and self-expression lie at the heart – присмні до шкіри інгредієнти та самовираження лежать в основі...). / WHY FACEGYM IS OUR EXERCISE OF CHOICE (Дослівний переклад: Чому бренд Facegym здійснення нашого вибору? Переклад: Чому ми обираємо Facegym? При аналізі англійською мовою Facegym – our exercise of choice є метафорою та звучить досить рекламно завдяки слову *exercise*, яке створює відсилку до назви і кваліфікації бренду, так як вони займаються «спортивною» косметикою, тобто засобами для тренування м'язів обличчя і ліфтингу). / EVERYTHING YOU NEED TO KNOW ABOUT AUGUSTINUS BADER Home to nourishing and luxurious formulations, discover the technology and story behind the ultra-coveted range... (Мається на увазі, що бренд Augustinus Bader – це дім для поживних та розкішних формул).*

Гіпербола. Варто розпочати із того, що слово *more* вживається 15 разів, а прикметники вищого ступеня порівняння трапляються 52 рази. На слово *most* можна натрапити також 12 разів, а на прикметники найвищого ступеня порівняння – 10 разів. Ці цифри показують, що мова реклами косметики схильна до перебільшення, адже всі засоби не можуть бути лише *best, finest* і робити шкіру тільки *stronger, younger, healthier*. Інші приклади гіперболи: *The IMMEDIATE GLOW the product gave skin was UNRIVALLED. (Immediate glow – миттєвий блиск, unrivalled – неперевершений. Багатообіцяючі слова підкріплені візуальними текстовими засобами, тобто великими літерами і нахиленим шрифтом) / People Are Calling This Tatcha's Best Cleanser... Is It? (Люди називають це найкращим засобом для вмивання від Tatcha... Чи є він справді найкращим?) / "STUNNING" CHARLOTTE TILBURY HOLLYWOOD GLOW GLIDE ARCHITECT HIGHLIGHTER (Незрівнянний – одне слово-перебільшення, яке змушує будь-якого покупця онлайн-магазину звернути свою увагу на такий заголовок). / Our ultra-luxe moisturizer will transform your skin and leave it looking ten years younger! (Наш ультра-розкішний зволожуючий крем перетворить вашу шкіру та зробить її молодшою на десять років!).*

Літога – стилістична фігура, форма вербальної іронії, у якій применшення використовується, щоб підкреслити позитивні якості ще більше. Наприклад, *There's nothing like the start of a new year to refresh your makeup bag with our choice of feel great beauty... (There's nothing like – немає нічого кращого). / For a weary, tired looking complexion, you'll only need a few pumps of Omorovicza's Oxygen Booster to instantly revive skin thanks to the refreshing water gel formula that delivers liquid oxygen to help reduce the appearance of fine lines. (You'll only need a few pumps ... to instantly revive skin – вам знадобиться лише кілька натискань, щоб миттєво відновити шкіру) / Just a few drops help transform my pale, uneven skin tone into a tighter, brighter and ever so slightly glowing vision of my former self. (Just a few drops help transform ... skin – лише кілька крапель допомагають трансформувати шкіру).*

Персоніфікація – фраза чи вираз, у якому неживі предмети набувають людських якостей. У рекламі косметики уособлення чи персоніфікація часто нагадує просто надання такої назви косметичним засобам, що вони начебто справді «рятують» шкіру чи «полетять» із користувачем у відпустку: *Discover the skin saviours that do all of the heavy lifting, leaving your face oh-so sculpted in the comfort of your own home. Let's get physical! (Skin saviours – рятівники шкіри, тобто косметичні засоби). / Our Christmas countdown is overflowing with 37 beauty heroes. (Beauty heroes – герої краси, тобто «баночки», засоби). / BEAUTY ON BOARD (Дослівний переклад: краса на борту; значення: косметика на борту, косметика летить у відпустку) / Your skin will thank you. (Шкіра тобі подякує) / Your lips will love this modern formula. (Ваші губи будуть у захваті від*

цієї сучасної формули) / *Sensitive skin won't throw a tantrum!* (Дослівно: чутлива шкіра не влаштує істеріку. Також можна сказати: чутлива шкіра не буде капризувати).

Оксиморон поєднує протилежні поняття. У сфері косметології оксиморон найчастіше вживається у контексті дії певного засобу (як перші два приклади про напрямки) чи коли він бореться із чимось «корисним»: *Inside-out* (із середини назовні). / *Outside-in* (ззовні всередину). / *Helping you fight the good fight against acne and dare-to-stay flare-ups.* / *Intensively gentle cleanser.* (Інтенсивно ніжний очищуючий засіб).

Антитеза – зумисне протиставлення, яке зазвичай сформоване на антонімах: *The inside-out and outside-in.* / *Wave goodbye to dullness with this handpicked skincare routine that will take your complexion from meh to yeah in five easy steps.* (From meh to yeah – від поганого стану до хорошого, вражаючого; від «нуу...» до «вав») / *A-lover not a-fighter.* (Засіб, який любить [підключиться], а не бореться). / *Experience the power of nature and the latest in scientific skincare technology with our new line of products.* (Протиставлення «сили природи ... новітнім технологіям»).

Евфемізм – слова чи вислови, які використовують для пом'якшення небажаної, грубої чи ненормативної лексики, тобто заміна на більш сприйнятливий слова. Наприклад: *Is Naturium's Glycolic Body Wash The Ultimate Spring Prep?* (Гліколевий гель для тіла від Naturium – найкраща весняна підготовка?) Під «весняною підготовкою» мається на увазі оголення тіла, одягання більш відкритого одягу, «оголення» всіх недоліків після зимового періоду, коли їх можна було легко приховати. У рекламі, очевидно, не дуже коректно було б сказати «Is Naturium's Glycolic Body Wash The Ultimate After-Winter Body Acne Cure?», натякаючи, що користувач приховує висипання на тілі і чи він готовий їх відкрити без користування даним засобом. Можливо у рекламі косметики евфемізми не завжди такі очевидні, але маркетологи та копірайтери безумовно намагаються донести проблеми пов'язані зі шкірою м'якше. Іншою ілюстрацією евфемізму у рекламі косметичних засобів виступає часта заміна всіх проблемних станів шкіри словом *imperfections* (недосконаlostі) чи слова *dirt* (бруд) на *impurities* (забруднення), що є досить толерантним.

Дисфемізм – це протилежний до евфемізму художній засіб, який називає предмет більш грубо чи навіть вульгарно замість нейтрально-забарвленого слова. Такий троп зустрічається рідше, ніж той самий евфемізм. Все залежить від позиції самого бренду, а ніж від магазину, який його продає і рекламує. Наприклад, у фразі *PROTINI – the get-sh*t-done megamino protein cream*, *get-sh*t-done* виконує роль як і привертання уваги, так і має значення «досягнути поставлених цілей, виконати роботу, бути продуктивним», але саме така форма цього значення була обрана для реклами крему неспроста. Це більш зухвале ставлення, з одного боку, а з іншого така реклама наче ближче до простого споживача, простежується фамільярне ставлення, панібратство, можливо націленість на підліткову чи юну категорію споживачів. До того ж, дисфемізми не зустрічаються у рекламі дорогих та люксових брендів, де надається перевага строгості, елегантності та вишуканості.

Алюзія – троп, у якій приховано чи опосередковано згадується об'єкт чи обставина з непов'язаного контексту. Це такий собі натяк на щось закріплене в традиційному мисленні, щось, про що усі знають. Приклад: *A-Shaba is our new smoothing, moisturizing eye serum with vegan retinol, caffeine, and copper peptides to get rid of lines and puffiness. That's some eye impact.* *SHOP A-SHABA. Shaba* – мідь, так як даний продукт містить мідні пептиди у складі, тому зроблена відсилка на це у назві. Хоча при перекладі ймовірно втрачається алюзія як стилістична фігура.

Металепсис – художній засіб, у якому слово або фраза з образного мовлення вживається в новому контексті, і зазвичай сформований із декількох найменувань: *Adding water activates Slaai into a milk that rinses cleanly, leaving behind a dewy glow.* *Slaai* – (тут) це назва засобу *SLAAI MAKEUP-MELTING BUTTER CLEANSER*, що з Африкаанс означає салат, листя салату. Варто зазначити, що упакування засобу у зеленому, салатному кольорі.

Висновки. Отже, за допомогою даного дослідження можна зробити так званий зріз мови у даний період часу, розвитку англійської мови та навіть зріз культурних цінностей чи культурних цінностей певної вікової категорії. Так як косметика проаналізованих вебсайтів найбільше цікавить юну та молоду аудиторію проживаючу у Сполученому Королівстві та Європі, то представлені результати дослідження, показують, що така група споживачів добре сприймає різноманітні лексико-стилістичні засоби у рекламі косметики, що є досить образним способом інформування. Ці дані можуть слугувати базою для дослідження у маркетології чи взагалі матеріалом для налаштування рекламного таргетингу у перспективі.

Література:

1. Бірюкова В.О., Ревенко В.В. Використання лінгвістичних засобів маніпулятивного впливу в англомовній рекламі косметики. *Current trends and fields of philological studies in the challenging reality*: матеріали міжнар. наук. конф., м. Рига, 29-30 лип. 2022 р. Рига, Латвія: Baltija Publishing, 2022. С. 144–148.
2. Городецька І.В. Англійськомовний рекламний текст косметичних засобів: структура, семантика, прагматика: дис. ... канд. філол. наук: 2015 / Чернівецький нац. унів. ім. Юрія Федьковича. Чернівці, 2015. 203 с.
3. Рева Н. Статус числівника в журнальній рекламі косметики. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. 2013. №20. С. 235–238.
4. Barnes V., Yamamoto M. Exploring international cosmetics advertising in Japan. *Journal of Marketing Management*. 2010. 1 Feb. (№3–4). P. 299–316.
5. Bressler C. How the name of your lipstick reflects society's notion of who you are: A linguistic analysis of cosmetic colour names. *Linguistics and Applied Linguistics Major Research Papers*: major research paper. 2022. P. 49. URL: <https://yorkspace.library.yorku.ca/xmlui/bitstream/handle/10315/39767/Bressler%20C%20-%20MRP.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.
6. Cockett S., Feroze M. The best online beauty stores with quick delivery to get your gifts in time for Christmas. *Glamour*. 2020. URL: <https://www.glamourmagazine.co.uk/article/best-online-beauty-retailers-with-quick-delivery>.
7. Davis E. Best online beauty stores for makeup, skincare and beauty tools. *Evening Standard*. 2021. URL: <https://www.standard.co.uk/shopping/esbest/best-online-beauty-stores-a3490811.html>.
8. González S.R. The Discourse Analysis of Cosmetic Advertising: Max Factor's Discursive Development from 1940 to the Present. University of Valladolid. Valladolid, 2013–2014. 50 p.
9. Kontonis P. Survey: Advertising's Influence On Consumers. *Commpro*. 2018. URL: <https://www.commpro.biz/news/survey-advertisings-influence?rq=Herhold>.
10. Luna D., Peracchio L.A., Moderators of Language Effects in Advertising to Bilinguals: A Psycholinguistic Approach. *Journal of Consumer Research*. 2001. 1 Sep. Vol. 28, No. 2. P. 284–295.

11. Nekongo R.N. An analysis of linguistic features of male cosmetics advertisements. *FHM (For Him) and GQ (Gentlemen's Quarterly)*. 2017. №1. P. 15-19.
12. Peters L. United Kingdom: Top 5 Beauty online stores. *Statista*. 2022. URL: <https://www.statista.com/forecasts/1218283/top-online-stores-beauty-united-kingdom-ecommercedb>.
13. Radzi, M.S.N., & Musa, M. Beauty Ideals, Myths and Sexisms: A Feminist Stylistic Analysis of Female Representations in Cosmetic Names. *Journal of Language Studies*. 2017. №1. P. 21-38.
14. Ringrow H. Peptides, proteins and peeling active ingredients: exploring 'scientific' language in English and French cosmetics advertising. *Études de stylistique anglaise*. 2014. 31 Dec. (№7). P. 183-210.
15. Ringrow H. The language of cosmetic advertising : book. London : Macmillian publishers, 2016. 115 p.
16. Searing C., Zeilig H. Fine Lines: cosmetic advertising and the perception of ageing female beauty. *International Journal of Ageing and Later Life*. 2017. 13 Feb. (№1). P. 7-36.
17. Tejedor C.M. The influence of the English language on the description of cosmetic products. *Alicante Journal of English Studies*. 2017. № 30. P. 303-329.
18. Vousden E. I'm A Beauty Editor—These Are My Favourite Online Beauty Stores I Actually Shop. *WHO WHAT WEAR*. 2022. URL: <https://www.whowhatwear.co.uk/best-online-beauty-stores>.
19. Zhihong B. The Characteristics of Language in Cosmetic Advertisements. *Theory and Practice in Language Studies*, Vol. 8, No. 7, pp. 841-847, July 2018. DOI: <http://dx.doi.org/10.17507/tpls.0807.16>

References:

1. Biriukova, V.O., & Revenko, V.V. (2022). Vykorystannia lnhvistychnykh zasobiv manipulyativnoho vplyvu v anhlomovnij reklamii kosmetyky [The use of linguistic means of manipulative influence in English cosmetics advertising]. *Current Trends and Fields of Philological Studies in the Challenging Reality : International scientific conference "Current trends and fields of philological studies in the challenging reality" : conference proceedings (July 29-30, 2022, Riga, the Republic of Latvia)*. Riga, Latvia : "Baltija Publishing". 144-148.
2. Horodetska, I.V. (2015). *Anhliiskomovnyi reklamnyi tekst kosmetychnykh zasobiv: struktura, semantyka, prahmatyka* [The English advertisement text of cosmetics: structure, semantics, pragmatics] [Doctoral dissertation, Chernivtsi National University named after Yuriy Fedkovych]. 203 p.
3. Reva, N. (2013) Status chyslivnyka v zhurnalnij reklamii kosmetyky [The Status of Numeral in Cosmetics Magazine Advertising]. Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. №20. 235-238.
4. Barnes, B., & Yamamoto, M. (2010). Exploring international cosmetics advertising in Japan. *Journal of Marketing Management*. 1 Feb. (№3-4). 299-316.
5. Bressler, C. (2022). How the name of your lipstick reflects society's notion of who you are: A linguistic analysis of cosmetic colour names. *Linguistics and Applied Linguistics Major Research Papers: major research paper*. 49. URL: <https://yorkspace.library.yorku.ca/xmlui/bitstream/handle/10315/39767/Bressler%20C%20-%20MRP.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.
6. Cockett, S., & Feroze M. (2020). The best online beauty stores with quick delivery to get your gifts in time for Christmas. *Glamour*. URL: <https://www.glamourmagazine.co.uk/article/best-online-beauty-retailers-with-quick-delivery>.
7. Davis, E. (2021). Best online beauty stores for makeup, skincare and beauty tools. *Evening Standard*. URL: <https://www.standard.co.uk/shopping/esbest/best-online-beauty-stores-a3490811.html>.
8. González, S.R. (2013-2014). The Discourse Analysis of Cosmetic Advertising: Max Factor's Discursive Development from 1940 to the Present. University of Valladolid. Valladolid. 50 p.
9. Kontonis, P. (2018). Survey: Advertising's Influence On Consumers. *Commpro*. 2018. URL: <https://www.commpro.biz/news/survey-advertisings-influence?rq=Herhold>.
10. Luna, D., & Peracchio, L.A. (2001). Moderators of Language Effects in Advertising to Bilinguals: A Psycholinguistic Approach. *Journal of Consumer Research*. 1 Sep. Vol. 28, No. 2. 284-295.
11. Nekongo, R.N. (2017). An analysis of linguistic features of male cosmetics advertisements. *FHM (For Him) and GQ (Gentlemen's Quarterly)*. №1. 15-19.
12. Peters, L. (2022). United Kingdom: Top 5 Beauty online stores. *Statista*. 2022. URL: <https://www.statista.com/forecasts/1218283/top-online-stores-beauty-united-kingdom-ecommercedb>.
13. Radzi, M.S.N., & Musa, M. (2017). Beauty ideals, myths and sexisms: A feminist stylistic analysis of female representations in cosmetic names. *Journal of Language Studies*, 17(1), 21-38.
14. Ringrow, H. (2014). Peptides, proteins and peeling active ingredients: exploring 'scientific' language in English and French cosmetics advertising. *Études de stylistique anglaise*. 31 Dec. (№7). P. 183-210.
15. Ringrow, H. (2016). The language of cosmetic advertising : book. London : Macmillian publishers. 115.
16. Searing, C., & Zeilig, H. (2017). Fine Lines: cosmetic advertising and the perception of ageing female beauty. *International Journal of Ageing and Later Life*. 2017. 13 Feb. (№1). 7-36.
17. Tejedor, C.M. (2017). The influence of the English language on the description of cosmetic products. *Alicante Journal of English Studies*. № 30. 303-329.
18. Vousden, E. (2022). I'm A Beauty Editor – These Are My Favourite Online Beauty Stores I Actually Shop. *WHO WHAT WEAR*. URL: <https://www.whowhatwear.co.uk/best-online-beauty-stores>.
19. Zhihong, B. (2018). The Characteristics of Language in Cosmetic Advertisements. *Theory and Practice in Language Studies*, Vol. 8, No. 7, pp. 841-847, July 2018. DOI: <http://dx.doi.org/10.17507/tpls.0807.16>

Отримано: 18 липня 2023 р.

Прорецензовано: 30 липня 2023 р.

Прийнято до друку: 1 серпня 2023 р.

e-mail: o.semenova@forlan.org.ua

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-7703-2719>

Researcher ID: AEZ-7601-2022

DOI: 10.25264/2519-2558-2023-18(86)-44-47

Семенова О. В. Жанрово-стилістична та комунікативно-прагматична специфіка французького детективу. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Філологія»*. Острог : Вид-во НаУОА, 2023. Вип. 18(86). С. 44–47.

УДК: 82-312.34:811.133.1>373>38

Семенова Олена Валентинівна,
кандидат філологічних наук, доцент,
Горлівський інститут іноземних мов Державний вищий навчальний заклад
«Донбаський державний педагогічний університет»

ЖАНРОВО-СТИЛІСТИЧНА ТА КОМУНІКАТИВНО-ПРАГМАТИЧНА СПЕЦИФІКА ФРАНЦУЗЬКОГО ДЕТЕКТИВУ

Концептуальним стандартом детективного жанру є концептуальна система «вбивство» – «розслідування» – «пояснення», яка організує когнітивну структуру детективу. Ці концепти розгортаються у вигляді сценаріїв, зумовлюючи поетапне подання подій, комунікативну поведінку та дискурсивну самоорганізацію персонажів детективу, де опис головних персонажів та подій зустрічається лише на початку детективу. Наступні сюжетні композиції, епізоди не відволікають увагу читача на художні деталі та дозволяють сконцентруватися на процесі інтелектуальної розгадки. Головний персонаж (детектив) безперечно має форму дедуктивного мислення, інші його особисті якості представлені досить схематично. Детективний сюжет ґрунтується на конфлікті «добра» та «зла», а його інваріативна схема реалізується інваріативною системою персонажів «детектив» – «злочин» – «жертва» і має інваріативні сюжетні компоненти «злочин», «розслідування», «розгадка». Домінуючою жанровою ознакою детективу виявляється його структурна організація. Ядром розповіді завжди є інтрига інтелектуального розслідування, а інформаційний простір навколо ядра виконує атрибутивну функцію. Детектив завжди нагадує безпосередню комунікацію автора та читача на рівні співучасті в пошуку розгадки злочину, мовленнєву взаємодію адресата та адресанта. Оскільки, злочин є антисоціальним актом, комунікативною метою детективу виступає оцінка подій та персонажів з моральної точки зору. З'ясовано, що в результаті аналізу комунікативних обставин, головного смислоутворюючого текстового компонента, основними жанровими компонентами тексту детективу є мотив комунікації, комунікативні засоби, комунікативний простір, зміст комунікації. Підтверджено, що лінгвостилістичні засоби та структурні компоненти спрямовані на утримання уваги читача.

Ключові слова: французький детектив, концепт, злочин, розслідування, персонаж, директивний мовленнєвий акт, колір, троп, фігура.

Olena Semenova,
PhD, Candidate of Philological Sciences, Associate Professor,
Horlivka Institute for Foreign Languages of State Higher Educational Institution 'Donbas State Pedagogical University'

GENRE-STYLISTIC AND COMMUNICATIVE-PRAGMATIC SPECIFICITY OF THE FRENCH DETECTIVE STORY

The conceptual standard of the detective genre is the conceptual system of «murder» – «investigation» – «explanation», which organizes the cognitive structure of the detective story. These concepts unfold in the form of scenarios, causing a phased presentation of events, communicative behavior and discursive self-organization of the detective story characters, where the description of the main characters and events occur only at the beginning of the detective story. The following plot compositions, episodes do not distract the reader's attention from artistic details and allow you to concentrate on the process of intellectual solution. The main character (a detective) undoubtedly has the form of deductive thinking, his other personal qualities are presented quite schematically. The plot of the detective story is based on the conflict of «good» and «evil», and its invariant scheme is implemented by the invariant system of characters «detective» – «thief» – «victim» and has invariant plot components «crime», «investigation», «solution». The dominant genre feature of the detective story is its structural organization. The core of the story is always the intrigue of intellectual investigation, and the information space around the core performs an attributive function. The detective story always resembles direct communication between the author and the reader at the level of complicity in the search for a solution to the crime, speech interaction between the addressee and the addresser. Since the crime is an antisocial act, the communicative purpose of the detective story is to evaluate events and characters from a moral point of view. It has been found that as a result of the analysis of communicative circumstances, the main meaning-forming text component, the main genre components of the detective text are the motive of communication, communicative means, the communicative space, the content of communication. It is confirmed that linguostylistic means and structural components are aimed at keeping the reader's attention.

Keywords: French detective story, concept, crime, investigation, character, directive speech act, color, trope, figure.

Постановка проблеми. Сучасна лінгвістика фокусує свою увагу на прагматичні й динамічні мовленнєві аспекти, поєднуючи їх з такими явищами як свідомість та культура, а когнітивна лінгвістика досліджує особливості існування дискурсивних концептів. Розглядаючи дискурс як систему комунікативних та когнітивних складових, ми можемо зосередитися на ментальних операціях, які дозволяють виокремити базові комунікативні концепти дискурсу. Наявність різних підходів та методів виокремлення концептів певного дискурсу свідчить про актуальність питання виявлення та функціонування таких концептів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі аспекти детективного дискурсу розглядали такі дослідники як: ключові концепти англomовного детектива (А. Калюжна), лінгвопрагматичний та лінгвосинергетичний аспекти англomовної детективної розповіді (Л. Цапенко), лінгвокогнітивне моделювання англomовного детективного дискурсу (Т. Бехта), особливості історичного детективу в сучасній європейській літературі (О. Харлан), детективний текст як об'єкт філологічних досліджень (Герасименко Е.) та інші. Отже лінгвістичні та прагматичні особливості французького детективу залишаються нині маловивченими, що й зумовлює актуальність нашого дослідження.

Мета статті – виявити та проаналізувати лінгвістичні та прагматичні особливості французького детективу. **Об’єкт** дослідження – французький детектив. **Предмет** дослідження – лінгвістичні та прагматичні характеристики французького детективу. Для вирішення мети дослідження було застосовано наступні **методи**: аналіз теоретико-методологічної літератури, метод суцільної вибірки, метод компонентного аналізу, лінгвостилістичний метод, контекстуальний метод.

Виклад основного матеріалу дослідження. На думку О. Селіванової, концепт є «підкатегорією інформативності». При правильному розумінні тексту, концепт може бути декодований адресатом як основа інформаційного балансу (Селіванова, 2011). Так, наприклад, концепт ДЕТЕКТИВ часто номінується як *un détective, un détective amateur, un apprenti détective, un inspecteur, un sergent de ville, un enquêteur, un commissaire, un lieutenant de police, un lieutenant de gendarmerie, un policier, un brigadier, un commandant*. Концепт ЗЛОЧИН – *un crime, un délit, un vol, une agression, un rapt, un hold-up, un meurtre, un suicide*. Концепт ТАЄМНИЦЯ – *une énigme, un mystère, un secret*. Концепт РОЗСЛІДУВАННЯ – *une enquête, une empreinte, des analyses*.

А. Б. Калюжна вважає, що детективний дискурс репрезентований сукупністю тематично співвіднесених текстів, тема яких визначається з опорою на тематичні слова (Калюжна, 2016). Детективний дискурс визначається як один із особистісно-орієнтованого дискурсу, спрямований на спілкування між автором та читачем. Мета цього спілкування може знаходитися в площині психологічного розвантаження; розвитку інтелектуальних та етичних здібностей читача за допомогою логічного аналізу тексту; інтелектуального відпочинку та формування художньої картини світу читача. Детективний дискурс будується за певною формулою – набір комунікативних дій, які визначають його структуру. Детектив, як літературний твір, відрізняється архітектонікою сюжету, що виглядає як заплутана таємниця, розслідування злочину, яке проводить детектив (представник поліції, приватна особа), викриття та покарання злочинця, інваріативністю функцій головних героїв. Отже виділяють два основних актанта детективу: злочинець та детектив, а також учасники другорядного плану.

На думку М. Літца, детективний роман містить не одну історію, а дві – історію злочину й історію розслідування (Lits, 1999). Історії злочину як такої не має в романі, читач може її відновити завдяки розслідуванню. Деякі детективні романи дозволяють пильному читачеві проводити паралельне розслідування і знайти злочинця, раніше ніж поліція.

У детективі виділяють дві композиційні структури – предметно-референтну ситуацію (хронологічно побудова програма подій) та її процедурну складову (частина тексту, де автор безпосередньо впливає на читача за допомогою лінгво-стилістичних засобів, де утворюється концептосфера детективу з двома концептами, які домінують: тайна-розгадка та злочин-покарання. Структурно, детектив «Мегре у міністра» Ж. Сіменона складається з 9; «Жовтий собака» Ж. Сіменона з 11; «Квартира в Парижі» Г. Мюссо з 24; «Холодний час» Ф. Вергас з 47 глав. Детальна структура детективу допомагає читачеві прослідкувати хронологію його подій.

До жанрових особливостей детективу можна віднести вміння автора передбачити очікування потенційного читача та залучити його до спільного творчого процесу, питання з варіативною моделлю відповіді є головною структурною одиницею організації розповіді, спілкування в детективі відбувається паралельно з розслідуванням злочину, яке знаходиться за межами етичних норм, змістовна складова створює певний контекст, який виникає під час взаємодії експліцитних та імпліцитних конотацій лексичних конструкцій і як наслідок може відбуватися нагнітання драматичних моментів з можливою появою наступного нового злочину.

Встановлено, що в будь-якому французькому детективі зустрічаються декілька типів персонажів, які можуть бути представлені наступними абстрагованими номінаціями: детектив, вбивця, помічник, свідок, жертва. Детектив та вбивця виявляються одиничними комунікативними особистостями, а інші персонажі – парними або множинними. Детектив та помічник (-ки), вбивця та жертва є бінарними, жанрово утворюючими структурами. З поміж внутрішньо-жанрових категорій детективу варто відзначити головного персонажа, який має відповідні аналітичні здібності, фізичну форму, суворість, відособленість, час та простір, що безпосередньо пов’язані з процесом пошуку розгадки та не пов’язані з реальним часом. Портрет персонажів детективу може характеризуватися певною неупередженістю та сухістю: *Deux choses frappaient surtout: ses sourcils touffus, larges et épais comme des moustaches, et les poils presque aussi longs qui lui couvraient les mains. Il avait de jolies moustaches argentées, des cheveux bien lissés, un teint clair et des joues ornées de couperose. Emma revenait, indifférente, montrait au-dessus de la caisse son long visage aux yeux cernés, aux lèvres minces, ses cheveux mal peignés. Le patron, en blouse blanche et bonnet de cuisinier. Le maire était venu, en auto. Un vieillard à barbiche blanche, très soigné, aux gestes secs. Un des policiers était tout jeune, imberbe. Son visage était pétri de naïveté. L’autre portait de fortes moustaches acajou, et d’épais sourcils parvenaient presque à lui donner un air terrible. Une main froide. Un visage en lame de couteau, au nez de travers. Des cheveux roux déjà rares, bien que le docteur n’eût pas trente-cinq ans. Quelqu’un se leva, d’ailleurs, à cette table, un homme au visage poupin, à l’œil rond, à la lèvre souriante. Elle était anémique. Sa poitrine plate n’était pas faite pour éveiller la sensualité* (Simenon, 1963). *Petit, fort comme un bœuf, barbu, avec le visage hargneux d’un vieil ours qui fait face à l’ennemi C’était un type ordinaire, ni antipathique ni avenant. Taille moyenne, visage anodin, la cinquantaine, petit collier de barbe, lunettes presque rondes sur un regard sans expression. Mais beaucoup de cheveux, bruns et gris. Un bourgeois, un type dans les affaires, ou bien un professeur, on n’a jamais su* (Vargas, 2015).

Вербалізація концепту колір базується на архетипі, який виявляється специфічним. Менталітет, соціокультурні практики, матеріальна та вербальна культура впливає на сприймання кольору, який виявляється дивергентним явищем в різних культурах. (Семенова, Христинич, 2022). Аналізуючи лексичні одиниці на позначення кольору, які було отримано шляхом суцільної вибірки з тексту французького детективу, ми переконалися, що колір це надбання кожного етносу, кожної мови і як результат має емоційний вплив на читача. Колір має лейтмотивний характер, це певний образ, який асоціюється з національною картиною світу або індивідуальним авторським світосприйняттям. Основні кольорові поля співпадають у французькій та українській мовах, за винятком «bleu, -е», якому відповідають «блакитний» або «синій»: *Le chien jaune est entré sur ses talons et s’est couché aux pieds de la fille de salle. Servières est un petit personnage grassouillet, en paletot mastic. C’était Mme Michoux, en robe mauve. Il leva les yeux, aperçut une jupe noire, un tablier blanc. Et Maigret distingua deux ou trois petits grains blancs qui flottaient sur le liquide. J’ai vu un grain de poudre blanche dans mon verre. À travers les petits carreaux verts, on devinait dehors des têtes curieuses. Au centre, une grande villa neuve, en pierres grises, avec terrasse. Et n’eut pas besoin de chercher pour relever des taches brunes sur le drap du siège* (Simenon, 1963). *Maigret prenait des notes dans son calepin noir* (Simenon,

2004). Bourlin dormait sur le banc de bois bleu qui disparaissait sous sa masse. Restait tout de même le petit, celui aux yeux *bleus* (Varglas, 2015). Під час суцільної вибірки, ми звернули увагу на низку прикметників на позначення кольору з суфіксом «âtre», який має пейоративне значення, але нейтральний контекст може нівелювати це значення, а також на сталі вирази: Le billard montrait son drap *verdâtre* comme un gazon pelé. Et il poussa l'autre dehors, revint, tête basse, le teint *jaunâtre* (Simenon, 1963). Il portait un complet quelconque, *grisâtre* (Simenon, 2004). Ce n'est pas *un bas bleu*, mais ce n'est pas non plus une jeune fille comme celles de notre temps (Simenon, 2004). Si ce pauvre Mostaguen, qui est le meilleur bougre de la terre, à cela près qu'il a *une peur bleue* de sa femme (Simenon, 1963). La cité scolaire était plongée dans le *noir* (Musso, 2017). Також, зустрічалися поодинокі випадки прикметників на позначення відтінків кольору: Peut-être sa couleur, d'un *jaune sale*? (Simenon, 2004). Отже, без кольору не можливо описати природу, інтер'єр, зовнішність тощо. Завдяки кольору можна скласти уявлення про будь-який об'єкт, зрозуміти сенс твору, ось чому лексичні одиниці на позначення кольору виявляються такими популярними в детективах, оскільки колір є необхідним елементом розповіді, опису деталей, подій, явищ, характеру та портрету персонажів.

Досліджуючи стилістичний рівень детективу, виявлено низку стилістичних засобів, до яких звертаються автори детективу для того, щоб розповідь, опис, моральний або фізичний портрет персонажа набули більшої привабливості, експресивності, емоційності, напруженості, а саме, порівняння: Il regardait Maigret d'un air farouche, *comme un animal* tapi dans son coin. Non seulement il avait des menottes aux mains, mais encore on lui avait entravé les chevilles à l'aide d'une corde solide, si bien qu'il fallut le transporter *comme un colis*. La porte s'ouvrit *comme par enchantement* et l'on put relever sur le tapis les mêmes traces boueuses: celles du chien et des fameux souliers. On les voyait choisir *comme* but de promenade l'auto de Jean Servières, près de laquelle il fallut poster deux agents (Simenon, 1963). Les tubes de médicaments flottent à la surface *comme* des bateaux encalminés (Musso, 2017). Le juge est sur lui *comme* une tique. Amédée enfle des gants, une blouse, et il ressort du bureau propre *comme* un sou neuf. Il tordait le bout de ses mains, *comme* des pattes d'araignée se dressent. Il nous commandait *comme* un adjudant et on a obéi *comme* des soldats (Vargas, 2015); персоніфікація: Bientôt, c'est l'*hydre* froide de la panique qui *serpente* entre tes membres. *Soleil* d'hiver qui *réchauffe* le cœur. Puis un *nuage glisse* en surimpression, *cache le soleil*. Un vent violent *balaie* la rue (Musso, 2017); перерахування: La gare lui apparaissait surtout comme une scène de théâtre investie par des milliers d'acteurs: touristes, banlieusards, hommes d'affaires, zonards, flics en patrouille, vendeurs à la sauvette, dealers, employés des cafés et des commerces alentour... Le titre était éloquent: «Le grand blocage». Chauffeurs de taxi, cheminots, contrôleurs aériens, hôtesse et stewards, routiers, dockers, postiers, éboueurs... Pétards, cornes de brume, sifflets, sirènes, slogans hostiles au gouvernement (Musso, 2017). J'ai tout envoyé au laboratoire... Les verres, les boîtes de conserve, le couteau... (Simenon, 1963). Nous, nos proches, nos enfants, nos parents, nos amis. Moi, je n'avais ni enfant ni parents ni amis (Vargas, 2015); антитеза: Ces maisons ni riches ni pauvres, ni neuves ni vieilles, aux appartements à peu près pareils, étaient surtout habitées par des gens de classe moyenne... (Simenon, 2004); паралельні конструкції: Ils se vivaient physiquement, vous prenaient aux tripes, au cœur, vous faisiez perdre pied, vous hypnotisaient et vous renvoyaient à des sentiments contraires: la nostalgie, la joie, l'apaisement, la colère (Musso, 2017); метафора: Au revers de la pochette, un musicologue rappelait la volonté qui avait animé le compositeur toute sa vie de «saisir le destin à la gorge». «Ainsi le destin frappe à la porte», disait Beethoven pour symboliser l'effet des quatre notes qui ouvraient sa symphonie». Malgré la réputation progressiste de l'école, c'était une salle de classe CM1-CM2 version «hussards noirs» avec des pupitres en bois brut, une carte de France plastifiée et une frise historique tendance «nos ancêtres les Gaulois» (Musso, 2017); епітети з експресивною конотацією: Gaspard avait la mine *grave* et la tête *lourde* (Musso, 2017); градація: L'averse se prolongeait, *tenace, drue, maussade* (Musso, 2017); паралельні конструкції: Pourquoi crypter le signe en ce cas? Par peur? Pour qui? Pour des proches? Ni un signe du zodiaque, ni un hiéroglyphe. Ni de francs-maçons, ni de secte satanique (Vargas, 2015).

Виявлено також лексичні одиниці та граматичні конструкції розмовного реєстру для надання ситуаціям невимушеного або спонтанного характеру: Quand je pense que mon mari était député ... et que ce *galapiat*... oui, *galapiat!* (Simenon, 1963). Z'êtes pas au courant? L'inspiration, c'est des *conneries!* Vous êtes *flic*, non? Le *gosse* que l'on voit partout en photo dans la maison, il est mort? Vous êtes vraiment trop *con!* Bordel! La douleur s'était réveillée et ses blessures lui *faisaient* à présent un *mal de chien*. Arrêtez de *râler!* Bon sang, où étiez-vous? (Musso, 2017). Pourquoi tu m'*emmerdes* avec ça à 9 heures du matin, Bourlin? N'allez pas croire que j'ai *fauché* la lettre, hein? Toi aussi, tu crois que je ne vais pas me faire ta *gonzesse*? Faut reconnaître. Deux vieux *mâles* dressés l'un contre l'autre, *griffes* sorties, *gueules* menaçantes. Mais il est *cinglé*, ce *môme!* Ben t'as pas réussi mon *gars*. Parce que Choiseul a fait le *boulot*. Ça m'a énervée, quoi, ces types, toujours à *fouiller la merde* – oh pardon, commissaire. Ce n'est pas une bête, c'est un *mec*. C'est sa particularité: son *groin* est resté enfant. La petite femme, réfugiée sur le seul tabouret de la *masure* (Vargas, 2015).

У детективах Г. Мюссо «Квартира в Парижі» та Ф. Варгаса «Холодний час» виявлено низку запозичень, які будучи невід'ємною частиною розмовного стилю, надають йому динамічності, передають лінгвістичні та естетичні уподобання мовця: Allongé sur une lounge chair en cuir craquelé, les pieds posés sur une ottomane. Les effluves gourmands du *risotto* à la truffe montaient jusque dans l'atelier. Le premier vinyle était un must-have de toute discothèque classique... On était dans une médecine 2.0... un peu low cost et un peu triste. Le type qui se tape la *baby-sitter*, c'est un scénario de mauvais porno, non? Comme si une sorte de sous-Philippe Starck en avait supervisé la décoration, l'œil vissé à la check-list du mauvais goût. Le rasta ébroua ses dreadlocks et passa à un autre échantillon vermillon. Sans chercher à me donner la moindre contenance, je commande deux old fashioned que j'avale coup sur coup avant de ressortir aussitôt. Un *QR code*, c'est quoi exactement? demanda Gaspard, complètement étranger à toutes les nouvelles technologies (Musso, 2017). «Tölva», ça veut dire «ordinateur», elle m'a expliqué. Pardon, interrompit Bourlin, il buvait du whisky? (Vargas, 2015).

Напружений характер подій детективу підкреслюють так звані акціональні дієслова, в більшості випадків минулого часу, які передають послідовність подій, утворюючи розповідну канву: Le maire, de sa villa des Sables-Blancs, *réphona* pour savoir au juste ce qui se passait. Le docteur Michoux, dans un coin, *feuilleterait* des journaux sans les lire. La fille de salle ne *bougeait* pas. Maigret *haussa* les épaules, *erra* un quart d'heure durant autour des bassins, en homme qui s'intéresse aux bateaux. Arrivé près de la jetée, il *tourna* à droite, *prit* un chemin qu'un écriteau désignait comme la route des Sables Blancs. Maigret *s'avança* tranquillement, *poussa* la barrière donnant accès à la villa du docteur Michoux. Quand il *fut* sur le seuil et qu'il *tendit* la main vers le bouton de la porte, l'inspecteur Leroy *murmura*. (Simenon, 2004). Adamsberg *attrapa* son téléphone, écarta une pile de dossiers et *posa* les pieds sur sa table. Le gars *tomba* au sol et son tir dévié *traversa* les feuilles basses du platane (Vargas, 2015).

Ш. Баллі вважає, що «логічна та аналітична форма повідомлення думки не єдина» (Bally, 1932:48). Існують імпліцитні форми висловлювання для демонстрації більш яскравого комунікативного завдання або емоційної реакції. Будь-яка комунікація спрямована на зміну поведінки співрозмовника або спонукати адресата до виконання тієї чи іншої дії. Так, наприклад, мовленнєвий акт «наказу» розглядається в більшості випадках, як спроба домогтися, щоб хтось виконав певну дію. Але в комунікативній ситуації, наказ, відповідь, згода недоцільні при застосуванні директивних мовленнєвих актів, тому що відносяться більше до безальтернативних варіантів ілокутивного наміру. Доцільніше буде розглядати директивні мовленнєві акти з точки зору прагматичної характеристики комунікативної ситуації.

Особливий інтерес викликають директивні мовленнєві акти представників поліції та слідчих в різних комунікативних ситуаціях, пов'язаних з їх професійною діяльністю та інших персонажів. Лінгвістичні засоби передачі діалогічного мовлення комісара французької поліції різноманітні та мають відмінні риси, які притаманні лише цим представникам суспільства. До основних засобів директивних мовленнєвих актів відносять накази, погрози, вимоги, поради рекомендаційного характеру тощо. Директивні мовленнєві акти спрямовані на більш емоційне волевиявлення мовця. Виділяють прямі та непрямі директивні мовленнєві акти експліцитної та імпліцитної форми. Експліцитними прямими засобами передачі директивних мовленнєвих актів можуть виступати перформативні дієслова теперішнього часу: *Viens! Il n'y a plus rien à voir. Assieds-toi! Partons! dit le commissaire (Simenon, 1963). Asseyez-vous, commissaire! Écoutez, Maigret! Lisez ceci qui est paru six jours après la catastrophe! Reste ici, lui souffla le commissaire! Ouvre, Benoît! Viens ici! (Simenon, 2004). Allons manger! Revenons aux clefs! (Simenon, 2004). Restons-en à Lorenz (Musso, 2017). Семантично репліки представлені закликом, дієсловами наказового способу та відносяться до адвісівів. Téléphonez à un vétérinaire! Apporte-moi tout ce que tu trouveras et je verrai ce qui peut servir ou non. Interrogez le ministre. Range-toi le long du trottoir. Libérez-lui les jambes! Gardez la maison. Mettez tout le monde dehors, sauf le propriétaire. Allez me chercher le pharmacien! commanda le commissaire à Leroy (Simenon, 1963). Vous me devez une explication. On n'est pas flics, Coutances, ni vous ni moi. Ne me parlez pas comme si j' étais débile. Ça, c'est vous qui allez me le dire. Faites précisément ce que je vais vous demander (наказ, службове доручення) (Musso, 2017). Семантично репліки представлені заборорою, дієсловами другої особи множини наказового способу та відносяться до прескрептивів. Comprenez, monsieur le ministre, que je m'accuse personne, que je ne suspecte personne. N'ayez pas peur! (Simenon, 2004). Asseyez-vous, je vous en prie! Attends-moi! Je vais dîner aussi. (Simenon, 1963). Vous me le direz plus tard (Musso, 2017). Семантично репліки представлені закликом, дієсловами наказового способу та відносяться до реквестивів. Lisez ceci, qui a paru six jours après la catastrophe. Permettez-moi de continuer à vous poser les questions! Raconte en détail! (Simenon, 2004). Regardez ça, dit-il en tendant l'appareil à Madeline. Arrêtez! Leurs seules armes, c'étaient des pistolets à eau et des masques en caoutchouc (Musso, 2017). Семантично репліки представлені застереженням, привертанням уваги, дієсловами наказового способу та відносяться до сугестивів. Отже, як показав аналіз практичного матеріалу, більшість директивних мовленнєвих актів у французькому детективі представлена дієсловами наказового способу.*

Висновки та перспективи дослідження. Отже, детектив можна розглядати як сталу літературну форму з суворою сюжетною конструкцією, в основі якої лежить процес розкриття злочину, типовий набір персонажів та стилістичних засобів. Перспективним вбачаємо проаналізувати сприйняття кольору персонажами детективу, оскільки колір охоплює всі сторони людського життя, може набувати як позитивної так і негативної конотації. А, також цікавим видається проаналізувати лексичні одиниці, які репрезентують емотивну складову трьох основних детективних концептів: детектив, злочин, жертва.

Література:

1. Калюжна А. Б. Ключові концепти англійського детективного дискурсу. *Вісник ХНУ імені В. Н. Каразіна. Серія: Іноземна філологія. Методика викладання іноземних мов.* 2016. Вип. 83. С. 79–86.
2. Селіванова О. С. Основи теорії мовної комунікації. Черкаси: Видавництво Чабаненко Ю. А., 2011. 350 с.
3. Семенова О., Христюк Н. Репрезентація концепту КОЛІР у французькій фразеологічній картині світу та її сприймання українськими студентами-франкофонами. *PSYCHOLINGUISTICS.* 2022. Вип. 32(2). С. 76–105. <https://doi.org/10.31470/2309-1797-2022-32-2-76-105>.
4. Bally Ch. Linguistique générale et linguistique française. URL: <https://www.semanticscholar.org/paper/Linguistique-générale-et-linguistique-française-Bally/68427d477bdb69b581f49448953b00ac68608d79> (дата звернення 29.06.2023).
5. Lits M. Le roman policier: introduction à la théorie et à l'histoire d'un genre littéraire. 2-ème édition complète. Liège: Éditions du cÉfal, 1999. 208 p.
6. Simenon G. Maigret chez le ministre. Paris: Livre de poche, 2004. 192 p.
7. Simenon G. Le chien jaune. URL: https://bookscafe.net/read/georges_simenon-le_chien_jaune-235105.html#p1 (дата звернення 27.06.2023).
8. Musso G. Un appartement à Paris. URL: <https://libcat.ru/knigi/detektivy-i-trillery/triller/49753-12-guillaume-musso-un-appartement-paris.html#text> (дата звернення 01.07.2023).
9. Vargas F. Temps glaciaires. URL: <https://libcat.ru/knigi/detektivy-i-trillery/policejskij-detektiv/42709-fred-vargas-temps-glaciaires.html> (дата звернення 02.07.2023).

References:

1. Kaliuzhnaia, A. B. (2016). Kliuchovi kontsepty anhlomovnoho detektivnoho dyskursu. *Visnyk KhNU imeni V. N. Karazina. Serii: Inozemna filolohiia. Metodyka vykladannia inozemnykh mov,* (83), 79–86.
2. Selivanova, O. S. (2011). *Osnovy teorii movnoi komunikatsii.* Cherkasy: Vydavnytstvo Chabanenko Yu. A. 350 s.
3. Semenova, O., & Khrystych, N. (2022). Rerezentatsiia kontseptu KOLIR u frantsuzkii frazeolohichnii kartyni svitu ta yii sprymannia ukrainskymy studentamy-frankofonamy. *PSYCHOLINGUISTICS,* 32(2), 76–105. <https://doi.org/10.31470/2309-1797-2022-32-2-76-105>
4. Bally, Ch. Linguistique générale et linguistique française. URL: <https://www.semanticscholar.org/paper/Linguistique-générale-et-linguistique-française-Bally/68427d477bdb69b581f49448953b00ac68608d79> (data zvernennia 29.06.2023).
5. Lits, M. (1999). *Le roman policier: introduction à la théorie et à l'histoire d'un genre littéraire.* 2-ème édition complète. Liège: Éditions du cÉfal. 208 p.
6. Simenon, G. (2004). *Maigret chez le ministre.* Paris: Livre de poche. 192 p.
7. Simenon, G. *Le chien jaune.* URL https://bookscafe.net/read/georges_simenon-le_chien_jaune-235105.html#p1 (data zvernennia 27.06.2023).
8. Musso, G. *Un appartement à Paris.* URL: <https://libcat.ru/knigi/detektivy-i-trillery/triller/49753-12-guillaume-musso-un-appartement-paris.html#text> (data zvernennia 01.07.2023).
9. Vargas, F. *Temps glaciaires.* URL: <https://libcat.ru/knigi/detektivy-i-trillery/policejskij-detektiv/42709-fred-vargas-temps-glaciaires.html> (data zvernennia 02.07.2023).

Отримано: 12 липня 2023 р.

Прорецензовано: 30 липня 2023 р.

Прийнято до друку: 1 серпня 2023 р.

e-mail: tatyanafaichul@gmail.com

DOI: 10.25264/2519-2558-2023-18(86)-48-51

Файчук Т. Г., Мирошніченко І. М. Фразеологічні українсько-польські паралелі (на матеріалі заголовків статей електронних видань). *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Філологія»*. Острого: Вид-во НаУОА, 2023. Вип. 18(86). С. 48–51.

УДК: 811.161.2+811.162.1'373.7

Файчук Тетяна Григорівна,кандидат філологічних наук, старший науковий співробітник,
Інститут мовознавства імені О. О. Потебні НАН України**Мирошніченко Ілона Михайлівна,**кандидат філологічних наук, старший науковий співробітник,
Інститут мовознавства імені О. О. Потебні НАН України**ФРАЗЕОЛОГІЧНІ УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКІ ПАРАЛЕЛІ
(НА МАТЕРІАЛІ ЗАГОЛОВКІВ СТАТЕЙ ЕЛЕКТРОННИХ ВИДАНЬ)**

Стаття присвячена дослідженню використання фразеологізмів у заголовкових назвах статей українських та польських електронних видань. Метою статті є комплексний аналіз заголовків із фразеологічно-складником, завданнями – визначення їх семантики, структури, стилістичних функцій, характеристика представлення у текстах різної тематики й проблематики. Наукова новизна дослідження полягає насамперед у його порівняльному аспекті, адже здійснено вибірку та типологізацію фразеологічних одиниць з широкого кола заголовків українських та польських видань.

Засвідчено низку прикладів фразеологічних заголовкових назв зі структурою підрядного словосполучення (іменникові (субстантивні) фразеологічні одиниці): *Ахіллесова п'ята, Дамоклів меч, Земля обітована, міцний горішок*, а також із фразеологічною моделлю «дієслово + іменник + обставина»: *ховати голову в пісок, вставляти (встромляти) палиці (палицю, палки) в колеса*.

Результати дослідження продемонстрували, що і в українських, і в польських заголовкових назвах активно використовуються фразеологічні одиниці. Виявлені та досліджені фраземи загалом уживаються без порушення структури й семантики, тобто в буквальному відтворенні (засвідчено лише один приклад часткової трансформації компонентного складу фраземи).

Проаналізовані приклади засвідчили відсутність самостійного вживання фразеологізму в якості назви статті. Фраземи виступають складниками заголовків, поширюються додатковими суб'єктно-об'єктивними компонентами, авторськими коментарями як другої частини вислову.

Ключові слова: фразеологія, фразеологічна одиниця, семантика, стилістика, польська мова.

Tetiana Faichuk,

PhD of Philology, Senior Research Fellow,

O. O. Potebnia Institute of Linguistics of the National Academy of Sciences of Ukraine

Iлона Myroshnichenko,

PhD of Philology, Senior Research Fellow,

O. O. Potebnia Institute of Linguistics of the National Academy of Sciences of Ukraine

**PHRASEOLOGICAL UKRAINIAN-POLISH PARALLELS
(ON THE MATERIAL OF THE TITLES OF ARTICLES IN ELECTRONIC PUBLICATIONS)**

The article is devoted to the study of the use of idioms in the headlines of articles in Ukrainian and Polish electronic publications. The purpose of the article is a comprehensive analysis of headings with phraseology, and the tasks are the determination of their semantics, structure, stylistic functions, characteristics of presentation in texts of various topics and issues. The scientific novelty of the research lies primarily in its comparative aspect, the selection and typology of phraseological units from a wide range of titles of Ukrainian and Polish publications carried out.

A number of examples of phraseological heading names with the structure of a subordinate phrase (noun (substantive) phraseological units) is attested: *Achilles' heel, Damocles' sword, the Promised Land, a strong nut*, as well as with the phraseological model «verb + noun + adverbial modifier»: *to hide the head in the sand, to insert sticks into the wheels*.

The results of the study showed that phraseological units are actively used in both Ukrainian and Polish headlines of articles. Identified and researched phrasemes are generally used without violating the structure and semantics, in literal reproduction (only one example of a partial transformation of the component composition of the phraseme is fixed).

The analyzed examples proved the absence of independent use of phraseology as the title of the article. Phrasemes are components of headings, spread by additional subject/object components, author's comments as the second part of the statement.

The title, in our opinion, is the key element that prompts the reader to read the article, and phraseology in titles is one of the most effective tools of influence and engagement.

Keywords: phraseology, phraseological unit, semantics, stylistics, Polish language.

Постановка проблеми. Потужний розвиток електронних видань зумовлює активний інтерес науковців до вивчення мови цих засобів масової інформації, інструментів, якими послуговуються автори статей, журналісти задля ефективної реалізації завдань та цілей матеріалів, що публікуються. Особливої уваги заслуговує дослідження заголовків статей електронних медіа, зокрема їх структури, стилістичних особливостей, задіяних лексичних засобів.

Використання фразеологізмів у заголовкових назвах статей електронних видань є досить цікавим і поширеним сучасним прийомом. На думку дослідників, «закодована в цих конструкціях інформація дає можливість влучно, стисло та максимально експресивно донести зміст розвідки, привернути увагу читача, викликати зацікавлення, роздуми, емоції» [8, 196]. Фразеологічні конструкції як складники заголовків «беззаперечно працюють на виконання функції атрактивності, внаслідок чого читач спочатку «чіпляється» за заголовок, а далі цікавиться змістом» [8, 196].

Таким чином, назва досить часто є ключовим вирішальним елементом, що спонукає читача до прочитання статті, а фразеологізми в заголовках є одним з найефективніших інструментів впливу та залучення.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання структурно-семантичного, лексико-стилістичного оформлення заголовків досліджують у своїх працях Н. Ануфрієва, Н. Леонова, Т. Видайчук, Г. Шаповалова, І. Медвідь, Л. Майборода, В. Путрашик та ін. Фразеологічні засоби у складі заголовкових назв досліджено недостатньо (А. Григораши, М. Ковальчук, Н. Фіголь, Т. Файчук, Д. Сизонов). Засвідчено лише поодинокі статті щодо порівняльного дослідження функціонування фразеологізмів у дискурсі сучасної преси (за матеріалами українських та польських періодичних видань) (Н. Дем'яненко).

Метою статті є з'ясування особливостей використання фразеологічних одиниць у заголовках українських і польських електронних видань. **Завдання**, які ставимо в межах цього дослідження, – визначити структуру заголовкових назв з фразеологічним складником, виявити представлення у текстах різної тематики й проблематики, встановити функції, які реалізуються, ефект, який досягається. **Наукова новизна** дослідження полягає насамперед у його порівняльному аспекті, адже здійснено вибірку та типологізацію фразеологічних одиниць з широкого кола заголовків українських та польських видань.

Виклад основного матеріалу. Нами засвідчено низку прикладів заголовкових назв із фразеологізмами зі структурою підрядного словосполучення, а саме іменникові (субстантивні) фразеологічні одиниці (Ахіллесова п'ята, Дамоклів меч, Земля обітована, міцний горішок), а також із фразеологічною моделлю «дієслово + іменник + обставина» (ховати голову в пісок, вставляти (встромляти) палиці (палицю, палки) в колеса).

Вираз «**Ахіллесова п'ята**» у значенні «найвразливіше, найслабкіше місце у когось» [6, 589] живиться у класичному значенні з додатковими суб'єктно-об'єктивними конотаціями: Де **ахіллесова п'ята** російської «оборонки»? [Укрінформ. 10.06.2022], URL: <https://bit.ly/46gWZBS>; **Ахіллесова п'ята** російської армії в сучасній російсько-українській війні та революції 1917-1921 рр. [Obozrevatel. 04.10.2022], URL: <https://bit.ly/44bjAOs>. Засвідчені приклади демонструють системне використання фразеологізму в статтях на військову тематику, що спричинено пошуком слабких місць ворога, використанням їх проти нього, підсиленням власних позицій.

Фіксуємо також фраземи в початковій частині назви з наступним розширеним коментарем, що розкриває зміст статті: **Ахіллесова п'ята** обвинувачення в недекларуванні оренди житла народними депутатами або на що потрібно звертати увагу суду в такій категорії справ [Юридична Газета online. 23.05.2023], URL: <https://bit.ly/3PnVg7U>; **Ахіллесова п'ята** окупанта: як світова спільнота ізолювала агресора на спортивному фронті [Українська правда. Життя. 25.03.2022], URL: <https://bit.ly/42Pjlb8>.

Виявлені польські заголовкові назви демонструють використання фразеологізму **pięta achillesowa (Achillesa)** «чиєсь слабка сторона, сфера, що спричиняє труднощі» [9, 52] в статтях різноманітної тематики, зокрема, військової, пов'язаної з російською агресією **Krymski most pięta achillesowa Putina** [Rzeczpospolita. 10.08.2022], URL: <https://bit.ly/3NFfdp6>, медичної **Naukowcy odkryli pięta achillesowa nowotworu mózgu. Jego komórki pulsują jak serce** [Gazeta Wyborcza. 21.01.2023], URL: <https://bit.ly/3NkPIIq>, **Japoński lek przeciwgrypowy uderza w pięta achillesowa koronawirusa** [Gazeta Wyborcza. – 12.10.2020], URL: <https://bit.ly/3qUFGq4>, економічної **Pięta achillesowa systemu elektroenergetycznego** [Rzeczpospolita. 16.08.2021] URL: <https://bit.ly/3JmLYF6>.

У суспільно-політичному житті України досить активно послуговуються фразеологізмом **Дамоклів меч** (рідше **меч Дамокла**) «небезпека або неприємність, що постійно загрожує комусь» [6, 386]: **Дамоклів меч** чи рушниця на стіні: 9 міфів про референдум в Україні [Реанімаційний Пакет Реформ. 02.02.2021], URL: <https://bit.ly/44dVqQT>. Засвідчуємо заголовки з такою структурою: фразема «**Дамоклів меч**» + конкретизація над ким? для кого? При цьому заголовки можуть бути простими, містити лише констатацію: **Дамоклів меч** над росією [Високий Замок. 30.08.2022], URL: <https://bit.ly/3XfpA6v>; подекуди можуть бути ускладнені дієслівним компонентом: **Дамоклів меч** завис над філіппінськими моряками [Marine Transport Workers' Trade Union of Ukraine. 04.06.2023], URL: <https://bit.ly/44eVIMR>. Також наявні розлогі назви з фразеологізмом у початковій частині та наступним коментарем щодо змісту статті: **Дамоклів меч** для окупантів за півтора мільйона гривень: 360 тисяч на дрони для навідників артилерії вже зібрано [Думська. 05.05.2023], URL: <https://bit.ly/43NuUAz>; **Дамоклів меч** над Запорізькою областю: Гіркин поділився своїм прогнозом щодо контрнаступу ЗСУ [Патріоти України. 04.05.2023], URL: <https://bit.ly/3PjQgkV>; **Дамоклів меч**: Китай на Раді безпеки ООН не підтримає РФ [Vesti.UA. 31.03.2023], URL: <https://bit.ly/46g575t>; **Дамоклів меч** над користувачами 1С: Бухгалтерія [Головбух. 07.2017], URL: <https://bit.ly/3CANyJ7>. Фіксуємо також заголовки зі структурою: фразема «**Дамоклів меч**» + конкретизація чого?: «**Дамоклів меч** блокування. Хто й чому хоче заборонити тикток у США» [Куншт. 24.03.2023], URL: <https://bit.ly/44bjZ3q>; «**Дамоклів меч** ринку добрив, або Чого чекати від введення квот» [AgroPortal.ua. 16.06.2021], URL: <https://bit.ly/42VjTM6>.

У польській мові фразеологізм **Дамоклів меч** фіксується словниками у якості порівняльного **wisi jak miecz Damoklesa** «щось постійно загрожує комусь, псує життя» [9, 183]: **Episkopat zakładnikiem Ziobry. Odszkodowania za pedofilię wiszą nad Kościołem jak miecz Damoklesa** [Gazeta Wyborcza. 12.02.2020], URL: <https://bit.ly/3pcDIRo>. Засвідчуємо схожі тенденції заголовкових назв із цим фразеологізмом у польських виданнях. Зокрема, виділяємо назви зі структурою «**miecz Damoklesa**» + конкретизація над ким? над чим? який?: **Miecz Damoklesa nad głową Kaczyńskiego!** [Gazeta Wyborcza. 30.05.2016], URL: <http://surl.li/igelq>, **Grecja tnie, ale miecz Damoklesa wciąż wisi nad Europą.** [Gazeta Wyborcza. 30.06.2011], URL: <http://surl.li/igekw>; **Chemiczny miecz Damoklesa. Pkopalniane odpady trują mieszkańców francuskiego Masywu Centralnego** [Gazeta Wyborcza. 20.09.2019], URL: <https://bit.ly/42N8cHq>.

Фразеологізм **Земля обітована** зазвичай уживається у кількох значеннях «1) благодатний край, де панує повний достаток; 2) місце заповітної мрії, пристанище; сподівана мета» [6, 263]. Фразема стає, як правило, початковою частиною заголовків із наступним розлогім авторським коментарем: **Земля обітована**: як традиційний образ еволюціонує в сучасному мистецтві [Українська правда. Життя. 14.09.2017], URL: <https://bit.ly/3CCQN9t>; «**Земля обітована**»: чим українські євреї відрізняються від ізраїльських [ВГОЛОС. 08.11.2017], <https://bit.ly/3XoXiqg>.

Окремої уваги, на нашу думку, заслуговують заголовки, в яких конкретні міста, території, країни прирівнюються до категорії «благодатний, омріяний край»: **Земля обітована**. Багатства та надбання України [Pravda.red. 19.10.2022], <https://bit.ly/3Pnz39W>; Польща – **земля обітована?** [Волинський монітор. – 29.09.2014], <https://bit.ly/3qUnKMc>; Мадагаскар – «**земля обітована**» біля узбережжя Африки [Expres.online. 17.02.2021], <https://bit.ly/3NFousQ>. Цікавим є приклад, коли до значення

фразеологізму додано фінансовий складник: **Земля обітована** за \$ 100 мільйонів: розкішний масток іменниці Опри Вінфрі [JetSetter.ua. 29.01.2023], URL: <https://bit.ly/449HE49>.

Фіксуємо також заголовок, у якому конструкцію жито в прямому значенні «земля обіцяна», про нього чітко зазначається у другій структурній частині статті: «**Земля обітована**». Хто отримуватиме землю, обіцяну бійцям АТО? [hromadske. 28.10.2016], <https://bit.ly/3p75miJ>.

Польські видання засвідчують фразему **ziemia obiecana** «місце, де панує достаток, щастя; місце, яке здається раєм» [9, 1039] у заголовкових назвах для відображення привабливості для життя конкретного міста: **Gdynia. Ziemia obiecana wczoraj i dziś** [Gazeta Wyborcza. 17.02.2016], URL: <https://bit.ly/42Nawy8>; Adam Michnik: **Łódź jest dziś polską ziemią obiecana** [Gazeta Wyborcza. 17.10.2015], URL: <https://bit.ly/3JimSYc>. Помітною є тенденція уживання фразеологічної конструкції для називання статей про розвиток ринку ігрових технологій, зокрема для образного відтворення ризиків та обмежень, що наразі виникають: **Ziemia obiecana się zamyka? Polskie gry w Chinach mają coraz trudniej** [Rzeczpospolita. 19.10.2021], URL: <http://surl.li/igemz>; **Gry to ziemia obiecana, ale nie dla wszystkich** [Rzeczpospolita. 07.07.2019], URL: <http://surl.li/igenq>. Окремої уваги заслуговують випадки зміни семантики в певному контексті. Так, у заголовковій назві Rosja. **Ziemia obiecana szaleńców bożych** [Rzeczpospolita. 16.12.2021], URL: <http://surl.li/igero> значення фраземи трактуємо як місце, де добре себе почувають різні релігійні шарлатани.

Фразеологізм **міцний горішок** «1) людина зі складним характером; 2) складний, важкий (для вивчення, виготовлення і т. ін.); 3) складно, важко здійснити» [6, 161] уживається у назвах заголовків у традиційному значенні. Водночас виокремлюємо приклади з різними семантичними конотаціями, зокрема, для відтворення образу людини з сильним, твердим характером: «Птах душі»: фільм про український «**міцний горішок**» [Детектор медіа. 02.05.2018], <https://goo.by/lo32b> (про поета Василя Стуса), а також відображення поведінки людини зі складним характером: «**Міцний горішок**» не встояв перед заходами державних виконавців [Липоводолинська районна державна адміністрація. 26.09.2018], <https://goo.by/be4ju> (про порушника ПДР). З початком військового вторгнення Росії фразема у заголовкових назвах розширила свою семантику. Фіксуємо використання у значенні «міць, сила, незламність України та народу»: **Міцний горішок: рік незламності України й українців** [НАН України. 29.03.2023], <https://goo.by/8JbA>; **Міцний горішок** для російського ведмеда. Як Україна та президент Зеленський успішно протистоять одній з найпотужніших армій світу [LVIV.MEDIA. 03.03.2022], <https://goo.by/BepQb>, «**Міцний горішок**» на лінії вогню: окупанти системно знищують Оріхів [Гривна. 28.09.2022], <https://goo.by/Ym5Qv>. Засвідчені також випадки вживання у значенні «високої якості послуги чи продукції»: Страховка «**Міцний горішок**» [Страхова компанія «Місто». 25.05.2023], <https://goo.by/kX5Mq> (про комплексне медичне страхування дитини); **Міцний горішок** для боротьби з борошнистою росою [Syngenta. 02.06.2021], <https://goo.by/mXqBD> (про препарат, що бореться з грибковими захворюваннями рослин і дерев).

Відповідник фразеологізму **міцний горішок** польською мовою **twardy (trudny) orzech do zgryzienia** трактується як «1) проблема, яку важко вирішити; складна справа, складне завдання; 2) *жарт*. незговірлива, непіддатлива, непокірна людина; 2) *жарт*. людина, яку важко оцінити й зрозуміти» [9, 553]. У заголовкових назвах уживається для підсилення та образності в різних сферах життя: у судочинстві в значенні «складна справа» **Sąd ma twardy orzech do zgryzienia** – proces Akilowa komentuje Anna Nowacka-Isaksson [Rzeczpospolita. 17.03.2018], URL: <https://bit.ly/3PkqZqe>; в економіці в значенні «проблема, яку важко вирішити» (аналіз змін у податковому секторі) **50-proc. koszty twórców – twardy orzech do zgryzienia** – komentują Agnieszka Wachowska i Joanna Jastrząb [Rzeczpospolita. 02.02.2018], URL: <https://bit.ly/3CVUY0B>; у значенні «складне рішення» (щодо фінансування будівництва аеропорту у Франції) **Twardy orzech do zgryzienia: lotnisko we Francji** [Rzeczpospolita. 15.12.2017], URL: <http://surl.li/igemg>. Виокремлюємо випадки використання фразеологічної конструкції в межах однієї статті в двох різних значеннях: у заголовку «складна справа» **Bezdomny mężczyzna z przystanku MPK. «To twardy orzech do zgryzienia»** (щодо вирішення становища безхатька, якого помітили перехожі, зробили розголос у Фейсбуці, аби допомогти); у тексті статті «незговірлива людина» (щодо характеристики самого бездомного представника поліції) [Gazeta Wyborcza. 15.10.2019], URL: <https://bit.ly/3qYuw6f>.

Вираз **ховати голову в пісок** має давню історію. Давньоримським ученим Плінієм Старшим у праці «Природна історія» було вперше описано нібито здатність страусів у випадку небезпеки ховати голову в пісок. Звісно, стереотип давно розвінчаний ученими (Чи правда, що страуси **ховують голову в пісок**? [Ukr.media. 08.12.2018], bit.ly/3JCgqxI), однак це не завадило йому проіснувати до наших днів.

Дієслівну фразему **ховати голову в пісок** у значенні «уникати небезпеки або удавати, ніби її немає» [6, 747] фіксуємо в заголовках статей різної тематики, зокрема, військової: **Годі ховати голову в пісок** [Україна молода. 29.01.2015], bit.ly/3NCmKE5; «24 лютого стало ясно, що далі **ховати голову в пісок** неможливо» – Ігор Волобуєв [Сьогодні. 30.04.2022], bit.ly/3NWBtel; психологічної: **Як перестати ховати голову в пісок і сподіватися на диво**. Блог психотерапевта [life.nv.ua. 19.11.2016], bit.ly/3XEmqCK. Виокремлюємо також використання інфінітивної конструкції із заперечною часткою не: ООН закликали **не ховати голову в пісок** [Укрінформ. 11.01.2017], bit.ly/3XENPIR; **Не час ховати голову в пісок**: майбутнє безпеки та оборони Ірландії [Фокус. 09.03.2023], bit.ly/3NZWfKw. Виявлено також уживання фразеологічної одиниці із структурою односкладного означено-особового речення: **Сховали голову в пісок**, а проблема залишилась: що відбувається з гривнею та як стабілізувати курс [Українська правда. 02.08.2022], bit.ly/3NYGvHh.

Значення фразеологізму **chować głowę w piasek** [jak (niczym) struś] трактується в польській мові досить широко «ухилитися від якоїсь діяльності, прийняття рішення; пасувати, вдаючи, ніби не розуміє про що йдеться» [9, 269]. Як складник заголовкових назв фіксуємо конструкцію у статтях різних сфер життя із різними значеннями: політична, бездіяльність влади щодо хакерної атаки та зливання в мережу даних **Bomba tyka pod Dworzukiem. A władza chowa głowę w piasek** [Gazeta Wyborcza. 11.06.2021], URL: <https://bit.ly/43RCZ7k>; правоохоронна, бездіяльність у справі поліцейського, який незаконно застосував силу до демонстрантів **Atak pałki teleskopowej. Komendant główny policji chowa głowę w piasek** [Gazeta Wyborcza. 09.12.2020], URL: <https://bit.ly/3NDFyUA>; економічна, характеристика дій Національного Фонду Здоров'я щодо фінансування лікарів за новою схемою, яка має безліч протиріч **Ministerstwo wymyśliło głupi sposób na podwyżki, a NFZ chowa głowę w piasek** [Gazeta Wyborcza. 15.09.2018], URL: <https://bit.ly/42K9vH7>; енергетична, бездіяльність польського уряду щодо по-

рушень російською стороною зобов'язань поставок нафти належної якості Kurek z górą z Rosji zakrecony, a rząd **chowa głowę w piasek** [Gazeta Wyborcza. 09.05.2019], URL: <https://bit.ly/3NfK4r2>; спортивна, у значенні «проблема, яку важко вирішити» щодо фінансування польського чоловічого клубу з гандболу Czy miasto powinno dać 4,5 mln zł dla PGE Vive? «To twardy orzech do zgryzienia» [Gazeta Wyborcza. 15.10.2019], URL: <https://bit.ly/3pbJYJ0>, у значенні «не пасувати» щодо польської збірної з гандболу, яка після поразки має докласти максимум зусиль, аби виграти в майбутніх матчах Mistrzostwa świata piłkarzy ręcznych. Mimo porażki Polacy **nie chowali głów w piasek** [Rzeczpospolita. 16.01.2023], URL: <https://bit.ly/3qSXgL2>.

Фразеологічний вислів **вставляти (встромляти) палиці (палицю, палки) в колеса** використовується як складник заголовків у значенні «перешкоджати, заважати комусь-небудь у здійсненні чогось» [6, 132] у статтях на військову, політичну тематику: росія більше не зможе **встромляти палки у колеса** ОБСЄ [UA.NEWS. 11.05.2023], bit.ly/46LBRUC; «Україну не хочуть бачити в ЄС»: Загородній розповів, хто **вставляє палиці в колеса** [Главред. 26.12.2022], bit.ly/3NBnRU1. Також фіксуємо фразему в статтях економічного, інфраструктурного спрямування: Депутатка Галина Янченко: «На місцях є дуже багато можливостей як сприяти інвесторам, так і **вставляти палиці в колеса**» [Реал. 12.10.2021], bit.ly/3rdILCM; Будівництву житла для переселенців із Криму **встромляють палки в колеса**, – Верещук [Дім. 11.11.2021], <https://bit.ly/46COJff>; Ігор Льєнко: «Нашими качками ми нагодуємо всіх українців!», якщо перестануть **встромляти палки в колеса** будівництву пташиної ферми на Чернігівщині [Інтернет-газети «Біла хата». 27.07.2023], bit.ly/46wIPN5. Засвідчено приклад трансформації фразеологізму за рахунок поширення компонентного складу: Микитась розповів, хто **встромляв палиці у його «виборчі колеса»** [ЧЕline. 20.07.2016], bit.ly/3PGIAdg. Таким чином, у поданих прикладах дієслівна фразема позначає динамічні ознаки «перешкоджати, заважати», пов'язані з поведінкою людини (людей), країни, інституції. Тому окремої уваги заслуговує відповідна конструкція у складі поширеної заголовкової назви, у якій функція перешкоджання належить небесним тілам: 6 найнебезпечніших днів березня 2023 року: Сонце і Меркурій знову порушують наші плани, дадуть по самолюбству і почнуть **вставляти палиці в колеса** [iBilingua. – 23.02.2023], bit.ly/3XzcqRX.

Відповідник фразеологізму в польській мові **rzucać (ciskać) klody pod nogi** має аналогічне трактування «навмисно перешкоджати комусь, гальмуючи його діяльність, створювати труднощі» [9, 341], водночас дещо видозмінено структуру, буквальный переклад «кидати колоди під ноги». Автори послуговуються фразеологізмом для називання статей насамперед політичної, міжнародної проблематики: Demokraci w USA mają dosyć Saudów, którzy **rzucają** Bidenowi kolejne **klody pod nogi** [Gazeta Wyborcza. 11.10.202], URL: <http://surl.li/igeqf>; Rozchwiana Ameryka wkracza w niebezpieczny okres. Trump **rzuca klody pod nogi** Bidenowi [Gazeta Wyborcza. 12.11.2020], URL: <http://surl.li/igert>; Bułgarzy **rzucają** nam **klody pod nogi**. Zamiast autokarem Polacy na trening jechali taksówkami! [Fakt. 12.09.2018], URL: <http://surl.li/igeud>; а також внутрішньодержавного політичного та економічного спрямування: Wielkie kłopoty Polonii. Jak MSZ **rzucal klody pod nogi** wyborcom [Gazeta Wyborcza. 23.07.2020], URL: <http://surl.li/igesx>; Kurator Nowak **rzuca** Tuskowi **klody pod nogi**. Zleciła pilną kontrolę [Fakt. 05.06.2022], URL: <https://bit.ly/3PkO7oA>; Państwo dało ochronę covidową, a fiskus **rzuca klody pod nogi** podatnikom [Rzeczpospolita. 02.11.2022], URL: <http://surl.li/igets>.

Висновки. Нами здійснено комплексний аналіз фразеологізмів у заголовкових назвах статей українських та польських електронних видань, досліджено їх семантику, структуру, стилістичні функції.

Продемонстровано, що і в українських, і в польських заголовкових назвах активно використовуються фразеологічні одиниці. Фраземи загалом уживаються без порушення структури й семантики, тобто в буквальному відтворенні (виявлено лише один приклад часткової трансформації компонентного складу фраземи). Проаналізовані приклади засвідчили відсутність самостійного вживання фразеологізму в якості назви статті. Фраземи виступають складниками заголовків, поширюються додатковими суб'єктно-об'єктивними компонентами, авторськими коментарями як другої частини вислову.

Література:

1. Баран Я. А. Фразеологія у системі мови. Івано-Франківськ : Лілея-НВ, 1997. С. 115–121.
2. Григораш А.М. Трансформація складу фразеологізмів у газетних текстах. Система і структура східнослов'янських мов: зб. наук. праць. К.: Знання, С. 56–61.
3. Пономарів О. Д. Стилїстика сучасної української мови: підруч. 3-тє вид., перероб. і допов. Тернопіль, 2000. С. 120–128.
4. Прадїд Ю. Ф. Структурно-граматичні групи фразеологізмів та їх функції у мові газети. У царині лінгвістики і права: монографія / Ю.Ф. Прадїд. Сімферополь, 2006. С. 5–8.
5. Ревенко В. В. Прагматичні особливості заголовків сучасних британських та американських Інтернетвидань. Південний архів. Серія: Філологічні науки. 2018. № 73. С. 125–129.
6. Словник фразеологізмів української мови (СФУМ) / уклад. В. М. Білоноженко [та ін.]; відп. ред. В. О. Винник. К.: Наукова думка, 2003. 1098 с.
7. Ужченко В. Д., Ужченко Д. В. Фразеологія сучасної української мови: навч. посіб. Луганськ, 2005. 400 с.
8. Файчук Т. Г., Фіголь Б. О. Фразеологія суспільно-політичного електронного дискурсу. Київ. Обрії друкарства, 2020. № 1. С. 194–204.
9. Wielki słownik frazeologiczny języka polskiego. Pomoc dla piszących (WSFJP). Müldner-Nieckowski Ł. Warszawa: Aula, 2022. 1184 s.

Отримано: 30 червня 2023 р.

Прорецензовано: 20 липня 2023 р.

Прийнято до друку: 15 липня 2023 р.

e-mail: raimetyaro@gmail.com

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-0299-1106>

Web of Science Researcher ID: GPX-2992-2022

DOI: 10.25264/2519-2558-2023-18(86)-52-56

Chernikova O. I. Ukrainian wartime shibboleth memes: emergence and reproduction. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Філологія»*. Острого : Вид-во НаУОА, 2023. Вип. 18(86). С. 52–56.

УДК: 811.111 [22+37] (045)

Oleksandra Chernikova,
Candidate of Philology,
National Academy of the Security Service of Ukraine**UKRAINIAN WARTIME SHIBBOLETH MEMES: EMERGENCE AND REPRODUCTION**

The article is focused on researching the generation and spreading of Ukrainian wartime shibboleth memes created in 2022, continuing a string of papers published on the issue of meme definition, classification and analysis. Based on modern European, American and Ukrainian research, this study is aimed at describing, analyzing and illustrating the influence of wartime stress on the generation of special 'shibboleth memes' based on the idea of a 'friend-or-foe' system. Memes are a prominent part of communication and are defined as the main unit of cultural transgression or succession. Despite the definition of meme being vague and non-consistent in various language studies, the idea of its semantic 'capacity' remains the same. The article redefines the notion of 'meme generator' suggested in previous papers and analyzes the fundamental works of scholars pertaining to modern memes. The author of the current research paper proposes a definition of a shibboleth meme. Analysis of memes falling under the criteria of this definition has been provided in the article. The memes mentioned in the article show that wartime (Ukraine 2022) has become a 'supergenerator' of memes, especially shibboleth memes. This study offers multiple prospects, such as further research on the influence of current events on meme generation, as well as further analysis of wartime memes as a whole, and provides prospects for a further study focused on memes, their history, variety and function in modern culture.

Keywords: meme, shibboleth meme, semiotics, wartime neologisms.**Чернікова Олександра Іванівна,**
кандидат філологічних наук,
НА СБ України**УКРАЇНСЬКИЙ МЕМ-ШИБОЛЕТ В УМОВАХ ВІЙНИ: ВИНИКНЕННЯ І ПОШИРЕННЯ**

Статтю присвячено дослідженню виникнення і поширення українських мемів-шиболетів в умовах війни, створених у 2022 році. Дослідження продовжує серію наукових праць, присвячених проблемі визначення, типологізації та аналізу мемів. Наукова розвідка ґрунтується на сучасних європейських, американських та українських дослідженнях і направлена на опис, аналіз та підбір літературного матеріалу, що висвітлює вплив стресових умов війни на продукування особливих мемів-шиболетів, покликаних відрізнити «свого» від «чужого». Мемі залишаються важливим елементом сучасної комунікації та визначаються як основна одиниця культурної трансгресії. Хоча усі визначення мемів недостатньо чіткі та різняться у різних лінгвістико-семантичних традиціях, ідея семантичної «ємності» мема незмінна. У статті надано переосмислене поняття «генератора мемів», згадане у попередніх публікаціях на цю тему, проаналізовано фундаментальні праці, що стосуються сучасних мемів. Авторка статті пропонує визначення поняття «мемів-шиболетів». У статті проаналізовано матеріал, що підпадає під критерії визначення. Приклади мемів, наведені у статті, розкривають культурну специфіку генерації мемів-шиболетів в умовах військових дій. Результати дослідження показують, що війна стала надпродуктивним генератором мемів у 2022 році, особливо мемів-шиболетів. Дослідження передбачає широкі перспективи, насамперед подальші дослідження впливу поточних суспільних проблем на генерацію нових мемів, а також подальший аналіз мемів, що їх генерують в умовах війни. Крім того, це дослідження відкриває перспективи щодо подальшого вивчення мемів, їхньої історії, різноманіття та функції у сучасній культурі.

Ключові слова: мем, мем-шиболет, семіотика, новотвори часів війни.

Memes have been part of our everyday life since prehistoric times. Every significant social event, every outstanding personality became a source for generating new memes. From ancient sayings and catchphrases to the unrelenting viral spread of the modern meme via the Internet, humanity has always generated and reproduced memes, some of which have stayed with us throughout centuries, while others died as soon as the historical events or personalities behind them were forgotten.

It is only natural that wartimes, signified by events happening with breakneck velocity, have always produced memes in larger than normal quantities. People living through stressful times of military aggression cope with the heightened challenge by talking about it, and some phrases coined as a result of such talks become widespread, their 'lifetime' lengthened by constant reproduction from person to person.

For people living in countries at war, one of the defining concepts would be 'us versus them', or 'friend versus foe', as well as ways to distinguish one from the other. Thus, the third element of this research is the *shibboleth*, a linguistic way of weeding out enemies in times of conflict.

The background for the *meme* part of this article consists of research done by both pioneers in this area and modern scholars, providing definitions, classifications as well as linguistic and social analysis of the meme as an integral part of human communication, especially nowadays (Blackmore, 1999, 2000, 2001; Dawkins, 2006; Deacon, 1999; Díaz, 2013; Gleick, 2011; McNamara, 2011, etc.). Here, a special place should be given to Richard Dawkins who gave the first definition of *meme* back in 1973 (Dawkins, 2006: 192) as 'the main unit of culture transference or reproduction'. Modern scholars agree that memes are a unique element of cultural 'genome' which is characterized by 'viral' reproduction thanks to interpersonal and intercultural communication (Brodie, 2011; Blackmore, 1999, 2000, 2001; Marshall, 1998, etc.). The classifications and analysis mentioned above have also been amplified by the author of this research paper (Chernikova, 2016, 2021, etc.). The definition and analysis of the concept of the *shibboleth*, rooted

in events of conflict and wartime, is based both on sociolinguistic academic research (Busch et al., 2021; Gal et al., 2019; Greenberg, 2017; Kniffka, 2007; McNamara, 2005, 2012) and on the practical application of the shibboleth meme in social networks and blog articles, including research on shibboleth memes generated in wartime Ukraine. The current research paper is part of a series of articles focused on multidimensional analysis of memes as a semiotic, linguistic and social phenomenon.

The **topicality** of this research is predetermined by two primary reasons: first of all, memes are a unique cultural phenomenon with a long history of practical use and as a focus of academic research, especially modern Internet memes sprouting in vast quantities as a communicative response to any more or less significant sociocultural event; additionally, the use of shibboleths has pretty much as long a history as the meme itself and presents an academically interesting linguistic and cultural phenomenon as proved by the amount of research done on the topic; finally, considering the current social and political events in Ukraine, namely the country being the focus of Russian military aggression, the use of shibboleth memes during such times is what may be called more colloquially a 'hot topic' for both Ukrainian and foreign scholars.

As it has already been established, all three elements of this sociolinguistic problem have been the topic of multiple research papers published throughout decades. This paper is an attempt at uniting the phenomenon of meme first identified and defined by Dawkins (2006) and further studied and developed as a special social, linguistic and cultural problem, as well as the phenomenon of shibboleths during wartime, studied thoroughly both on the side of linguistics (Gal et al., 2019; Greenberg, 2017; Kniffka, 2007) and on the side of sociology and cultural studies, at times leaning heavily into political studies (Busch et al., 2021; McNamara, 2005, 2012; Patrick, 2004). The social and political undercurrent of shibboleth memes has also attracted the attention of blog writers and mass media (Raphaelson, 2018; Blog|on|Linguistics, 2013; Pecherskyi, 2022; Blanco et al., 2022), especially the use of shibboleth memes during wartimes in Ukraine.

The **purpose** of this article is to further the analysis of memes generated during significant social events, continuing the author's foray into 'coronaspeak' and pandemic memes where a group of memes 'born' during 2020-2021 was analyzed and it was concluded that the Covid pandemic is indeed one of the most powerful meme generators of the 21st century (Chernikova, 2021). Thus, the **objectives** of the current research are as follows: 1) to accumulate the research material via searching for relevant memes (shibboleth memes, especially those generated in 2022 Ukraine) on social networks, channels and blogs; 2) to assess the productivity of such shibboleth memes by analyzing their numbers and variations; 3) to categorize the wartime shibboleth memes according to the cultural and linguistic phenomena they have been based on.

Events such as wartime in relation to memes may be called powerful *meme generators* (Chernikova, 2016). A *meme generator* is defined by the author of this article as a cultural phenomenon or a widely known situation/personality, around which new memes are generated and reproduced in the communication space. *Productivity* of a meme generator is defined as 'the ability of a cultural phenomenon <...> to generate memes which are not only resilient in human communication, but also generate new memes' (Chernikova, 2016, 2021). In the paper focused on the 2020 Covid pandemic in the context of meme generation and reproduction (Chernikova, 2021), it was argued that said event had the highest meme productivity level due to the sheer amount of memes generated and reproduced in 2020-2021 alone.

The Russian-Ukrainian war, which moved into an active phase in February 2022, may be considered a super-powerful meme generator in and of itself. However, studying war memes in general would require a much larger amount of research and material. Thus, this paper deals with wartime shibboleth memes only, and uses some of the most striking examples to illustrate the popularity of those memes in wartime Ukraine.

For the purposes of this article, the definition of a *shibboleth meme* will be as follows: *a shibboleth meme is a meme deriving from linguistic, social and cultural differences between 'us' and 'them' to showcase the inability of 'them' to grasp the subtleties of 'our' phonetics, vocabulary and grammar, or the intricacies of 'our' social and cultural life.* Such inability is often explained by 'their' chauvinism and refusal to consider any other language or culture equal to 'their' own. In the context of wartimes in Ukraine, 'their' linguistic inabilities are often referred to as 'Russian-speaking jaw'. Interestingly, said meme was originally launched by Russian speakers, as a way of explaining their ineptitude in mastering the Ukrainian language despite being citizens of independent Ukraine for thirty years.

The definition of *shibboleth*, according to Merriam-Webster Dictionary, is 'a word or saying used by adherents of a party, sect, or belief', or 'a custom or usage regarded as distinguishing one group from others' (Merriam-Webster: Shibboleth). The word itself, as well as the first documented example of its use, comes from the Bible, namely Judges 12:4-6: 'And the Gileadites took the passages of Jordan before the Ephraimites: and it was so, that when those Ephraimites which were escaped said, Let me go over; that the men of Gilead said unto him, Art thou an Ephraimite? If he said, Nay; Then said they unto him, Say now Shibboleth: and he said Sibboleth: for he could not frame to pronounce it right. Then they took him, and slew him at the passages of Jordan: and there fell at that time of the Ephraimites forty and two thousand' (King James Bible). The passage describes the use of a specific linguistic difference between two dialects as a type of 'friend-or-foe' system.

Interestingly, the most popular (at least 27,000 Google results only) Ukrainian wartime shibboleth meme, *palianytsia*, follows the same basic principle as the *shibboleth/sibboleth* divergence between the biblical Gileadites and Ephraimites: it is claimed to have been used by Ukrainian armed forces to single out Russian infiltrators who would struggle with pronouncing said word correctly due to phonetic differences between the Ukrainian and Russian languages (Ukrainian, unlike Russian, uses the palatalized [п'] sound quite frequently). The meaning of the word, 'a special type of bread made of wheat flour' (Palianytsia), is mostly irrelevant for the direct 'friend-or-foe' purpose, but quite relevant for memes derived from this situation (Fig.1):

Figure 1. Palianytsia represented on a Ukrainian postal stamp

Shortly, the situation led to the generating of multiple memes, some of which were drawing directly from the usage of the word as a 'friend-or-foe' detection system to single out infiltrators (Fig.2):

Figure 2. 'Palianytsia'-based memes deriving from the word's anti-infiltrator properties

Among these five sample memes used for illustration purposes, the first one draws parallels between the plot of *Arrival* (first contact with non-humanoid aliens) and the Ukrainian wartime situation described above, essentially likening the enemy to alien invaders; interestingly, before its well-known meaning of 'beings from outer space', the word *alien* in English used to mean just 'strange' or 'foreign' (Merriam-Webster: Alien). The second meme uses the 'identical Spider-Man' template (Know Your Meme: Spider-Man Pointing at Spider-Man) to emphasize the difficulty of weeding out infiltrators without using shibboleths. The third meme uses the 'coughing cat' template (Know Your Meme: Coughing Cat) often invoked to illustrate difficulties in pronouncing specific letters and combinations (like the German *ö* or French *eau*), making fun of the 'Russian-speaking jaw'. The fourth meme is based on the 'Dramatic Dmitry' template (Know Your Meme: Dramatic Dmitry), which ironically ties the supposed frustration of Russian infiltrators being unable to pronounce 'palianytsia' to the Russian roots of said template. The fifth and last meme uses the 'The Rake' template (Know Your Meme: The Rake), which is an example of so-called 'creepypasta', as in visual and other content created by Internet users to invoke urban legends. In this meme, the monster is threatening the infiltrators, making them say the 'unpronounceable' word or die.

Further development of the *palianytsia* meme shows how Ukrainian Internet users tasked themselves with searching for other Ukrainian words which could be used as shibboleths (Fig.3):

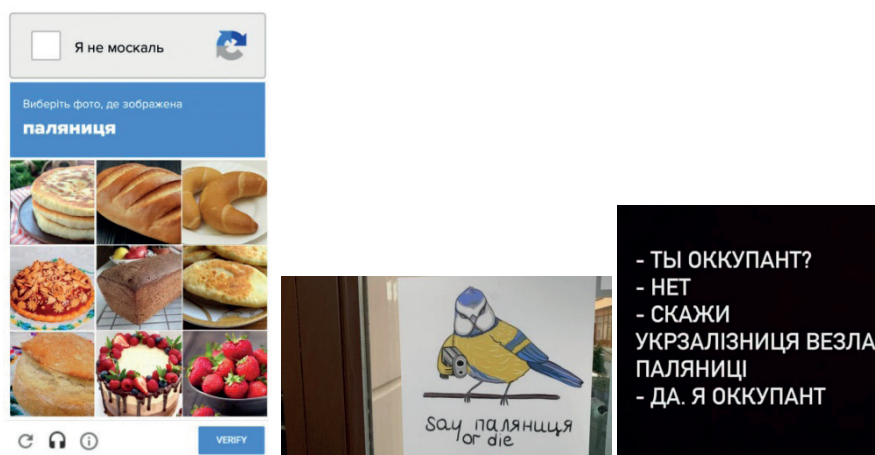

Figure 3. Other Ukrainian words with shibbolethic properties

All three memes used above for illustrative purposes yield examples of more Ukrainian words containing the difficult-to-pronounce palatalized [ц'] consonant at the end: *Ukrzaliznytsia* (Ukrainian railway company), *synytsia* (the Tit bird, or Parus) and *polunytsia* (strawberry).

On the social and cultural side, Ukrainian wartime shibboleth memes contain, among others, the following examples:

Bankomat Monobanku (Monobank ATM) or *Najblyzhzhe viddilennia Monobanku* (the closest Monobank outlet): the Ukrainian Monobank banking system is completely digital, having no physical outlets or ATMs; supposedly, this is something only Ukrainians know.

Lvivske metro (Lviv underground): in Ukrainian urban culture, there is a legend that Lviv has a secret underground system used by guerrillas, which is a place to make enemies disappear; actually, Lviv is one of the many Ukrainian regional centers which do not have underground transport.

Metro na Troieshchynu (Troieshchyna underground line): similar to the example above, the underground line in Troieshchyna (an informal name covering several districts in Kyiv) does not exist, although there have been plans to build one since the 1980s. The shibbolethic properties of this meme lie in the fact that it has often been used in social networks to confuse the enemy looking for confirmations of successful missile attacks.

Often, cultural shibboleths include lines from popular Ukrainian song lyrics (which the enemy is unable to finish), such as *Mertvi bdzholy ne hudut* (*Dead bees don't buzz*, a song by Pavlo Zibrov) or *Oleni Oleni* (*Deer deer*, a song by T.I.K.).

Overall, the research done for this paper showed that the memes yielded the following results: 1) the definition of a *shibboleth meme* has been given as 'a meme deriving from linguistic, social and cultural differences between 'us' and 'them'; 2) over 200 memes falling under these criteria have been gathered from the 2022 Ukrainian Internet segment and analyzed; 3) the memes have been divided into linguistic (60%) and socio-cultural ones (40%); 4) the frequency of their use has been confirmed by Google results as high.

The analysis of Ukrainian wartime shibboleth memes allows us to reach the following conclusions: 1) due to the high frequency of such memes in 2022 Ukrainian Internet segment, wartime has proved to be a 'supergenerator' of memes; 2) analysis of said memes shows that all of them contain a 'shibboleth' element (meant to confuse the enemy), either language-based or social/culture-based; 3) linguistic wartime shibboleth memes have been more productive than sociocultural ones.

Shibboleth memes, which became the focus of the current research paper, represent only a minuscule portion of Ukrainian wartime memes generated in 2022 and 2023 (so far). Classification and analysis of such memes provides a solid background for further study as a **prospect** of this research.

Literature:

1. Дьолог О. С. Інтернет-мем як сучасна комунікативна одиниця. *Стратегії міжкультурної комунікації в мовній освіті сучасного ВНЗ: збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції*. 2016. С. 24–27.
2. Помірко Р. С., Кіпень С. В. Аномальні принципи формування полікодового тексту. *Нова філологія*. 2013. № 57. С. 70–73.
3. Циховська Е. Д. Інформаційні віруси: картина як інтернет-мем. *Актуальні проблеми іноземної філології*. 2013. № 8. С. 152–158.
4. Чернікова О.І. Генератори мемів у англомовному культурному просторі. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологічна»: зб. наук. праць*. Острог: Вид-во Нац. ун-ту «Острозька академія», 2016. С. 251–254.
5. Чернікова О.І. COVID-19 як генератор мемів: вплив новотворів епохи пандемії на мемотворення. *Науковий вісник Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича. Германська філологія* [редкол.: І. М. Осовська (гол. ред.) та ін.] Чернівці : Рута, 2021. Вип. 831-832. С. 288–297.
6. Blackmore S. Evolution and Memes: The human brain as a selective imitation device. *Cybernetics and Systems*. 2001. № 3. P. 19–38.
7. Blackmore S. *The meme machine*. Oxford : Oxford University Press, 1999. 258 p.
8. Blackmore S. The Power of Memes. *Scientific American*. 2000. № 4. P. 52–61.
9. Brodie R. *Virus of the mind. The new science of the Meme*. California : Hay House, 2011. 256 p.
10. Busch B., Spitzmüller J. Indexical borders: the sociolinguistic scales of the shibboleth. *International Journal of the Sociology of Language*. 2021, 127-152.
11. Dawkins R. *The selfish gene*. Oxford : Oxford University Press, 2006. 360 p.
12. Díaz C. Defining and characterizing the concept of Internet Meme. *CES Psicología*. 2013. № 2. P. 82–104.
13. Deacon T.W. Memes as signs. *The semiotic review of books*. Vol. 10 (3), 1999. URL: <http://projects.chass.utoronto.ca/semiotics/srb/10-3edit.html>.

14. Gal S., Irvine J. Signs of difference. Cambridge: Cambridge University Press, 2019.
15. Gleick J. What defines a meme? *Smithsonian magazine*, 2011. URL: <http://www.smithsonianmag.com/arts-culture/what-defines-a-meme-1904778/?no-ist=&c=y%3Fno-ist&page=2>.
16. Marshall G. The Internet and Memetics. *Principia Cybernetica*, 1998. № 1. P. 52–58.
17. Greenberg R. When is language a language? The case of former Yugoslavia: *Harvard Ukrainian Studies*, 2017. P. 431–442.
18. Kniffka H. “Shibboleths” as Data of Linguistic Behavior. In: *Working in Language and Law: Palgrave Macmillan*. London, 2007. https://doi.org/10.1057/9780230590045_5.
19. McNamara T. 21st century shibboleth. *Language Policy*. 2005. P. 351–370. <https://doi.org/10.1007/s10993-005-2886-0>.
20. McNamara T. Language assessments as shibboleths. *Applied Linguistics*. 2012. P. 564–581. <https://doi.org/10.1093/applin/ams052>.
21. Patrick P. Guidelines for the use of language analysis in relation to questions of national origin in refugee cases. *International Journal of Speech Language and the Law*. 2004. 11 (2). P. 261-266. <https://doi.org/10.1558/sll.2004.11.2.261>.

References:

1. Blackmore, S. (2001). Evolution and Memes: The human brain as a selective imitation device. *Cybernetics and Systems*, 3, 19–38.
2. Blackmore, S. (1999). *The meme machine*. Oxford.
3. Blackmore, S. (2000). The Power of Memes. *Scientific American*, 4, 52–61.
4. Blanco, C. & Wilson, H. & Zakryzhevskyy, M. (2022). Language matters: What learners need to know about Ukrainian. https://blog.duolingo.com/ukraine-language/?fbclid=IwAR38S_OWtuGt_bG7Cz4XXh4z9VHIJ7tRqmyZl8lUebDqKqdNFZnmVYUBEEA
5. Blog|on|Linguistics. Shibboleth. <https://blogonlinguistics.wordpress.com/2013/10/08/shibboleth>.
6. Brodie, R. (2011). *Virus of the mind. The new science of the Meme*. California.
7. Busch, B. & Spitzmüller, J. (2021). Indexical borders: the sociolinguistic scales of the shibboleth. *International Journal of the Sociology of Language*, 2021(272), 127-152. <https://doi.org/10.1515/ijsl-2020-0095>.
8. Chernikova, O. (2016). Heneratory memiv u anhlomovnomu kulturnomu prostori [Meme generators in the English cultural space]. *Nauk. zapysky Natsionalnoho universytetu «Ostrozka akademiia»* [Ostroh Academy National University journal], 251–254.
9. Chernikova, O. (2021). COVID-19 yak henerator memiv: vplyv novotvoriv epokhy pandemii na memotvorennia [COVID-19 as meme generator: pandemic newspeak influencing meme creation]. *Naukovyi visnyk Chernivets'koho natsionalnoho universytetu imeni Yurii Fedkoviycha. Hermanska filolohiia* [Chernivtsi Yurii Fedkovich National University journal], 288–297.
10. Dawkins, R. (2006). *The selfish gene*. Oxford University Press.
11. Díaz, C. (2013). Defining and characterizing the concept of Internet Meme. *CES Psicología*, 2, 82–104.
12. Deacon, T.W. (1999). Memes as signs. *The semiotic review of books*, 10(3). <http://projects.chass.utoronto.ca/~semiotics/srb/10-3edit.html>.
13. Gal, Susan & Judith T. Irvine. 2019. Signs of difference. Cambridge: Cambridge University Press. 10.1017/9781108649209.
14. Gleick, J. (2011). What defines a meme? *Smithsonian magazine*. <http://www.smithsonianmag.com/arts-culture/what-defines-a-meme-1904778/?no-ist=&c=y%3Fno-ist&page=2>.
15. Greenberg, R. (2017). When is language a language? The case of former Yugoslavia. *Harvard Ukrainian Studies* 35(1/4). 431–442.
16. Kniffka, H. (2007). “Shibboleths” as Data of Linguistic Behavior. In: *Working in Language and Law*. Palgrave Macmillan, London. https://doi.org/10.1057/9780230590045_5.
17. Know Your Meme (2021). *KnowYourMeme*. <https://knowyourmeme.com>.
18. Marshall, G. (1998). The Internet and Memetics. *Principia Cybernetica*, 1, 52–58.
19. McNamara, T. (2005). 21st century shibboleth. *Language Policy*. 351–370. <https://doi.org/10.1007/s10993-005-2886-0>.
20. McNamara, T. (2012). Language assessments as shibboleths. *Applied Linguistics*. 564–581. <https://doi.org/10.1093/applin/ams052>.
21. Merriam-Webster Dictionary. <https://www.merriam-webster.com>.
22. Official King James Bible Online: Authorized King James Bible. <https://www.kingjamesbibleonline.org>.
23. Patrick, P. (2004) Guidelines for the use of language analysis in relation to questions of national origin in refugee cases. *International Journal of Speech Language and the Law*, 11 (2). 261-266. <https://doi.org/10.1558/sll.2004.11.2.261>.
24. Paul Raphaelson/Words. The Shibbolethic function of language. <https://paulraphaelsonwords.com/shibbolethic>.
25. Pecherskyi, A. (2022) *Armiia Inform*. <https://armyinform.com.ua/2022/07/01/biblijni-koreni-palyanyczi-yak-zasobu-rozpiznavannya-svij-chuzhyj>.

ФОНЕТИЧНА, ЛЕКСИЧНА ТА ГРАМАТИЧНА СИСТЕМИ МОВИ ТА МЕТОДИ ЇХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Отримано: 19 липня 2023 р.

Прорецензовано: 14 серпня 2023 р.

Прийнято до друку: 18 серпня 2023 р.

e-mail: elasson@gmail.com

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0006-4954-4254>

e-mail: mhnatyshak@gmail.com

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0007-6764-6147>

DOI: 10.25264/2519-2558-2023-18(86)-57-62

Глушенко Л. М., Цупер М. Ю. Мовні засоби та механізм компенсації еліптованого простого дієслівного присудка у тексті трагедії Софокла «Едіп в Колоні». *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Філологія»*. Острого: Вид-во НаУОА, 2023. Вип. 18(86). С. 57–62.

УДК: 821.14(100)'02.09

Глушенко Ліна Михайлівна,
кандидат філологічних наук, доцент,
Львівський національний університет імені Івана Франка
Цупер Марта Юрійівна,
викладач,

Львівський національний медичний університет імені Данила Галицького

МОВНІ ЗАСОБИ ТА МЕХАНІЗМ КОМПЕНСАЦІЇ ЕЛІПТОВАНОГО ПРОСТОГО ДІЄСЛІВНОГО ПРИСУДКА У ТЕКСТІ ТРАГЕДІЇ СОФОКЛА «ЕДІП В КОЛОНІ»

У статті висвітлено мовні засоби та механізм компенсації еліптичного простого дієслівного присудка в тексті трагедії Софокла «Едіп в Колоні». Визначено граматичні форми пропущених присудків, серед яких домінують форми першої та другої особи однини дійсного способу теперішнього часу та аориста. Виявлено, що у більшості випадків елімінації підлягають дієслова на позначення дії, зокрема переміщення, інтелектуальної та мовленнєвої діяльності. Встановлено, що еліптичні присудки переважно реконструюються на основі їхнього вживання у попередньому контексті. На підставі різних типів синтаксичних зв'язків було ідентифіковано компенсаторні засоби еліптичних одиниць та доведено, що для ідентифікації визначальним є підрядний прислівний зв'язок (79%), особливо керування (69%), при якому в результаті еліпсису акцент зміщується на прями та непрямі додатки, виражені здебільшого синтаксичними одиницями-конструкціями. Запропоновано трактувати механізм компенсації як сукупність доцільних кроків, спрямованих на визначення з мовної ситуації діалогічної комунікації, з контексту чи конструкції речення еліптичної одиниці, її синтаксичної валентності, яка через підрядний прислівний чи предикативний синтаксичний зв'язок зумовлює ідентифікацію потрібної компенсаторної одиниці. Через невживання простих предикатів та зміщення логічного наголосу на інші члени речення автор повертає увагу до зображення релігійних обрядів, конкретизує діючі особи та родинні зв'язки між ними, обґрунтовує причини їхніх дій, вчинків чи стану, з'ясовує їхнє пересування, способи сприйняття оточуючої дійсності, демонструє їхні емоції, наголошуючи на вагомій для змісту інформації.

Ключові слова: еліпсис, простий дієслівний присудок, компенсація, мінімальна синтаксична одиниця, синтаксична одиниця-конструкція, зміщення логічного акценту, синтаксичний зв'язок.

Lina Hlushchenko,
PhD in Philological Sciences, Associate Professor,
Ivan Franko National University of Lviv
Marta Tsuper,
lecturer,
Danylo Halytsky Lviv National Medical University

LINGUISTIC MEANS AND COMPENSATION MECHANISM OF ELLIPSIS OF SIMPLE VERBAL PREDICATE IN THE TEXT OF SOPHOCLES' TRAGEDY "OEDIPUS AT COLONUS"

The article highlights linguistic means and the compensation mechanism of ellipsis of simple verbal predicate in the text of Sophocles' tragedy «Oedipus at Colonus». The grammatical forms of the omitted predicates are determined, among which the forms of the first and second person singular of the present tense and the aorist dominate. It was found that in most cases, verbs denoting action, in particular movement, intellectual and speech activity, are subject to elimination. It is established that elliptical predicates are mostly reconstructed on the basis of their use in the previous context. On the basis of different types of syntactic connections, the compensatory means of elliptical units were identified. It was proved that the subordinate adverbial connection (79%), especially word control (69%), when the emphasis shifts to direct and indirect objects as a result of ellipsis, is decisive for distinguishing the compensatory units expressed mostly by syntactic units-constructions.. It is proposed to interpret the mechanism of compensation as a set of expedient steps aimed at determining of the

elliptical unit, its syntactic valency, which, through subordinate adverbial or predicative syntactic connections, determines the identification of the required compensatory unit from the linguistic situation of dialogical communication, from the context or construction of the sentence. By not using simple predicates and shifting the logical emphasis to other members of the sentence, the author draws attention to the depiction of religious rites, specifies the actors and family ties between them, substantiates the reasons for their actions, deeds or state, elucidates their movements, ways of perceiving the surrounding reality, shows their emotions, emphasizing the information that is more important for the content.

Keywords: *ellipsis, simple verbal predicate, compensation, minimal syntactic unit, syntactic unit-construction, logical accent shift, syntactic relation.*

Актуальність дослідження. Проблематика еліпсису, яка відноситься до такого напрямку сучасного мовознавства, як комунікативна лінгвістика, завжди викликала інтерес лінгвістів. У дисертаціях та статтях наводяться визначення еліпсису, класифікації еліптичних виразів, досліджуються їх структурно-граматичні та стилістичні особливості. Проте більшість досліджень виконано на матеріалі сучасних мов: англійської, французької, німецької. Дослідники розглядають роль еліпсису при синтаксичній компресії, типологію еліптичних конструкцій, зокрема речень із пропущеним предикатом, синтаксис еліптичних речень та функціонування еліптичних конструкцій у кіно та у науково-технічних текстах (Лаухіна, Паладьєва, 2020; Оробінська, 2021; Підгірна, 2015; Гедерим, Глінка, 2020). У давньогрецькій мові дана проблематика повною мірою не вивчена, хоча автори граматики та коментатори давньогрецьких текстів звертають увагу на явище еліпсису (Славятинська, 2003; Звонська-Денисюк, 1997; Schwyzer, 1950; Schneidewin, 1870; Καρπαναγιώτης 1902; Μπάζου, 2000). При цьому дослідники залишають поза увагою засоби компенсації редукованих конструкцій, адже внаслідок еліпсису відбувається перерозподіл інформації, тобто зміщення логічного наголосу на важливіші компоненти висловлювання, виражені різноструктурними членами речення та пов'язані з еліптованими елементами різними типами синтаксичних зв'язків. Тобто, порушена проблема лежить і у площині проблематики функціонально-семантичного синтаксису.

Еліпсис є невід'ємною рисою діалогічного мовлення. Це пов'язано з тим, що за допомогою подібної словесної конфігурації передається швидко зміна подій, дії, загальна динаміка сцени, напружений психологічний стан персонажів. Однією з головних ознак розмовної мови, зауважує Л. Байдак, є, з одного боку, бажання мовця коротко передати інформацію, з іншого, прагнення максимальної концентрації цієї інформації у висловлюванні, внаслідок чого усе, що є зайвим, повторюваним чи неважливим, пропускається (Байдак, 2007). Співрозмовники намагаються висловлюватися лаконічно, пропускаючи все, що визначається обстановкою мовної ситуації та заощаджуючи мовні засоби (Лаухіна, Паладьєва, 2020). Відомо, що серед авторів давньогрецької літератури особлива заслуга у розширенні обсягу діалогічних партій трагедій належить саме Софоклу, який збільшив кількість акторів до трьох та надав діалогу більшої жвавості та гнучкості, відкривши нові можливості для глибшого розкриття характеру дійової особи.

Здійснюючи комплексне дослідження засобів компенсації еліпсису в давньогрецькій мові, в попередніх статтях ми розглянули роль синтаксичних зв'язків при ідентифікації компенсаторних елементів (Гнатишак, 2016) та засоби компенсації еліпсису простого дієслівного присудка у текстах трагедій «Цар Едіп» та «Антигона», які входять до складу фіванського циклу (Гнатишак, 2014). **Метою** цієї роботи є виявити весь діапазон засобів та механізм компенсації еліптованого простого дієслівного присудка (далі ПДП) як елементарної синтаксеми в тексті трагедії Софокла «Едіп в Колоні». **Об'єктом** дослідження є еліптовані прості предикати та їх різноструктурні синтаксеми-компенсатори в діалогічних партіях аналізованої трагедії, а **предметом** – структурно-граматичні та семантико-синтаксичні відношення між еліптичними та компенсаторними одиницями, особливості перерозподілу смислової інформації між ними у ситуативному діалогічному мовленні, спосіб реконструкції еліптичних одиниць, роль певних типів синтаксичних зв'язків для ідентифікації компенсаторних засобів.

Основною синтаксичною одиницею, за визначенням українського вченого І. Вихованця (1993), є речення, яке ділиться в плані актуального членування на «дане» (тему, вихідне у виразі) та «нове» (рему, головне, комунікативний центр у висловлюванні). Для акцентування реми у висловлюванні використовуються різні способи вираження, до яких належить і логічний (фразовий) наголос. Він є універсальним засобом виділення комунікативного центру висловлювання в усному мовленні. Його універсальність полягає в тому, що воно забезпечує зосередження уваги на найголовнішому у реченні, незалежно від порядку слів. До специфічних синтаксичних конструкцій як засобів виділення комунікативного центру висловлювання належать неповні речення, у яких пропускаються компоненти з меншим смисловим навантаженням. Особливо чітко виділяється рема у неповних реченнях з діалогічних єдностей (Вихованець, 1993).

Оскільки еліптуватися в реченні можуть різноструктурні одиниці у функціях різних членів речення, виникає питання про типи синтаксичних одиниць. Серед синтаксичних одиниць І. Вихованець виділяє, з одного боку, мінімальну синтаксичну одиницю, яка функціонує як компонент речення чи словосполучення, а з іншого боку, синтаксичні одиниці-конструкції – речення та словосполучення, в яких присутня мінімальна синтаксична одиниця (Вихованець, 2002: 71).

У синтаксичних одиницях-конструкціях (реченнях і словосполученнях) виділяють як правило такі основні типи синтаксичних зв'язків: предикативний (далі ПрСЗ), підрядний (далі ПСЗ) та сурядний. Так, предикативний зв'язок виникає між підметом і присудком і формує структурну основу простого речення. Визначальною і регулярною формою предикативного зв'язку є координація, при якій форми підмета і присудка взаємозумовлюються (Загнітко, Миронова, 2013: 16).

Підрядний зв'язок – це зв'язок залежного і опорного компонентів у реченні чи словосполученні. А. Загнітко та Г. Миронова (2013) поділяє підрядний зв'язок поділяють на підрядний прислівний та підрядний детермінантний. Специфіка того чи іншого способу вираження прислівного підрядного зв'язку зумовлюється в основному не головним, а залежним від нього компонентом, його граматичним оформленням. Виділяють такі три типи підрядного зв'язку як узгодження, керування і прилягання (Загнітко, Миронова, 2013: 13). Оскільки для встановлення компенсаторних елементів актуальні лише перші два типи прислівного синтаксичного зв'язку, сурядний не розглядаємо. Детермінантний зв'язок полягає у приєднанні підрядної предикативної частини за словом (Загнітко, Миронова, 2013: 17). Але серед аналізованих прикладів випадків з детермінантним ПСЗ нами не засвідчено.

Відповідно, аналіз здійснюється за такою схемою: визначається граматична форма та семантика еліптичного ПДП, компенсаторна одиниця, її структурно-граматичні особливості (синтаксична функція та вид синтаксеми), тип синтаксичного

зв'язку між еліптичною та компенсаторною одиницею, а також результат перерозподілу смислової інформації в певній мовленнєвій ситуації.

Розглянемо спершу механізм встановлення компенсаторних елементів за допомогою прислівного ПСЗ у формі **прилягання**, для якого характерним є поєднання форми залежного компонента з головним тільки за змістом. При цьому, як зазначають А. Загнітко та Г. Миронова (2013), залежне слово може виражатися незмінними формами – інфінітивами, прислівниками, дієприслівниками, а також певними відмінковими чи прийменниково-відмінковими формами у таких вторинних функціях, як атрибутивна та обставинна. Так, у репліці чужинця із попереднього висловлювання Едіпа реконструюємо форму третьої особи множини теперішнього часу *ναίουσι* (від дієслова існування *ναίω*): *ΟΙ ἢ γὰρ τινες ναίουσι τοῦσδε τοὺς τόπους;* (О. С. 64) – “чи хтось проживає у цих місцях? *ΞΕ καὶ κάρτα [ναίουσι]...* (О. С. 65) – “звісно [проживають]...” Тут компенсаторною одиницею виступає обставина – прислівник у значенні стверджувальної частки *κάρτα*, яким чужинець запевняє, що дана територія є заселеною. Подібний приклад компенсації, але при дієслові на позначення переміщення *ἐλεύσεται*, спостерігаємо у висловлюванні хору (О. С. 301).

У контра-репліці Едіпа: *ΟΙ ποῦ ποῦ [εἰσορᾶς]; τί φῆς; πῶς εἶπας;* (О. С. 1099) – “де, де [бачиш]? Що кажеш? Як ти сказав?” – пропускається форма другої особи однини теперішнього часу дієслова візуального сприйняття *εἰσορᾶς*, яке фігурує у попередньому висловлюванні хору у першій особі однини: *ΧΟ ... τὰς κόρας γὰρ εἰσορῶ τάσδ' ἄσπον ἀβθίς ὧδε προσπολυμένας* (О. С. 1097-1098) – “бо я бачу дівчат, які наближаються”. Внаслідок редукції ПДП логічно увиразнюється обставина місця у формі питального прислівника *ποῦ* з метою встановлення місця знаходження дочок Едіпа.

Креонт, спростовуючи твердження хору, що він не посміє схопити Едіпа, не вживає ПДП у другій особі однини, на що на основі синтаксичного паралелізму вказує форма опатива *ἂν εἰδείη* (від дієслова інтелектуальної діяльності *οἶδα*): *ΚΡ Ζεὺς γ' ἂν εἰδείη, σὺ δ' οὐ [οἶσθα]* (О. С. 882) – “Зевс може і знає, а ти – ні [не знаєш]”. Відповідно акцент зміщується на заперечення *οὐ*, як свідчення того, що хору невідомо, чи здійснить він свій замисел, чи ні. Подібно, при запереченні у репліках хору (О. С. 539; О. С. 836) піддаються елімінації друга особа однини аориста *ἔρεζας* (від дієслова на позначення творчої діяльності *ἔρέζω* – “робити”) та перша особа однини майбутнього часу *εἴρξομαι* (від дієслова емоційного стану *εἴρωμαι* – “стримуватись”).

У словах Антігони: *ΑΝ πάτερ ταλαίπωρ' Οἰδίπους, πύργοι μὲν, οἱ πόλιν στέγουσιν, ὡς ἀπ' ὀμμάτων [εἰκάσαι], πρόσω* (О. С. 15) – “батьку, нещасний Едіпе, вежі, які місто захищають, як [здається] з вигляду, є далеко – автор не вживає ПДП додаткового речення, виражений формою третьої особи однини теперішнього часу дієслова уяви *εἰκάσαι*, який є частиною еліптичного виразу (Καραλαναγιώτης, 1902: 11), який вжито у наступних рядках: *ὡς σάφ' εἰκάσαι* (О. С. 16) – “як очевидно здається”. Тут компенсаторно увиразнюється обставина у формі прийменниково-іменникового комплексу *ἀπ' ὀμμάτων* (з вигляду), тобто автор конкретизує спосіб сприйняття інформації.

Дуже часто зустрічаються еліптовані та компенсаторні одиниці пов'язані між собою прислівним ПСЗ, основою якого виступає **керування**, при якому залежне слово набуває форми того відмінка, якого вимагає відповідно до своїх лексико-граматичних особливостей керівне слово (Вихованець, 1993). Так, у низці реплік-запитань Едіпа, адресованих хору, легко можна відновити із попереднього контексту форму другої особи множини від вже згаданого дієслова інтелектуальної діяльності *οἶδα*: *ΟΙ Λαῖον ἴστε τιν';* (О. С. 220) – “чи знаєте ви якогось Лая?” *ΟΙ τό τε Λαβδακιδᾶν γένος [ἴστε];* (О. С. 221) – “чи рід Лабдаків [знаєте]?” *ΟΙ ἄθλιον Οἰδιπόδαν [ἴστε];* (О. С. 222) – “чи нещасного Едіпа [знаєте]?” Внаслідок еліпсису наголос переноситься присудка на прямі додатки, виражені словосполученнями *τό τε Λαβδακιδᾶν γένος* та *ἄθλιον Οἰδιπόδαν*, чим автор підкреслює особу Едіпа та його походження.

У інших словах Креонта на основі попереднього питання елімінується форма майбутнього часу *ἔξω* від дієслова з значенням володіння *ἔχω* – “мати”, на що вказують і коментатори тексту (Καραλαναγιώτης, 1902: 78; Schneidewin, 1870: 110): *ΟΙ τὴν παῖδ' ἔχεις μου;* (О. С. 821) – “ти маєш мою дочку?” *ΚΡ [ἔξω] τήνδε τ' οὐ μακροῦ χρόνου* (О. С. 822) – “незабаром я цю [матиму]”. Внаслідок редукції акцентується прямий додаток – вказівний займенник *τήνδε*, тобто мова йде про Антігону, яку має намір схопити Креонт.

Пропущену форму третьої особи однини аориста *ἀπέφυγε* від дієслова з значенням взаємин *ἀποφεύγω* – “уникати” з попередньої репліки хору відновлюємо у питанні Антігони: *ΧΟ καὶ πάρος ἀπέφυγε* (О. С. 1738) – “і раніше уникнув”. *ΑΝ [ἀπέφυγε] τί;* (О. С. 1739) – “чого [уникнув]?” Акцентуючи прямий додаток у формі питального займенника *τί*, автор передає бажання довідатись, чого саме позбувся Едіп.

У репліці Креонта не вживається перша особа однини теперішнього часу дієслова на позначення акту мовлення *λέγω*, яку бачимо в попередній фразі: *ΧΟ χαλᾶν λέγω σοι.* (О. С. 839) – “я кажу тобі відпустити”. *ΚΡ -- σοὶ δ' ἔρωγ' [λέγω] ὁδοιπορεῖν* (О. С. 840) – “а я тобі [кажу] йти геть”. Автор компенсаторно увиразнює об'єктний інфінітив *ὁδοιπορεῖν*, яким Креонт наказує хору відступити та не заважати забрати дочок Едіпа.

У відповіді Тесея з попереднього запитання Креонта реконструюємо ПДП *προστάσω* (від дієслова примусу *προστάτω* – “наказувати”) у першій особі однини теперішнього часу: *ΚΡ τί δῆτ' ἀμαρῶ φωτὶ πρόστασσεῖς ποεῖν;* (О. С. 1018) – “що наказуєш робити безсилу?” *ΘΗ ὁδοὶ κατάρχειν [προστάσω] τῆς ἐκεῖ* (О. С. 1019) – “[наказую] вирушати дорогою туди”. Внаслідок еліпсису акцент зміщується з присудка на позначення примусу на об'єктний інфінітив *κατάρχειν* (від дієслова переміщення *κατάρχω* – “йти вперед”). Таким чином афінський володар вимагає, щоб Креонт відвів його туди, де він заховав Антігону та Ісмену.

У питанні того ж Тесея: *ΘΗ τί δῆτα χρήσεις; ἢ δόμονς στείχειν ἐμούς [χρήσεις];* (О. С. 643) – “бо що ти хочеш? Чи увійти до мого дому [хочеш]?” – спостерігаємо невживання ПДП у формі другої особи однини теперішнього часу *χρήσεις* (від дієслова перебування у функційному стані *χρήζω* – “хотіти”) з метою уникнення повтору та логічне наголошення об'єктного інфінітива *στείχειν* на позначення руху всередину, який передає пропозицію афінського володаря прийняти Едіпа у себе вдома.

У словах хору автор не вживає безособову форму з значенням примусу *χρή* – “слід, треба, необхідно”, яку вжито у попередньому реченні: *ΟΙ εἶεν· τὸ δ' ἐνθεν ποῖ τελευτήσαι με χρή;* (О. С. 476) – “гаразд, як треба, щоб я закінчив решту?” *ΧΟ [χρή] χόας χεῖσθαι στάντα πρὸς πρώτην ἔω.* (О. С. 477) – “[треба] здійснити узивання, ставши лицем на схід”. У даному прикладі також акцентується поширений прямий додаток – конструкція Accusativus cum infinitivo з логічним присудком – інфінітивом

χέασθαι на позначення релігійного обряду (від дієслова χέω – “лити, узивати”, що означає поміщення об’єкта кудись), тобто накреслюється наступний крок Едіпа під час принесення очищувальних жертв. При конструкції Accusativus cum infinitivo не вживається також ПДП у формі першої особи однини аориста εἶπον від вище згаданого дієслова мовлення λέγω у контррепліці Антігони (О. С. 323).

З попереднього висловлювання хору: ΧΟ κρατῆρες εἰσιν, ἀνδρὸς εὐχειρος τέχνη, ὧν κρατ’ ἔρεψον καὶ λαβὰς ἀμφιστόμους (О. С. 472-473) – “є кратери, виріб умілого мужа, яких прикрась краї і ручки з обох сторін” – реконструюємо у наступних діалогічних репліках Едіпа та хору два ПДП. У першому випадку – це форма першої особи однини майбутнього часу ἐρέψω від дієслова поміщення ἐρέφω – “покривати, прикрашати”: ΟΙ [ἐρέψω] θαλλοῖσιν ἢ κρόκαισιν, ἢ ποίω τρόπω; (О. С. 474) – “чи мені прикрашати гілочками чи лозою, чи яким способом?”; а у другому – форма наказового способу від цього ж дієслова: ΧΟ οἶός γε νεαρᾶς [ἐρέψον] νεοπόκω μαλλῶ (О. С. 475) – “[прикрась] недавно обстриженою шерстю молоді вівці”. Відповідно до цього встановлюємо кілька компенсаторних одиниць. Це непрямі додатки у формі dativus instrumenti, виражені в першому випадку групою однорідних членів речення: іменниками (θαλλοῖσιν, κρόκαισιν) та словосполученням ποίω τρόπω, в другому випадку – словосполученням νεοπόκω μαλλῶ на позначення засобів прикрашення кратерів. Таким чином автор наголошує, за допомогою чого слід виконати очищувальні узивання.

У діалозі між Едіпом та Ісменою автор пропускає форми аориста від дієслова переміщення ἐρχομαι – “приходити” з чергуванням першої та другої осіб однини (ἦλθον, ἦλθες): ΟΙ τέκνον, τί δ’ ἦλθες; (О. С. 332) – “дитино, чого ти прийшла?” ΙΣ [ἦλθον] σῆ, πάτερ, προμηθία (О. С. 333) – “я [прийшла] через повагу до тебе, батьку”. ΟΙ πότερα πόθοισι [ἦλθες]; (О. С. 334) – “чи не через сум [прийшла]?” ΙΣ [ἦλθον] καὶ λόγων γ’ αὐτάγγελος (О. С. 335) – “[прийшла] і особистим вісником слів”. Так, у першому і другому випадках логічно увиразнюються непрямі додатки у функції dativus causae – словосполучення σῆ προμηθία та іменник πόθοισι як роз’яснення причини приходу Ісмени до батька в Колон. У третьому випадку на основі ПрСЗ типу **координація** наголошується іменна частина присудка αὐτάγγελος, яка вказує на те, що Ісмена вирішила особисто повідомити батькові новини про суперечку між його синами. Цей тип ПрСЗ, згідно з Н. Кобченко (2016: 105-106), реалізується в межах складеного іменного присудка, вираженого імпліцитною зв’язкою та іменником, займенником, прикметником чи дієприкметником, що простежується в нашому прикладі.

У висловлюванні Едіпа фігурує вище згадане дієслово χέω у формі першої особи однини теперішнього часу: ΟΙ ἢ τοῖσδε κρωσσοῖς οἷς λέγεις χέω τάδε; (О. С. 478) – “чи налити мені це у ці дзбани, які ти кажеш?” У наступній репліці хору ця лексема двічі не вживається у другій особі однини: ΧΟ [χές] τρισσάς γε πηγάς τὸν τελευταῖον δ’ ὄλον [χές] (О. С. 479) – “[вилій] потріпні потоки, а останній (дзбан) цілим [вилій]”. Відповідно фіксуємо дві компенсаторні одиниці – прямий додаток, виражений атрибутивним словосполученням τρισσάς γε πηγάς, та іменну частину присудка ὄλον як вказівки на спосіб здійснення узивання. Припускається, що було три чаші, тому що число «три» часто використовувалося у священнодіяннях. З двох чаш, наповнених водою, Едіп повинен тричі здійснити узивання, а з останньої – вилити все одразу. Цим підкреслюється важливість останньої чаші, яка, за припущенням Едіпа, відповідно, має бути наповнена чимось іншим (Καραπαναγιώτης, 1902: 44-45). В цьому прикладі виявляємо відразу два види синтаксичного зв’язку: ПСЗ керування та ПрСЗ координації.

Зустрічаються також випадки невживання ПДП при підметах, які увиразнюються на основі ПрСЗ координації, який взаємозумовлює форми підмета і присудка. Так, у репліці Креонта: ΚΡ πᾶς σε Καδμείων λεῶς καλεῖ δικαίως, ἐκ δὲ τῶν μάλιστα ἐγὼ [καλέω]... (О. С. 741-742) – “весь народ кадмейців справедливо тебе кличе, а з них найбільше я [кличу]...” – на основі синтаксичного паралелізму домислюємо форму першої особи однини теперішнього часу дієслова звернення καλέω – кликати та встановлюємо компенсаторну лексему – підмет, виражений особовим займенником ἐγὼ, чим автор підкреслює зацікавленість не лише фіванців, але і самого Креонта в поверненні Едіпа на батьківщину.

У відповіді Ісмени на запитання Едіпа відновлюємо форму третьої особи множини аориста ἦκουσαν від дієслова сприйняття ἀκούω – “слухати”: ΟΙ παῖδων τις οὖν ἦκουσε τῶν ἐμῶν τάδε; (О. С. 416) – “отже, чув це хтось з моїх дітей?” ΙΣ [ἦκουσαν] ἄμφο γ’ ὁμοίως, κάξεπίστασθον καλῶς. (О. С. 417) – “[чули] обидва однаково, і дуже добре знали”. Внаслідок редуції ПДП логічно наголошується підмет ἄμφο, виражений числівником, що позначає двох названих чи відомих осіб однієї статі. За коментарем А. Базу (2000: 196), Ісмена повідомляє батькові жакливі новини, визнаючи, що обидва брати – і Етеокл, і Полінік – вчинили негідно і не виправдовує їх.

Із конкретної мовної ситуації у словах хору реконструюємо форму третьої особи однини ἦλθε: ΧΟ καὶ μὴν ἄναξ ὄδ’ ἡμῖν Αἰγέως γόνος Θησεὺς [ἦλθε] (О. С. 549-550) – “а ось володар Тесеї, дитя Егея [прийшов]”. Через зміщення акценту на підмет – прикладкове словосполучення ἄναξ Θησεὺς – автор конкретизує особу прибулого.

В одному випадку фіксуємо таку форму ПрСЗ, як **співположення** (Кобченко, 2016: 106), що виявляється в особливому присудковому статусі окремих непередикативних іменниково-прийменникових форм. Зокрема у репліці Едіпа, де із конкретної мовної ситуації встановлюємо еліптичний ПДП у формі третьої особи множини медіального аориста ἐγένοντο (від дієслова початку існування γίγνομαι – “народжуватися”), простежуємо увиразнення іменної частини присудка у формі займенника з прийменником: ΟΙ αὐταὶ δὲ δὴ ἐξ ἐμοῦ [ἐγένοντο] (О. С. 530) – “ці обидві від мене [народилися]”. Для підкреслення родинної спорідненості Едіпа та його дочок логічний наголос зміщується на прийменниково-займенникову конструкцію ἐξ ἐμοῦ.

Прислівний ПСЗ є характерним і для складнопідрядних речень, де залежним компонентом виступає окрема предикативна частина (Загнітко, Миронова, 2013: 17). Так, у відповіді Антігони на запитання хору: βέβηκεν; (О. С. 1677) – “він помер?” – елімінується форма третьої особи однини перфекта дієслова βέβηκε від дієслова переміщення βαίνω – “піти”, метафорично вжитого зі значенням припинення існування «померти» та компенсаторно увиразнюється підрядне означальне речення для характеристики смерті Едіпа: ΑΝ [βέβηκε]--ὡς μάλιστα ἂν ἐν πόθῳ λάβοις (О. С. 1678) – “[помер], як ти найбільше міг осягнути в своєму бажанні”. Враховуючи, що прислівний підрядний зв’язок у складному реченні повторює схему прислівних поєднань, властивих простому реченню (Шульжук, 2004: 21), це підрядне речення слід було б вважати результатом компенсації на основі прислівного ПСЗ узгодження. Проте подібний тип підрядного речення М. Славянська (2003: 551) розглядає і як обставинне підрядне, що відповідає також класифікації підрядних речень української мови (Шульжук,

2004: 259). Окрім цього, підрядна частина виникає тут з поширення контактного еліптичного дієслова *βέβηκε*, що дозволяє віднести цей приклад до прислівного придієслівного ПСЗ типу прилягання.

У словах Едіпа, який уточнює, що саме повинна довідатися Антигона: *ΟΙ ναί, τέκνον, [μάθε] εἴπερ ἐστί γ' ἐξοικήσιμος* (О. С. 27) – “так, дитино, [дізнайся], чи справді є заселеною” – акцентується непряме питання *εἴπερ ἐστί γ' ἐξοικήσιμος*. Непряме питання у старогрецькій мові вважається таким типом підрядних речень, як з'ясувальні (Славятинская, 2003: 147), які відповідають підрядним додатковим і залежать від дієслів мовлення, мислення, відчуттів (Звонська-Денисюк, 1997: 472), тому ми вважаємо підґрунтям для компенсації у цьому випадку прислівний придієслівний ПСЗ типу керування. Еліптовану форму наказового способу *μάθε* від дієслова пізнання *μανθάνω* – дізнаватись доміслюємо із запитання Антигони: *ΑΝ ἀλλ' ὅστις ὁ τόπος ἢ μάθω μολοῦσά ποί;* (О. С. 26) – “але куди пішовши, мені дізнатися, що це за місцевість?”

Висновки. Проведене дослідження дозволяє констатувати, що еліпсис ПДП відбувається найчастіше у репліках Едіпа та хору, значно рідше – Антигони та Креонта. Серед еліптичних фінитних форм домінують форми першої та другої особи однини дійсного способу теперішнього часу та аориста. Автор у більшості випадків не вживає дієслівні лексеми на позначення дії, зокрема переміщення, інтелектуальної та мовленнєвої діяльності. Набагато менше прикладів пропуску дієслів стану, майже не елімінуються дієслова відношення. Еліптичні присудки переважно реконструюються на основі вживання відповідних одиниць у попередньому контексті, в одиничних випадках – на основі синтаксичного паралелізму або з мовної ситуації. Уникненню суб'єктивності інтерпретації прикладів сприяли тлумачення німецьких та грецьких коментаторів.

Для ідентифікації компенсаторних елементів визначальними є підрядний прислівний та предикативний синтаксичні зв'язки між еліптичними одиницями та їхніми субститутами, однак домінуючу роль відіграє підрядний прислівний (79%). Найчастіше ці компоненти поєднуються за допомогою прислівного ПСЗ у формі керування та прилягання, але переважає керування (69%), при якому в результаті еліпсису акцент зміщується з ПДП на прямі та непрямі додатки, виражені здебільшого синтаксичними одиницями-конструкціями, рідше – мінімальними синтаксемами, тобто пропуск головного члена речення як елементарної синтаксеми веде до кількісно ширшої заміної інформації (від двокомпонентного словосполучення до підрядного речення). Якщо ж еліпсис відбувається на основі ПСЗ прилягання компенсаторними одиницями виступають, як правило, елементарні синтаксеми, проте у декількох випадках засвідчено компенсаторні синтаксичні одиниці-конструкції. Значно меншу роль відіграє ПрСЗ, особливо координація з подальшим увиразненням підметів та предикативів, серед яких превалюють елементарні синтаксеми.

Як бачимо, механізм компенсації еліптичного ПДП в тексті трагедії Софокла “Едіп в Колоні” – це сукупність доцільних кроків, спрямованих на визначення з мовної ситуації діалогічної комунікації, з контексту чи конструкції речення (з залученням авторитетних коментарів) еліптичної одиниці, її формально-граматичних та семантичних особливостей, синтаксичної валентності, яка через відповідний тип синтаксичного зв'язку (підрядного прислівного чи предикативного) зумовлює ідентифікацію потрібної компенсаторної одиниці. При цьому для різних видів та форм синтаксичного зв'язку простежуються притаманні їм тенденції компенсації синтаксичними одиницями різної структури. Через зміщення логічних акцентів з простого предикату на інші члени речення автор привертає увагу до зображення різних релігійних обрядів, конкретизує діючі особи та родинні зв'язки між ними, обґрунтовує причини їхніх дій, вчинків чи стану, з'ясовує їхнє пересування, способи сприйняття оточуючої дійсності, демонструє їхні емоції, тобто наголошує на важливішій інформації. Завдяки прозорості еліптичних одиниць та вичерпній компенсації лакун змістова структура трагедії не втрачає своєї повноти та інформаційної насиченості.

Література:

1. Байдак Л. І. Еліпсис як реалізація категорії “компресії” на синтаксичному рівні. 2007. URL: http://www.rusnauka.com/2_SND_2007/Philologia/19157.doc.htm
2. Вихованець І. Р. Граматика української мови. Синтаксис. К., Либідь, 1993. 368 с.
3. Вихованець І. Р. Типи синтаксичних одиниць. Мовні і концептуальні картини світу. Збірник наукових праць. № 6. К.: Прайм-М, 2002. ст. 70–76.
4. Гедерим М.О., Глінка Н.В. Функціонування еліптичних конструкцій у англійських науково-технічних текстах. «Молодий вчений» №11 (87). 2020. DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2020-11-87-89>. ст. 416-420.
5. Гнатишак М.Ю. Эллипсис простого глагольного сказуемого и средства его компенсации в текстах трагедий Софокла «Антигона» и «Царь Эдип». Научный журнал «Новый университет» № 08-09 (41-42). Йошкар-Ола, 2014. Ст. 10 – 17.
6. Гнатишак М. Ю. Синтаксичні зв'язки як основа ідентифікації компенсаторних засобів еліптованих конструкцій (на матеріалі текстів трагедій Софокла). Наукові записки. Випуск 146. Серія: Філологічні науки. Кіровоград, 2016. Ст. 579 – 584.
7. Загнітко А., Миронова Г. Синтаксис української мови. Теоретико-прикладний аспект. Брно, 2013. С. 223.
8. Звонська-Денисюк Л.П. Давньогрецька мова. Київ, «Томіріс», 1997. С.592.
9. Кобченко Н. Формально-граматичний вияв категорії предикативності. Лінгвістичне портретування сучасного соціуму. Вісник, 2016. Ст.98-112.
10. Лаухіна І.С., Паладьєва А.Ф. Синтаксичні конструкції з пропущеним присудком у сучасній французькій мові. Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Філологія. Соціальні комунікації. Том 31(70) №2. Ч.1. 2020. DOI <https://doi.org/10.32838/2663-6069/2020.2-1/29> ст.164-169.
11. Оробінська Р. Синтаксис еліптичного речення в персональному мовленні німецького кіно. Актуальні питання гуманітарних наук. Вип.37. Том 2. 2021. DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/37-2-2>. ст.139-144.
12. Підгірна Н.М. Місце еліпсису в парадигмі синтаксичної компресії. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія №18. Том 2. 2015. ст. 94-96.
13. Славятинская М. Н. Учебник древнегреческого языка. М. : Филоматис, 2003. С. 620.
14. Шульжук К.Ф. Синтаксис української мови. Київ. Видавничий центр «Академія», 2004. С. 406.
15. Schwyzer E. Griechische Grammatik. München, 1950. S. 707
16. Sophokles. Oedipous auf Kolonos / Erklärt von F. W. Schneidewin. Berlin: Weidmannsche Buchhaltung, 1870. S. 213
17. Σοφοκλέους. Οιδίπους επί Κολώνω / Μετάφραση Κ.Χ. Μύρης, εισαγωγή, σχόλια Αθηνά Μπάζου. Αθήνα, 2000. Σ. 214.
18. Σοφοκλέους. Τραγῳδίαι. Οιδίπους επί Κολώνω / Εσχολασμένοι και ημνηευμένοι υπό Α. Ξ. Καραπαναγιώτου. Αθήνα, 1902. Σ. 192.

References:

1. Baydak L. I. Ellipsis yak realizatsiya katehoriyi "kompresiyi" na syntaksychnomu rivni. [Ellipsis as an implementation of the "compression" category at the syntactic level]. 2007 URL: http://www.rusnauka.com/2_SND_2007/Philologia/19157.doc.htm [in Ukrainian].
2. Gnatishak M.Yu. Ellipsis prostogo glagolnogo skazuemogo i sredstva yego kompensatsii v tekstakh tragedii Sofokla «Antigona» i «Tsar Edip». [Ellipsis of the simple verbal predicate and means of its compensation in the texts of Sophocles' tragedies "Antigone" and "Oedipus the King"]. Nauchnii zhurnal «Novii universitet» № 08-09 (41-42). Yoshkar-Ola, 2014. St. 10 – 17.
3. Hederym M.O., Hlinka N.V. Funktsionuvannya eliptychnykh konstruktсий u anhlo-movnykh naukovo-tekhnychnykh tekstakh. [The functioning of elliptical constructions in English-language scientific and technical texts]. «Molodyy vchenyy» №11 (87). 2020. DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2020-11-87-89>. st. 416-420. [in Ukrainian].
4. Hnatyshak M. Yu. Syntaksychni zv'yazky yak osnova identyfikatsiyi kompensatornykh zasobiv eliptyvnykh konstruktсий (na materialii tekstiv trahediy Sofokla). [Syntactic relations as a basis for identification of compensatory means of the elliptic constructions (based on the texts of Sophocles' tragedies)]. Naukovi zapysky. Vypusk 146. Seriya: Filolohichni nauky. Kirovohrad, 2016. St. 579–584. [in Ukrainian].
5. Kobchenko N. Formal'no-hramatychnyy vyvav katehoriyi predykativnosti. [Formal and grammatical manifestation of the category of predicativeness]. Lnhvistychno portretuvannya suchasnoho sotsiumu. Vynnytsya, 2016. St.98-112. [in Ukrainian].
6. Laukhina I.S., Palad'yeva A.F. Syntaksychni konstruktсий z propushchenym prysudkom u suchasniy frantsuz'kiy movi. [Syntactic constructions with an omitted predicate in modern French]. Vcheni zapysk TNU imeni V.I. Vernads'koho. Seriya: Filolohiya. Sotsial'ni komunikatsiyi. Tom 31(70) №2. Ch.1. 2020. DOI <https://doi.org/10.32838/2663-6069/2020.2-1/29> st.164-169. [in Ukrainian].
7. Orobins'ka R. Syntaksys eliptychnoho rechennya v personazhnomu movlenni nimets'koho kino. [Syntax of the elliptical sentence in character speech of German cinema]. Aktual'ni pytannya humanitarnykh nauk. Vyp.37. Tom 2. 2021. DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/37-2-2>. st.139-144. [in Ukrainian].
8. Pidhirna N.M. Mistse elipsysu v paradyhmi syntaksychnoyi kompresiyi. [The place of ellipsis in the paradigm of syntactic compression]. Naukovyy visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Ser.: Filolohiya №18. Tom 2. 2015. st. 94-96. [in Ukrainian].
9. Schwyzer E. Griechische Grammatik. München, 1950. S. 707. [in German].
10. Shul'zhuk K.F. Syntaksys ukrayins'koyi movy. [Syntax of the Ukrainian language]. Kyiv. Vydavnychyy tsentr «Akademiya», 2004. S. 406. [in Ukrainian].
11. Slavyatinskaya M. N. Uchebnyk drevnegrecheskogo yazyka. [Textbook of the ancient Greek language]. M. : Filomatis, 2003. S. 620.
12. Sophokles. Oedipous auf Kolonos / Erklärt von F. W. Schneidewin. Berlin: Weidmannsche Buchhaltung, 1870. S. 213. [in German].
13. Vykhoanets' I. R. Hramatyka ukrayins'koyi movy. Syntaksys. [Grammar of the Ukrainian language. Syntax]. K., Lybid', 1993. 368 s. [in Ukrainian].
14. Vykhoanets' I. R. Typy syntaksychnykh odynyt'. [Types of syntactic units]. Movni i kontseptual'ni kartyny svitu. Zbirnyk naukovykh prats'. № 6. K.: Praym-M, 2002. st. 70–76. [in Ukrainian].
15. Zahnitko A., Myronova H. Syntaksys ukrayins'koyi movy. Teoretyko-prykladnyy aspekt. [Syntax of the Ukrainian language. Theoretical and applied aspect]. Brno, 2013. S. 223. [in Ukrainian].
16. Zvons'ka-Denysyuk L.P. Davn'ohrets'ka mova. [Ancient Greek language]. Kyiv, «Tomiris», 1997. S.592. [in Ukrainian].
17. Σοφοκλέους. Οιδίπους επί Κολώνω / Μετάφραση Κ.Χ. Μύρης, εισαγωγή, σχόλια Αθηνά Μπάζου. Αθήνα, 2000. Σ. 214. [in Greek].
18. Σοφοκλέους. Τραγωδία. Οιδίπους επί Κολώνω / Εσχολιασμένοι και ηρμηνευμένοι υπό Α. Ξ. Καραπαναγιώτου. Αθήνα, 1902. Σ. 192. [in Greek].

Отримано: 3 липня 2023 р.

Прорецензовано: 24 липня 2023 р.

Прийнято до друку: 1 серпня 2023 р.

e-mail: ntuu_kri_6@ukr.net

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-4768-9928>

Web of Science Researcher ID: viktoriiia-kotvytska/

e-mail: 25_valentin_27@ukr.net

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-2597-8203>

DOI: 10.25264/2519-2558-2023-18(86)-63-66

Котвицька В. А., Лазебний В. М. Семантична характеристика німецьких номінацій кіберсфери (на матеріалі субстантивів зі словотвірним елементом *cyber-*). *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Філологія»*. Острого: Вид-во НаУОА, 2023. Вип. 18(86). С. 63–66.

УДК: 811.112.2'373.2

Котвицька Вікторія Анатоліївна,

кандидат філологічних наук, доцент,

доцент кафедри теорії, практики та перекладу німецької мови,

Національний технічний університет України

Лазебний Валентин Миколайович,

старший науковий співробітник,

Український науково-дослідний інститут спеціальної техніки та

судових експертиз Служби безпеки України

СЕМАНТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА НІМЕЦЬКИХ НОМІНАЦІЙ КІБЕРСФЕРИ (НА МАТЕРІАЛІ СУБСТАНТИВІВ ЗІ СЛОВОТВІРНИМ ЕЛЕМЕНТОМ *CYBER-*)

У дослідженні представлено аналіз семантики німецьких іменників кіберсфери, подано семантичну характеристику німецьких субстантивів зі словотвірним елементом англійського походження *Cyber-*. Висвітлено дані лексикографічних джерел, що стосуються зазначеної проблематики.

Авторами статті зазначено об'єкт, предмет та сформульовано мету дослідження, окреслено перспективи.

Матеріалом дослідження слугувала суцільна вибірка іменників зі словотвірним елементом *Cyber-* з авторитетного тлумачного словника сучасної німецької мови *Duden* та найтиражованих німецькомовних газет «*Die Welt*», «*Die Zeit*», «*Frankfurter Allgemeine Zeitung*» та «*Süddeutsche Zeitung*».

В роботі репрезентовано виокремлені в ході дослідження лексико-семантичні групи, їх наповнення. Розроблена класифікація лексичних одиниць уможливила систематизацію зібраного матеріалу, дала змогу репрезентувати взаємозв'язки всередині груп.

Встановлено, що продуктивність лексико-семантичних груп не є однаковою. Виокремлені угруповання неоднорідні за кількістю слів, що до них входять (лексико-семантичні групи налічують різну кількість лексичних одиниць), проте їх можна вважати однорідними за характером відношень між ними.

З'ясовано, що не всі лексичні одиниці, які містять словотвірний елемент *Cyber-*, належать до термінів. Значна частина аналізованих слів не фіксується у лексикографічних джерелах, питання тлумачної параметризації, словникової кодифікації і стандартизації все ще потребують ретельного вивчення.

До перспектив дослідження належить вивчення слів, що мають інші чужомовні компоненти, які походять з різних мов, що дасть можливість виявити їхню специфіку в німецькому лексиконі, простежити за динамікою розвитку, вивчити словотвірний потенціал, мобільність, систематизувати таку лексику тощо.

Ключові слова: номінація кіберсфери, лексична одиниця, лексико-семантична група, семантика, словотвірний елемент *Cyber-*.

Viktoriiia Kotvytska,

Candidate of Philological Sciences, Associate Professor at the Department of Theory,

Practice and Translation of the German Language,

National Technical University of Ukraine «Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute»

Valentyn Lazebnyi,

Senior Research Fellow,

Ukrainian Research Institute of Special Engineering and forensic examinations of the Security Service of Ukraine

SEMANTIC CHARACTERISTICS OF GERMAN NOMINATIONS OF THE CYBERSPHERE (BASED ON SUBSTANTIVES WITH THE WORD-FORMING ELEMENT *CYBER-*)

The study presents an analysis of the semantics of German cyberspace nouns, demonstrates a semantic characteristics of German nouns with a word-forming element of English *Cyber-*, originating from the English language. The data of lexicographical sources related to the mentioned issues are highlighted.

The object and the subject of study were described, the aim was stated and the research perspectives were outlined.

The research material was a solid sample of nouns with the word-forming element *Cyber-* from the authoritative interpretive dictionary of the modern German language *Duden* and the most widely circulated German-language newspapers «*Die Welt*», «*Die Zeit*», «*Frankfurter Allgemeine Zeitung*» and «*Süddeutsche Zeitung*».

The article represents the filling of the lexical-semantic groups identified during the research. The developed classification of lexical units made it possible to systematize the collected material and represent relationships within groups.

It was established that lexical-semantic groups are not equally productive. The isolated groups are heterogeneous in terms of the number of words that they include (lexical-semantic groups have a different number of lexical units), however, they can be considered homogeneous in the nature of the relations between them.

A significant part of the analyzed words is not recorded in lexicographical sources, issues of interpretive parameterization, dictionary codification and standardization still require detailed study.

Research perspectives include the study of words that have other foreign language components, which will make it possible to identify their specificity in the German lexicon, trace the dynamics of development, study the word-forming potential, mobility, systematize such vocabulary, etc.

Keywords: nomination of the cyber sphere, lexical unit, lexical-semantic group, semantics, word-forming element Cyber-.

Постановка проблеми. Розширення соціально-економічних, політичних та культурних зв'язків між державами зумовлює появу нових слів, які потім на новому лінгвальному ґрунті проходять усі етапи засвоєння, адаптуються до системи мови-реципієнта на всіх рівнях, лексикографічно кодифікуються.

Розвиток і масове використання інтернет-технологій, глобальних мереж зв'язку, телекомунікаційних систем спричинюють посилення входження до німецької мови чужорідної лексики на позначення понять, які не знаходять аналогів у німецькомовному просторі, іншомовних елементів, що потребують вивчення, аналізу функціонування, реєстрації та лексикографічної фіксації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Слова з компонентом кібер- нечасто перебували у фокусі інтересів мовознавців, на матеріалі української мови їх вивчали І. М. Кочан, І. О. Коробова, А. В. Гончаренко, на матеріалі німецької (лексичні одиниці з префіксом Cyber-/cyber-) – А. Стефановіч. Особливої уваги з боку лінгвістів наразі потребують питання належності аналізованих лексичних одиниць до термінів, їх семантичні особливості, питання їхньої словотвірної мобільності, правопису, проблеми перекладу.

Актуальність теми даної розвідки визначається інтенсифікацією змін лексики сучасної німецької мови та продиктована увагою лінгвістів до питання інтеграції запозичень до словотвірної системи німецької мови-реципієнта, питань словотворення з використанням елементів іншомовного походження, тлумачної параметризації, словникової кодифікації і стандартизації зазначених лексичних одиниць. Що стосується термінів, то оскільки їх питома вага у загальнолексичному фонді мови весь час збільшується, і «питання невпорядкованості термінології (в різних мовах) становить серйозну перешкоду під час обміну науковою інформацією» [Вераксих & Котвицька, 2020: 180], то проблема нормалізації і систематизації галузевої термінології набуває особливо важливого значення.

Досліджуваний словотвірний елемент Cyber- має англійське походження (скорочено від англ. **cybernetics** – пор. нім. **Kybernetik**), його містять слова, що безпосередньо «стосуються продукovanого комп'ютерами віртуального світу» [Duden].

Чимала кількість субстантивів із компонентом Cyber- наразі фіксується в авторитетному лексикографічному джерелі Duden [Duden]. Важливо, що всі лексичні одиниці, дібрані зі словника, написані разом. Саме таке написання рекомендують укладачі вказаного джерела. І це доцільно й обґрунтовано, оскільки йдеться про словотвірний елемент (і тому слід писати слова з Cyber- разом), префікс, а не про самостійну частину мови, що виступає одним із компонентів складного німецькомовного слова. Німецькі композити, компонентами яких є запозичення, можуть мати різні форми написання. Оскільки певна їх кількість є змішаними (гібридними) композитами, бо «складаються вони із власне німецького й англійського слів, перебувають у стані вільного варіювання з власне німецькими словами» [Тіміна & Лазебна, 2019: 345], і між компонентами таких композитів часто спостерігається дефіс, то, можливо, певна аналогія виникає й у випадку вирішення обрання варіанту написання запозиченого словотвірного елемента з коренем слова. Власне тому можна спостерігати дефіс після компонента Cyber- у значній кількості номінацій, що не є конвенціоналізованими і поки не включені до словників. На шпальтах газет («Die Welt», «Die Zeit», «Frankfurter Allgemeine Zeitung», «Süddeutsche Zeitung»), звідки також вилучались лексичні одиниці із зазначеним компонентом, зустрічається здебільшого саме написання через дефіс, а не написання разом. Що стосується правопису українських слів із компонентом кібер-, то новітня редакція Українського правопису (2019) рекомендує писати зазначені слова разом.

Постановка завдання. Мета статті – вивчити семантику німецькомовних іменників зі словотвірним елементом Cyber- та виокремити лексико-семантичні групи.

Об'єктом дослідження є німецькі субстантиви зі словотвірним елементом англійського походження Cyber-, а предметом – семантика вказаних номінацій.

Виклад основного матеріалу дослідження. Нерозривний і взаємозумовлений зв'язок мови з діяльністю суспільства виражається в тому, що всі важливі процеси науково-технічного прогресу дуже швидко та багатогранно відзеркалюються в лексиці, у термінологічних системах [Котвицька & Лазебна, 2017: 116]. Серед номінацій, семантика яких стала предметом аналізу в даній статті, велика кількість одиниць є термінами. Їх об'єднує належність до галузі інформаційних технологій, комп'ютерної сфери. Втім, маємо констатувати, що не всі лексичні одиниці, які містять словотвірний елемент Cyber-, належать до термінів.

Розроблена нами класифікація лексичних одиниць уможливила систематизацію зібраного матеріалу, дала змогу репрезентувати взаємозв'язки всередині груп.

Отже, слова зі словотвірним елементом Cyber- позначають:

1) поняття сфер кібернетики, інформатики:

Cyberspace, der, Cyber-Raum, der – кіберпростір (продукований комп'ютерами віртуальний ілюзорний світ, інформаційний простір, середовище, що функціонує за допомогою комп'ютерних систем);

Cyberangriff, der – кібернапад, кібератака (спроба реалізації кіберзагрози, атака, напад на інформаційну систему, дії, спрямовані на втручання в роботу інформаційно-телекомунікаційних систем з метою контролю, знищення інфраструктури, порушення конфіденційності, цілісності, авторства інформації тощо);

Cyberattacke, die – кібератака (сукупність зловмисних дій, спрямованих на порушення цілісності, конфіденційності, доступності інформації);

Cybersicherheit, die – кібербезпека (стан захищеності інтересів людини, суспільства, держави в кіберпросторі, сукупність різних процесів, методів, технологічних рішень, що допомагають забезпечити захист у галузі інформатики і телекомунікацій, оцінити та контролювати ризики, що виникають під час використання комп'ютерів, комп'ютерних систем та мереж);

Cybersecurity, die – безпека, захист від кібератак;

- Cyber-Defence, der* – кіберзахист;
Cyberbedrohungen, die (Pl.) – кіберзагрози (чинники, які створюють небезпеку для інформаційних джерел, файлів, програмного забезпечення, систем);
Cyber-Sicherheitsmechanismus, der – механізм кібербезпеки (фасрвол-системи/брандмауери, шифрування, процедура аутентифікації, аудит засобів захисту, блокчейн-технології тощо);
- 2) поняття військової справи:
Cyberkrieg, der, Cyberwar, der – кібервійна (війна в кібернетичному просторі, один із різновидів інформаційної війни);
Cyberwaffe, die – кіберзброя (технічний засіб, що застосовується у кібервійні);
Cyberschlacht, die – кібербитва (зіткнення, змагання між двома і/або більше сторонами, кібернапади ворожих одна одній сторін у кіберпросторі);
Cyberabwehr, die – (координований на державному рівні) захист від кібератак; кібервійсько;
Cyber-Strategie, die – кіберстратегія (стратегія із кіберзахисту);
- 3) поняття сфери освіти:
Cyber-Ausbildung, die – кіберосвіта (процес (і результат) навчання, підготовки фахівців у сфері кібербезпеки);
Cyber-Lehrgang, der – кіберкурс (курс навчання, підготовки фахівців у сфері кібербезпеки);
- 4) поняття права:
Cyber-Affäre, die, Cyber-Schwindel, der – кіберафера;
Cyber-Diebstahl, der – кіберкрадіжка (вчинене у кіберпросторі за допомогою комп'ютерів, автоматизованих систем тощо суспільно небезпечне винне діяння, таємне викрадення чужого, заволодіння ним);
Cyberspionage, die – кібершпигунство (несанкціоноване отримання інформації з метою отримання особистої, економічної, політичної або військової переваги, злам систем комп'ютерної безпеки зі застосуванням шкідливого програмного забезпечення, із використанням шпигунських програм);
Cyberpiraterie, die – кіберпіратство (незаконне розповсюдження мережею інтернет цифрових медіа, зокрема фільмів, пісень, телешоу, ігор тощо без згоди автора та/або виплати винагороди за використання);
Cyber-Vandalismus, der – кібервандалізм (знищення інформації, веб-сайту, шкідливий вплив на програмне забезпечення тощо);
Cyberkriminalität, die, Cybercrime, das/die – кіберзлочинність (нелегальне діяння або сукупність нелегальних діянь у комп'ютерній, телекомунікаційній сферах, напр. протиправне втручання в системи тощо);
Cybergewalt, die – кібернасильство (охоплює різні форми образ, дискримінації осіб за допомогою електронних засобів комунікації, через соціальні мережі, чати, платформи обміну повідомленнями тощо);
Cybergrooming, das – кібергрумінг (вид сексуального насильства в інтернеті);
Cybermobbing, das – кібермобінг (форма соціального цькування особи в колективі, умисні образи, погрози, повідомлення іншим даних, які компроментують особу в колективі, за допомогою засобів мобільної комунікації);
Cyberbullying, das – кібербулінг (залежування, умисне цькування особи в кіберпросторі, знущання над особою в соціальних мережах, у месенджерах тощо);
Cyberstalking, das – кіберсталкінг (переслідування, вистежування, погрози особі в інтернеті, зловживання її персональними даними);
Cyber-Betrug, der – кібершахрайство (знищення комп'ютерних даних, інформації, втручання в роботу програм та процес обробки інформації тощо);
- 5) поняття фінансової справи:
Cyberwährung, die – криптовалюта (валюта, що використовує для захисту криптографічну систему);
Cybercash, das – кіберкеш, кібергроші (віртуальні, електронні гроші, для оплати послуг і товарів через інтернет);
Cyberpolice, die, Cybersversicherung, die – кіберполіс, кіберстрахування (факультативне додаткове страхування для підприємств, для захисту від хакерських атак, страховий продукт для захисту від ризиків, пов'язаних із використанням інтернету, збереженням та обробкою даних в електронному вигляді);
- 6) поняття спорту:
Cybersport, der – кіберспорт (змагання з комп'ютерних ігор);
Cyber-Turnier, das – кібертурнір (онлайн-турнір, спортивне змагання або система матчів (команд) кіберспортсменів);
Cyber-Fußball, der – кіберфутбол (електронна гра);
- 7) назви осіб і груп осіб:
Cyber-Spezialist, der – фахівець із кібербезпеки;
Cyber-Security-Fachleute, die (Pl.) – фахівці у сфері кібербезпеки;
Cyberkriminelle, der/die, Pl. – кіберзлочинець, кіберзлочинці (особа чи група осіб, що чинять нелегальні діяння у комп'ютерній, телекомунікаційній сферах, особливо в інтернеті);
Cyber-Mafia, die – кібермафія (кримінальна організація, злочинне угруповання, члени якої здійснюють цілеспрямовані кібератаки, різні кіберзлочини);
Cyberfreund, der – кібердруг (людина, з якою відбулося знайомство в інтернеті, з якою комунікуєш онлайн, в чатах, на сайтах);
Cyberkommando, das – кіберкоманда, кібергрупа (група осіб, що виконують певні завдання з кіберзахисту тощо);
Cyberarmee, die – кіберармія (самоорганізована хакерська група, що бореться з кіберагресією або здійснює її, має чітко визначені цілі);
Cyber-Security-Talente, die (Pl.) – «таланти» у сфері кіберзахисту;
Cybernaut, der – кібернавт (особа чоловічої статі, яка у даний момент часу знаходиться в кіберпросторі);
Cybersportler, der – кіберспортсмен (професійний гравець в комп'ютерні ігри, бере участь в онлайн-змаганнях, турнірах тощо);

Cyberpilger, der – кіберпаломник (паломник, прочанин, мандрівний богомолець, що відвідує релігійні місця й подорожує до реліквій онлайн, здійснює паломництво за допомогою інформаційних технологій);

Cybertourist, der, Cyberwanderer – кібертурист (особа, що здійснює екскурсію/мандрівку за конкретним маршрутом з допомогою інформаційних технологій);

8) назви закладів, установ, структур, організацій:

Cybercafe, das – інтернет-кафе (громадський заклад, в якому надається послуга доступу до інтернету, часто – за погодинну платню);

Cyberbüro, das – кібербюро (структура, що займається питаннями протистояння злочинній кіберактивності);

Cyber-Abwehrzentrum, das, Cyber-Abwehrcenter, das – центр захисту від кібератак (структура, що займається здійсненням захисту телекомунікаційних систем, даних клієнтів тощо);

9) назви приладів і предметів:

Cyberbrille, die – кіберокуляри (пристрій, оснащений дисплеєм, камерою, із вбудованими технологіями, різними функціями);

Cyberanzug, der – кіберкостюм (костюм, оснащений спеціальними сенсорами та інтерактивними окулярами, може використовуватись під час занять спортом, особами літнього віку та представниками професій, які вимагають великого фізичного навантаження, для захисту здоров'я працівників);

10) різне:

Cyberslang, der – кіберсленг (мова користувачів інтернету і гаджетів);

Cyber-Bekanntschaft, die – кіберзнайомство (знайомство в інтернеті);

Cyberliebe, die – кіберкохання (любовні стосунки, що виникли у віртуальному просторі, зі знайомства в інтернеті);

Cybersex, der – кіберсекс (вид віртуального сексу, що відбувається в чатах, за допомогою вебкамер, онлайн);

Cyber-Welt, die – кіберсвіт (віртуальний світ, продукований комп'ютерами);

Cybertour, die – кібертур (віртуальна подорож кіберпростором);

Cyber-Tourismus, der – кібертуризм (здійснення віддалених екскурсій за конкретними маршрутами за допомогою інформаційних технологій).

Висновки і перспективи. У ході дослідження встановлено, що продуктивність лексико-семантичних груп неоднакова. Виокремлені угруповання є неоднорідними за кількістю слів, що до них входять (лексико-семантичні групи налічують різну кількість лексичних одиниць), проте їх можна вважати однорідними за характером відношень між ними. До останньої групи було віднесено різні лексичні одиниці через неможливість угруповання загалом залишкової групи за спільною для всіх ознакою.

Перспективи дослідження вбачаємо у вивченні слів, що мають інші чужомовні компоненти, які походять з різних мов, що дасть можливість виявити їхню специфіку в німецькому лексиконі, простежити за динамікою розвитку, вивчити словотвірний потенціал, мобільність, систематизувати таку лексику тощо.

Література:

1. Вераквич Т. В., Котвицька В. А. Структурно-семантичні особливості німецьких термінів машинобудування. «Young Scientist» /«Молодий вчений». № 8 (84). August, 2020. С. 179–182. doi: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2020-8-84-36>

2. Котвицька В. А., Лазебна О. А. Тематична організація автомобілебудівної термінологічної лексики сучасної німецької мови. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія. 2017. № 28. С. 116–118. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmgu_filol_2017_28_31

3. Тіміна А. О., Лазебна О. А. Теоретичні засади вивчення граматичного освоєння запозичень у сучасній німецькій мові. «Young Scientist» /«Молодий вчений». № 9 (73). September, 2019. С. 343-346. doi: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2019-9-73-73>

4. Duden. Das Onlinewörterbuch. Retrieved from: <https://www.duden.de>

References:

1. Verakysch, T. V. & Kotvytska V. A. (2020). Strukturno-semantichni osoblyvosti nimets'kykh terminiv mashynobuduvannya. Structural and semantic peculiarities of German mechanical engineering terms. «Young Scientist», 8 (84), August, 179-182. doi: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2020-8-84-36>

2. Kotvytska, V. A. & Lazebna, O. A. (2017). Tematichna orhanizatsiya avtomobilebudivnoyi terminolohichnoyi leksyky suchasnoyi nimets'koyi movy. Thematic organization of automotive industry terminological lexis in modern German. Naukovyy visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Ser.: Filolohiya. International Humanitarian University Herald. Philology, 28, 116-118. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmgu_filol_2017_28_31

3. Timina, A. O. & Lazebna, O. A. (2019). Teoretychni zasady vyvchennya hramatychnoho osvoyennya zapozychen' u suchasniy nimets'kiy movi. Theoretical principles of studying borrowing's grammatical adaptation in modern German. «Young Scientist», 9 (73), September, 343-346. doi: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2019-9-73-73>

4. Duden. Das Onlinewörterbuch. Retrieved from: <https://www.duden.de>

СТИЛІСТИКА ТА ІНТЕРПРЕТАЦІЯ ТЕКСТУ

Отримано: 6 липня 2023 р.

Прорецензовано: 26 липня 2023 р.

Прийнято до друку: 1 серпня 2023 р.

e-mail: Liudmyla.Hryzhak@liverpool.ac.uk

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-9485-778X>

DOI: 10.25264/2519-2558-2023-18(86)-67-71

Hryzhak L. M. Evaluation of human creatures in Elizabethan prose fiction. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Філологія»*. Острог: Вид-во НаУОА, 2023. Вип. 18(86). С. 67–71.

УДК: 811.111'42 + 821.111'04

Liudmyla Hryzhak,
PhD, University of Liverpool

EVALUATION OF HUMAN CREATURES IN ELIZABETHAN PROSE FICTION

The primary objective of this research is to investigate the distinctive aspects of the evaluation of human beings as creatures in prose fiction of the Elizabethan period (1558–1603) in the history of English literature. The emergence of imaginative prose, originally written in the English language in the second half of the Tudor era, represents a significant literary development of that time. This advancement coincided with the ongoing religious Reformation, potentially impacting the perception and interpretation of traditional religious concepts.

To achieve the stated aim, a corpus of Elizabethan prose fiction was compiled, and the occurrences of the word “creature” with modifying adjectives in pre- and postpositions within the corpus texts were examined. Distributional and semantic analyses of the usage of the word creature in conjunction with modifying adjectives allowed us to ascertain the referential scope of the word “creature”, classifying its referents into a male-creature, female-creature, and a human being-creature, to determine the adjectives employed by Renaissance authors to evaluate human creatures positively or negatively.

The research findings demonstrated that Elizabethan authors portrayed human creatures multifacetedly, differing in their positive and negative evaluations. These findings suggest diverse influences on the interpretation of the concept “creature” in the literary works of the Elizabethan period, i.e., traditional religious and biblical views were interwoven with ideas from classical and Renaissance continental literature, and both contributed to the miscellaneous understanding and evaluation of human creatures.

Keywords: prose fiction, Elizabethan period, creature, modifiers, evaluation.

Грижак Людмила Михайлівна,
кандидат філологічних наук,
Ліверпульський університет

ОЦІНЮВАННЯ ЛЮДЕЙ ЯК ІСТОТИ В ЄЛИЗАВЕТСЬКІЙ ПРОЗІ

Основною метою цього дослідження є вивчення особливостей оцінки людини як істоти в художній прозі елізаветинського періоду (1558–1603) в історії англійської літератури. Поява самобутньої художньої прози, написаної англійською мовою в другій половині епохи Тюдорів, є значним розвитком літературного середовища тієї епохи. Цей прогрес збігся з триваючою релігійною Реформацією, яка могла потенційно вплинути на сприйняття традиційних релігійних концепцій та їх інтерпретації.

Для досягнення поставленої мети дослідження було складено корпус творів елізаветинської художньої прози та проаналізовано використання слова «creature» з прикметниками в пре- та постпозиціях у текстах корпусу. Дистрибутивно-семантичний аналіз вживання слова істота в сполученні з прикметниками дозволив з'ясувати референційний обсяг слова «creature» та виокремити male-creature, female-creature, human being-creature; а також визначити прикметники, які вживалися авторами епохи Відродження для позитивного чи негативного оцінювання людських істот.

Результати дослідження показали, що автори елізаветинської епохи базоманітно зображували людину як істоту, різнячись в її позитивних і негативних оцінках. Це може бути свідченням різних впливів на тлумачення поняття «creature» в літературних творах того періоду – традиційні релігійні погляди на це поняття перепліталися з ідеями класичної та ренесансної континентальної літератури, сприяючи базоманітному розумінню та оцінюванню людських творинь.

Ключові слова: художня проза, елізаветинська доба, істота, модифікатори, оцінка.

Introduction. The traditional religious and biblical notion of a *creature* refers to everything that was created by the divine power of God: “A creature is any contingent substance that has its ultimate cause in God” (Mullins, 2022: 4). *The Holman Illustrated Bible Dictionary* explains the word *creature*, as “something having life, either animal or human” (Brand et al., 2015: 364).

According to the OED, the word *creature* appeared in Middle English circa 1300 as a borrowing from French, dating back to post-classical Latin *creatura* with the meaning “anything created”, although there were equivalents in Old English: *gesceaft* and *wight* (OED). The definition of the word *creature* in the OED includes a range of senses, making its general conceptual meaning ambiguous, allowing various interpretations and readings. Its polysemy and indeterminacy, wide scope of potential referents make the word *creature* a fascinating object of research. In the paper, we examine only one aspect of this word’s meaning: when it denotes a human being.

The aim of this article is to examine the peculiarities of human creatures' evaluation in Elizabethan prose fiction. This will allow us to see whether there is a marked tendency in the evaluation of human creatures in the literary works of that period and how this correlates with the religious and biblical understanding of this notion.

The topicality of our work lies in its anthropocentrism since a human being and his or her beliefs are at the centre of our research. The study touches upon the intimate relationship of a human being with religious notions, the way they are perceived and evaluated in the creative imagination, and how they are presented to the public in literary works. Aiming at researching the evaluation of human creatures in Elizabethan prose fiction, we put our research along with those that tackle always current but unresolvable issues of human existence.

The topic we have chosen for our research, which focuses on the use and evaluation of *creatures* in Elizabethan prose fiction, remains unexplored in existing literature. It contributes to a deeper understanding of the conceptual meaning of the notion "*creature*" itself and its portrayal within the discourse of the prose fiction of that period. We believe that the novelty of this genre for Elizabethan literature, the variety of its forms, and its distinctive blending of prose writing with poetry and songs gave authors a lot of opportunities and artistic freedom to experiment with classical and biblical stories, imitating and reproducing them. In the authors' creative imagination, these stories became fertile ground for sprouting *creatures*' multiple understandings and literary interpretations.

Literature Review. The second half of the Tudor era, during the reign of Elizabeth I (1558–1603) was the beginning of prose fiction written in the English language. This was the time of several significant milestones in the country's history, i.e., the English Renaissance, the religious Reformation, the growth of the print market, and the shaping of the early modern English language. Historically, these transformational events were occurring simultaneously or with very little time difference, often interrelated and mutually influencing one another. Undeniably, such important historical events had to have an impact on the literature that was created in the 16th century, preconditioning its growth, development, and change throughout the whole century. Starting with translations and imitations of Italian, French, Spanish or classical sources into English (see Baker, 1924; Lewis, 1954; Davis, 1969, and others), Elizabethan narratives made rapid and impressive progress towards the creation of genuinely unique narrative fiction, although scholars differ in opinion as to what narrative written in the English language was the first one. Walter R. Davis and Ernest A. Baker consider it to be George Gascoigne's *The Adventures of Master F. J.* (Baker, 1924: 29; Davis, 1969: 97). In their turn, William A. Ringler and Michael Flachmann called William Baldwin's story *A marvelous hystory intituled beware of cat* "the first English novel" (Ringler & Flachmann, 1988). At the same time, the narrative *The deceyte of women* written by an anonymous author, is listed as the first among the sources of prose fiction originally written in English in *The New Cambridge Bibliography of English Literature* (Watson et al., 1974: 2051–2055). With the purpose of examining the use of the word *creature* in Elizabethan prose fiction, we decided to use *The New Cambridge Bibliography of English Literature*, considering it to be the most reliable and authoritative catalogue of literary works nowadays, thus leaving outside the scope of our research the differing opinions of literary historians and critics as to the first prose fiction work written in English.

The abundance of academic literature written in the 20th and 21st centuries on Elizabethan prose fiction (Barbour, 1993; Davis, 2015; Lewis, 1954; Maslen, 1997; Keymer, 2017; Shuger, 1997 and others) indicates its importance for the development of the novel genre. Interestingly, these works were not highly estimated at the beginning of the 20th by literary critics. For instance, Ernest A. Baker regarded Elizabethan narratives "obscure, slight and unsatisfactory affair" (Baker, 1924: 15), while Robert M. Lovett and Helen S. Hughes called them "entertaining experiments" that "did not attain to great heights" (Lovett and Hughes, 1932: 16).

However, scholars' views about these literary works have changed since then, and this literature is now widely studied and greatly appreciated. The change in perception reflects a growing recognition of their importance and contribution of Elizabethan narratives to the literary landscape. In our opinion, Robert W. Maslen, very aptly characterised modern attitudes towards Elizabethan prose fiction, calling it "witty, and daring, and innovative" that "marks out fiction as shifty, exploratory, perilous territory, which maintains (or fails to maintain) a precarious equilibrium between sustaining current orthodoxies and dallying with forbidden ideologies and novel notions; which refuses every kind of closure; which helps, in fact, to make prose fiction the unruly and disruptive medium it has remained ever since" (Maslen, 1997: 18).

Research methodology. To study how human creatures were evaluated by the Renaissance authors of the second half of Tudor period, we build a corpus of the prose fiction works written in that period, using *The New Cambridge Bibliography of English Literature* as was mentioned above, applying several criteria to the sources given in the catalogue, specifically: "written in the Elizabethan period", "initially written in English", "not a straightforward translation", and "not a compilation from other sources". The electronic copies of the original printed texts of the Elizabethan narratives were retrieved from two digital archives: Historical Texts (historicaltexts.jisc.ac.uk) and ProQuest ExLibris (www.proquest.com). In such a way, we compiled a corpus of 86 Elizabethan prose fiction narratives (see Table 1).

Table 1.

List of Prose Fiction Works Used for The Study of Elizabethan Prose Fiction

Armin Robert. <i>Foole upon foole</i>	2	Johnson, Richard. <i>The nine worthies of London</i>	0
Averell, William. <i>A Dyall for dainty darlings</i>	9	– <i>The most famous history of the seaven champions of Christendome</i>	37
Baldwin, William <i>A marvelous hystory intituled beware of cat</i>	9	– <i>The most pleasant history of Tom a Lincolne</i>	5
B[orde], A[n]drew]. <i>Merie tales of the mad men of Gotan</i>	0	Lodge, Thomas. <i>An alarum against usurers</i>	5
Breton, Nicholas. <i>The miseris of Mavillia</i>	4	Kittowe, Robert. <i>Loves load-stare</i>	6
– <i>The strange fortunes of two excellent princes</i>	11	– <i>Rosalynde: Euphues golden legacie</i>	5
C., H. <i>The Forrest of fancy: pleasaunt histories</i>	6	– <i>The famous, true and historicall life of Robert second duke of Normandy</i>	5
C., W. <i>The Adventures of ladie Egeria</i>	5	– <i>Euphues shadow, the battaile of the sences</i>	5
C[hettle], H[enry]. <i>Kind-harts dreame</i>	3	– <i>The life and death of William Longbeard</i>	0

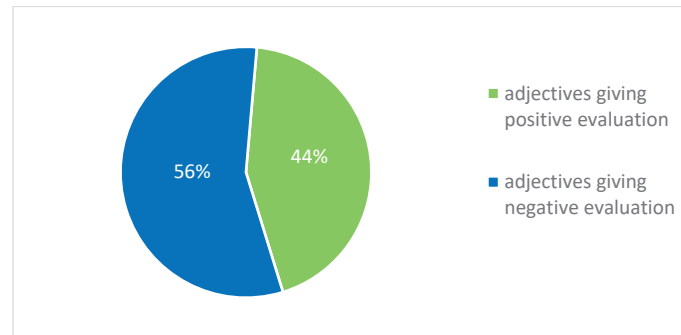

Dekker, Thomas. <i>The Wonderful Yeaere</i>	2	– <i>A Margarite of America</i>	3
Deloney, Thomas. <i>The Gentle Craft</i>	7	Lyly, John. <i>Euphues: the anatomy of wyt</i>	6
– <i>The pleasant history of John Winchcomb, in his younger yeares called</i>	4	– <i>Euphues and his England</i>	7
– <i>Thomas of Reading</i>	2	M.C. <i>The first part of the nature of women</i>	6
D[ickenson], J[ohn]. <i>Arisbas, Euphues amidst his slumbers</i>	4	– <i>The second part of the historie</i>	21
– <i>Greene in Concept</i>	3	M., Jo. <i>Philippe Venus</i>	0
– <i>Piers Plainnes seauen yeres prentiship</i>	3	Melbancke, Brian. <i>Philotimus. The warre betwixt nature and fortune</i>	8
Ford, Emanuel. <i>The most pleasant history of Ornatus and Artesia</i>	6	<i>Memorable conceits of diuers noble and famous personages of Christendome</i>	4
– <i>Parismus, the renoumed prince of Bohemia</i>	30	Middleton, Christopher. <i>The famous historie of chinon of England</i>	20
Fraunce, Abraham. <i>The third part of the Countesse of Pembrokes</i>	2	Munday, Anthony. <i>Zelauto: the fontaine of fame</i>	10
Gascoigne, George. <i>A pleasant discourse of the adventures of master F. J.</i>	8	Nashe, Thomas. <i>The vnfortunate traueller. or, the life of Iacke Wilton</i>	2
– <i>The pleasant tale of Hemetes the hermite</i>	1	Parry, Robert. <i>Moderatus, the most delectable & famous historie of the blacke knight</i>	10
Gosson, Stephen. <i>The Ephemerides of Phialo</i>	7	Pettie, George. <i>A Petite pallace of Pettie his pleasure</i>	17
G.R. <i>The famous historie of albions queene</i>	3	Rich, Barnabe. <i>A right exelent and pleasaunt dialogue, betwene Mercury and an English souldier</i>	4
Grange, John. <i>The Golden Aphroditis</i>	5	Riche his farewell to militarie profession	8
Greene. Robert. <i>Mamillia: a mirroure or lookjng-glasse for the ladies of Englande. The second part of the triumph of Pallas</i>	16	The straunge and wonderfull adventures of Don Simonides	6
– <i>Arbasto: the anatomie of fortune</i>	6	The second tome of the travailes and adventures of Don Simonides	14
– <i>Gwydonius: the carde of fancie</i>	13	The Adventures of Brusanus, Prince of Hungaria	12
– <i>Morando the tritameron of love</i>	6	Robarts, Henry. <i>A Defiance to fortune</i>	14
– <i>The myrroure of modestie</i>	2	– <i>Pheander, the mayden knight</i>	20
– <i>Planetomachia</i>	10	– <i>Honours Conquest</i>	2
– <i>Euphues his censure to philautus</i>	1	– <i>Haigh for Devonshire</i>	0
– <i>Penelopes web</i>	0	Saker, Austen. Narbonus. <i>The Laberynth of Libertie</i>	20
– <i>Pandosto: the triumph of time</i>	3	Sidney, Sir Philip. <i>The Countesse of Pembrokes Arcadia</i>	32
– <i>Perimides the blacke-smith</i>	2	Tartlons newes out of purgatorie	5
– <i>Ciceronis Amor: tullies love</i>	6	The cobler of Caunterburie	3
<i>the Spanish masquerado</i>	1	The deceyte of women	0
– <i>Menaphon Camillas alarum to slumbering Euphues</i>	5	The heroicall adventures of the Knight of the sea	17
– <i>Greenes farewell to folly</i>	2	The thrie tales of the thrie priests	0
– <i>The black bookes messenger: the life and death of Ned Brown</i>	0	Tilney, Edmund. <i>Briefe and pleasant discourse of duties in marriage</i>	2
– <i>Greenes never too late</i>	6	Warner, William. <i>Pan his Syrix</i>	9
– <i>Greenes mourning garnment</i>	5	Whetstone, George. <i>The rocke of regard</i>	3
– <i>Philomela</i>	5	– <i>An heptameron of ciuill discourses</i>	23
– <i>Greenes groats worth of wit</i>	2		
– <i>Greenes Orpharion</i>	7		

Following Susan Hunston and Geoff Thompson, we understand evaluation as “the broad cover term for the expression of the speaker or writer’s attitude or stance towards, viewpoint on, feelings about the entities or propositions that he or she is talking about” (Thompson and Hunston, 2000: 5). Out of the four parameters of evaluation, i.e., good / bad, certainty, expectedness, and importance, suggested by (Thompson and Hunston, 2000), the first one was chosen for the research as it directly entails a positive or negative attitude, assessment, opinion, judgement of the notion in question. The other parameters, although important for the concept of evaluation on the whole, are not so relevant to our research. Adjectival modifiers used in pre- and postpositions of the word *creature* in Elizabethan fiction texts were analysed as evaluative lexemes since they qualify the referent of a nominal expression. Although various parts of speech (e.g., nouns, quantifiers, phrases, clauses) can function as modifiers to nouns, evaluating and specifying their referents, adjectives are traditionally considered to be the most direct means of communicating evaluation since “most typically, adjectives describe qualities of people, things, and states of affairs” (Biber, 1999: 64). Grammarians differentiate between descriptive and classifying adjectives, where the former include evaluative/emotive ones (Biber, 1999: 508-509), however, we do not segregate adjectival modifiers in our study, believing that when describing a referent of the word *creature*, they at the same time evaluate it either explicitly or implicitly. In the study, we use the terms adjectives, adjectival modifiers, or modifiers on equal terms to designate lexemes that function as adjectives and are used to characterise the noun *creature*.

Research Findings and Discussion. The corpus analysis enabled us to ascertain the frequency of a *creature*’s occurrence in Elizabethan romances (423 instances) with reference to human beings and the specificity of evaluating the traditional biblical notion

designated by the word *creature*. A total of 390 adjectives were identified in the pre- and postpositions of the word “*creature*.” The figure below provides a visual representation of how these adjectives were used in relation to *human creatures*.

Figure 1. The Quantitate and Semantic Analysis of Adjectives Evaluating Human Creatures in Elizabethan Prose Fiction

The quantitative and semantic analyses of adjectives in conjunction with the word *creature* in the corpus texts show varying qualifications of the biblical notion signified by this word. It must be mentioned, however, that in many cases the analysed lexeme was modified by quantifiers (*all, every, other, no, etc.*), or was preceded only by articles, or used without them. On some occasions, this word had double or triple modification, e.g.: *a peeuiſh vnhappy creature; moſte filthie and lothſome creatures; poore, fhameleffe, and difobedient creature; a leane ſcraggenly, fleſh-confumed creature*. Therefore, there is no direct correlation between the frequency of the word *creature*'s occurrences and the quantity of its adjectival modification.

The most frequently used adjectives with the word *creature* are: *mortal* (36), *earthly* (35), *fair* (22), *reasonable* (22), *living* (19), *human* (17), *heavenly* (15), *poor* (9), *excellent* (8), *beautiful* (7), *miserable* (7), *divine* (6), *perfect* (6), *virtuous* (6), *cursed* (5), *loathsome* (5), *wicked* (5), *sweet* (5), *careless* (5), *comely* (5). These most commonly occurring adjectives are provided with modern spelling for clarity, but there were several spellings of the same words (e.g., *humane/humaine/humayne*), diacritic marks (e.g., *péereleffe, excellēt*), inconsistency of graphical representation of letters (e.g., *difreffed, vnhappy, heauenly*) in Elizabethan texts, which manifest the absence of standardised variants in early modern prose fiction. The range and number of adjectives characterising the word *creature* make it impossible to exemplify all of them, considering that a large proportion, namely 108 units (28%), appeared only once or twice in the corpus texts.

The noticeable influence of religion on the perception and understanding of the notion of a *creature* in Elizabethan fiction was a predictable outcome of the corpus analysis. In accordance with the biblical interpretation, the *creature* is shown as subordinate to the divine immortal being, often characterised as earthbound and perishable (*mortal, earthly, human, living*), e.g.:

IF it were méete for mortall creatures to complaine of their immortal creator [...] (Pettie, George. 1576. A Petite Pallace of Pettie his pleasure)

This Vranius, for his excellency, was deemed rather cæleſtiall, (as his name importeth) then any earthly creature [...] (Fraunce, Abraham. 1593. The Third Part of the Countesse: 6)

Such depreciation and lessening in estimation of human creatures in the analysed prose fiction texts is also highlighted by many other modifiers (*dying, decayed, terrestrial, worldly, old, cursed, forlorn, wicked* and others), which create a negative image of the *creature*.

In contrast to *creature*'s debasement, modifiers giving positive qualifications, among which *fair* and *heavenly* were most frequently used, promote an appealing image of the human *creature*, specifically females, e.g.:

[...] fuddenly in the midft of a clouen Rocke he eſpies fitting a companie of faire Creatures, whereof one (exceeding all lyke the Huntrefſe amidft the naked troupes of her attendant Nymphs) [...] (Middleton, Christopher. 1597. The Famous Historie of Chinon of England).

Rodento amaſed at the fight of fuch a heauenly creature, ftood a long while aſtoniſhed at her excellent beautie [...] (Greene, Robert. 1587. Planetomachia).

The study findings indicate an uneven distribution of adjectives that attribute positive or negative evaluations to human creatures within the analysed corpus texts. A comprehensive overview of adjectives' allocation across three singled-out categories, *male-creatures, female-creatures, and human being-creatures*, is presented in the table below:

Table 2.

The Distribution of Adjectives Evaluating Human Creatures in Elizabethan Prose Fiction

	adjectives positively evaluating	adjectives negatively evaluating
a male-creature	14	51
a female-creature	105	43
a human being -creature	52	125

The decision to differentiate a separate category as “*human being-creatures*”, was necessitated by the frequent occurrence of the word *creature* in the corpus texts with reference to human beings collectively, without gender specification. For instance:

I remember Phialo, that Plato giueth hartie thanks to Nature, for making him rather a reaſonable creature, then a brute beaſt (Gosson, Stephen. 1579. The Ephemerides of Phialo).

As illustrated in Table 2, the corpus analysis of the evaluative adjectives employed to characterise *female-creatures* clearly show a tendency towards their positive evaluation (105 instances compared to 43). Renaissance authors used adjectival modifiers to describe women's physical attractiveness (e.g., *fair, excellent, beautiful, perfect, sweet, comely*), to praise their personal qualities (e.g., *good, kind, virtuous, reasonable*), and even to equate them to divine or celestial beings (e.g., *angelical, blessed, divine, heavenly*), like in the following example:

The king whiles the Pirate told his tale, kept his eye still on the gentlewoman, whose beautie he fōūd fuch that he thought her fome heauenly creature fhrowded in fome mortall carcaffē (no author. 1591. The Cofler of Caunterburie).

While “[b]eauty is associated with women in the Bible but without detail what makes them beautiful” (Brand et al., 2015), women's elevation and likening to divine creatures in Elizabethan prose fiction challenge their traditionally subordinate role assigned to them in the biblical context. According to Paul Heger, “the narrative of the woman's creation, rather than that of the Fall, was the primary basis for woman's subordinate legal status, which developed into submissiveness to her husband, as implied in the Fall narrative (Heger, 2014: 25). The prevalence of positively qualifying adjectives in characterising *female-creatures*, in our opinion, can be attributed to the influence of classical and continental Renaissance literature, which celebrated and idolised the image of a woman (Passaro, 2005). Adjectives evaluating women negatively were varied (e.g., *wicked, cursed, forlorn, miserable, shameless*) but there are no marked tendencies in such characterisation.

The research reveals a prevalence of negative evaluation in two other categories: *male-creatures* and *human being-creature*. For example:

Gentleman (faid fhe) much it is againft my will to forbear any time the executing of my iuft reuēge vpon this naughtie creature, a man in nothing, but in deceauing women (Sidney, Philip. 1891. The Countess of Pembroke's Arcadia).

Oh, vilde Creatures, of fuch cankred mindes, who could be fo hard hearted! (Breton, Nicholas. 1599. The Miseries of Mavillia)

In our opinion, the use of numerous negative adjectives with the noun *creature* in these categories reflects the traditional religious views on the human species as inferior in comparison with the divine creatures. The most frequently used modifiers to characterize men were *loathsome* and *miserable*, and when referring collectively to *human being-creatures*, modifiers emphasised people's mortality and belonging to the earth, as it was mentioned earlier.

Conclusions. The study of *human creature's* evaluation across the entire corpus of Elizabethan narratives has revealed a prevailing usage of negative adjectival modifiers used in conjunction with the lexeme *creature* (219 instances compared to 171). Notably, the most commonly used modifiers “*mortal*” and “*earthly*” create an image of human temporality and transience in comparison with divine immortal beings. However, the overall negative evaluation of *human creatures* in early modern prose fiction stands in contrast with the positive estimation of *female-creatures*.

The research findings show that the evaluation of *human creatures* in Elizabethan prose fiction is multifaceted. We may assume that such various perceptions and interpretations of the concept of a “*creature*” were due to diverse influences on the literary works of that period, where religious and biblical understandings were interwoven with ideas derived from classical and Renaissance continental literature. These varied influences contributed to the miscellaneous reading and evaluation of human creatures.

References:

1. Baker, E. A. (1924). *The History of the English Novel*: By Ernest A. Baker. Witherby.
2. Barbour, R. (1993). *Deciphering Elizabethan Fiction*. University of Delaware Press.
3. Biber, D. (1999). *Longman Grammar of Spoken and Written English*. Pearson Education ESL.
4. Brand, C., Mitchell, E., & Staff, H. R. E. (2015). *Holman Illustrated Bible Dictionary*. B&H Publishing Group.
5. “creature, n.” OED Online, Oxford University Press, March 2023, www.oed.com/view/Entry/44082. Accessed 29 April 2023.
6. Davis, W. R. (2015). *Idea and Act in Elizabethan Fiction*. Princeton University Press.
7. Heger P. (2014). *Women in the Bible, Qumran and Early Rabbinic Literature*. Brill.
8. Hunston, & Thompson, G. (2000). *Evaluation in text : authorial stance and the construction of discourse*. Oxford University Press.
9. Keymer, T. (2017). *Prose Fiction in English from the Origins of Print to 1750*. Oxford University Press.
10. Lewis, C. S. (1954). *English Literature in the Sixteenth Century, Excluding Drama*. Clarendon Press.
11. Lovett, R. M., & Hughes, H. S. (1932). *The History of the Novel in England*. Folcroft Library Editions.
12. Maslen, R. W. (1997). *Elizabethan fictions: Espionage, counter-espionage, and the duplicity of fiction in early Elizabethan prose narratives*. Clarendon Press.
13. Mullins, R. T. (2022). The Creator/Creature Distinction in Debates over Models of God. *Religions*, 13(12), 1139. <https://doi.org/10.3390/rel13121139>
14. Passaro, M. C. P. (2005). *Representation Of Women In Classical, Medieval, and Renaissance Texts* (Studies in Renaissance Literature). Edwin Mellen Press.
15. Shuger, D. K. (1997). *Habits of Thought in the English Renaissance: Religion, Politics and the Dominant Culture*. University of Toronto Press.
16. Wald, C. (2014). *Reformation of Romance: The Eucharist, Disguise, and Foreign Fashion in Early Modern Prose Fiction*. de Gruyter GmbH, Walter.
17. Ringler, W. A., Jr, & Flachmann, M. (1988). *Beware the Cat by William Baldwin: The First English Novel*. Huntington Library Press.
18. Watson, G. (1987). *The New Cambridge Bibliography of English Literature: Volume 1, 600-1660*. Cambridge University Press.

Отримано: 6 липня 2023 р.

Прорецензовано: 26 липня 2023 р.

Прийнято до друку: 1 серпня 2023 р.

e-mail: liashenko.alina@tnu.edu.ua

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-0001-3974>

DOI: 10.25264/2519-2558-2023-18(86)-72-75

Ляшенко А. В. Лист читача як різновид жанру «лист» і його функціональна специфіка. Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Філологія». Острог : Вид-во НаУОА, 2023. Вип. 18(86). С. 72–75.

УДК: 811

Ляшенко Аліна Віталіївна,
асистент кафедри зарубіжної філології
Навчально-наукового інституту філології та журналістики,
Таврійський національний університет імені В. І. Вернадського

ЛИСТ ЧИТАЧА ЯК РІЗНОВИД ЖАНРУ «ЛИСТ» І ЙОГО ФУНКЦІОНАЛЬНА СПЕЦИФІКА

В епоху цифрових технологій часто можна спостерігати перехід від роботи офлайн до онлайн, хоча актуальність написання листів до редакції з кожним днем не зменшується. Незважаючи на те, що сучасні технології дозволяють нам швидко та легко отримувати доступ до інформації та спілкуватися з людьми з усього світу за допомогою електронної пошти, соціальних мереж та інших каналів зв'язку, листи до редакції все ще мають свої сильні сторони та актуальність.

Щодня на електронну скриньку редакції або на пошту надходять листи від активних читачів з чіткими пропозиціями та вимогами. У листах до редакції можна побачити реакцію на газетну статтю та висловити власну думку щодо змісту чи стилю статті та прокоментувати її. Кожен лист до редакції є унікальним, має свій власний стиль та індивідуальність.

Листи до редакції можуть стати важливим засобом зв'язку між громадою та виданням, вони також стають основним джерелом зв'язку між журналістом чи редакцією, для розуміння важливих подій, які не були оприлюднені в засобах масової інформації.

Ключові слова: листи до редакції, лист читача, редакція.

Alina Liashenko,
Assistant,
Taurida National University

THE READER'S LETTER AS A VARIETY OF THE LETTER GENRE AND ITS FUNCTIONAL SPECIFICITY

In the era of digital technologies, you can often observe the transition from offline to online work, although the relevance of writing letters to the editor does not decrease day by day. Although today's technology allows us to quickly and easily access information and communicate with people around the world through e-mail, social media, and other communication channels, letters to the editor still have their strengths and relevance.

Every day, letters from active readers with clear proposals and demands are sent to the editor's inbox or to the post office. In letters to the editor you can see the reaction to the newspaper article and express your own opinion about the content or style of the article. Each letter to the editor is unique, and has its own style and individuality.

Letters to the editor can become an important means of communication between the community and the publication, they also become the main source of communication between the journalist or the editorial office, to understand important events that have not been publicized in the mass media.

Keywords: letters to the editor, reader's letter, editorial office.

Завдяки Інтернету спілкування та обмін інформацією стали більш ефективними та швидкими, ніж будь-коли раніше. Щороку обсяг цифрового контенту перевищує обсяг друкованих матеріалів, що вимагає зміни способу споживання та передачі інформації. Важливо відповідно адаптувати наші комунікаційні стратегії та звички.

Для досягнення успіху в масовій інформації важливо мати знання про комунікацію, та здатність використовувати різні мовні засоби для передачі повідомлення.

Актуальність дослідження “листів до редакції” (Leserbriefe) з кожним роком стає очевиднішою завдяки їх зростаючій популярності серед онлайн-читачів німецькомовної преси. “Листи до редакції” (Leserbriefe) можуть бути способом залучення уваги до конкретної проблеми або питання. Якщо лист був написаний з глибокої особистої думки, він може містити цікаві аргументи та ідеї, які можуть зацікавити інших людей.

На сьогоднішній день не так багато українських чи закордонних науковців досліджують “листи до редакції” (Leserbriefe), хоча німецьке видання “Spiegel” публікує Leserbriefe щотижня. Серед дослідників можна відмітити роботи таких вчених, як Андреа Млітц “Dialogorientierter Journalismus: Leserbriefe in der deutschen Tagespresse”, Олексій Борисов “Листи до редакції у британському та українському електронному публіцистичному медіа-середовищі” та Маріє-Луїс Мартін “Leserbriefe digital – Online-Nachrichtenartikel kommentieren”.

Метою статті є ідентифікація репрезентації жанрового різновиду “лист до редакції” (Leserbriefe) та його класифікація на матеріалі публікацій інтернет-порталу німецького видання “DER SPIEGEL online”.

Серед визначених **завдань** дослідження вирізняємо наступні: дослідити листи-читача (Leserbriefe), їх функціональну специфіку, виявити основні теми, які цікавлять читачів, визначити обсяг розгляду певної теми у листі до редакції, встановити сфери інтересів читачів і як наслідок, розкрити пріоритетні теми для наступних публікацій видання.

Охарактеризувати мотиви, які спонукають людей писати авторам публікацій чи у редакції.

Жанр листа має багато різновидів, які фіксує сучасне мовознавство, наприклад:

1. Особисті листи

2. Ділові листи
3. Відкриті листи
4. Листи-привітання
5. Листи-відгуки
6. Листи до редакції
7. Листи у творах художньої літератури.

На сьогоднішній день недостатньо дослідженими залишаються саме листи-читача або листи до редакції. Німецькомовна дослідниця Андреа Млітц, у своїй науковій роботі “Dialogorientierter Journalismus: Leserbriefe in der deutschen Tagespresse” стверджує, що “понад 200 років після того, як у щоденній газеті з’явився перший лист до редакції, ця форма тексту все ще дуже популярна.

Конкуренція з боку дискусійних форумів і веб-журналів в Інтернеті не могла нічого змінити. Навпаки: редакція виявила читацьку пошту як важливий інструмент лояльності читачів до журналу” [1, с. 446].

Колонка читацьких листів у німецькій щоденній пресі виконує кілька важливих функцій:

1. Вона є важливим інструментом зворотного зв’язку між читачами та журналістами, що дозволяє читачам висловлювати свої думки, коментарі та зауваження щодо матеріалів, які публікуються. Це може забезпечити більшу залученість читачів та покращити якість журналістських матеріалів.

2. Читацькі листи можуть бути використані для збільшення лояльності читачів до журналу. Якщо читачі бачать, що їхні листи читають та публікують у газеті, це може збільшити їхню згоду з редакційною політикою.

3. Читацькі листи можуть відображати зміни в іміджі журналу та журналістської професії в цілому. Якщо колись листи до редакції сприймалися як прояв відданості та поваги, сьогодні вони часто містять критику, вимоги та навіть обурення. Таким чином, колонка читацьких листів може відображати зміни в культурі спілкування, в тому, що сьогодні читачі вимагають ширшого діалогу та участі у визначенні змісту публікацій, який вони споживають.

У цілому, колонка читацьких листів може бути важливим інструментом у сучасній журналістиці, орієнтованій на діалог та взаємодію з читачами. Український вчений Олексій Борисов у своїй роботі “Листи до редакції у британському та українському електронному публіцистичному медіа-середовищі” пропонує наступне визначення цього поняття: “Лист до редакції – приватний вид кореспонденції, унікальність якого зумовлюється тим, що він, будучи надрукованим на сторінках газети чи журналу, стає публічним надбанням.” [2, с.32–33]

Тому можна сказати, що «Листи до редакції» не є геть особистими, адресованими тільки редакції газети або журналу, а з їх публікацією стають відкритими для широкого загалу, їх автори свідомі цієї можливості, що може відповідно впливати на стиль і способи формулювання в такому листі.

Автор листа “Leserbriefe” повинен усвідомлювати, що його лист може бути прочитаний багатьма людьми, і тому йому необхідно підібрати формулювання так, щоб воно було чітким, точним та відповідало тематиці видання. Важливо також пам’ятати про етику написання листів, зберігати дотримання правил ділового етикету, проявляти повагу до адресата та вживати форми висловлювань мовного стандарту.

На основі здійсненого аналізу Олексій Борисов стверджує, що опубліковані листи (Leserbriefe), які надходять до редакції, можна поділити на три типи за їх функціональним призначенням: [2, с.32–33]

1. Листи-відгуки
2. Листи-запитання
3. Листи-зізнання

Наприклад, ми можемо дослідити це на матеріалах інтернет-порталу німецькомовного видання “DER SPIEGEL online”..

1. Листи – відгуки:

Dr. Michael Lau, Altlandsberg (Brandenburg):"Den Artikel habe ich mit großer Zustimmung gelesen.Der Wunsch nach Frieden ist verständlich und auch ich würde ein Ende des Leidens der Menschen in der Ukraine begrüßen.“ [4, від 24.02.2023]

Rainer Zöllner, Markranstädt (Sachsen):"Meine Erfahrungen aus den letzten 33 Jahren entsprechen genau Herrn Oschmanns Meinung. Den besten Beweis liefert der SPIEGEL selbst. In den Leserschriften sind kaum Meinungen aus dem Osten vertreten. In der aktuellen Ausgabe lediglich eine. Meistens sind es keine – im Ausnahmefall mal zwei.“ [5, від 23.02.2023]

Prof. Dr. Alice Kahl (Karl-Marx-Universität Leipzig):"Ich finde keine Worte dafür, wie großartig und absolut überfällig ich das Gespräch mit Dirk Oschmann finde!" Tausend Dank! Buch bestellt bei Ullstein. Viele herzliche Grüße von der Ostfrau” [6 від 23.02.2023]

2. Листи-запитання:

Helmut Hartmann, Nürtingen:"Erstauslich, wie unkritisch Sie das Thema künstliche Intelligenz behandeln." Wenn das ungebremst so weitergeht, wo bleiben dann menschliche Werte und Gefühle? In dieser neuen Welt völlig überflüssig? Oder werden solche Werte auch programmiert, obwohl sich diese nicht “lohnern”? Die Presse und Magazine wie der SPIEGEL haben aus meiner Sicht auch die Pflicht, derartige Entwicklungen kritisch zu hinterfragen.” [7 від 03.03.2023]

Klaus Räk, Glienicke/Nordb. (Brandenb.): “Fünf Seiten über Luxusuhren, die sich die meisten der SPIEGEL-Leser sowieso nicht leisten können! Wow! Was hat Euch denn da geritten?” [8 від 05.02.2023]

Manfred Leitz, Oedheim (Bad.-Württ.): “Seit wann begibt sich der SPIEGEL auf das Niveau von Zeitschriften, die ich beim Friseur oder in der Arztpraxis lesen kann? Und wo bleiben die kritischen Fragen zur unseligen Kolonialgeschichte Englands?” [9, від 06.01.2023]

3. Листи-зізнання:

Ulrike Krammer, St. Peter (Bad.-Württ.):"Danke für diese Titelgeschichte! Sie macht Mut.” [10, від 02.04.2021]

Annette Winkel, Hamburg:"In jedem der von mir seit Jahren gekauften SPIEGEL lese ich grundsätzlich alle Artikel; diesen habe ich aus Desinteresse zuallerletzt gelesen. Mein Vorschlag: Nutzen Sie den Platz lieber für investigativen Journalismus, den schätze ich beim SPIEGEL seit jeher ganz besonders.”[11, від 02.04.2021]

Alfred Geiger, Reichenau (Bad.-Württ.): “Als jahrzehntelanger SPIEGEL-Leser habe ich den Artikel über Andreas Jung mit Genugtuung zur Kenntnis genommen. Ich denke, solche positiven Darstellungen von noch aktiven Politikern sind geeignet, der oft beklagten Politikverdrossenheit in der Bevölkerung entgegenzuwirken.” [12, від 16.06.2023]

Отже, опрацювавши численні листи в редакцію (Leserbriefe), ми дійшли висновку, що листи із відгукми пишуться авторам, публікаціям і редакціям, щоб висловити особисту думку про їхню роботу. Ці листи можуть містити як конструктивні, так і критичні та негативні думки, а також пропозиції щодо майбутнього розвитку теми. Листи в редакцію дають змогу зрозуміти, що саме хвилює читача, на що потрібно звернути увагу відповідно до вікового цензу читачів. “Листи-запитання” надсилаються до редакторів, щоб отримати додаткову інформацію, отримати відповіді на конкретні питання або отримати думки щодо конкретних тем, що становлять індивідуальний чи загальний інтерес. Також в листах-запитаннях можуть бути конкретні питання від читачів про висвітлення певних тем у наступних випусках газет чи журналів.

Тим часом “листи-зізнання” пишуться до редакції як засіб висловлення особистих почуттів і поглядів на певні теми, часто рясніють зневажливими відгукми про події, явища чи осіб. “Листи-відгуки” завжди спрямовані саме на зміст статті. Листи-відгуки можуть мати різну мету та тон. Деякі читачі хвалять автора та висловлюють позитивну думку про публікацію, а інші не погоджуються з автором або критикують зміст чи стиль написання. Редактори часто включають для публікації певну кількість листів із відгукми, щоб стимулювати дискусію та підтримувати активну участь читачів у процесі формування іміджу газети або журналу і таким чином зберігати коло своїх читачів та примножувати його.

Досліджуючи листи-відгуки з матеріалів інтернет-порталу німецькомовного видання “DER SPIEGEL online”, констатуємо, що вони відбивають високий ступінь емоційності читачів, саме у таких листах йдеться про явища, які отримують від читачів позитивні чи негативні відгуки. Листи до редакції можна, таким чином, характеризувати саме за емоційним складником. Такий зразок характеристики спостерігаємо у роботі Г. Філіпа “Емоційність мовця в «листах до редакції» на прикладі жіночої преси” [3], який використовуємо для аналізу листів-відгуків з інтернет-порталу „DER SPIEGEL“. Наприклад:

1. Смуток: Katharina Voller, Kaarst (NRW): “Danke, dass Sie der Schulmisere noch einmal Aufmerksamkeit schenken und dabei auch ein Licht auf die Kinder mit Besonderheiten werfen. Was diesen guttun würde, kommt einem unangenehm vertraut vor, entspricht nämlich den allgemeinen Forderungen der Bildungsforscher: kleinere Klassen; mehr Zeit und Raum für die Schulen, auf individuelle Stärken und Schwächen einzugehen; dazu noch bessere Verzahnung der verschiedenen zuständigen Stellen. Warum das seit Jahrzehnten genauso unverändert ist wie Lehrplan, starre Stundenraster und Leistungsbewertung, ist unverständlich und empörend.” [13, від 16.06.2023]

2. Гіркота: Barbara Wolff, Winsen (Nieders.): “Knapp 20 Seiten über überwiegend weiße junge Männer, für junge weiße Männer, geschrieben von jungen weißen Männern – die Autoren sind fast ausschließlich weiße junge Männer. Ach ja, die Maschinenmenschen dürfen aber auch junge weiße aparte Frauen sein. Nicht alles an diesem Artikel ist für mich gut erklärt und nachvollziehbar. Ich bin aber auch nur eine alte weiße Frau.” [14, від 10.03.2023]

3. Обурення: Ralph Detzel Ehingen (Bad.-Württ.): “Mit einer gewissen Sorge beobachte ich als jahrzehntelanger Leser die jüngste Entwicklung Ihres von mir sehr geschätzten Magazins. Die Artikel werden immer kürzer und das neueste Titelblatt ist seltsam. Genauso seltsam im letzten Heft die Kurzbeiträge Ihrer Redakteure und Korrespondenten mit unwichtigen, teils banalen Passagen, zum Beispiel über den Kauf von Masken mit Corgi-Motiven und einer royalen Sammeltasse! Das war schon eine Art Selbstbeweihräucherung. "Bewegen Sie sich nicht in Richtung “Focus“-Niveau.” [15, від 13.01.2023]

4. Незадоволення: Rainer Zöllner, Markranstädt (Sachsen): “In den Leserschriften sind kaum Meinungen aus dem Osten vertreten. In der aktuellen Ausgabe lediglich eine. Meistens sind es keine – im Ausnahmefall mal zwei. Das entspricht nicht dem Verhältnis der Bevölkerungszahlen. Das beobachte ich schon seit einigen Jahren. Den Meinungen aus dem Osten wird zu wenig Aufmerksamkeit entgegengebracht.” [16, від 10.03.2023]

5. Розчарування: Dr. Hubert Hofmann, Immenstaad (Bad.-Württ.): “Eine weitere Recherche des Spiegel, die die Naivität in der deutschen Politik belegt. Wie viel militärisches Know-how da die Seiten gewechselt hat, dürfte wohl für immer im Dunkeln bleiben. Was für eine Blamage für die politische Führung in unserem Land.” [17, від 16.06.2023]

6. Прикрість: Thomas Walter, Köln: “Liebe Frau Hunfeld, würden Sie auch jemanden fragen, ob er ein westdeutscher Professor ist? Ihre Arroganz ist ohrenbetäubend.” [18, від 10.03.2023]

7. Підтримка: Michael Mans, Oberursel (Hessen): “Ich bin zwar – zumindest im Fall der Ukraine – entschieden anderer Meinung als Herr Grässlin: Einem Volk, das sich gegen Mord, Verschleppung und Vergewaltigung wehren will, können wir unsere Hilfe nicht verweigern; was Waffenlieferungen einschließt. Und dennoch sind Menschen wie Herr Grässlin unverzichtbar. Er stellt die Argumente der Falken infrage, zeigt Alternativen und stört damit auch die putinsche Logik der Gewalt. Es ist gut, dass der SPIEGEL dieser Stimme Raum gibt.” [19, від 13.01.2023]

8. Задоволення: Oliver Witzel, Mülheim an der Ruhr: “Zutiefst berührend, zutiefst beeindruckend. Hochachtung und Bewunderung für die Autorin. Für einen Text, der alles sagt und alles fühlt.” [20, від 13.01.2023]

9. Щастя: Thomas Carl Schwoerer, Neu-Isenburg (Hessen): “Vielen Dank für dieses hervorragende Beispiel für guten Journalismus. Uwe Buse ist ein differenziertes Porträt inklusive Würdigung der Forschungsergebnisse von Erica Chenoweth gelungen. Ein Lichtblick.” [21, від 13.01.2023]

Отже, листи читачів є важливим інструментом спілкування, який дозволяє читачам взаємодіяти з редакцією видання, дає можливість обмінюватися думками та висловлювати погляди.

Листи читачів виконують різні функції. Це може бути спосіб вираження задоволення, підтримки чи вдячності, а також вираження невдоволення, нарікань чи критики, тобто аксіологічна функція. Усе залежить від мотивації та цілей автора листа. Листи читачів можуть стати джерелом нових ідей, пропозицій і порад для редакторів – прогностична функція майбутніх дій. Крім цього, опублікування листів може стимулювати дискусію, залучити ширшу читацьку аудиторію та підтримувати активність читачів, що є внеском у іміджеву функцію видання.

Функціональна особливість читацького листа полягає в його здатності до взаємодії, впливу та обміну інформацією. Він діє як засіб комунікації, сприяє залученню громадськості та формує відкритий діалог між видавцями та читачами. Вивчення функціональної специфіки читацького листа є важливим для розуміння комунікаційних процесів у редакційному полі та

підвищення якості публікацій. Це допомагає видавцям налагодити зв'язок з аудиторією, зрозуміти її потреби та забезпечити взаємодію.

Таким чином, у статті розкривається значення читацького листа як різновиду листа та його функціональна специфіка в контексті комунікації видавництва та громадськості. Дослідження підкреслює важливість читацьких листів як інструменту взаємодії та обміну інформацією, а також їх вплив видання.

Література:

1. Mlitz A. Dialogorientierter Journalismus: Leserbriefe in der deutschen Tagespresse (Forschungsfeld Kommunikation): Leserbriefe in der deutschen Tagespresse. Nürnberg: Uvk Verlag, 2008. 446 с. (1st edition).
2. Борисов О. О. Листи до редакції у британському та українському електронному публіцистичному медіа-середовищі. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. 2015. № 53. С. 32–33.
3. Філіп Г. Емоційність мовця в «листах до редакції» на прикладі жіночої преси. URL: <http://journalib.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=1958>.
4. Spiegel.de.URL:<https://www.spiegel.de/community/briefe-a-288d6f85-df8b-4173-a7d8-4666a5c09b0c>
5. Spiegel.de.URL:<https://www.spiegel.de/community/briefe-a-288d6f85-df8b-4173-a7d8-4666a5c09b0c>
6. Spiegel.de.URL:<https://www.spiegel.de/community/briefe-a-90a1d10e-83d0-4840-8d3c-72b7d8974aa6?context=issue>
7. Spiegel.de.URL:<https://www.spiegel.de/community/briefe-a-1fd9fef6-cf20-4232-8e8f-0ca6013ba2a0>
8. Spiegel.de. URL: <https://www.spiegel.de/psychologie/das-prinzip-hoffnung-das-rezept-fuer-die-zukunft-ist-smarter-realismus-a-6c1c267b-0002-0001-0000-000176982959>
9. Spiegel.de. URL: <https://www.spiegel.de/psychologie/das-prinzip-hoffnung-das-rezept-fuer-die-zukunft-ist-smarter-realismus-a-6c1c267b-0002-0001-0000-000176982959>
10. Spiegel.de. URL: <https://www.spiegel.de/community/briefe-a-90a1d10e-83d0-4840-8d3c-72b7d8974aa6?context=issue>
11. Spiegel.de. URL: <https://www.spiegel.de/psychologie/das-prinzip-hoffnung-das-rezept-fuer-die-zukunft-ist-smarter-realismus-a-6c1c267b-0002-0001-0000-000176982959>
12. Spiegel.de.URL: <https://www.spiegel.de/community/briefe-a-b92cbd6e-5a22-4edc-a405-cee2cc4f34d3>
13. Spiegel.de.URL: <https://www.spiegel.de/community/briefe-a-b92cbd6e-5a22-4edc-a405-cee2cc4f34d3>
14. Spiegel.de.URL: <https://www.spiegel.de/community/briefe-a-288d6f85-df8b-4173-a7d8-4666a5c09b0c>
15. Spiegel.de.URL: <https://www.spiegel.de/community/briefe-a-1fd9fef6-cf20-4232-8e8f-0ca6013ba2a0>
16. Spiegel.de.URL: <https://www.spiegel.de/community/briefe-a-288d6f85-df8b-4173-a7d8-4666a5c09b0c>
17. Spiegel.de. URL: <https://www.spiegel.de/community/briefe-a-b92cbd6e-5a22-4edc-a405-cee2cc4f34d3>
18. Spiegel.de.URL: <https://www.spiegel.de/community/briefe-a-288d6f85-df8b-4173-a7d8-4666a5c09b0c>
19. Spiegel.de.URL: <https://www.spiegel.de/community/briefe-a-1fd9fef6-cf20-4232-8e8f-0ca6013ba2a0>
20. Spiegel.de.URL: <https://www.spiegel.de/community/briefe-a-1fd9fef6-cf20-4232-8e8f-0ca6013ba2a0>
21. Spiegel.de.URL: <https://www.spiegel.de/community/briefe-a-1fd9fef6-cf20-4232-8e8f-0ca6013ba2a0>

References:

1. Mlitz A. Dialogorientierter Journalismus: Leserbriefe in der deutschen Tagespresse (Forschungsfeld Kommunikation): Leserbriefe in der deutschen Tagespresse/Nürnberg: Uvk Verlag, 2008. 446 с.(1st edition).
2. Borysov O. O. Lysty do redaktsii u brytanskomu ta ukrainskomu elektronnomu publitsystychnomu media-seredovyshchi. *Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu «Ostrozka akademiia»*. 2015. № 53. S. 32–33.
3. Filip H. Emotsiiniist movtsia v «lystakh do redaktsii» na prykladi zhinochoi presy. URL: <http://journalib.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=1958>.
4. Spiegel.de. URL: <https://www.spiegel.de/community/briefe-a-288d6f85-df8b-4173-a7d8-4666a5c09b0c>
5. Spiegel.de. URL: <https://www.spiegel.de/community/briefe-a-288d6f85-df8b-4173-a7d8-4666a5c09b0c>
6. Spiegel.de. URL: <https://www.spiegel.de/community/briefe-a-90a1d10e-83d0-4840-8d3c-72b7d8974aa6?context=issue>
7. Spiegel.de. URL: <https://www.spiegel.de/community/briefe-a-1fd9fef6-cf20-4232-8e8f-0ca6013ba2a0>
8. Spiegel.de. URL: <https://www.spiegel.de/psychologie/das-prinzip-hoffnung-das-rezept-fuer-die-zukunft-ist-smarter-realismus-a-6c1c267b-0002-0001-0000-000176982959>
9. Spiegel.de. URL: <https://www.spiegel.de/psychologie/das-prinzip-hoffnung-das-rezept-fuer-die-zukunft-ist-smarter-realismus-a-6c1c267b-0002-0001-0000-000176982959>
10. Spiegel.de. URL: <https://www.spiegel.de/community/briefe-a-90a1d10e-83d0-4840-8d3c-72b7d8974aa6?context=issue>
11. Spiegel.de. URL: <https://www.spiegel.de/psychologie/das-prinzip-hoffnung-das-rezept-fuer-die-zukunft-ist-smarter-realismus-a-6c1c267b-0002-0001-0000-000176982959>
12. Spiegel.de. URL: <https://www.spiegel.de/community/briefe-a-90a1d10e-83d0-4840-8d3c-72b7d8974aa6?context=issue>
13. Spiegel.de. URL: <https://www.spiegel.de/community/briefe-a-b92cbd6e-5a22-4edc-a405-cee2cc4f34d3>
14. Spiegel.de. URL: <https://www.spiegel.de/community/briefe-a-288d6f85-df8b-4173-a7d8-4666a5c09b0c>
15. Spiegel.de. URL: <https://www.spiegel.de/community/briefe-a-1fd9fef6-cf20-4232-8e8f-0ca6013ba2a0>
16. Spiegel.de. URL: <https://www.spiegel.de/community/briefe-a-288d6f85-df8b-4173-a7d8-4666a5c09b0c>
17. Spiegel.de. URL: <https://www.spiegel.de/community/briefe-a-b92cbd6e-5a22-4edc-a405-cee2cc4f34d3>
18. Spiegel.de. URL: <https://www.spiegel.de/community/briefe-a-288d6f85-df8b-4173-a7d8-4666a5c09b0c>
19. Spiegel.de. URL: <https://www.spiegel.de/community/briefe-a-1fd9fef6-cf20-4232-8e8f-0ca6013ba2a0>
20. Spiegel.de. URL: <https://www.spiegel.de/community/briefe-a-1fd9fef6-cf20-4232-8e8f-0ca6013ba2a0>
21. Spiegel.de. URL: <https://www.spiegel.de/community/briefe-a-1fd9fef6-cf20-4232-8e8f-0ca6013ba2a0>

Отримано: 16 червня 2023 р.

Прорецензовано: 20 липня 2023 р.

Прийнято до друку: 1 серпня 2023 р.

e-mail: languaget2t@gmail.com

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-6551-2248>ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-0406-2615>

DOI: 10.25264/2519-2558-2023-18(86)-76-78

Podoliak Z. R., Puga O. O., Kinash L. Ya. Peculiarities of implementation of the category of quality by means of adverbs with the suffix *-ly*. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Філологія»*. Острог : Вид-во НаУОА, 2023. Вип. 18(86). С. 76–78.

УДК: 8.81'33

Zoriana Podoliak,
Associate Professor of the Department of Foreign Languages,
Ukrainian National Forestry University**Oksana Puga,**
Lecturer of the Department of Foreign Languages,
Lviv Polytechnic National University**Lesia Kinash,**
Associate Professor of the Department of English Philology,
Lviv Ivan Franko National University**PECULIARITIES OF IMPLEMENTATION OF THE CATEGORY
OF QUALITY BY MEANS OF ADVERBS WITH THE SUFFIX *-LY***

The article is devoted to the study of structural-syntactic, semantic and stylistic features of qualitative adverbs with the suffix *-ly*, which express the category of quality in a literary text, from the point of cognitive linguistics. The main syntactic models and their speech implementation variants have been established, the peculiarities of the language implementation of the quality category have been determined with the help of adverbs under analysis on the example of a literary text as well as their stylistic shades of meaning.

Numerous examples confirm the fact that adverbs are characterized by considerable semantic and stylistic flexibility, active functioning and their ability to enrich expressive means of the language. Performing their own semantic and stylistic functions in the speech process, they develop certain qualities of other words, verbs in particular, introducing new shades of meaning, emphasizing their functional capabilities.

As a result of the conducted research, objective data have been obtained regarding the peculiarities of the implementation of the language category of quality by using adverbs with the suffix *-ly*, taking into account the dichotomy «language-speech», which made it possible to learn and analyze the systemic and specific-individual characteristics of the use of the studied units. Models have been established that represent the peculiarities of the implementation of the studied category and the prospects for the further research of the functional potential of qualitative adverbs have been outlined.

The central model for all studied adverbs was the *V+Adv* model which carries a significant communicative meaning in relation to the marked verb. Semantic groups of verbs have been distinguished, the most numerous are considered to be verbs of speech (68%) and verbs of movement (32%).

Key words: qualitative adverbs with the suffix *-ly*, category of quality, syntactic model, implementation variant, stylistic shade of meaning.

Подоляк Зоряна Романівна,
доцент кафедри іноземних мов,
Національний лісотехнічний університет України
Пуґа Оксана Олексіївна,
викладач кафедри іноземних мов,
Національний університет «Львівська політехніка»
Кінаш Леся Ярославівна,
доцент кафедри англійської філології, Львівський національний університет**ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ КАТЕГОРІЇ ЯКОСТІ
ЗА ДОПОМОГОЮ ПРИСЛІВНИКІВ ІЗ СУФІКСОМ *-LY***

Стаття присвячена вивченню структурно - синтаксичних, семантичних та стилістичних особливостей якісних прислівників із суфіксом *-ly*, що виражають категорію якості в художньому тексті, з позицій когнітивної лінгвістики. Було встановлено основні синтаксичні моделі та їх мовленнєві реалізаційні варіанти, визначено особливості мовної реалізації категорії якості за допомогою досліджуваних одиниць на прикладі художнього твору та їх стилістичне навантаження.

Численні приклади підтверджують той факт, що прислівники характеризуються значною семантико-стилістичною гнучкістю, активним функціонуванням та здатністю збагачувати виразові засоби мови. Виконуючи в процесі мовлення свої власні семантико-стилістичні функції, вони разом з тим значною мірою розвивають певні якості інших слів, зокрема дієслів, вносять нові відтінки значень, увиразнюють їх функціональні можливості.

В результаті проведеного дослідження отримано об'єктивні дані стосовно особливостей реалізації мовної категорії якості за допомогою прислівників із суфіксом *-ly* з урахуванням дихотомії «мова-мовлення», що дозволило пізнати та проаналізувати системно-нормативні й специфічно-індивідуальні характеристики вживання досліджуваних одиниць. Було встановлено моделі, що репрезентують особливості реалізації досліджуваної категорії в синтаксичному плані, визначено їх системний характер та окреслено перспективи подальшого дослідження функціонального потенціалу якісних прислівників.

Центральною для всіх досліджуваних прислівників моделлю ядерної зони виявилася модель *V+Adv*, що несе значне комунікативне навантаження по відношенню до означуваного дієслова. Нами було зафіксовано 10 семантичних груп дієслів, найбільш чисельними виявилися дієслова мовлення (68%) та дієслова руху (32%).

Ключові слова: якісні прислівники із суфіксом *-ly*, категорія якості, синтаксична модель, реалізаційний варіант, стилістичне навантаження.

Formulation of the problem and justification of the relevance of its consideration. There are different views on the problem of stylistic functioning of adverbs in modern linguistics. A number of native linguists admit that adverbs, unlike other parts of the language, do not carry a tangible stylistic potential, while another group of scientists pays special attention to this morphological category, emphasizing the original stylistic functions they perform, since adverbs are characterized by significant semantic and stylistic flexibility, specific functioning and the ability to enrich the expressive means of the language. Performing their semantic and stylistic functions in the utterance, they at the same time significantly develop certain qualities of other words, phrases and sentences, introduce new shades of meaning and emphasize their functional capabilities.

Analysis of recent studies and publications. Native researchers O. V. Vasylenko, O. M. Torosian, L. M. Kotsiuk, N. I. Lopatiuk, H. V. Gikova, M. Ya. Fenko have made a significant contribution to solving the problem outlined above. Ya. Yu. Hrynchenko, E. Ye. Mintsis studied the literary genre of Daniela Steel's romance novel, in which the relationship between the characters is depicted against the background of historical events which adds drama to the portrayal of characters. However, some aspects are still remained unsolved by researchers, particularly, adverbs with the suffix -ly as a means of linguistic expression of the category of quality, the problem of establishing their categorial status as well semantic, syntactic and functional characteristics.

The purpose of this study is to reveal the structural, syntactic, semantic and stylistic peculiarities of adverbs with the suffix -ly as a means of linguistic expression of the category of quality.

The relevance of the topic is due to the focus on establishing the peculiarities of qualitative adverbs with the suffix -ly, which are of significant importance for identifying the specific features of the formation of the category of quality, expressed by linguistic units under analysis as well as the reproduction of information about the perception and knowledge of the qualifying relations between the action and its features.

Achieving the set goal involves solving the following tasks: - to determine the main approaches to the problem of determining the categorial status of adverbs with the suffix -ly; - to establish typical structures of the linguistic category of quality expressed by qualitative adverbs with the suffix -ly; - to reveal the semantic and stylistic potential of the adverbs under analysis.

The object of the study is qualitative adverbs with the suffix -ly, which represent the category of quality in Daniela Steele's novel "Sisters". The subject of the study is the structural - syntactic, semantic and stylistic peculiarities of qualitative adverbs with the suffix -ly.

The material of the research is a corpus of 295 qualitative adverbs, obtained by the method of continuous sampling from the text of Daniela Steel's novel "Sisters".

The following methods of linguistic analysis are used to solve the outlined tasks: - the quantitative-statistical analysis method made it possible to establish the frequency of usage of qualitative adverbs, the main constituents of the models in which they occur;

- the method of positional analysis made it possible to determine the position of the investigated units in relation to other units and structural parts of the text;

- the method of structural modeling was used to establish structural models with qualitative adverbs.

The scientific novelty of the obtained results lies in the fact that objective data on the peculiarities of the implementation of the language category of quality by means of adverbs with the suffix -ly, taking into account the "language-speech" dichotomy. Basic models were established that represent the peculiarities of the implementation of the studied category and future prospects of the study of the functional potential of qualitative adverbs were outlined.

The theoretical significance of the study is determined by the fact that its results are a concrete contribution to the study of language units within the framework of the theory of functional analysis.

Presentation of the main research material. Qualitative adverbs with the suffix -ly are one of the means of qualitative characterization of the action, the vast majority of which appear in the sentence structure as constituents of syntactic models built according to the scheme "verb - qualitative adverb with the suffix -ly". The language category of quality expressed by the studied qualitative adverbs with the suffix -ly is the structural model that expresses the objective existing relationship between the action and its qualitative characteristics and is at the intersection of the categories of quality and evaluation. With the help of these structures, knowledge is transmitted about the regularly repeated realization of the language category of quality (Fenko, 2009: 15).

Such lexical models reproduce the specific characteristics of the world of the main characters of the novel. It should be emphasized that the literary style of Daniella Steel is characterized by a high degree of variability of syntactic models with qualitative adverbs with the suffix -ly, which is explained by the desire of the author of the novel to express her own vision of the qualitative characteristics of the action. Adverbs with the suffix -ly represent varieties of the general meaning of quality, modifying the entire speech act, drawing the attention of the recipient to the fact that the revealed information is purely the author's subjective vision of the situation (Lopatiuk, 2005:12).

In our article, we support the point of view of linguists who consider qualitative adverbs with the suffix -ly as multifunctional units, taking into account the dichotomy "language - speech", which allowed us to analyze the typical and specific-individual characteristics of the use of the studied units. At the same time, it is necessary to take into account the fact that qualitative adverbs with the suffix -ly act as a means of expressing the linguistic category of quality, being the qualitative determination of the depicted object or person.

One of the tasks of the research was to establish syntactic models which were grouped into blocks, each of which is a set of implementation variants of the corresponding basic model.

The following basic syntactic models and their variants with the studied adverbs have been distinguished. The basic model (V/ Adv) is the most numerous group as can be seen from the following examples: *recognize easily/immediately/ indulge occasionally/ say simply/ cynically, remember correctly/ believe profoundly/ ask hopefully/ contrasted sharply/ work (out) legally/ perfectly, sleep soundly/ shake miserably/ sit majestically/ groggily, etc.*

The above-mentioned basic model is implemented in the following variants:

1) **V+Pr+Adv:** *look at him directly in the eyes/ reassure herself silently/kiss him reassuringly, etc.* 2) **V+N+Adv:** *glance at her letters briefly/ make noises occasionally/ find a parking space easily/ disappear into the sunset prematurely, etc.* 3) **Adv+V:** *cheerfully said/ thoroughly/ innocently enjoying/ immediately backed off, etc.* The verb "say" deserves special attention which is the

most frequently used in the novel under analysis: *quietly/sadly/lightly/brightly/honestly/ respectfully/ bluntly/cautiously/blithely/ victoriously/wistfully/* and many others which vividly give the qualitative description of the speech process.

4) **V+Adv+Adj**: *be finely carved/ financially independent/ mildly annoyed/ astonishingly humble/ killed instantly/ desperately frightened/ severely brain-damaged, etc.* 5) **V+Adv+N**: *had been done in an orderly way, etc.* 6) **V+N+Adv+Adv**: *fell on the floor suddenly, brutally, etc.* 7) **Adv+Adj+N**: *ridiculously light weight/ absurdly spoiled toy/ gigantically tall five-year old/ infinitely delicate surgery/ cowardly little shit, etc.* 8) **Modal+Adv+V**: *could easily have lied/couldn't hear the doorbell clearly, etc.*

The analysis of the frequency of usage of syntactic models allows us to choose the typical structures, the central model of the nuclear zone for all studied adverbs is the **V+Adv** model, the frequency of which is 65% of the studied material, and for the verb "said", this coefficient is almost 78%. The model with the position of the adverb before the verb (**Adv+V**) is also included in the nuclear zone. This is explained by the fact that the characteristic of the action expressed by adverbs carries a significant communicative meaning, and therefore is in the right-hand position, where, in contrast to the left-hand position in relation to the indicated verb, the probability of partial reduction of the lexical meaning of the adverb with an emphasis on actions is much lower.

Belonging of verbs to a certain semantic class allows us to determine 10 semantic groups of verbs, which include: 1) verbs of speech: *'That shouldn't be a problem', the agent said matter-of-factly'* [137]; 2) mental activity: *'Candy still had the same values she'd been brought with and believed in them profoundly'* [7]; 3) verbs of motion: *'Annie cruised through the room unsuspectingly'* [182]; 4) state verbs: *'They saw her sobbing uncontrollably as they held her'* [146]; 5) perception: *'It took two more incidents for Annie to learn how to deal constructively with being blind'* [183]; 6) contact: *'Annie was already instinctively adjusting to her disability'* [165]; 7) comparative meaning: *"That may improve slightly over time, but only very slightly"* [144]; 8) judgment: *'Charlie dumping her summarily, supposedly for someone else'* [173]; 9) desire: *'Sabrina didn't want to be the cause of his disappearing into the sun prematurely'* [89]; 10) characteristics: *'I think it's worth a try for Annie, Sabrina said stubbornly'* [103].

Conclusions and prospects of further scientific investigations. Summarizing the mentioned above, it can be stated that adverbs with the suffix -ly express a qualitative feature of an action or state and mostly perform the function of adverbial modifier of attendant circumstances, predicative and modality in a sentence. They are characterized by semantic and stylistic flexibility, active functioning and significant expressiveness of speech. It has been confirmed that qualitative adverbs with the suffix -ly act as a lexical means of expressing the linguistic category of quality, which is considered to be a qualitative determination of the depicted object or person. The central model of the nuclear zone for all studied adverbs is the **V+Adv** model which carries a significant communicative meaning in relation to the marked verb. The disclosure of the functional potential of adverbs with the suffix -ly and the determination of their place in the system of language expressive means can be a perspective for further scientific research.

Література:

1. Лопатюк Н.І. Якісні прислівники на -ly в лінгвокогнітивному аспекті: автореф. дис. К., 2005. 24 с.
2. Фенко М. Я. Функціонально-категорійні параметри прикметника та прислівника в семантико-синтаксичній структурі речення: автореф. дис. Луцьк, 2009. 20 с.
3. Danielle Steel. Sisters. London, 2007. 341 p.

References:

1. Lopatyuk N.I. (2005) Yakisni pryslivnyky na -ly v lnhvokohnityvnomu aspekti [Qualitative adverbs in -ly in the linguistic-cognitive aspect]. Kyiv
2. Fenko M. Ya. (2009) Funktsionalno-katehoriyni parametry prykmetnyka ta pryslivnyka v semantyko-syntaktychniyi strukturii rechennya [Functional-categorical parameters of an adjective and an adverb in the semantic-syntactic structure of a sentence] [in Ukrainian]
3. Danielle Steel. Sisters [in English]

МОВА В ДІАЛОЗІ КУЛЬТУР

Отримано: 29 червня 2023 р.

Прорецензовано: 20 липня 2023 р.

Прийнято до друку: 26 липня 2023 р.

e-mail: irinahum@ukr.net

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-4684-6792>

Web of Science Researcher ID: H-9046-2017

DOI: 10.25264/2519-2558-2023-18(86)-79-82

Гумовська І. М. Лексико-стилістичні особливості бізнес-комунікації. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Філологія»*. Острог: Вид-во НаУОА, 2023. Вип. 18(86). С. 79–82.

УДК: 808.662.021.55:005.591

Гумовська Ірина Миколаївна,
кандидат філологічних наук, доцент,
Західноукраїнський національний університет

ЛЕКСИКО-СТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ БІЗНЕС-КОМУНІКАЦІЇ

Стаття присвячена дослідженню важливих аспектів лексики та стилю, що використовуються у контексті бізнес-спілкування. Метою нашої роботи є виявлення та аналіз особливостей мовленнєвого виразу, які впливають на ефективність бізнес-комунікації. У статті проводиться огляд сучасних досліджень у галузі лексико-стилістичних аспектів бізнес-комунікації та надається систематичний підхід до аналізу мовних засобів, що використовуються у діловій сфері. Дослідження охоплює різні аспекти, включаючи вибір лексики, стилістичні прийоми, мовні засоби комунікації та їх вплив на сприйняття повідомлень та створення враження професіоналізму. У результаті виявлено, що використання відповідного стилю та лексичних засобів сприяє покращенню якості бізнес-комунікації, підвищує чіткість та точність спілкування. Стаття також підкреслює значення врахування культурних особливостей та контексту для вибору відповідних мовних засобів. Ця наукова робота сприятиме розумінню лексико-стилістичних аспектів бізнес-комунікації та надасть підґрунтя для подальшого дослідження в цій галузі. Вона може бути корисною для фахівців, які працюють у сфері бізнесу, менеджерів, мовознавців та студентів, а також для всіх, хто цікавиться мовою та комунікаціями у бізнес-середовищі. Наше дослідження лексико-стилістичних аспектів бізнес-комунікації може стати основою для розробки практичних рекомендацій щодо вдосконалення навичок комунікації, підвищення професіоналізму та покращення результативності в організаційному середовищі.

Подальші дослідження можуть розширювати цей розділ знань, зосереджуючись на конкретних аспектах, таких як використання лексичних засобів у міжкультурній комунікації, вплив стилю та лексики на успішність переговорів та мотивацію співрозмовників. Також можна провести порівняльний аналіз між бізнес-комунікацією в різних країнах та культурах, дослідити вплив технологій інформаційного спілкування на стилістику та лексику бізнес-комунікації.

Ключові слова: бізнес-комунікація, стилістика, лексикологія, стилістичні прийоми, міжкультурна комунікація, лексико-стилістичні аспекти.

Iryna Humovska,
Candidate of Philological Sciences, Assistant Professor,
West Ukrainian National University

LEXICO-STYLISTIC ASPECTS OF BUSINESS COMMUNICATION

The article focuses on important aspects of vocabulary and style used in the context of business communication. The research aims to identify and analyze language features that impact the effectiveness of business communication. The work provides an overview of contemporary studies in the field of lexico-stylistic aspects of business communication as well as offers a systematic approach to analyzing linguistic resources used in organizational environments. The research covers various peculiarities, including vocabulary selection, stylistic techniques, language means of communication, and their influence on message perception and the creation of a professional impression.

The findings reveal that employing appropriate style and lexical resources contributes to improving the quality of business communication, enhancing clarity, and precision of expression. The study also emphasizes the significance of considering cultural peculiarities and context when choosing appropriate language means.

This article will contribute to understanding the lexico-stylistic aspects of business communication and provide a foundation for further research in this field. It will be valuable to professionals in business, managers, linguists, and students interested in language and communication in the business environment.

Further research can expand this body of knowledge by focusing on specific aspects, such as the use of lexical resources in intercultural communication, the impact of style and vocabulary on negotiation success and participants' motivation. Additionally, comparative analysis of business communication in different countries and cultures, as well as investigating the influence of information communication technologies on the stylistics and vocabulary of business communication, would be fruitful avenues for exploration.

Keywords: business communication, stylistics, lexicology, stylistic devices, intercultural communication, lexico-stylistic aspects.

У сучасному світі ефективна бізнес-комунікація є необхідним елементом успішної взаємодії між організаціями, співробітниками та клієнтами. Вона вимагає не тільки належного володіння мовою, але й уміння використовувати різні лексичні та стилістичні прийоми для досягнення поставлених комунікативних цілей. Лексико-стилістичні аспекти бізнес-комунікації включають в себе вибір конкретних слів, фраз, термінів та стилістичних засобів з метою побудови переконливих, чітких та ефективних повідомлень.

Ця наукова стаття присвячена вивченню різних аспектів лексико-стилістичних засобів у контексті бізнес-комунікації. Нашим наміром є проаналізувати вплив лексико-стилістичних прийомів на сприйняття повідомлень, формування іміджу компанії та досягнення поставлених цілей комунікації. Ця наукова робота базується на аналізі наукових робіт, емпіричних досліджень та практичного досвіду в галузі бізнес-комунікації.

Актуальність нашого дослідження не може бути недооцінена в сучасному світі, де ефективна комунікація є ключовим фактором успіху в бізнесі та організаційних взаєминах. Особливо важливо, що в контексті глобалізації та зростаючої міжнародної взаємодії, вміння використовувати адекватну лексику та стиль стає все більш важливим. Зважаючи на розмаїття культур, мов та комунікаційних стилів у бізнес-середовищі, дослідження лексико-стилістичних аспектів бізнес-комунікації допомагає зрозуміти різницю і навчає адаптувати мовлення до специфіки конкретного контексту. Це можна вважати ключовим елементом для міжнародних бізнес-партнерств, де правильне використання лексики та стилістики може позитивно вплинути на взаєморозуміння, створення довіри та підвищення ефективності спілкування.

У сучасному діджиталізованому світі, де комунікація все частіше відбувається через електронні канали, важливо вивчати стилістичні аспекти письмової бізнес-комунікації. Вибір правильних слів, формулювань та стилістичних прийомів може вплинути на сприйняття повідомлень та успішність комунікації в цифровому середовищі.

Розуміння та використання відповідного стилю та лексики в бізнес-комунікації допомагає підвищити професіоналізм, впливати на репутацію та успішно виконувати різноманітні завдання, такі як переговори, презентації, письмова кореспонденція та комунікація зі співробітниками, клієнтами та партнерами. Важливо вміти адаптувати свою мову до конкретної аудиторії, забезпечити зрозуміле і чітке мовлення, використовуючи при цьому професійні терміни, характерні для певної галузі, наприклад з економіки.

Слід також зазначити, що актуальність цієї теми проявляється у необхідності адаптації до змін у бізнес-середовищі. З появою нових технологій, соціальних мереж та впливу глобалізації, бізнес-комунікація постійно еволюціонує. Дослідження лексико-стилістичних особливостей бізнес-комунікації допомагає оновити та адаптувати комунікативні стратегії та навички до сучасних вимог та реалій. Крім того, у новітньому світі, де культурна різноманітність стає все більш помітною і важливою, вивчення лексико-стилістичних аспектів бізнес-комунікації у міжкультурному контексті є необхідним. Розуміння культурних відмінностей у способах вираження думок, ввічливості та стилістичних виборів сприяє покращенню взаєморозуміння та уникненню непорозумінь у бізнес-спілкуванні.

Аналіз літератури показав, що питання лексико-стилістичних особливостей бізнес-комунікації є недостатньо дослідженими в науковому середовищі. Більшість наявних джерел концентруються на загальних аспектах бізнес-комунікації, залишаючи багато лексико-стилістичних аспектів поза увагою. Недостатнє дослідження цієї теми утримує нас від глибокого розуміння і аналізу лексико-стилістичних особливостей, які впливають на ефективність бізнес-комунікації. Подальше вивчення у цій галузі має на меті заповнити цю прогалину і розширити нашу наукову базу з цього питання.

Для розвитку бізнес-комунікації, покращення професійних навичок та розуміння культурних відмінностей, необхідно провести більше досліджень, спрямованих на ідентифікацію та аналіз лексико-стилістичних особливостей у різних бізнес-контекстах та міжкультурних взаєминах. Такі дослідницькі доробки допоможуть розширити розуміння комунікаційних викликів, розробити рекомендації щодо використання адекватної лексики та стилістики, а також розробити тренінгові програми для покращення бізнес-комунікаційних навичок.

Дослідження у сфері стилістичних та лексичних особливостей у бізнес-комунікації широко представлені в наукових статтях і публікаціях. Цікавими для нашого дослідження є праці Н. Зінукової, Б. Шкудларек, Д. Осленд, Л. Нардон, Нетецька, Г. О. Неустрєва, Л. М. Саліонович, Б. Л. Ковальов, А. В. Павлик, С. М. Федина, Р. Кларк та інші. Н. Зінукова (Зінукова, 2021) аналізує лінгвістичні аспекти бізнес дискурсу. Б. Шкудларек, Д. Осленд, Л. Нардон (Szkudlarek, Osland, Nardon, 2020) презентують у своїй праці огляд досліджень на перетині культури та комунікації в контексті глобальних робочих взаємодій. Їхні дослідження в основному ґрунтуються на даних перехресних опитувань, щоб порівняти стилі комунікації або поведінку осіб з двох або більше різних культур. Р. Кларк (Clark, 2017) наголошує на ролі стилістичних засобів у бізнес-комунікації.

Метою нашого дослідження є в цілому проаналізувати та окреслити основні аспекти в розрізі стилістики та лексики у бізнес комунікаціях, а також аналіз та розуміння використання мови, стилістичних прийомів та лексичних засобів в контексті бізнес-комунікації.

Завданнями нашої роботи є наступні:

1) аналіз лексико-стилістичних прийомів у бізнес-комунікації: дослідження різних стилів та жанрів комунікації, використання спеціалізованої лексики та термінології.

2) вивчення впливу лексико-стилістичних аспектів на ефективність спілкування: оцінка, як використання певних мовних засобів може впливати на розуміння, враження та взаємодію учасників бізнес-комунікації.

3) дослідження соціокультурних аспектів лексико-стилістичної варіативності: аналіз використання мовних засобів у залежності від контексту та культурних норм.

Предметом нашого дослідження є лексико-стилістичні аспекти бізнес-комунікації. Об'єктом є бізнес-комунікація в контексті організаційного спілкування.

Під *бізнес-комунікацією* у нашій статті ми розуміємо обмін інформацією, ідеями, думками та планами між різними сторонами в бізнес-середовищі з метою досягнення спільних цілей і завдань. Це процес передачі повідомлень та спілкування, який відбувається всередині та поза організацією, між різними рівнями управління, включаючи переговори з клієнтами, партнерами, постачальниками та співробітниками. Така комунікація містить використання різних засобів, таких як усна

комунікація, письмова кореспонденція, електронна пошта, телефонні розмови, відеоконференції, презентації тощо. Вона також може послуговуватися спеціалізованими інструментами, такими як внутрішній корпоративний портал, соціальні мережі для бізнесу, проектні системи, спільні документи тощо.

Лексика в бізнес комунікації має велике значення, оскільки вона допомагає передати інформацію точно та зрозуміло. У бізнес-комунікації використовуються терміни та скорочення, які повинні бути зрозумілими для всіх сторін. Наприклад, у фінансовому секторі використовуються такі терміни, як *profit*, *expenses*, *bank statement* тощо. У той же час, у маркетингу використовуються терміни, як *brand*, *target audience*, *advertisement* тощо. Використання відповідної лексики допомагає уникнути непорозумінь та забезпечити ефективну комунікацію.

Стилістика також має велике значення в бізнес комунікації. Стиль мовлення повинен бути професійним та офіційним. Аналіз професійних дискурсів показав, що потрібно уникати вживання неофіційних слів та виразів, а також жаргонних слів та скорочень. Також важливо дотримуватися правил граматики та пунктуації, щоб уникнути непорозумінь та забезпечити чітку передачу інформації.

Аналіз дискурсу з питань бізнес-комунікації показав, що допускаються вживання ідіом. Використання англійських ідіом може додати барвистості, ефективності та виразності до бізнес-спілкування. Під ідіомами у нашій статті ми розуміємо вирази, які мають фіксоване значення, відмінне від літерального перекладу окремих слів. Вони часто використовуються носіями мови і можуть виражати специфічні концепції, ситуації або ідеї. Наведемо нижче кілька прикладів використання ідіом *break the ice*, *get down to business*, *keep someone in the loop*, *think outside the box*, *on the same page*, *get the upper hand*, *stay one step ahead*, *close the deal* у бізнес-спілкуванні.

*Let's start the meeting with a quick **icebreaker** question to break the ice.*

*Now that we've had some introductions, let's **get down to business** and discuss the agenda.*

*Please **keep me in the loop** regarding any updates on the project.*

*We need to **think outside the box** to come up with innovative marketing strategies.*

*We need to make sure everyone **is on the same page** before we present the proposal to the client.*

*By offering better customer service, we can **get the upper hand** in the market.*

*To succeed in the ever-changing market, we need to **stay one step ahead** of our competitors.*

*After weeks of negotiation, we finally **closed the deal** with the new client.*

У такій комунікації іноді можна зустріти вживання архаїзмів чи скорочень: *hereby*, *therein*, *whereas*, *thereat* (архаїзми) та *ltd.* (*limited*), *inc.* (*incorporated*), *encl.* (*enclosed*), *et al.* (*and others*) (скорочення). Під *архаїзмами* ми розуміли слова, фрази або вирази, вживані давно, але втратили свою популярність або перестали бути частиною активного мовлення в сучасній мові. Вони можуть бути застарілими словами, специфічними виразами або граматичними конструкціями, які були популярні в інших епохах, але не використовуються в повсякденному мовленні сьогодні. Під *скороченням* у нашому дослідженні ми розуміємо слово, утворене різними способами з існуючих слів або виразів.

Крім того, в бізнес комунікації важливо враховувати культурні та міжкультурні аспекти. Кожна культура має свої особливості у спілкуванні, тому важливо дотримуватися встановлених норм та правил. Слід зазначити, що у багатьох країнах дуже важлива формальність та повага до старших, тому варто бути уважними у використанні прямих звертань та виразів.

До інших важливих стилістичних аспектів бізнес-комунікації відноситься використання правильного тону та стилю мовлення. У бізнесі, як правило, використовуються формальні стилі мовлення, які передають повагу та професіоналізм. Однак, в залежності від конкретної ситуації, можуть бути використані й інші стилі мовлення, наприклад, іронія або гумор. Також важливо дотримуватися правил етикету. Важливо знати, що використання прямих звертань до партнерів може бути неприйнятним у деяких країнах, тому варто дотримуватися загальноприйнятих норм та правил.

Варто зауважити, що також важливо враховувати контекст та мету комунікації. Наприклад, у випадку переговорів з партнерами важливо дотримуватися правил дипломатії та уникати конфліктних ситуацій. Якщо йдеться про презентацію продукту, то важливо дотримуватися логіки та структури, щоб забезпечити чітку передачу інформації.

З вище сказаного можемо зазначити, що лексичні та стилістичні аспекти бізнес-комунікації є важливими факторами, які допомагають досягти успіху у цьому напрямку. Використання відповідної лексики, стильного мовлення та правильного етикету допомагає забезпечити ефективну комунікацію з партнерами з різних країн та уникнути непорозумінь. Крім того, важливо використовувати правильну граматику та орфографію, оскільки невірно написані слова можуть призвести до непорозумінь та зниження довіри до компанії. Також слід пам'ятати про культурні особливості країн, з якими ведеться бізнес, та уникати вживання слів та виразів, які можуть бути образливими або нецензурними.

Успішна бізнес-комунікація також передбачає вміння слухати та розуміти свого співрозмовника. Важливо задавати запитання та уточнювати інформацію, щоб уникнути непорозумінь та помилок. Крім того, слід пам'ятати про невербальну комунікацію, таку як жести, міміку та тон голосу, які можуть передавати додаткову інформацію про наш стан та настрій.

При веденні бізнес-комунікації слід пам'ятати про використання різних форм комунікації, таких як електронна пошта, телефонні дзвінки, відеоконференції та особисті зустрічі. Кожна з цих форм має свої переваги та недоліки, тому важливо вибрати ту, яка найкраще підходить для конкретної ситуації. Використання різних стратегій комунікації, таких як активне слухання, використання емпатії та співпрацю з іншими допомагає забезпечити ефективну комунікацію та досягти спільних цілей. Крім того, для вдалого спілкування варто використовувати зрозумілу мову для всіх сторін. Важливо уникати складних термінів та фраз, які можуть бути незрозумілими для інших. Краще використовувати просту лексику, яка допоможе уникнути непорозумінь та сприятиме ефективній комунікації.

На основі аналізу наукової літератури та фактологічного матеріалу ми дійшли наступних висновків.

1. Лексико-стилістичні аспекти відіграють важливу роль у бізнес-комунікації, впливаючи на сприйняття повідомлень, ефективність спілкування та враження, створювані учасниками комунікації.

2. Використання відповідного стилю та лексичних засобів може покращити якість бізнес-комунікації, сприяючи чіткості, точності та професіоналізму.

3. Варіативність лексико-стилістичних засобів у бізнес-комунікації залежить від контексту, соціального статусу співрозмовників та культурних норм, що потребує уважного вибору слів та виразів для досягнення ефективного спілкування.

4. Дослідження лексико-стилістичних аспектів бізнес-комунікації може сприяти розумінню кращих практик і розробці рекомендацій для покращення навичок комунікації в організаційному середовищі.

Подальші дослідження можуть спрямовуватися на більш детальний аналіз конкретних стилістичних та лексичних засобів у бізнес-спілкуванні, вивчення їхнього впливу на ефективність комунікації та розроблення більш конкретних рекомендацій для покращення комунікативних навичок у бізнесі. Також можна розглядати вплив культурних та міжнародних аспектів на стилістичні та лексичні особливості у бізнес-спілкуванні.

Література:

1. Зінуква Н. В. Лінгвістичні особливості дискурсу бізнес-англійської тезауруса. *Вісник університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Філологічні науки»*. 2021. № 1 (21). С. 34–35. URL: <https://phil.duan.edu.ua/images/PDF/2021/1/abstracts21-1/18.pdf>
2. Нетецька Т. М., Неустроєва Г. О., Саліонович Л. М. Сучасні бізнес-комунікації: навч. посіб. Харків: НТУ «ХПІ». 2020. 160 с. URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/server/api/core/bitstreams/7a0f8f67-a8ca-4cb5-af4f-3a7fbf0a8719/content>
3. Ковальов Б. Л., Павлик А. В., Федина С. М. Бізнес-комунікації: конспект лекцій для студ. спец. 051 «Економіка» освітньої програми «Економіка і бізнес» і 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність» освітньої програми «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність» денної форми навчання. Електронне видання каф. економіки, підприємництва та бізнес-адміністрування ННІ ФЕМ ім. О.Балацького. Суми: СумДУ. 2020. 113 с. URL: https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/77603/1/Kovalov_Biznes_komunikatsii.pdf;jsessionid=39A41196DA90E530AA2BB101DFC766C6
4. Betina Szkudlarek, Joyce S. Osland, Luciara Nardon, Lena Zander, Communication and culture in international business – Moving the field forward. 2020. URL: https://scholarworks.sjsu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=2066&context=faculty_rsc
5. Argenti, P. A., & Barnes, C. M. Digital communication and corporate social responsibility: An application of the rhetorical theory of corporate discourse. *Academy of Management Review*, 2015. С. 336-356.
6. Clark, R. M. The role of stylistic devices in business communication. *Journal of Business Communication*. 2017. С. 139-160.
7. Jiang, Y., & Zhou, X. Linguistic style and persuasive strategies in business emails. *Journal of Pragmatics*. 2018. С. 132-146.
8. Kollat, J. B. Framing effects in strategic communication: Examining the influence of linguistic style on organizational perception. *Communication Studies*, 69(3).2018. С. 310-327.
9. Li, S. X. Language style and CEO turnover. *Journal of Financial Economics*, 130(3).2018. 503-523.
10. Murdock, L. J., & Laczniak, R. N. Toward a better understanding of business jargon: Features, uses, and implications. *Journal of Business and Technical Communication*, 30(4). 2016. С. 425-452.
11. Radanović, A. D., & Jovanović, D. Linguistic features of business letters: An analysis of style and persuasion. *Discourse and Communication for Sustainable Education*, 10(2). 2019. С. 70-86.
12. Risher, H. J. The impact of language style in business email communication. *Journal of Business Communication*, 54(4). 2017. С. 459-481.
13. Schwarz, L. A. Rhetoric and style in business communication: An analysis of CEO letters. *Journal of Business and Technical Communication*, 33(1). 2019. С. 40-68.
14. Ting-Toomey, S., & Kurogi, A. Facework competence in intercultural conflict: An updated face-negotiation theory. *International Journal of Intercultural Relations*, 50. 2016. С. 85-99.

Отримано: 10 липня 2023 р.

Прорецензовано: 28 липня 2023 р.

Прийнято до друку: 2 серпня 2023 р.

e-mail: olena olenyuk@lnu.edu.ua

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-6203-9344>

Web of Science Researcher ID: ITV-7041-2023

e-mail: maxolenyuk1320@gmail.com

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-8849-4452>

DOI: 10.25264/2519-2558-2023-18(86)-83-86

Oleniuk O. V., Oleniuk M. S. Cabin crew vocabulary in “Airport” by Arthur Hailey and its translation into Ukrainian. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Філологія»*. Острого: Вид-во НаУОА, 2023. Вип. 18(86). С. 83–86.

УДК: 811.111. '25

Olena Oleniuk,PhD in Philology, associate professor,
Ivan Franko National University of L'viv**Maksym Oleniuk,**Master of Philology,
Ivan Franko National University of L'viv

CABIN CREW VOCABULARY IN “AIRPORT” BY ARTHUR HAILEY AND ITS TRANSLATION INTO UKRAINIAN

The article focuses on the investigation of the translation techniques employed in order to render into Ukrainian the cabin crew vocabulary in “Airport” by Arthur Hailey. A. Hailey became the readers' guide to then unknown world of professional life, giving the rise to a new genre of a professional (occupational, workplace) novel renowned for its deep insight into the inner world of a professional sphere where fiction and facts are skillfully connected. Abundant usage of professional vocabulary is one of its key features. Accordingly, the means of translation of the lexical items used by flight attendants in the professional and private settings, which are further classified into realia, terms, professionalisms, jargonisms and slang, have been analyzed. The translation of the novel into Ukrainian conducted by a graduate of Ivan Franko National University of L'viv Volodymyr Kuch and published in 2018 by the publishing house “Klub Simeinogo Dozwillia” has served as the material for the investigation. The results of the study indicate that the following methods have been used: transposition, extension, transcription, reduction. Thus, the use of indirect translation techniques prevails, which makes the translation into Ukrainian more expressive and facilitates the reader's perception of the text. A significant number of applied transformations testifies to the skill of the translator and his awareness of the professional context.

Keywords: cabin crew vocabulary, translation strategies, adequacy of translation.

Оленюк Олена Валеріївна,кандидат філологічних наук, доцент,
Львівський національний університет імені Івана Франка**Оленюк Максим Сергійович,**магістр філології,
Львівський національний університет імені Івана Франка

ЛЕКСИКА КАБІННОГО ЕКІПАЖУ В РОМАНІ АРТУРА ХЕЙЛІ «АЕРОПОРТ» І ЇЇ ВІДТВОРЕННЯ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

У статті розглянуто перекладацькі стратегії, що застосовувалися для відтворення фахової лексики кабінного екіпажу українською мовою. Необхідність аналізу адекватності перекладу лексики бортпровідників складає актуальність цієї наукової розвідки, оскільки бурхливий розвиток технологій позначається на всіх аспектах нашого життя, включно з авіацією, і генерує нові явища і, як наслідок, лексичні одиниці на їх позначення. Відповідно, з'являється потреба у вивченні того, як вони передаються іншими мовами. У цьому науковому дослідженні у фокус уваги потрапляють перекладацькі стратегії, використані перекладачем Володимиром Кучем щоб відтворити лексику бортпровідників у романі Артура Хейлі «Аеропорт». Цей літературний твір є одним із класичних прикладів професійного роману, основною прикметною рисою якого є насиченість тексту фаховою лексикою, до якої належать терміни, реалії, професіоналізми, жаргонізми та сленгова лексика. Результати дослідження свідчать про те, що для перекладу лексики бортпровідників українською мовою здебільшого застосовувалися такі прийоми: транспозиція, розширення, транскрипція, скорочення. Таким чином, переважає використання прийомів непрямого перекладу, що робить переклад українською мовою більш виразним та полегшує сприйняття тексту читачем. Значна кількість застосованих трансформацій свідчить про майстерність перекладача та його обізнаність з фаховим контекстом. Можна також зробити висновок про те, що еквівалентності та адекватності перекладу сприяє не лише успішне використання перекладацьких стратегій, а й глибоке розуміння перекладачем вихідного тексту й різноманітних лінгвістичних і позамовних факторів.

Ключові слова: лексика кабінного екіпажу, перекладацькі стратегії, адекватність перекладу.

Introduction. Due to rapid technological development, globalization and removing the boundaries aviation plays a significant role in modern life and establishes its terminology or specialized language, which is also dubbed professional language (Crystal, 2003).

Recently, Aviation English has come into prominence. A number of scholars have focused their attention on the questions of Aviation English translation, in particular, its basic units, their interconnection, peculiarities, the methods of teaching Aviation English (Mezhzherina, 2021; Borowska, 2017; Kopecka, 2017; Schaberg, 2012).

“Aviation English vocabulary constitutes the core of communication in the professional aviation environment. It originates primarily in the common vocabulary, closely interacts with it in the process of operation, relies on natural language substrate. As a

means of professional communication and special knowledge, aviation vocabulary reflects in its contents the results of scientific and professional knowledge” (Fainman, 2012: 239).

The feature Hailey’s novels are most renowned for is the deep insight into the inner world of a professional sphere where he skillfully connects fiction and facts. Hence his novels are categorized as professional (occupational, workplace, fictional) novels. The setting, described in great detail, becomes the main “character” of the prose. In order to reconstruct it A. Hailey employs a wide range of stylistic methods with professional vocabulary becoming the principal one.

Nevertheless, few attempts have been made to provide the comparative analysis of the translation of the novel “Airport” into Ukrainian. This study is grounded on the academic findings of both Ukrainian and foreign translators and thus the translation is scrutinized in terms of its consistency with the translation tradition.

Literature review. Such outstanding scholars and poets as M. Rylskiy, M. Zerov, Hr. Kochur, M. Lukash, R. Zorivchak, E. Nida, H. P. Grice, M. Baker, et al. have focused their studies on the problems of translation. Since the pioneering book by E. Nida *Towards the Science of Translating* was published in 1964, the prestige of Translation Studies as a discipline has rapidly increased and still is growing at a global scale, as nowadays an unprecedented number of translators are employed in turning spoken and written texts from one language to another.

However, certain neglect of research of the reception of Hailey’s literary work in Ukraine can be observed. It might be attributed to scarce amount of material for the investigation inasmuch as there exists only one translation of the novel into Ukrainian. It was conducted by a graduate of Ivan Franko National University of L’viv Volodymyr Kuch and published in 2018 by the publishing house “Klub Simeinogo Dozvillia” (Family Leisure Club). This is the translation which is under study in the given article.

The purpose of the article is to study the techniques employed in translation of the cabin crew vocabulary into Ukrainian and analyse the adequacy of the translation.

Results. The method the translator applied to render the names of the airlines is that of transcription. It involves formal reproduction of original lexical units using the phonemes of the language of translation. Neither short nor more extended explication of the transcribed name is given in the following examples. However, the context itself serves as an explication. In addition, the translator adds inverted commas which are not observed in the SL, thus adding supplementary information.

He stepped into the carpeted corridor and turned to the left familiarly, heading for the apartment which Gwen Meighen shared with a stewardess of United Air Lines (p. 61)

Вернон вийшов у встелений килимом коридор та, як завжди повернув ліворуч у бік квартири, яку Гвен Мейген ділила зі стюардесою «Юнайтед Ейр Лайнз» (с. 72)

Trans America would cooperate, as airlines always did (p. 134)

«Транс Америка» їх підтримає, як і завжди робили авіакомпанії (с. 147).

The geographical realia *Stewardess Row* is adequately translated into the TL with the application of the technique of transposition, where the N+N cluster is rendered with the change of the position of the head noun.

He was still in the kitchen of Gwen Meighen’s apartment on Stewardess Row. (p.128).

Він досі перебував на кухні квартири Гвен Мейген у Провулку Стюардес (с. 141).

The two-component asyndetic noun cluster with the structure AN+N is adequately translated into the TL beginning with the head noun after which the attributive component and the adjunct noun are translated in succession. In this case the noun cluster in the SL is more semantically condensed therefore the technique of expansion has been used in the TL.

Airlines are used to having their unmarried stewardesses get pregnant. It happens all the time. The last report I read, the national airline average was ten percent, per year. (p. 135)

Авіакомпанії звикли до того, що їхні незаміжні стюардеси вагітніють. Таке постійно трапляється. За останніми даними, що я читав, середньостатистичний показник по всіх авіакомпаніях країни становить десять відсотків на рік (с. 149)

The technique used by the translator to convey the meaning of the next example is that of transposition. The complex sentence in the SL language is rendered as the simple sentence in the TL, thus the syntactic structure of the sentence undergoes certain changes.

The rules say you turn back all the unused ones (p. 130).

За правилами ти мусиш повернути решту (с. 144).

Another example of transposition is observed when passive constructions are translated. The translator reasonably avoids using them in the TL conveying the meaning with the help of impersonal sentence or a simple sentence in active voice.

Nobody gets caught, and almost everybody does it. Look-every first class passenger is entitled to two of these little bottles, but some passengers use only one, and there are always others who won’t have any. (p. 130)

Нікого ще не зловили, і майже всі так роблять. Слухай – кожен пасажир першого класу має право на дві такі пляшечки, але деякі беруть собі тільки одну, а є й такі, яким жодна не потрібна (с. 143)

The technique the translator chose to render the following terminological unit is that of reduction with the part of it being omitted in the TL. As a consequence, certain loss in translation can be observed as it is not indicated what exactly is supposed to undergo inventory check. The translator should have specified that «*інвентаризація витратних матеріалів*» was implied.

Another thing stewardesses learned was that no inventory check of removable cabin equipment was ever made at the termination of a flight (p. 132)

Стюардеси також знають, що інвентаризації після польоту не буде (с. 145)

When translating the term *captain* into Ukrainian, the translator does not refer to the calque translation using the word *капітан*, which may have caused inadequate translation and distortion of meaning, but uses the adaptation technique by suggesting an appropriate Ukrainian equivalent *командир*, which correlates with the official list of ranks in the aviation industry of Ukraine.

The five stewardesses for Flight Two were already in the bus, and there was a chorus of “Good evening, Captain . . . good evening, Captain.” as Demerest and Anson Harris clambered in, followed by Jordan... (p. 226).

П’ять стюардес Рейсу Два вже сиділи в автобусі й озвалися хором «Доброго вечора, командире ... доброго вечора, командире», коли Демерест із Гарісом зайшли в салон (с. 245).

Nonetheless, using the calque translation in the following case does not seem to be justified inasmuch as it does not convey the intended semantic relationship in the SL. Thus, *посібник стюардеси* expresses the possessiveness instead of the purpose. We may assume that *посібник для стюардеси* could have been a more faithful equivalent. Furthermore, there is a corresponding terminological unit *посадова інструкція бортопровідника* in Ukrainian aviation terminology.

With her soft English voice, she did the best she could with the treacly, insincere paragraph from her stewardess manual, which the company insisted must be read on every flight. (p. 299)

М'яким англійським акцентом вона зробила все, що могла, з нудотним, нещирим абзацом зі свого посібника стюардеси, який, як вимагала компанія, потрібно було зачитувати на кожному рейсі (с. 322).

The following example demonstrates the certain loss in translation inasmuch as the translator substitutes the time clause with the condition one thus changing the semantics of the sentence. The use of the transposition strategy proves to be unsuccessful here.

A good many overseas flights had male stewards directing cabin service, but Trans America encouraged senior women staffers like Gwen to take charge when they proved themselves capable. (p. 301)

Обслуговуванням салону керували стюарди, але «Транс Америка» заохочувала старших працівниць, як-то Гвен, брати керівництво на себе, якщо ті були здатні на таке. (с. 324)

The following example contains several terminological units which are structurally viewed as noun clusters, thus the translation is predetermined by the structural form of the cluster. In two-component asyndetic substantival clusters *round-trip ticket/ticket stub* the translator starts with a head noun and then proceeds with an adjunct which functions as an adjective. Conversely, in a three-component cluster *a return flight coupon* the translator wrongly views it as a two-component one which splits into Adj+NN in which the final noun forms the head component to the initial adjunct noun. Nevertheless, the structure of this cluster should be viewed as NN+N with two initial nouns (return flight) forming a close sense unit having the function of an adjunct to the final head noun (coupon). The meaning of this cluster should be conveyed starting with the final noun and then proceeding with the initial attributive component: купон на зворотний рейс.

If it was a round-trip ticket, you'd be holding a return flight coupon. And if it was one-way, you'd still have the ticket stub and boarding folder. (p. 400)

Якби то був квиток у обидва боки, у вас залишився б зворотний польотний купон. А якщо квиток у один бік, ви б досі мали корінець квитка і квиткову папку. (с. 429).

The next compound is the demonstration of an inadequate choice of lexical units in the TL. Although the two-component asyndetic substantival cluster is well translated structurally, the usage of a non-existing word *передзльотний* in combination with *ритуал*, which carries the additional connotational meaning *обряд, що супроводжує релігійну відправу; церемонія*, creates an awkward construction. It could have been substituted, using the technique of generalization, by *підготовка до злету*.

Gwen Meighen, occupied with pre-takeoff rituals, had no time for such analysis (p. 299) .

Гвен Мейген, зайнята передзльотними ритуалами, не мала часу на такий аналіз. (с. 322).

The techniques of reduction and expansion are used in the following example, however, they do not appear to be properly chosen. The lexical unit *housekeeping chores* is redundantly expanded as *адміністративно-господарський* while using *господарський* would be sufficient whereas *around the plane* is omitted causing certain loss in translation.

While four of the five stewardesses busied themselves with housekeeping chores around the airplane, Gwen used the p.a. system to welcome passengers aboard. (p. 299)

Поки чотири з п'яти стюардес займалися адміністративно-господарськими обов'язками, Гвен через систему гучного зв'язку вітала пасажирів на борту. (с. 322)

One-component term *manifest*, which denotes a list of passengers carried on a plane, is translated with the help of expansion by the way of adding explanatory adjective *пасажирська* to the noun *відомість*. This is a conventional term listed in the dictionary of aviation terminology.

The tourist passenger count won't tally. We've made it twice; we still can't agree with the manifest and tickets. (p. 296)

Кількість пасажирів у туристичному класі не збігається... Досі не можемо узгодити пасажирську відомість та квитки. (с. 318)

Another example of translation of a monolexical substantival term by the way of expansion is observed in the following sentence. The translator faithfully conveys the meaning using the conventional term listed in the dictionary of aviation terminology.

More essential were the announcements about emergency exits, oxygen masks, and ditching. (p. 299)

Суттєвішими були оголошення про аварійні виходи, кисневі маски та вимушені посадки на воду. (с. 322)

A skillful use of transposition is demonstrated in the next example. The homogenous objects in the SL (*four stewardesses to supervise* and *her own duties*), both of which refer to the predicate *had* are rendered as homogenous predicates in the TL (*керувала* and *мала*), thus preserving the sentence semantics.

Gwen had four stewardesses to supervise, as well as her own duties in the first class cabin. (p. 301)

Гвен керувала чотирма стюардесами, а також мала свої обов'язки в салоні першого класу. (с. 323)

Conclusions. On investigating the most productive techniques employed by the translator to render cabin crew vocabulary into Ukrainian in the analysed cases, it has been observed that V. Kuch most often resorts to those of transposition, expansion, transcription, reduction. The translation proves to be expressive, the translator facilitates understanding of the ST by the Ukrainian reader using various transformations and employing variations of indirect translation. Nevertheless, in some cases the text undergoes certain losses in translation which are inevitable and may be attributed to morphological and syntactic differences between the languages and also lack of professional background in the translator.

Література:

1. Аеропорт: роман Артур Гейлі; пер. з англ. В. Куча. 2-ге вид. Харків : Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2019. 544 с.
2. Межжеріна А. Англійські авіаційні терміни в аспекті перекладу. Київ : Фенікс, 2021. 96 с.
3. Airport: Novel Arthur Hailey. New York. Berkley Books, 2015. 440 p.

4. Borowska Anna P. *Avialinguistics*. 2017. URL: <https://www.peterlang.com/document/1055293>.
5. Crystal David. *English as a Global Language*, Second Edition. Cambridge. Cambridge University Press, 2003. 213 p.
6. Fainman I., Tokar Ye. *Subject-specific Vocabulary and its Stratification: The Case of Aviation English*. Advanced Education. 2018, P. 240-45.
7. Kopecka B. "Planes are Birds" Metaphor: A Cognitively Oriented Study of Aviation Vocabulary Cognitive Approaches to Specialist Languages. Newcastle upon Tyne : Cambridge Scholars Publishing, 2017. P. 202-213.
8. Schaberg C. *The Textual Life of Airports: Reading the Culture of Flight*. A&C Black, 2012. 192 p.

References:

1. Aeroport: roman Artur Hailey (2019) [Airport] per. z anhł. V. Kucha. 2-he vyd. Kharkiv : Knyzhkovyi Klub «Klub Simeinoho Dozvillia» [in Ukrainian]
2. Borowska, Anna P. (2017) *Avialinguistics*. URL: <https://www.peterlang.com/document/1055293>.
3. Crystal, David. (2003) *English as a Global Language*, Second Edition. Cambridge: Cambridge University Press.
4. Fainman, I. Tokar, Ye (2018) *Subject-specific Vocabulary and its Stratification: The Case of Aviation English*. Advanced Education.
5. Hailey, A. (2015) *Airport* New York : Berkley Books.
6. Kopecka, B. (2017) "Planes are Birds" Metaphor: A Cognitively Oriented Study of Aviation Vocabulary *Cognitive Approaches to Specialist Languages*. Newcastle upon Tyne : Cambridge Scholars Publishing.
7. Mezhzherina, A. (2021) Anhliiski aviatsiini terminy v aspekti perekladu.[English aviation terms in translation] Kyiv : Feniks. [in Ukrainian]
8. Schaberg, C. (2012) *The Textual Life of Airports: Reading the Culture of Flight*. A&C Black.

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ТА ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ

Отримано: 10 липня 2023 р.

Прорецензовано: 28 липня 2023 р.

Прийнято до друку: 2 серпня 2023 р.

e-mail: angora67@bigmir.net

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8570-9099>

DOI: 10.25264/2519-2558-2023-18(86)-87-90

Gordyeyeva A. Yo. Teaching writing to psychology students. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Філологія»*. Острог : Вид-во НаУОА, 2023. Вип. 18(86). С. 87–90.

УДК: (811.111'277.7):378.147

Anzhela Gordyeyeva,
Docent, Doctor of Philosophy in Pedagogy,
Taras Shevchenko National University of Kyiv

TEACHING WRITING TO PSYCHOLOGY STUDENTS

The article deals with the problem of teaching psychology students writing. It highlights the importance of the development of writing skills in English speaking class and investigates the conceptual understandings of writing distinguishing it as complex activity that involves both composing ability and language. In this research we consider the role of writing in the foreign language curriculum and analyze main principles of designing and teaching writing proposed by scientists. Special attention has been focused on classroom application which has led to understanding of fundamentals of designing a writing course for foreign language learners which includes objectives and assessment, lesson planning, designing writing tasks, and responding to student writing. In this article we explore goals for writing teachers who develop the writing course for psychology students and try to present some recommendations to a written lesson plan which is essential for every class period and which can become a road map for both writing teachers and psychology students.

In terms of writing cycle we distinguish three stages that need to be considered when doing lesson planning: pre-writing, writing and revising. Each of the three stages has been carefully described and supported with possible activities. Among the pre-writing activities which are targeted toward linguistic development, idea generation, building up knowledge about the topic, we distinguish free writing, generating lists of thoughts, mind maps. Among writing tasks which are designed to help psychology students to develop a wide range of writing skills, we differentiate between activities for students with lower and higher proficiencies. Special attention is paid to the last stage which presents feedback, revision and editing and where peer feedback can be very important.

Keywords: psychology students, lesson plan, writing assignments, stages of the writing process, pre-writing activities, writing, teacher feedback.

Гордєєва Анжела Йосипівна,
доцент, кандидат педагогічних наук,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка

НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ-ПСИХОЛОГІВ ПИСЕМНОГО МОВЛЕННЯ

У статті розглядається проблема навчання студентів-психологів писемного мовлення англійською мовою. Підкреслено необхідність розвитку вміння письма під час опанування курсу англійської мови в університеті і розглянуто концептуальні поняття писемного мовлення, які визначають його як складну діяльність, що включає як вміння складати текст, так і вміння використати відповідні мовні засоби для його оформлення. У цій статті ми намагаємося визначити місце письма в навчальному плані, аналізуючи представлені науковцями основні принципи його розробки і особливості навчання. У цьому дослідженні ми розглядаємо цілі, які ставлять перед собою викладачі, розробляючи курс писемного мовлення для студентів-психологів і визначаємо рекомендації, які б врахували останні дослідження з даного питання.

В рамках процесу навчання писемного мовлення ми виділяємо три етапи, які варто врахувати при плануванні занять для розвитку вміння писемного мовлення. Це етап перед написанням письмового твору, власне написання і етап зворотнього зв'язку. На кожному з трьох етапів описано і вказано цілі і види завдань, які можна використовувати. Ціль першого етапу – підготувати студентів-психологів до виконання письмового завдання, заохочуючи до генерування ідей і забезпечуючи їх мовним багажем для роботи на другому етапі. У статті представлено можливі варіанти завдань, які можна використати на першому етапі, так само як і завдань на другому етапі, де ми також вказуємо на можливість диференціювати останні для студентів з нижчим і вищим рівнем комунікативної підготовки. Основна увага на останньому етапі процесу навчання звертається на забезпечення зворотнього зв'язку з залученням студентів і можливістю використання новітніх технологій.

Ключові слова: студенти-психологи, план заняття, письмові завдання, етапи письмового процесу, завдання на етапі підготовки до письма, написання твору, зворотній зв'язок.

Introduction. As the world is becoming more interconnected and because writing is the most critical skill, the need for experienced writing teachers who are able to develop writing skills in their students is increasing. Writing is a complex ability involving consideration of an extremely wide range of issues and subskills, thus it needs teachers who should develop expertise in many different areas to become effective at teaching writing. Because of its complexity writing is considered to be the most challenging and time-consuming skill to teach. Writing teachers need to consider a lot of aspects of writing which should be carefully analyzed and taken into account in the process of teaching. New technologies have also a great impact on the role of writing in society which force teachers to evaluate them with the purpose of further effective application when teaching a foreign language.

Understanding writing from both a cognitive and a sociocultural perspective, having made some investigation in the areas of best practices of writing effectively, we tried to find practical classroom activities that can help prepare psychology students for the writing demands that they will certainly encounter in the future. In this article we are going to investigate how university teachers can prepare their students for writing. Our *goal* is to analyze some conceptual understandings considering the nature of writing skills and abilities and define the fundamentals of designing a writing course for psychology students which in its turn will provide guidance on planning and delivering an effective writing curriculum.

Theoretical background. Writing has always had a place in the foreign language curriculum but the 21 century with its globalization and technological advances has made written communication across languages and cultures essential and very important. Writing, that once was seen only as a skill which was helpful to reinforce other skills such as listening and reading, has appeared at the central place in the curriculum (Reid, 2001). There has been a lot of research on the problem of understanding the needs of those who do writing and their educational and language learning backgrounds which should be taken into account when teachers try to adjust their lessons to accommodate the needs of different learner types (Doolan & Miller, 2012; Harklau, Losey & Siegal, 1999; Matsuda, 2003b; Reid, 1998a; Silva, 1993). Summarizing the results of linguists' investigations, mentioning the variety of English language learners throughout the world, their linguistic and educational backgrounds, their differences in writing needs we can understand that, on the one hand, it is impossible to develop a unique approach to teaching academic writing, because of great dependence of the particulars of the local context. But on the other hand, this experience can be taken into consideration by writing teachers and become very helpful to understand what specific writing problems of English as a second language are likely to be. Some scientists have shown that writing is not a linear process but it involves moving back and forward among planning, writing, rereading and revising (Penuelas, 2008; Sasaki, 2000, Weigle, 2010). Great attention has also been paid to the difference between experienced writers and those who are novices when setting goals in writing (Bereiter & Scardamalia, 1987). In addition to the research mentioned above the great importance has the revolution of information technologies which can provide writing teachers and their students with teaching tools for rising their awareness of and control over specific linguistic choices. A lot of research has been made in the area of automated essay feedback programs which are helpful in scoring and providing feedback on writing (Jaschik, 2011; Shermis, Burstein, Higgins & Zechnefr, 2010; Weigle, 2010).

Materials and methods. With the purpose of designing the fundamentals of a writing course for psychology students we should consider objectives and assessment, lesson planning, designing writing tasks and responding student writing. Deep analyses of the research by the scientists mentioned above have led us to the following considerations in designing a writing curriculum. They are the written product, the writing process and adjusting writing to a specific audience and purposes. In our opinion the effective teaching involves a good balance among these three issues.

Trying to develop a list of tasks for writing teachers scientists underline the importance of designing a syllabus, planning of class sessions, providing opportunities for writing and responding to it (Kroll, 2001). We completely agree that university teachers can find it difficult to apply even ready knowledge into practice. Following the tasks, we can explain the importance of implementing the syllabus as it provides a road map for both teachers and students and help clarify expectations. It happens because it offer the opportunity to consider overall goals of the writing course and to make a choice of learning activities. For this reason, when defining a syllabus, it is critical to articulate learning outcomes which should be written in an appropriate way emphasizing observable behaviours and products to be able to understand at the end if these objectives have been met. For instance, in our university writing course for psychology students the learning outcomes can be: to produce organized paragraphs with topic sentences, supporting details and concluding sentences through a process of drafting and revision of the main issues. This example can show that we try to specify at the end both the structure of the product and the process of writing indicating the type of language needed to complete the writing task.

It is important to emphasize that formulating objectives for our writing course and following some research (Ferris & Hedgcock, 2004) we try to think of its three components: a description of the performance itself when teachers realize what their students are expected to write (either an annotation, or an abstract); the conditions under which the writing will be done (as classwork or homework with the following feedback or without it); the level of performance that provides students with criteria of evaluation both the structure of the writing piece and the use of appropriate grammar and vocabulary. In the process of teaching it becomes clear what aspects of writing to pay special attention to.

Having mentioned the conceptual understandings of writing, we will try to explain the planning as our main goal to provide guidance on delivering writing curriculum. Firstly, we will describe the writing cycle for each major assignment, which includes three important stages: pre-writing, writing and revising. Following the investigation of Ferris and Hedgcock who have divided the typical writing lesson into five phases, we completely agree that "whatever form of the lesson plan takes, it should be readable, convenient to refer to in class when needed" (Ferris & Hedgcock, 2004: 92). Having taken into account the importance of activation of prior learning and warm up (a pre-writing stage), we pay special attention to lesson core which consider instructions, procedures and participation (a writing stage) and finish with closure and reflection (a revising stage).

When teaching academic writing to psychology students, our teachers first plan then organize the *pre-writing stage* which starts with setting up the assignment, providing input for learners to work with in the form of texts, videos, visuals or using other content from the internet resources; which is followed by focusing special attention on specific points of grammar and vocabulary without which the completing the assignment can be difficult or impossible; and which finishes with generating ideas after using different activities for brainstorming.

It has been always significant to draw our teachers' attention to pre-writing activities the purpose of which is to be target toward idea generation, linguistic development, building up knowledge about the topic. Following the ideas for pre-writing activities given by researches (Ferris & Hedgcock, 2004; Williams, 2005) our teachers encourage psychology students to practice freewriting for a set period of time without stopping with a purpose to generate the list of ideas associated with the topic, making mind maps, tables, drawings etc., We also make use of suggested by methodologists additional pre-writing activities when encouraging learners to use dictionaries or other reference materials in writing and identifying and analyzing rhetorical structures of texts with the purpose of concentrating on specific aspects of writing.

Because of academic setting where reading is often incorporated as a starting point for writing, psychology students are offered to read written texts of different types before they start writing and our teachers should plan their writing lessons leaving a substantial amount of pre-writing time for reading as well as carefully selecting printed passages. The most important questions discussed by writing teachers if a text for reading can become a challenge for writing and if it can be used to support an argument and can provide learners with good organizational patterns and language structures.

It is worth mentioning that the next *writing stage* is quite time consuming as our teachers have to evaluate if there is enough time for drafting, feedback from peers or teachers who must plan extra time for rewriting and concentration on problematic areas as they appear.

When we do want to help students to develop a great range of academic writing skills they should be invited to deal with variety of tasks either planned or impromptu (Ferris & Hedgcock, 2004; Johns, 1997; McKay, 1994). We completely agree with Jessika Williams that the nature of writing skills depends on the learners' proficiency (Williams, 2005). Therefore, our teachers try to distinguish different levels of proficiencies and select appropriate activities for ones with lower proficiencies. There can be tasks when psychology students are asked to read, make notes and then, using their notes, reconstruct the text. Students with higher proficiencies are able to work in academic contexts quiet more and they are offered to all types of academic writing as summaries, proposals, case studies or annotations and abstracts. It should be noted that in both cases before doing writing learners gather and generate information using their personal experience or observations, interviews or surveys. They are also encouraged to analyze, summarize and sometimes even critique the information they have prepared.

Academic writing is not considered a voluntary process because students are expected to do it following the directions given in the assignment. They can be also under some pressure knowing that their piece of writing will be checked and evaluated by a teacher. Therefore, when teaching writing our teachers understand the importance of designing appropriate tasks, carefully structuring them and making their content accessible to students. What is more, our teachers try to let students know they are allowed for multiple approaches as well as they always make sure they know the deadline and the criteria on which their writing will be evaluated.

Having discussed the first two states, we have come to the last one – the *revising stage* when students should submit their pieces of writing and teachers after analyzing the final products of the writing activity should consider how much time to devote to feedback and what means of dissemination are the most appropriate. Because of what is mentioned above and their great wish to organize the last phase as effectively as possible our writing teachers struggle with answering the following questions: how, when, by whom and what sort of feedback should be given. One of the most popular recommendation (Ferris & Hedgcock, 2004; Williams, 2005) with which we fully agree is to first comment on content then on language issues. It does not mean ignoring accuracy, but the ability of learners to revise on the level of organization which is considered higher than the sentence level, should be a real challenge for both students and teachers. We are inclined to think that detailed comments on language level first can deprive students of understanding their weak points when it goes about content.

Based on the importance of content, our teachers practice using three drafts of a paper with two cycles of feedback and revision with the first one focusing on content and organization and with the second one paying attention to language issues. Both feedback cycles can involve either teacher or peer feedback. Because of its possibility to develop psychology students critical reading skills as well as improving their language skills we try to use peer response especially in groups with higher proficiencies students as much as possible.

Having presented our choices when it goes about how and by whom feedback should be given we try to choose either oral or written way to revise. Providing students with written comments is common practice when they are expected to read teachers' comments and then make a revision of their pieces of writing. But writing comments in our teachers' opinion are time-consuming and are sometimes open to misunderstandings and different interpretations. On the other hand, individual conferencing with psychology students to discuss all weak and strong issues of their writing is not possible because of limited time for writing which is planned. Our teachers try to find a proper way out and use new technologies which are designed to provide feedback to learners. For this reason they record their opinion on the writing piece giving comments on both content and language level. In case some students need extra explanation, it can be done individually during the lesson when others are busy with completing another task.

We completely sure that when planning out their writing lessons our teachers should be able to have a full picture of a three stage process of teaching writing to their psychology students maintaining a healthy balance between all stages and providing enough time for learners to practice as well as providing them with proper understanding of the process itself and the goals that are expected to be achieved.

Conclusion. The future may bring us new ways of teaching writing but the need to teach university students will remain obvious. In our article we tried to deal with conceptual understandings of writing which should be considered by teachers who are open to new strategies to motivate their psychology students to become skilled writers. We focused our attention on special fundamentals of designing a writing course which are required to make the organization of the writing process the most effective. While considering the problem of planning and with the purpose to deliver the best writing curriculum for psychology students we investigate the three phase process of writing distinguishing special types of activities for different stages. Among the three stages of writing process there is a pre-writing one which can include a wide range of pre-writing activities done with the purpose to present a writing assignment and provide input for psychology students to work with; a writing stage where writing tasks are explained and when psychology students can develop their writing skills being asked to respond to a variety of tasks depending on their low or high proficiency level; a revising stage on which learners receive feedback with the object of revising and editing their papers. While investigating the issue

we tried to understand how to prepare our psychology students for the writing demands paying special attention to rapid expansion of technologies.

Further investigation of the problem of developing writing skills draws our attention to automated essay feedback programs which can make scoring and providing feedback on writing and therefore can help save lesson time.

References:

1. Bereiter, C., & Scardamalia, M. (1987). *The psychology of written composition*. Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
2. Doolan, S., & Miller, R. (2012). Generation 1.5 written error patterns: A comparative study. *Journal of Second Language Writing*, 21(1), 1-22.
3. Ferris, D., & Hedgcock, J. (2004). *Teaching ESL composition: Purpose, process, and practice* (2nd ed.). Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
4. Harklau, L., Losey, K.M., & Siegal, M. (Eds.). (1999). *Generation 1.5 meets college composition: Issues in the teaching of writing to U.S.-educated learners of ESL*. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
5. Jaschik, S., (2011). Can you trust automated grading? *Inside Higher Education*. Retrieved from http://m.insidehighered.com/news/2011/02/21/debate_over_reliability_of_automated_essay_grading
6. Johns, A.M. (1997). *Text, role, and context: Developing academic literacies*. New York, NY: Cambridge University Press.
7. Kroll, B. (2001). Considerations for teaching an ESL/EFL writing course. In M. Celce-Murcia (Ed.), *Teaching English as a second or foreign language* (3rd ed., pp. 219-232). Boston, MA: Heinle and Heinle.
8. Matsuda, P.K. (2003b). Second language writing in the twentieth century: A situated historical perspective. In B. Kroll (Ed.), *Exploring the dynamics of second language writing* (pp. 15-34). New York, NY: Cambridge University Press.
9. McKay, S. (1994). Developing ESL writing materials. *System*, 22(2), 195-203.
10. Penuelas, A. (2008). A comparison of an effective and an ineffective writer's mental representations of their audience, rhetorical purpose and composing strategies. *Rael: Revista Electronica De Linguistica Aplicada*, 7, 90-104. Retrieved from <http://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=2900631>
11. Reid, J. M., (1998b). Learning styles and grammar teaching in the composition classroom. In P. Byrd & J.M. Reid (Eds.), *Grammar in the composition classroom: Essays on teaching ESL for college-bound students* (pp. 18-30). New York: NY: Heinle and Heinle.
12. Reid, J., (2001). Writing. In R. Carter & D. Nunan (Eds.), *The Cambridge guide to teaching English to speakers of other languages* (pp. 28-33). Cambridge, UK: Cambridge University Press.
13. Sasaki, M. (2000). Toward an empirical model of EFL writing processes: An exploratory study. *Journal of Second Language Writing*, 9, 259-291.
14. Shermis, M. D., Burstein, J., Higgins, D., & Zechner, K. (2010). Automated essay scoring: Writing assessment and instruction. In P. Peterson, E. Baker, & B. McGraw (Eds.), *International encyclopedia of education* (3rd ed.). New York, NY: Elsevier.
15. Silva, T. (1993). Toward an understanding of the distinct nature of L2 writing: The ESL research and its implications. *TESOL Quarterly*, 27(4), 657-677.
16. Weigle, S. C. (2010). Validation of automated scores of TOEFL Ibt tasks against non-test indicators of writing ability. *Language Testing*, 27(3), 335-353.
17. Williams, J. [Jessica]. (2005). *Teaching writing in second and foreign language classrooms*. Boston, MA: McGraw Hill.

Отримано: 16 червня 2023 р.

Прорецензовано: 15 липня 2023 р.

Прийнято до друку: 23 липня 2023 р.

e-mail: iryna.dzividzinska@nung.edu.ua

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-2607-0966>

DOI: 10.25264/2519-2558-2023-18(86)-91-94

Дзівідзінська І. С. Навчання англійської мови студентів мовних і немовних спеціальностей засобами мовних комп'ютерних ігор : психологічний аспект. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Філологія»*. Острого: Вид-во НаУОА, 2023. Вип. 18(86). С. 91–94.

УДК: 81'42:004.5:004.9

Дзівідзінська Ірина Сергіївна,
кандидат філологічних наук, доцент,
Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу

НАВЧАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ СТУДЕНТІВ МОВНИХ І НЕМОВНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ ЗАСОБАМИ МОВНИХ КОМП'ЮТЕРНИХ ІГОР : ПСИХОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ

Стаття присвячена огляду питань, пов'язаних з мовними комп'ютерними іграми для навчання англійської мови як майбутніх перекладачів-філологів, так і здобувачів вищої освіти інших спеціальностей. З опертям на практичний досвід визначено, що на заняттях з англійської мови викладачі мають можливість формування іммерсивного середовища, що дозволяє студентам зануритися в мовну практику та забезпечує їх інтерактивну участь у процесі навчання. Іммерсивність може бути досягнута за допомогою використання віртуальної реальності, інтерактивних ігор та симуляцій, що дозволяє створювати реалістичні комунікативні ситуації та сприяє формуванню мовних навичок та комунікативної компетентності. У статті охарактеризовано можливості сучасних технологій, спрямованих на полегшення процесу навчання студентів, з'ясовано види та форми ігор, якими можуть послуговуватися викладачі для проведення практичних занять, передбачених програмою вищої школи. Досліджено, що одним із провідних завдань сучасних вищих навчальних закладів є якісна підготовка майбутніх випускників до здійснення професійної діяльності. Доведено, що цієї мети можливо досягнути за умови систематичної практики в іноземній комунікації не лише в усній, але й в письмовій формі, організованій на основі інноваційних методів навчання із застосуванням комп'ютерних ігор. У статті розглянуто вплив інтерактивних ігор на вмотивованість та результативність опанування англійською мовою у вищій школі України. Визначено основні новачі роботи за умов онлайн навчання, що базуються на європейському досвіді, розкрито їх сутність.

Ключові слова: англійська мова, європейські підходи, мовна комп'ютерна гра, мовна освіта.

Iryna Dzividzinska,
Candidate of Philological Sciences (Ph. D.), Associate Professor,
Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas

TEACHING ENGLISH LANGUAGE TO STUDENTS OF LANGUAGE AND NON-LANGUAGE SPECIALTIES USING LANGUAGE COMPUTER GAMES: PSYCHOLOGICAL ASPECT

The article is devoted to an overview of issues related to language computer games for teaching English to future philologists, translators and students of higher education of other specialties. Based on practical experience, it was determined that in English classes, teachers have the opportunity to create an immersive environment that allows students to immerse themselves in language practice and ensures their interactive participation in the learning process. Immersion can be achieved through the use of virtual reality, interactive games, and simulations, which allow the creation of realistic communicative situations and contribute to the development of language skills and communicative competence. The article characterizes the possibilities of modern technologies aimed at facilitating the learning process for students, identifies types and forms of games that teachers can use for practical classes provided by the higher education syllabus. It has been investigated that one of the leading tasks of modern higher education institutions is to prepare future graduates for professional activities. It has been proven that this goal can be achieved through systematic practice in foreign language communication not only in oral but also in written form, organized on the basis of innovative teaching methods using computer games. The article discusses the impact of interactive games on motivation and effectiveness of learning English in Ukrainian higher education. The main innovations in online learning based on European experience are identified and their essence is revealed.

Keywords: English language, European approaches, language computer game, language education.

Постановка проблеми. У сучасному процесі навчання важлива роль відведена вмінню викладача зацікавити студента. Йдеться про специфічний підхід до проведення практичних занять. Роками в науковому світі точаться суперечки стосовно валідності використання мовних комп'ютерних ігор для покращення рівня практичного володіння іноземною мовою.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Чимало дослідників вивчають ефективність використання мовних комп'ютерних ігор для навчання англійської мови. Ші-Чуан Цай та Ї-Лін Лін провели дослідження щодо використання гри для вивчення лексики в англійській як іноземній мові (EFL) та знайшли позитивний вплив на мотивацію, залучення та збагачення словникового запасу студентів. Девід Нунан написав багато про роль технологій у навчанні та вивченні мов, включаючи використання цифрових ігор та симуляцій для покращення засвоєння мови та створення автентичних контекстів для спілкування. Такі дослідники як Ана Крістіна Біондо Саломео, Марк Петерсон та Марта Гуарда теж зробили ґрунтовні дослідження в цій темі. Українські науковці Л. В. Краснощок, О. В. Лисенко, І. В. Мартиненко, О. В. Сидоренко, О. В. Чернишова вважають, що навчати англійської мови студентів вищої школи можна у різні способи. Проте серед найбільш популярних та результативних методів здобування знань, умінь та навичок вчені зазначають застосування лінгвістичних комп'ютерних програм на практичних заняттях та під час самостійної підготовки, зазначаючи тему іммерсивності, в якій спостерігаємо значні результати. Науковцями визначені зміст і завдання інтерактивної гри, її функції в навчальному процесі; створена класифікація ігор, сформульовані основні вимоги до їх розробки, самої процедури адміністрування завдань; проаналізовані та описані особливості психологічного впливу гри на особистість гравця та прогнозовані результати

у різних видах мовленнєвої діяльності, іншомовних мовних навичок та мовленнєвих умінь. Інтерактивна гра, на думку багатьох, є чи не найефективнішим способом контролю при вивченні англійської мови як іноземної.

Метою цієї статті є визначити й описати можливості покращення навчальних досягнень у підготовці майбутніх філологів-перекладачів та студентів інших спеціальностей засобом використання комп'ютерних мовних ігор та обґрунтувати їх ефективність. Постає **завдання** розробити такі лінгвістичні ігри, результати проходження яких відображали б рівень успішності мовленнєвої діяльності студента в ситуаціях реального спілкування.

Психологи відносять гру до інтрогенної поведінки, тобто поведінки, яка детермінується внутрішніми факторами особистості, її потребами та інтересами. Підвищення ефективності самостійної підготовки студента в закладах вищої освіти є найважливішою задачею, що стоять сьогодні перед системою освіти України. Типова програма з англійської мови для студентів технічних спеціальностей спрямовує увагу викладачів на забезпечення студентів практичними навичками володіння іноземною мовою. Особлива увага в рамках надання англійській мові особливого статусу в Україні спрямована на посилення ролі усного мовлення на всіх ступенях навчання. Але, як відомо, практичне володіння мовою передбачає не лише володіння одним з його аспектів (усним мовленням), а й усіма видами мовленнєвої діяльності (читанням, аудіюванням, письмом, усним мовленням).

Розвиток сучасних інформаційних технологій, які охопили вже всі сфери нашого життя, полегшує вирішення цього завдання та зумовлює посилення інтересу до проблеми комп'ютеризованого навчання іноземних мов. Враховуючи вік студентів, психологічні та фізіологічні характеристики віку, уподобання та рівень знань на першому курсі навчання англійської, ми пропонуємо активно вводити у навчальний процес комп'ютерні мовні ігри.

«Використання комп'ютерних ігор у викладанні англійської мови дозволяє отримати більш інтерактивний та захоплюючий досвід навчання, що допомагає учням краще зрозуміти та запам'ятати матеріал.» (Краснощок, 2015: 56).

Підсумовуючи теоретичні надбання з психології, педагогіки та методики, ми схильні виділяти п'ять основних особливостей використання комп'ютерних мовних ігор у навчанні англійської мови на першому курсі вищого навчального закладу: 1. Двоплановий характер ігрової діяльності. 2. Природність мовленнєвих комунікативних ігрових ситуацій. 3. Наявність проблемної ситуації. 4. Індивідуалізація навчання. 5. Підвищення рівня мотивації та активізації навчання. Важливою психологічною особливістю використання комп'ютерних мовних ігор у навчанні є багатоплановість особистості, що виражається в одночасній участі студента в двох видах діяльності, кожна з яких має свої стимули, ціль та вираження, та в планах суб'єкта чи об'єкта навчально-ігрової діяльності. Гра є прямим методом впливу на студента, який не відчуває себе об'єктом впливу викладача, і є повноправним суб'єктом діяльності. У процесі гри студенти прагнуть до вирішення поставлених завдань та подолання перешкод для їх вирішення. Учасники у грі перебувають в двох ролях: суб'єкта та об'єкта діяльності, що дозволяє викладачеві керувати навчальною діяльністю студента, не нав'язуючи йому своїх методик. Позитивний емоційний фон навчання відіграє особливо важливу роль, оскільки позитивні емоційні переживання студентів істотно впливають на процес засвоєння мовного матеріалу та використання мови як засобу спілкування. Способи створення позитивного емоційного фону під час гри виникають внаслідок технічних можливостей комп'ютера, серед яких слід назвати «неупередженість» машини до учасника гри та його можливих помилок. «Використання комп'ютерних ігор у викладанні англійської мови може допомогти створити більш студентоцентроване середовище навчання, де учні можуть працювати у своєму власному темпі та отримувати миттєвий зворотний зв'язок» (Сидоренко, 2016: 85.). Комп'ютерні ігрові студії приносять задоволення, спонукають до активних та свідомих дій, тим самим підвищуючи позитивний емоційний фон заняття та змінюючи ставлення до предмета та процесу засвоєння знань, умінь і навичок. Комп'ютерні ігрові ситуації є надуманими, проте почуття і переживання учасника гри є справжніми, для студента важливий не результат, а процес. Для викладача основним є позитивні результати студента у мовній грі, що досягаються завдяки підвищенню мотивації, зацікавленості студента та його залученості. Така специфічна особливість комп'ютерної мовної гри має великі навчальні і виховні можливості, оскільки викладач може сформулювати через гру позитивне відношення до можливостей навчальної діяльності в цілому та до вивчення іноземної мови зокрема. Процес навчання з застосуванням комп'ютерних мовних ігор стає не таким одноманітним для студента, увага якого розсіюється під час тривалої концентрації на рутинних формах роботи. Навчання у формі гри набагато емоційніше, ніж абстрактно-теоретичне, завдяки створенню реальних умов, воно посилює мотивацію і сприяє формуванню потреби в отриманні знань. «Комп'ютерні ігри можуть бути використані для доповнення традиційних методів вивчення мови та допомогти зробити навчання більш захоплюючим та цікавим для учнів» (Чернишова, 2015: 93). Багаторазове повторення матеріалу в процесі гри не втомлює студента, є сприятливим для довготривалої концентрації уваги й уможливує несвідоме запам'ятовування матеріалу. Одним із основних завдань навчання англійської мови студентів немовних спеціальностей на першому курсі є ознайомлення зі звуками, лексичними одиницями та граматичними структурами і створення в студента автоматичних навичок їх розпізнавання. Саме на початковому ступені формуються вміння розрізняти і розуміти мовний матеріал, що закладає основу розвитку навичок у різних видах мовленнєвої діяльності (читанні, говорінні, аудіюванні та письмі). «Комп'ютерні ігри можуть бути використані для викладання різних мовних навичок, таких як граматики, словниковий запас, аудіювання та говоріння. Вони також можуть бути використані для мотивації учнів та зробити навчання більш цікавим.» (Лисенко, 2014: 185.)

Характер ігрової мотивації стимулює гравця до повторення ігрового циклу чи вправи для поліпшення результату, отриманого в попередній грі, за рахунок удосконалення мовних та мовленнєвих навичок. У такий спосіб можна досягти підвищення повторюваності мовних одиниць в індивідуальному досвіді студента без збільшення обсягу навчальних матеріалів і непродуктивного зазубрювання. На основі одного мовного матеріалу можна створювати різні типи ігор, що дозволить заощадити час викладача на підготовку навчальних матеріалів. Варто додати, що студент, граючи певну роль, не просто фіктивно грає іншу особистість, а, входячи в роль, розширює, збагачує, поглиблює власну. Це сприяє розвитку уяви, мислення, волі і особистості студента. Природність мовленнєвих комунікативних ігрових ситуацій досягають завдяки ігровому моделюванню на персональному комп'ютері. Навчання проходить в умовах, наближених до реальних умов комунікації. Доведено, що в стані емоційного напруження при традиційній перевірці знань «словник усного мовлення стає біднішим, стереотипнішим, мовленнєві асоціації «плоскими», гіпотези про зміст того, що читається, поспішними, неадекватними.

Можливість природного спілкування гравця з носієм мови без участі викладача може частково зняти емоційну напругу, що має суттєвий позитивний результат на студента.

Для з'ясування активізуючого впливу комп'ютерних мовних ігор на процес навчання іноземної мови згадуємо, що процес розуміння тексту може визначатися як перехід від тексту до образу, що йому відповідає. Активізуючий вплив комп'ютерної мовної гри може виражатися в міцному та швидкому формуванні у гравця образно-концептуальної моделі, що адекватно відображає в зафіксованому в тексті реальність. Таким чином, позитивний ефект активізуючого впливу пояснюємо його суттєвим впливом, а також системою екстралінгвістичних орієнтирів, включених у ігрову модель. Доповнюючи собою систему знань, необхідних студентові для успішного виконання комунікативної діяльності, екстралінгвістичні орієнтири, на наш погляд, стають передумовою формування в свідомості гравця захоплення та можуть стимулювати виникнення та розвиток у нього здібностей до прогнозування змісту іншомовного висловлювання. «Комп'ютерні ігри можуть бути використані для створення більш захоплюючого середовища навчання мови, де учні можуть практикувати свої навички у реалістичний та захопливий спосіб.» (Мартиненко, 2017: 60). Завдяки такому втіленню студент виявляється психологічно підготовленим до сприйняття, осмислення та засвоєння навчального матеріалу.

Наступною психологічною особливістю використання комп'ютерної мовної гри є наявність проблемної ситуації, а саме стан інтелектуальних труднощів, що виникають у суб'єкта за взаємодії з об'єктом пізнання, коли він у ситуації проблеми, яку вирішує, не може пояснити нового факту за допомогою наявних знань чи виконати невідому дію знайомими способами. Проблема навчальна ситуація розкриває перед студентом незаповнені місця в системі його знань. Такий психічний стан студента ускладнює активізацію пізнавальної діяльності і породжує в свідомості інтенцію до отримання інформації. За умов правильної організації викладачем заняття в ігровій формі комунікативна проблема ситуація стає природним та необхідним її компонентом. Умови ігор, котрі потребують більш високого рівня знань, неминуче викликають у них прагнення самостійно продемонструвати необхідний для досягнення мети гри рівень інформованості та автоматизації навичок. У цьому випадку студент демонструє високу вмотивованість і сам ставить перед собою завдання, яке необхідно розв'язати, щоб задовольнити певну комунікативну потребу.

На нашу думку, до основних особливостей успішного навчання англійської мови за допомогою комп'ютерних мовних ігор можна віднести й індивідуалізацію навчання. За умов індивідуалізованого комп'ютерного навчання механічне виконання навчальної діяльності може фіксуватися після кожної відповіді порадою чи заохоченням. Найбільше потенційне значення мають ігрові ситуації, в яких студент працює над виправленням помилок, а не просто практикує чи тренує навички. Міцним знаряддям для викладача стає можливість за допомогою комп'ютерних мовних ігор забезпечувати студентові зворотній зв'язок щодо результатів виконання завдання, виявляти його слабкі місця та помилки, а потім ставити перед ним завдання у відповідності до рівня виконання попередніх. Оскільки комп'ютер надає можливість накопичувати інформацію про правильні та неправильні відповіді студента, викладач отримує нагоду здійснювати контроль за всіма етапами засвоєння та застосування матеріалу кожним студентом окремо. Ця можливість зберігається навіть тоді, коли рівень труднощів завдань змінюється через певний проміжок часу. В умовах комп'ютерної мовної гри гравці отримують можливість практичного використання вивченого матеріалу. Позитивний вплив практичного застосування вивченого матеріалу формуватиме в студентів якісно інше розуміння англійської мови. Можливий в результаті цього психологічний ефект закінченості може, на наш погляд, виражатися в тому, що у найменш підготовлених у мовленнєвому плані студентів з'явиться впевненість у своїх силах, почуття задоволення, яке буде сприяти формуванню позитивної мотивації та активізації навчання.

Розглянуті психологічні особливості уможливають сформулювати думку про те, що навчання за допомогою комп'ютерних мовних ігор створює необхідні психологічні передумови для активізації резервних можливостей студентів:

- забезпечує підбір матеріалу відповідно до труднощів формування навичок у різних видах мовленнєвої активності;
- підвищує рівень свідомого ставлення до навчальної діяльності;
- забезпечує сугестивність навчального процесу;
- активізує мовленнєво-розумову діяльність;
- пропонує посилюючий для рівня мовної підготовки студентів режим роботи;
- формує контур для цілісного сприйняття змісту висловлювання;
- формує позитивну мотивацію для навчання;
- забезпечує можливість працювати з різними засобами мультимедіа.

Дослідження та аналіз сучасного стану навчання студентів вищої школи англійської писемного та усного мовлення із застосуванням мовних комп'ютерних ігор уможливило зробити **висновки**, що в разі комплексного застосування новітніх засобів навчання й комп'ютерних технологій, зокрема з урахуванням мовленнєвої поведінки, можна досягнути кращих результатів. Саме мовленнєва поведінка є зовнішнім виявленням іншомовної мовленнєвої діяльності, зумовленої певним рівнем комунікативної компетенції. Від того, наскільки мовленнєва поведінка гравця у віртуальній реальності буде адекватно співвідноситися з мовленнєвою поведінкою комуніканта в реальному спілкуванні, буде залежати надійність отриманих результатів навчання, що мають свідчити про рівень володіння студентом англійською мовою як засобом спілкування. Відтак гра слугить одним з головних інструментів моделювання форми і змісту мовленнєвої поведінки студента, обумовлюючи цілі, засоби і способи здійснення іншомовної комунікації.

Література:

1. Краснощок Л. В. Використання комп'ютерних ігор у навчанні англійської мови в середній школі. *Педагогіка та психологія професійної освіти*. 2015. № 1. С. 55–60.
2. Лисенко О. В. Використання комп'ютерних ігор у процесі навчання англійської мови. *Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В. О. Сухомлинського*. 2014. № 2 (16). С. 185–188.
3. Мартиненко І. В. Використання комп'ютерних ігор у процесі навчання англійської мови. *Науковий вісник Полісся*. 2017. № 1 (13). С. 56–60.
4. Сидоренко О. В. Використання комп'ютерних ігор у навчанні англійської мови в середній школі. *Педагогіка та психологія професійної освіти*. 2016. № 2. С. 82–88.

5. Чернишова О. В. Використання комп'ютерних ігор у навчанні англійської мови. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Педагогічні науки*. 2015. Вип. 34. С. 92-96.

References:

1. Krasnoshchok L. V. Vykorystannia kompiuternykh ihor u navchanni anhliiskoi movy v serednii shkoli. Pedahohika ta psykholohiia profesiinoi osvity. Krasnoshchok L. V. The use of computer games in teaching English in secondary school. Pedagogy and Psychology of Professional Education. 2015. No. 1. P. 55-60.
2. Lysenko O. V. Vykorystannia kompiuternykh ihor u protsesi navchannia anhliiskoi movy. Naukovyi visnyk Mykolaivskoho derzhavnoho universytetu imeni V. O. Sukhomlynskoho. 2014. № 2 (16). S. 185-188. Lysenko O. V. The use of computer games in the process of learning English. Scientific Bulletin of Mykolaiv State University named after V. O. Sukhomlynskyi.
3. Martynenko I. V. Vykorystannia kompiuternykh ihor u protsesi navchannia anhliiskoi movy. Naukovyi visnyk Polissia. 2017. № 1 (13). S. 56-60. Martynenko I. V. The use of computer games in the process of teaching English. Polissya scientific bulletin.
4. Sydorenko O. V. Vykorystannia kompiuternykh ihor u navchanni anhliiskoi movy v serednii shkoli. Pedahohika ta psykholohiia profesiinoi osvity. 2016. № 2. S. 82-88. Sydorenko O. V. The use of computer games in teaching English in secondary school. Pedagogy and psychology of professional education.
5. Chernyshova O. V. Vykorystannia kompiuternykh ihor u navchanni anhliiskoi movy. Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu. Serii: Pedahohichni nauky. 2015. Vyp. 34. S. 92-96. Chernyshova O. V. The use of computer games in teaching English. Scientific Bulletin of Kherson State University.

Отримано: 6 червня 2023 р.

Прорецензовано: 10 липня 2023 р.

Прийнято до друку: 12 липня 2023 р.

e-mail: oksananychko@gmail.com

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-650-606X>

Web of Science Researcher ID: H-6424-2017

e-mail: irenas7217@gmail.com

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-5093-9516>

Web of Science Researcher ID: Q-8134-2017

e-mail: tetianayurchyshyn@gmail.com

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-3299-0486>

Web of Science Researcher ID: I-1885-2017

DOI: 10.25264/2519-2558-2023-18(86)-95-100

Ничко О. Я., Стецько І. І., Юрчишин Т. В. Розширена структурна компонента професійної комунікативно-мовленнєвої моделі перекладача: дослідження аспектів риторичної компетенції в контексті мовної підготовки майбутніх перекладачів. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Філологія»*. Острог : Вид-во НаУОА, 2023. Вип. 18(86). С. 95–100.

УДК: 811.111

Ничко Оксана Яромірвна,
кандидат філологічних наук,
Західноукраїнський національний університет
Стецько Ірина Іванівна,
кандидат педагогічних наук,
Західноукраїнський національний університет
Юрчишин Тетяна Василівна,
кандидат філологічних наук,
Західноукраїнський національний університет

РОЗШИРЕНА СТРУКТУРНА КОМПОНЕНТА ПРОФЕСІЙНОЇ КОМУНІКАТИВНО-МОВЛЕННЄВОЇ МОДЕЛІ ПЕРЕКЛАДАЧА: ДОСЛІДЖЕННЯ АСПЕКТІВ РИТОРИЧНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ В КОНТЕКСТІ МОВНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПЕРЕКЛАДАЧІВ

У статті розглянуто та здійснено аналіз комунікативно-мовленнєвої складової професійної компетентності перекладача – її риторичний аспект. Окреслена необхідність підвищити рівень сформованості найвищого компонента професійної комунікативної компетентності філологів-перекладачів шляхом комунікативно-риторичного наповнення змісту навчання. У статті конкретизовані поняття риторична компетентність у перекладацькій діяльності та риторична культура – її складова. Домінантним у цьому напрямі є засвоєння спецкурсу «Основи іношомовної риторики» для освітньо-професійної програми «Бізнес комунікації та переклад», який передбачає ознайомлення студентів із теоретичними досвідом риторики та практичними комунікативно-риторичними вміннями для вирішення низки професійних завдань. Метою курсу є опанування майбутніми перекладачами риторичних відомостей, що спонукають до професійно-зорієнтованого комунікування з напрацюванням комплексу вправ для входження у риторичну ситуацію (візуальної риторики), методом риторичного аналізу тексту, методом імпровізаційних завдань з метою залучення студентів до спонтанних та підготовлених публічних виступів (вербальної риторики). В результаті розширюються рамки риторичної компетентності перекладачів: удосконалюється мовлення як риторична діяльність, розвиваються навички публічних виступів, подолання комунікативних бар'єрів, набуваються навички самопрезентації, виробляється логічна, психологічна та морально-естетична й етична компетентності, формується власний риторичний стиль. У дослідженні проаналізовано погляди вітчизняних та світових науковців на складові риторичної компетентності та безпосередній зв'язок риторичних знань із перекладацькими теоріями та діяльністю перекладача. Йдеться про необхідність опанування майстерністю аргументованого та переконливого мовлення у різних комунікативних ситуаціях, у синхронному перекладі, зокрема. Доведено, що оволодівши мовно-риторичною компетентністю перекладач вибудовує оптимальне спілкування стає вмілим мовцем та є здатним для вироблення власних риторичних ресурсів необхідних для ефективного здійснення професійної перекладацької діяльності. Крім того, у статті зацікавлено увагу на потребі майбутнього перекладача у володінні риторичною культурою – мовленнєвих знань, вправному володінні риторичними засобами необхідних для здійснення перекладу текстів різних жанрів та стилів. Звернено увагу на риторичний аналіз текстів та доведено, що уміння таким чином проаналізувати текст – важлива складова риторико-комунікативної компетентності майбутніх перекладачів. Робота репрезентує схему структури промови, що допоможе студентам у підготовці та виголошенні власної творчості. З'ясовано, що тренінгові вправи та практикуми сприяють залученню студентів у риторичну ситуацію, набуттю досвіду риторичного акту та риторичного мовлення. Зроблено висновок, що вивчення риторики й володіння риторичною компетентністю є одним із важливих завдань підготовки фахівців з перекладу. Визначено перспективи подальших розвідок з цієї проблематики.

Ключові слова: риторична компетентність, неориторична особистість, візуальна риторика, вербальна риторика, музична приторика, риторична тріада, риторична діяльність, суб'єкт риторичної діяльності, риторична ситуація, риторичний аналіз, риторичні фігури, риторичні засоби.

Oksana Nychko,
Candidate of Philological Sciences,
Western Ukrainian National University
Iryna Stetsko,
Candidate of pedagogical sciences,
Western Ukrainian National University
Tetiana Jurchyshyn,
Candidate of Philological Sciences,
Western Ukrainian National University

THE EXTENDED STRUCTURAL COMPONENT OF PROFESSIONAL TRANSLATOR'S COMMUNICATIVE SPEECH MODEL: RESEARCH ON ASPECTS OF RHETORICAL COMPETENCE WITHIN THE CONTEXT OF LANGUAGE TRAINING OF FUTURE TRANSLATORS

The article examines and analyzes the communicative speech component of translator's professional competence – its rhetorical aspect. The research outlines the need to increase the level of formation of the highest component of the professional communicative competence of philologists and translators by means of communicative and rhetorical training content. This scientific investigation specifies the concepts of rhetorical competence in translation and rhetorical culture as its component. The mastery of the special course "Fundamentals of Foreign Language Rhetoric" for the educational and professional program "Business Communication and Translation" is dominant in this direction, which involves familiarizing students with the theoretical experience of rhetoric and practical communicative and rhetorical skills for solving a number of professional tasks. The purpose of the course for future translators is to master rhetorical information that encourages professional-oriented communication with the development of a set of exercises for entering a rhetorical situation (visual rhetoric), the method of rhetorical analysis of a text, the method of improvisational tasks with the aim of involving students in spontaneous and prepared public performances (verbal rhetoric). As a result, the scope of the translators' rhetorical competence is expanded: speech as a rhetorical activity is improved, public speaking skills are developed, communication barriers are overcome, self-presentation skills are acquired, logical, psychological, moral-aesthetic and ethical competences are developed, and one's own rhetorical style is formed. The study analyzes the views of domestic and international scientists on the components of rhetorical competence and the direct connection of rhetorical knowledge with translation theories and translator's activities. It dwells on the need to master the skill of argumentative and persuasive speech in various communicative situations, in simultaneous translation, in particular. It has been proven that having mastered linguistic and rhetorical competence translator builds optimal communication, becomes a skilled speaker and is able to develop his own rhetorical resources necessary for the effective implementation of professional translation activities. In addition, the study focuses on the need of the future translator to possess rhetorical culture – speech knowledge, skillful mastery of rhetorical tools necessary for translation of texts of various genres and styles. Attention is drawn to rhetorical analysis of texts and it is proved that the ability to analyze the text in this way is an important component of the rhetorical and communicative competence of future translators. The work represents a diagram of the structure of a speech, which will help students in preparing and delivering their own creativity. It is found out that training exercises and practicums contribute to the involvement of students in a rhetorical situation, the acquisition of experience in a rhetorical act and rhetorical speech. It was concluded that studying rhetoric and possessing rhetorical competence is one of the important tasks of training translation specialists. Prospects for further research on this issue have been identified.

Keywords: rhetorical competence, non-rhetorical personality, visual rhetoric, verbal rhetoric, musical rhetoric, rhetorical triad, rhetorical activity, subject of rhetorical activity, rhetorical situation, rhetorical analysis, rhetorical figures, rhetorical devices.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями.

Прагнення українського суспільства всебічно інтегруватися у європейський простір зумовлюють гостру потребу пошуку ефективних способів удосконалення та модернізації комунікативно-мовленнєвих якостей професійної компетенції майбутніх лінгвістів-перекладачів у закладах вищої освіти України. Для формування мовної особистості перекладача необхідно не тільки майстерно володіти лінгвістичними вміннями та навичками отриманими після здобуття вищої освіти, але і швидко та якісно транслювати необхідну інформацію чи певний матеріал тому, хто цього потребує, адже сучасний світ – інформатизований, глобальний та інноваційно-технологічний. Тому актуальним постає питання перед мовними здобувачами вищів: готовністю до належної конкурентоспроможності на ринку праці у перекладацькій сфері, здатністю до креативності у своїй професії, вмінням ефективно комунікувати з іншими людьми, налагоджувати контакти та розширювати зв'язки, реалізувати себе в різних комунікативних ситуаціях. Виклики сучасного інформаційного суспільства – це здатність впливати і переконувати за допомогою різних видів комунікації, володіючи при цьому колосальним потоком інформації. Здатність оперувати різноманітними комунікаційними компетентностями тісно пов'язані із риторичною практикою – пріоритетною, довершеною складовою професійних мовленнєвих навичок фахівця-словесника. Опанування майстерністю усної комунікації у всіх її проявах і функціях – це досягнення професіоналізму філологів нової генерації. Для високої результативності цього освітнього завдання безсумнівно допомагає застосування риторичних принципів – аналізу, аргументації, конкретизації та критики. На часі стоїть питання про підготовку *неориторичної* (курсив наш. – О.Н.) мовної особистості – опанувати знання і вміння риторичної компетенції, творити власні думки і ідеї, ефективно, переконливо та логічно комунікувати.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання риторичної компетенції, мовно-риторичної комунікації, риторичної освіти, опанування професійно мовно-риторичних вмінь, ефективності риторичної діяльності та її структури, риторизації навчання, мовно-риторичної культури майбутніх перекладачів, перекладацького аспекту викладання риторики продовжує зацікавлювати багатьох вітчизняних дослідників – лінгвістів та новаторів-методистів. Наукові доробки теоретичного і прикладного аспектів професійної підготовки майбутніх здобувачів-гуманітаріїв окреслюють численні вітчизняні розвідки та студіювання Л. Струганця, Л. Мацько, В. Русанівського, О. Волкової, Н. Голуб, Н. Дикої, Г. Сагача, Н. Бабич, С. Гурвича, Д. Александрова, А. Первушиної, М. Пентилока, М. Бахтіна, В. Виноградова, А. Михальської, І. Хоменка, І. Якобчук, Т. Воронцової, В. Вандишева, О. Симакової, О. Бабкіної, О. Борецького, Л. Горбача, Ч. Далецького, С. Меньшеніної, Л. Семячко, В. Нищета, С. Абрамовича, М. Кошанського, Г. Онуфрієнка, О. Ворожбитова, І. Іванчук, А. Лісовського, А. Мудрика, Т. Конівської, С. Толочка, Н. Янца, І. Звереві, Л. Мамчура, Л. Горобця, О. Симакової, Г. Онуфрієнка, Л. Ткаченка, О. Кучерука, Я. Білоусової, А. Усатого, Є. Снегіррової, О. Шупти, В. Муратової, Р. Дружененка, С. Горобець, О. Корчова, Т. Космеди, С. Романчука, І. Горошкіна, Н. Цісар, Л. Башманівської, Н. Баран та ін. Справжній «риторичний бум» педагогів-практиків-риторів з проблематики викладання практичної риторики та неориторики у вишах, питання мовно-риторичної освітченості, формування риторичної компетентності (далі – РК) та ораторського мистецтва й культури, методичних рекомендацій та прийомів з основ аргументації, доповнюючі риторикознавчі студії великою кількістю порад та зразків виступів сучасних ораторів, вправному вмінню володіти словом, технікою мовлення публічного виступу, розвитку риторичного мистецтва з психологічними та емоційними прийомами переконання, міжкультурних риторичних підходів до комунікації, дослідженням в галузі візуальної риторики, риторичності та фігуральності мови, впливом риторичних знань у перекладацьких студіях спостерігаємо у наукових розробках американсько-канадських та західних дослідників: Thomas Wilson, E. Slembeck, W. Wills, Chris Anderson, Carsten Bredemeier, Catherine C. Braun, Carmen Gallo, Michael MacDonald, Glen Wilson, Catherine McLaughlin, Keith Ferrazzi, Robert Cialdini, Alexander Jutkowitz, Sonja Foss, Theresa Enos, Thomas O. Sloane,

Roffee, J. A. Marc Fumaroli, Allison, Nova, Gray, Chaïm Perelman, J. W. Howell W.S., José M. Dávila-Montes, St. André J., Torresi, I, Emily Knapp, Russell Scott Valentino, Jacob Emery, Bloomington Sibelan Forrester, Tomislav Kuzmanović, R. Barthes, A. Wierzbicka, Teun Adrianus Van Dijk, Paul Soper, J. Toman, D. Carnegie, Susan Bassnett, David Damrosch, Emily Apter, Paul de Man, J. Derrida, Lawrence Venuti, Brett Luncford, Estefania Olid-Pena, Henriette Van Der Blom, Ruzika Perovic, Soumia Bardhan, Florin D. Salajan, B. Mortara Garavelli та ін. Однак у контексті риторичної підготовки майбутніх перекладачів спостерігаємо обмаль напрацювань щодо досліджень риторичних вмінь та риторичних компетенцій, риторизації перекладацьких компетенцій при викладанні предмету «Риторика» іноземною мовою.

Постановка завдання. Мета дослідження полягає у теоретико-методологічному обґрунтуванні здобуття засад риторичної освіти та дослідженні аспектів риторичної компетенції майбутніх перекладачів у модерно-інноваційних умовах згідно потреб ринку перекладу, у розширенні перекладацької компетенції шляхом опанування елементів риторичних відомостей, поглибити та удосконалити знання про мову, ефективну мовну комунікацію, підвищити мовно-мовленнєву культуру, розвивати спонуку до розгляду та аналізу жанрової парадигми риторичних текстів та промов, тим самим здійснити професійно важливу мовно-риторичну підготовку у рамках мисленнєво-мовленнєвої перекладацької практики студентів ОКР «Бакалавр» напрямку підготовки за освітньо-професійною програмою «Бізнес-комунікації та переклад» ЗУНУ (м. Тернопіль) філологічного профілю під час вивчення лінгвістичної дисципліни «Основи іношомовної риторики» англійською мовою.

Виклад основного матеріалу дослідження. Компоненті комунікативної компетенції, а саме, *риторичній* (*курсив наш.* – О.Н.) у професійній підготовці фахівців присвячені численні наукові розвідки та дослідження. Вважаємо за необхідне звернутися до напрацювань вчених В. Нищети, Н. Голуб, О. Симакової, О. Бабкіної, Л. Горобец та ін. – дослідників змісту та структури РК. Багато вчених схиляються до думки, що основою РК є мовні і риторичні знання та вміння, мовленнєві дії необхідні для ефективного комунікування, а саме у здатності генерувати (продувати) чи транслювати й виголошувати публічно авторський текст послуговуючись стратегіями і тактиками спілкування, експресивно-емоційними і логічними мовними засобами та риторизованими технологіями (за В. Макаровим та В. Нищетою) для досягнення найвищого рівня комунікативної компетенції та комунікативної мети, до ефективного та вправного здійснення професійної діяльності (Нищета, 2013). При цьому важливо зазначити (за С. Толочко та М. Ковалик) що феномен «риторичної компетентності» включає у собі не лише виголошення тексту, а *вмотивовано, аргументовано та переконливо* (*курсив наш.* – О.Н.) його донести до адресата, внаслідок чого виробляється індивідуальний ораторський стиль мовця (Ковалик, 2021). У цьому і вбачаємо корисність риторики для майбутніх перекладачів, адже першочергово вона вчить як стати успішними мовцями, спонукає до удосконалення комунікативно-мовленнєвих навичок. Цілком зрозуміло, що володіння переконливим мовленням має позитивний вплив на особистість і професійно необхідне у першу чергу фахівцям-філологам. Синхронні перекладачі мають справу з унім перекладом тексту і саме він є видом ораторського мистецтва. Вправно володіти останнім і допоможуть знання риторики, озброїти здобувачів корисними інструментами – риторичними прийомами – засобами майстерності мовлення для здійснення ефективного перекладу тексту. На часі постає необхідність підготувати компетентних, креативних, інноваційно-зорієнтованих фахівців, які володіють майстерністю РК та здатні швидше адаптуватися в полікультурному середовищі, гручко вирішувати різноманітні комунікативні завдання, що безпосередньо пов'язані з їхньою професійною діяльністю.

Вчена Є. Снегіррова, одна з небагатьох, яка досліджувала зв'язок риторики та послідовного й усного перекладу наголошує на «неоціненній допомозі» риторики у формуванні майстерності мовлення перекладачів-синхроністів. Дослідниця опосередковано говорить про те як професійний перекладач, досягнувши високого рівня РК «ототожнюється» та «ідентифікується» зі своїм мовцем. Це означає, що перекладач сприймається як самий мовець, якого перекладають, тобто перекладач «розчиняється» в особі мовця. Сприйняття перекладу як оригіналу, а саме, поверхнєве відношення до оригінального тексту, легкості розуміння перекладу – інноваційні перекладацькі стратегії – має свою передісторію (Снегіррова, 2009). В кінці 20 століття одна з найвідоміших фігур сучасного перекладознавства, американський теоретик та історик перекладу, перекладач з італійської, французької та каталонської мов Лоуренс Венуті (Lawrence Venuti) висуває теорію «невидимості перекладача» (translator's invisibility) на фоні «прозорості перекладу» теоретиків-постструктуралістів мовного дискурсу та тісно переплітається з риторичною категорією етосу (ethos) – авторитетом перекладача (Венуті, 2008). Останнє є поняттям, категорією риторики суспільно-морально-етичної поведінки мовця, його моральною позицією, творцем умов для здійснення мовлення. «Невидимість перекладача» асоціюється з легкістю сприймання вихідного тексту внаслідок чого автор оригінального тексту стає більш «видимим» і не «заплямовується» перекладацькими адаптаціями (Валентіно, Емері, Форрестер, Кузманович, 2017). Фундаментом у мовленнєвих ситуаціях виступають класичні категорії риторики – *кайрос* (часовий вимір), *етос* (дійова особа) та *лексис* (стиль викладу), які, безумовно, дотичні до перекладу. Науковиця Є. Снегіррова висуває три мовно-мовленнєві аспекти у процесі навчання перекладача, де риторика відіграє важливу роль. Це *фонетичний аспект*, (*тут і далі курсив наш.* – О.Н.) який авторка асоціює з виразним мовленням (наголос, артикуляція, інтонація) перекладача, паузація; *лексикологічний аспект*, який практик-експериментатор позиціонує у вимірі влади слова і мовлення та *граматичний аспект*, який науковиця виділяє як найважливіший компонент мови і мовлення (Снегіррова, 2009).

О. Шупта виокремлює риторичну культуру як важливу підскладову РК у підготовці майбутнього перекладача. На думку дослідниці вона полягає у відборі та використанні лінгвістичних засобів, стратегій та тактик, перекладацьких трансформацій, стилістичних особливостей публічного дискурсу, комунікативно-мовленнєвого етикету. Вважаємо що риторична компетентність та риторична культура є суміжними та дотичними поняттями, адже в основі обох лежить комунікативний компонент. Погоджуємося із судженнями дослідниці, яка стверджує, що в основі риторичної культури лежать чотири компоненти: *мотиваційний* (*тут і далі курсив наш.* – О.Н.) – коли перекладач усвідомлює риторичність та необхідність риторичного самовдосконалення своєї професійної діяльності; *інтелектуально-творчий* – коли перекладач слідує за правильністю, виразністю і чистотою свого мовлення, багатством словникового запасу, здібностями до текстотворення; *психологічний* – коли перекладач психологічно готовий до публічного виступу; *рефлексивний* – здатність проаналізувати якість виконаного професійного завдання (Шупта, 2015).

В Україні у навчальних планах багатьох ЗВО на кафедрах української філології передбачено вивчення основ риторики та ораторського мистецтва як обов'язковий предмет для опанування практично на всіх спеціальностях. З'являються приватні студії, центри, факультативи риторики. Кафедра іноземних мов та інформаційно-комунікаційних технологій ЗУНУ (м. Тернопіль) освітньо-професійної програми «Бізнес комунікації та переклад» за спеціальністю 035 «Філологія» серед навчальних дисциплін пропонує здобувачам перекладу елективну дисципліну «Основи іншомовної риторики», яка викладається англійською мовою на II-ому році професійної підготовки. Навчальний предмет за вибором викликає зацікавлення у студентів даної спеціальності. Адже в основі професіоналізму філолога безсумнівно, лежить риторично-мовленнєва компетентність. Тому вважаємо за необхідне враховувати специфіку спеціальності фахової підготовки перекладачів при розробці навчального курсу, як, наприклад, розвивати та розширювати мовленнєву культуру – обов'язковий компонент риторичної компетентності, що дозволяє володіти основами успішної комунікації та презентації філологів-перекладачів. Навчальна дисципліна ставить за мету ознайомити студентів з основними правилами та канонами риторики, основами красномовства, способами виголошення промови, виражальними засобами риторики, удосконалити практичні вміння та навички мисленно-мовленнєвої майстерності, опанування форм ефективної переконуючої комунікації за нестандартних ситуацій життєвого і професійного спілкування, сформулювати уміння та навички ораторського мистецтва, розвинути майстерність створювати і виголошувати публічні промови. Спецкурс має на меті розвинути ціннісно-смыслову, загальнокультурну, навчально-пізнавальну, інформаційну, текстотвірну, інтерпретаційну, комунікативну компетентності майбутніх філологів-перекладачів. Курс вивчення «Основи іншомовної риторики» вивчається лише один семестр та складає 56 год. – 28 год. – лекційних та 28 год. – практичних занять, що супроводжується текстовим матеріалом-лекціями, презентаціями, аудиторними дискусіями, індивідуально-груповими завданнями. Самостійна робота дисципліни становить (62 год.) мета якої – викликати у студентів щире бажання займатися самовдосконаленням у напрямі формування власних риторичних умінь та навичок у майбутньому шляхом включення у риторичну практику. Від здобувачів очікується набуття риторичної компетентності та навичок публічного й міжособистісного спілкування в майбутній професійній діяльності перекладача. Ідейно-тематичний зміст лекційного курсу, який передбачає надати студентам вичерпні теоретичні знання з даного предмету визначає наступні розділи: 1. Риторика як наука та навчальна дисципліна. Закони риторики. 2. Логічні основи риторики. Форми правильності мислення. 3. Мовленнєва діяльність. Функціональні стилі мовлення. Різновиди публічних промов. Жанри монологічного і діалогічного мовлення, дискурс (виступ, промова), тропи, риторичні фігури. 4. Підготовка промови. Створення концепції та стратегії спілкування. 5. Розробка тактики промови. 6. Логіка доведення та спростування у риторичній аргументації. 7. Техніки ефективного переконання. 8. Мовленнєві засоби спілкування. 9. Невербальні засоби спілкування. 10. Психологічні основи риторики. Образ оратора. Культура оратора. Функції та ролі доповідача. 11. Риторичний аналіз. Види красномовства. 11. Ділове спілкування у професійній діяльності перекладача. Етика та етикет перекладацької діяльності. Тематика практичних занять окреслюється наступними розділами: 1. Риторичні канони. Риторична триада Арістотеля: *етос, логос, патос*. Класичні риторичні школи: видатні імена, теорії, напрямки. «Риторика» Арістотеля. Школа софістів і риторична школа. Розробка концепції та стратегії публічної промови. Визначення тактики промови. Правила та засоби переконання у публічній промові. Оратор і аудиторія. Проголошення публічної промови. Техніки ефективного переконання. Мовленнєві засоби спілкування. Фігури мови. Фігури думки. Тропи. Техніка мовлення. Невербальні засоби спілкування. Політичне красномовство. Академічне красномовство. Мова дипломата. Судові дискусії. Ділове мовлення. Зв'язок риторики із суспільно-політичною діяльністю.

Значна увага надається підготовці майбутніх виступів для філологів-перекладачів, адже їм доведеться бути в центрі низки ділових подій, здійснювати переклад великих самітів та конференцій у присутності величезної цільової аудиторії. Тому вивчення риторики має на меті навчити студентів використовувати надбання риторичної думки, репрезентувати власні думки – передумова успішної комунікації, яка, безумовно веде до здійснення успішного перекладу та вміння вдало передати інформацію публіці. Розглянемо аспект активізації риторичної діяльності – аспект публічного мовлення. У процесі риторичного аналізу ми ніби «проходимо» текст поетапно, відповідно до процесу його творення, до результатів виголошення, використовуючи знання розділів класичної риторики: *інвенції* (тут і далі курсив наш. – О.Н.) (пошук та систематизація матеріалу для переконання), *диспозиції* (чітка послідовність частин промови), *елокуції* (мовно-риторичні засоби), *меморії* (запам'ятовування тексту промови), *акції* (презентація промови) та *релаксації* (підбиття підсумків ораторської комунікації). **Вправа 3. Завдання 3.1.** Викладач задає фрагменти риторичних текстів для аналізу: політичної промови, промови у художньому творі та пісенного тексту (музичної пориторички). Студенти уважно знайомляться з риторичними текстами, звертаючи особливу увагу на фразування найпереконливіших їх частин – початку і кінця промов. **Extract A. “I have A Dream” Martin Luther King:** “I say to you, my friends, that even though we must face the difficulties of today and tomorrow, I still have a dream that one day this nation will rise up and live out the true meaning of its creed: ‘We hold these truths to be self-evident; that all men are created equal...’”; **Extract B. “Old Major’s Speech” (Animal Farm by George Orwell):** “Comrades you have heard already about the strange dream that I had last night. But I will come to the dream later. I have something else to say first. I do not think, comrades, that I shall be with you for many months longer, and before I die, I feel it my duty to pass on to you such wisdom as I have acquired...”; **Extract C. “Imagine” (John Lennon):** “Imagine there’s no heaven, It’s easy if you try, No hell below us, Above us only sky, Imagine all the people, Living for today...”. **Завдання 3.2. Rhetorical devices. Audience (Extracts A,B,C): Інструкція:** Many speakers stress that they and their audience are on the same side. In extract 1 Martin Luther King starts his speech by addressing his audience in a particular way that draws them together with him. How does he do this? Does he do this anywhere else in the speech? Who do you think his audience is? What tells you? Write the exact words he uses. What word does Old Major use to address his audience? Why has he chosen this word? Look it up in a dictionary to get its exact meaning. How many times does he use this word in the speech? Why do you think this is? Who is John Lennon singing to? How do you know? **Завдання 3.3. Rhetorical devices. Emotive words and phrases (Extracts A,B,C).** Each of the speeches starts with words designed to stir up the emotions of the audience. This is so that the writers can grab the attention of the audience quickly. Pick out the emotive words and phrases at the beginning of each speech that you think would affect the audience in this way. **Завдання 3.4. Rhetorical devices. The call to action.** The endings of speeches are important too. They should inspire the listeners to do something. Each of the makers

of the speeches (we can think of John Lennon's song as a speech set to music) asks the audience to take some action after hearing the speeches. What action does each speaker want to be taken? Illustrate your answer with quotations. Write down a similarity between Old Major's ending and Martin Luther King's. What are they both encouraging the audience to do? Which words at the end of John Lennon's song are similar to Martin Luther King's final sentence? **Завдання 3.5. Rhetorical devices. Persuasive and powerful themes:** The writers and speakers use lots of repetition to make their points to help to persuade their audience. Go through the speeches marking where the writer repeats a phrase or a particular word for special effect. For example, Martin Luther King repeats the phrase "I have a dream..." How often does he use it? Martin Luther King uses the "dream" idea as a way of getting his thoughts across to the audience. It is a powerful theme in his speech. Look at the speeches by Martin Luther King, Old Major and the song by John Lennon. Write down the themes that run through those extracts. **Завдання 3.6. Rhetorical devices. Rhetorical questions.** In some speeches the writer uses questions to set up the next part of the speech. He does not expect anybody to answer the questions because the writer intends to answer them himself. This can be seen very clearly in Old Major's speech when he asks: "Now, comrades, what is the nature of this life of ours?" ... Look through the rest of Old Major's speech. See if you can find any more rhetorical questions. If you can write them down. What answer does he give to his questions? (Харісон, 2002). Окреслені фрагменти вправ дають змогу студентам-перекладачам ознайомитися з етикою оратора, підбавити основи риторико-мовленнєвої культури, вдосконалити техніку мовлення та розвинути логічне мислення. Важливо зазначити, що у риторичі важливішим моментом у передачі інформації є як виголошується повідомлення, тембр голосу, візуальна та фізична експресія, постава. **Завдання 3.7. Starter activity.** We can take the same words and give them different meanings by changing the way that we say them. With the partner on your table take the card you have with the statement or question printed on it and take turns saying it to your partner trying to get across a different meaning. See if your partner can work out how you are trying to say it. You can use any or all of the ways suggested below: *Aggressively, Quietly, Calmly, Angrily, Peacefully, Defiantly, Questioningly, Sarcastically, Joyfully, Sadly, Uncertainly, Fearfully, Fearsomely.* **Продуктивне (аналітико-творче) завдання з вербальної риторики 3.8. Оформлення власних виступів. Підготовка монологічних текстів.** Студентам подається зразок-схема структури промови. Робота над схемою допоможе студенту в процесі підготовки власного виголошення виступу. Після виступу наступне момент релаксації: викладач оцінює майстерність студента як оратора, підбавляє підсумки виконаної роботи. **Writing Frame: Beginning: Welcoming Using friendly 'joining' phrases:** *My friends, Comrades, Brothers and sisters, Fellow pupils, Classmates, Colleagues;* **Establish theme:** *I have a dream..., I believe that one day soon... It won't be long before My parents told me... I have a vision of the future...* **Emphasise the bad:** *The world we live in is a bad place, Every day we have to quit up with, We all hate the..., Have you seen the way we are treated;* **Describe the changes:** *What sort of world do we want?... What would it be like to..., .Next year..., Next time..., In the future we..., A golden time is ahead...* **Ending Call to action:** *And so I say to you brothers and sisters..., Its time for us to..., When you leave here you must....* (Харісон, 2002). Задекларовані фрагменти вправ надають змогу виробити індивідуальний ораторський стиль здобувачів, вчать критично характеризувати специфіку виступів та риторичних текстів рольових моделей провідних світових ораторів.

Висновки. Проведене дослідження переконує, що розширення інноваційних та модернізованих напрямків мовної підготовки перекладачів, збагачення перекладацької комунікативної компетенції, зокрема риторико-мовленнєвого аспекту, є надзвичайно актуальним та необхідним. Володіння риторичною компетенцією перекладачів передбачає підвищення рівня їхньої професійної підготовки у сучасних умовах, а їхня інтеркультурна мовна особистість ставить на перший план необхідність реалізації власних риторичних ресурсів для здійснення професійної діяльності, до зростання якісної, потужної, дієвої, оптимальної та переконливої комунікації конкурентноспроможних фахівців. Перспективу подальшого дослідження вбачаємо у вдосконаленні моделювання нашої освітньої програми підготовки перекладачів, а саме: специфіки роботи з цифровими та сучасними медіатекстами (цифрова риторика), публіцистичними висловлюваннями та текстуальними технологіями, впливу візуальних компонентів інтернет-мемів – риторики соцмереж, аудіоконтентом (подкасти, аудіокниги) – особливостями нового етапу та формату комунікації сьогодення в умовах діджиталізації та забезпечення навчально-методичної літератури з курсу «Основи іншомовної риторики».

Література:

1. Воробйова А. В. Навчання візуальної риторики на заняттях англійської мови у вищих навчальних закладах *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах* : зб. наук. пр. / [редкол.: А.В. Сущенко (голов. ред.) та ін.]. Запоріжжя : КПУ, 2022. Вип. 81. С. 142–146.
2. Ковалик М. Формування риторичної компетентності студентів. *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка* / [редактори-упорядники М. Пантюк, А. Душний, І. Зимомря]. Дрогобиць: Видавничий дім «Гельветика», 2021. Вип. 42. Том 1. С. 183–188.
3. Муратова В.Ф. Перекладацький аспект викладання риторики. *Науковий журнал «Молодий вчений»*. Філологічні науки. № 1 (53) січень, 2018 С. –730.
4. Ницета В. Риторичні вміння як діяльнісний компонент риторичної компетентності. *Українська мова і література в школах України*. Запоріжжя, 2013. № 7. С. 13–18.
5. Ницета В. Формуємо риторичні вміння та риторичну компетентність : програма дослідно-експериментального навчання української мови. *Українська мова і література в школах України*. Запоріжжя, 2015. № 7-8. С. 66–73.
6. Снегіррова Є.О. Риторика і навчання усного перекладу. *Лінгвістика XXI століття: нові дослідження і перспективи*. 2009. № 3. С. 206–215. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/9961>
7. Шупта О. В. Риторична культура майбутнього перекладача як фактор успішності його професійної діяльності. *Scientific researches and their practical application. Modern state and ways of development*. Khmelnytskyi, 17.12.2015. URL: <https://www.sworld.com.ua/konfer41/52.pdf>
8. Venuti Lawrence. *The Translator's Invisibility: A History of Translation* (2nd ed.). Abingdon, Oxon, 2008. U.K.: Routledge. p. 273. ISBN 978-0-415-39453-6.
9. Harrison F. Comparing Texts Rhetorical Devices. Nov. 2002. URL: <https://crestenglish.weebly.com/uploads/1/4/3/6/14366244/comparingtextsrhetoricaldevicesb.pdf>

References:

1. Vorobiova A. V. Navchannia vizualnoi rytoryky na zaniattiakh anhliiskoi movy u vyshchyykh navchalnykh zakladakh//Pedahohika formuvannia tvorchoi osobystosti u vyshchii i zahalnoosvitnii shkolakh : zb. nauk. pr. / [redkol.: A.V. Sushchenko(holov. red.) ta in.]. Zaporizhzhia : KPU, 2022. Vyp. 81. S.142-146.
2. Kovalyk M. Formuvannia rytorychnoi kompetentnosti studentiv. Aktualni pytannia humanitarnykh nauk: mizhvuzivskyi zbirnyk naukovykh prats molodykh vchenykh Drohobyt'skoho der- zhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka / [redaktery-uporiadnyky M. Pantiuk, A. Dushnyi, I. Zymomria]. – Drohobych: Vydavnychiy dim «Helvetyka», 2021. Vyp. 42. Tom 1. S. 183-188.
3. Muratova V.F. Perekladatskyi aspekt vykladannia rytoryky. aukovy zhurnal «Molodyi vchenyi». Filohichni nauky. № 1 (53) sichen, 2018 S. –730.
4. Nyshcheta V. Rytorychni vminnia yak diialnisnyi komponent rytorychnoi kompetentnosti // Ukrainska mova i literatura v shkol. Zaporizhzhia, 2013: № 7. S. 13-18.
5. Nyshcheta V. Formuiemo rytorychni vminnia ta rytorychnu kompetentnist : prohrama doslidno-eksperymentalnoho navchannia ukrainskoi movy// Ukrainska mova i literatura v shkolakh Ukrainy. Zaporizhzhia, 2015. № 7-8. S. 66–73.
6. Sniehirova Ye.O. Rytoryka i navchannia usnoho perekladu. Lnhvistyka KhKhI stolittia: novi doslidzhennia i perspektyvy. 2009. № 3. S. 206-215. URI: <http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/9961>
7. Shupta O.V. Rytorychna kultura maibutnoho perekladacha yak faktor uspishnosti yoho profesiinoi dilnosti// Scientific researches and their practical application. Modern state and ways of development, Khmelnytskyi, 17.12.2015. URL: <https://www.sworld.com.ua/konfer41/52.pdf>
8. Venuti, Lawrence. The Translator's Invisibility: A History of Translation (2nd ed.). Abingdon, Oxon, 2008. U.K.: Routledge. p. 273. ISBN 978-0-415-39453-6.
9. Harrison F. Comparing Texts Rhetorical Devices. Nov. 2002. URL: <https://crestenglish.weebly.com/uploads/1/4/3/6/14366244/comparingtextsrhetoricaldevicesb.pdf>

Отримано: 29 червня 2023 р.

Прорецензовано: 22 липня 2023 р.

Прийнято до друку: 28 липня 2023 р.

e-mail: panychok@ukt.net

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-1635-5709>

e-mail: tsarykolga@gmail.com

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-0169-7009>

DOI: 10.25264/2519-2558-2023-18(86)-101-104

Panychok T. Ya., Tsaryk O. M. Überwindung von sprachbarrieren im rahmen der interkulturellen kommunikation. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Філологія»*. Острог : Вид-во НаУОА, 2023. Вип. 18(86). С. 101–104.

УДК: 811

Tetiana Panychok,

PhD in Pädagogik, Außerordentliche Professorin,

Außerordentliche Professorin der Abteilung für Fremdsprachen und Informations- und Kommunikationstechnologien,
Westukrainische Nationale Universität**Olga Tsaryk,**

Doktorin der Pädagogischen Wissenschaften, Professorin,

Professorin an der Fakultät für Fremdsprachen und Informations- und Kommunikationstechnologien,
Westukrainische Nationale Universität

ÜBERWINDUNG VON SPRACHBARRIEREN IM RAHMEN DER INTERKULTURELLEN KOMMUNIKATION

Die Auswirkungen der Globalisierung und die zunehmende internationale Interaktion stellen moderne Gesellschaften vor die Herausforderung, Sprachbarrieren im Rahmen interkultureller Kommunikation und nationaler Identitätsbildung zu überwinden. In einer Welt, in der unterschiedliche Kulturen, Sprachen und Werte aufeinandertreffen, sind Instrumente und Strategien erforderlich, die gegenseitiges Verständnis, Toleranz und die Bewahrung kultureller Besonderheiten fördern.

Internationale Kommunikation ist ein wichtiger Bestandteil der modernen Welt, in der Menschen aus verschiedenen Kulturen und Sprachen miteinander kommunizieren und Informationen austauschen. Bei internationaler Kommunikation treten jedoch häufig sprachliche und kulturelle Barrieren auf, die zu Missverständnissen und einer falschen Wahrnehmung von Informationen führen können. Einer der Hauptfaktoren, die zu Sprachbarrieren führen, sind die unterschiedlichen Sprachen und Denkstrukturen. Jede Sprache hat ihre eigenen grammatikalischen und lexikalischen Merkmale, die für andere Kulturen schwer zu verstehen und zu verwenden sein können. Darüber hinaus können verschiedene Kulturen unterschiedliche Arten der Informationswahrnehmung sowie unterschiedliche Normen und Werte haben, die die Wahrnehmung und Interpretation von Nachrichten beeinflussen.

Dieser Forschungsartikel zielt darauf ab, die Rolle der Überwindung von Sprachbarrieren im Kontext interkultureller Kommunikation und ihre Auswirkungen auf die nationale Identitätsbildung zu untersuchen. Er konzentriert sich auf die Analyse verschiedener Aspekte wie den Erwerb von Fremdsprachen, kulturelle Bildung, Empathie und den Einsatz von Kommunikationshilfsmitteln, die zur Überwindung von Sprachbarrieren und zur Verbesserung der interethnischen Interaktion beitragen. Der Artikel gibt einen Überblick über die Literatur zu den relevanten Aspekten der interkulturellen Kommunikation, den Auswirkungen von Sprachbarrieren auf diese und deren Zusammenhang mit der Herausbildung nationaler Identität. Es werden Strategien zur Überwindung von Sprachbarrieren wie das Erlernen von Fremdsprachen, kulturelle Bildung und der Einsatz von Kommunikationshilfsmitteln betrachtet.

Stichworte: Interkulturelle Kommunikation, Sprachbarriere, Wahrnehmung, Missverständnis, Kommunikation, Fremdsprache.

Паничок Тетяна Ярославівна,

кандидат педагогічних наук, доцент,

доцент кафедри іноземних мов та інформаційно-комунікаційних технологій,
Західноукраїнський національний університет**Царик Ольга Михайлівна,**

доктор педагогічних наук, професор,

професор кафедри іноземних мов та інформаційно-комунікаційних технологій,
Західноукраїнський національний університет

ПОДОЛАННЯ МОВНИХ БАР'ЄРІВ У КОНТЕКСТІ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Наслідки глобалізації та зростаюча міжнародна взаємодія ставлять перед сучасними суспільствами виклик в подоланні мовних бар'єрів у контексті міжкультурної комунікації та формування національної ідентичності. У світі, де зустрічаються різні культури, мови та цінності, виникає необхідність у засобах та стратегіях, що сприяють взаєморозумінню, толерантності та збереженню культурних особливостей. Міжнародна комунікація є важливою складовою сучасного світу, де люди з різних культур та мов спілкуються та обмінюються інформацією. Однак, в процесі міжнародної комунікації часто виникають мовні та культурні бар'єри, які можуть призводити до непорозуміння та неправильного сприйняття інформації. Одним з основних факторів, що призводять до мовних бар'єрів, є різниця у мовах та структурах мислення. Кожна мова має свої унікальні граматичні та лексичні особливості, які можуть бути складними для сприйняття та використання іншими культурами. Крім того, різні культури можуть мати різний спосіб сприйняття інформації та різний набір норм та цінностей, що впливають на сприйняття та тлумачення повідомлень. Ця наукова стаття має на меті дослідити роль подолання мовних бар'єрів у контексті міжкультурної комунікації та його вплив на формування національної ідентичності. Вона зосереджується на аналізі різних аспектів, таких як вивчення іноземних мов, культурне освічення, емпатія та використання допоміжних засобів комунікації, що сприяють подоланню мовних бар'єрів та покращенню міжнаціональної взаємодії. У поданій статті проведено огляд літератури, що висвітлює актуальні аспекти міжкультурної комунікації, вплив мовних бар'єрів на неї та їх взаємозв'язок з формуванням національної ідентичності; розглянуто стратегії подолання мовних бар'єрів, таких як вивчення іноземних мов, культурне освічення та використання допоміжних засобів комунікації.

Ключові слова: міжкультурна комунікація, мовний бар'єр, сприйняття, непорозуміння, спілкування, іноземна мова.

Tetiana Panychok,
PhD in Pedagogy, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Foreign Languages and Information and Communication Technologies,
Western Ukrainian National University

Olga Tsaryk,
Doctor of Pedagogical Sciences, prof,
Professor of the Department of Foreign Languages and Information and Communication Technologies
Western Ukrainian National University

OVERCOMING LANGUAGE BARRIERS IN THE CONTEXT OF INTERCULTURAL COMMUNICATION

The effects of globalization and increasing international interaction pose a challenge to modern societies in overcoming language barriers in the context of intercultural communication and national identity formation. In a world where different cultures, languages and values meet, there is a need for tools and strategies that promote mutual understanding, tolerance and the preservation of cultural characteristics. International communication is an important part of the modern world, where people from different cultures and languages communicate and exchange information. However, in the process of international communication, language and cultural barriers often arise, which can lead to misunderstandings and misperception of information. One of the main factors leading to language barriers is the difference in languages and thought structures. Each language has its own unique grammatical and lexical features that can be difficult for other cultures to understand and use. In addition, different cultures may have different ways of perceiving information and a different set of norms and values that influence the perception and interpretation of messages. This research article aims to explore the role of overcoming language barriers in the context of intercultural communication and its impact on national identity formation. It focuses on the analysis of various aspects, such as foreign language learning, cultural education, empathy and the use of auxiliary communication tools, which contribute to overcoming language barriers and improving interethnic interaction. This article reviews the literature covering the relevant aspects of intercultural communication, the impact of language barriers on it and their relationship with the formation of national identity; strategies for overcoming language barriers, such as learning foreign languages, cultural education and the use of auxiliary communication tools, are considered.

Keywords: intercultural communication, language barrier, perception, misunderstanding, communication, foreign language.

Die Auswirkungen der Globalisierung und die zunehmende internationale Interaktion stellen die modernen Gesellschaften vor die Herausforderung, Sprachbarrieren im Zusammenhang mit interkultureller Kommunikation und nationaler Identitätsbildung zu überwinden. In einer Welt, in der unterschiedliche Kulturen, Sprachen und Werte aufeinandertreffen, besteht ein Bedarf an Instrumenten und Strategien, die das gegenseitige Verständnis, die Toleranz und die Bewahrung kultureller Besonderheiten fördern. Eine der größten Herausforderungen im Zusammenhang mit Sprachbarrieren ist die Fehleinschätzung und Fehlinterpretation von Informationen. Unterschiede in den Sprachstrukturen und kulturellen Kontexten können zu Missverständnissen und Fehlinterpretationen von Nachrichten zwischen Gesprächspartnern aus verschiedenen Kulturen führen. So können beispielsweise Ausdrücke, Jargon und Sprache, die in einer Sprache üblich sind, in einer anderen Kultur eine völlig andere Bedeutung haben oder als beleidigend angesehen werden. Dies kann zu Konflikten, Missverständnissen und einer Verschlechterung der Beziehungen zwischen den Kulturen führen.

Analyse der neuesten Forschungsergebnisse und Veröffentlichungen. Die Bedeutung der Untersuchung der Prozesse der interkulturellen Kommunikation zieht die Aufmerksamkeit verschiedener Wissensgebiete auf sich. Es ist bekannt, dass interkulturelle Kommunikation ein komplexes Phänomen ist, das aus verschiedenen Perspektiven untersucht wird. Arbeiten aus den Bereichen Kulturwissenschaften, Soziologie, Philosophie, Ethnologie, Ethnographie und Linguistik sind von großer theoretischer und methodischer Bedeutung. Von besonderer Bedeutung für die Entwicklung der Pragmatik im Kontext der interkulturellen Kommunikation sind Arbeiten aus dem Bereich der Sprach- und Kulturwissenschaften, die es uns ermöglichen, die kulturell bedingte Natur der interkulturellen Kommunikation zu erkennen. Zu diesen Arbeiten gehören die Werke prominenter Wissenschaftler wie A. Schweitzer und anderer. Die Arbeiten englischer und deutscher Forscher auf dem Gebiet der Kulturwissenschaft, Anthropologie, Literaturwissenschaft, Linguistik, Didaktik und Sprachkommunikation wie E. Hall, D. Wunderlich, X. Bausinger, D. Krusche, J. Bolten, J. Berry, T. Preckel und andere spielen eine wichtige Rolle bei der Definition des kulturellen Ansatzes für die Untersuchung der sprachlichen Integration im Rahmen der interkulturellen Kommunikation. Die Durchsicht wissenschaftlicher Arbeiten zu diesem Thema hat es ermöglicht, das Problemfeld zu identifizieren, dessen Ziel es ist, die Faktoren für ständige Missverständnisse in der interkulturellen Kommunikation zwischen Vertretern verschiedener Kulturen zu untersuchen.

Relevanz des Themas. In der heutigen Welt, in der Menschen aus verschiedenen Kulturen in vielfältigen Bereichen wie Wirtschaft, Bildung, Politik und Tourismus zusammenarbeiten, ist die Fähigkeit, Sprachbarrieren zu überwinden, von großer Bedeutung. Eine erfolgreiche interkulturelle Kommunikation fördert das gegenseitige Verständnis, stärkt die Zusammenarbeit und trägt zur Entwicklung einer harmonischen und integrativen Gesellschaft bei. Die Forschung zur Überwindung von Sprachbarrieren im Rahmen der interkulturellen Kommunikation ist daher von großer Relevanz. Durch die Untersuchung von effektiven Strategien, Schulungsprogrammen und Technologien können wir das Verständnis und die Praxis der interkulturellen Kommunikation verbessern. Dies kann zu einer besseren Integration von Menschen aus verschiedenen Kulturen und zur Förderung des interkulturellen Dialogs führen, was letztendlich zu einer vielfältigen und inklusiven Gesellschaft beiträgt.

Das Ziel des Artikels besteht in deiner Analyse von der Bedeutung interkultureller Kommunikation und ihrer Rolle bei der Gestaltung von Zugehörigkeitspositionierungen. Es wird untersucht, wie sprachliche Unterschiede und kulturelle Diversität die Art und Weise beeinflussen, wie Menschen sich selbst und andere wahrnehmen. Dabei werden wir auch auf die möglichen Herausforderungen eingehen, die sich aus sprachlichen Barrieren ergeben können. Anschließend werden verschiedene Strategien und Best Practices für eine effektive interkulturelle Kommunikation vorgestellt.

Darstellung des Hauptmaterials der Forschung. Eine der Hauptursachen für sprachliche Barrieren ist die Unterschiedlichkeit der Sprachen und Denkstrukturen. Jede Sprache hat ihre eigenen grammatikalischen und lexikalischen Besonderheiten, die für andere Kulturen schwierig zu verstehen und anzuwenden sein können. Darüber hinaus können verschiedene Kulturen unterschiedliche Wege

haben, Informationen wahrzunehmen und eine unterschiedliche Reihe von Normen und Werten besitzen, die die Wahrnehmung und Interpretation von Nachrichten beeinflussen.

Bei der Überwindung von sprachlichen Barrieren ist es wichtig, auf Hilfsmittel der Kommunikation zurückzugreifen. Technologische Werkzeuge wie Übersetzer, Dolmetscher und sprachliche Programme können dazu beitragen, die Kommunikation zwischen Personen mit unterschiedlichen Sprachen und Kulturen effektiver zu gestalten. Es ist jedoch wichtig zu beachten, dass technologische Werkzeuge nicht immer die gesamte Tiefe des kulturellen Kontextes und sprachlicher Nuancen vermitteln können. Sie sollten daher in Kombination mit Bemühungen um Verständnis und kulturelles Lernen eingesetzt werden.

Insgesamt erfordert die Überwindung von Sprachbarrieren im Rahmen interkultureller Kommunikation kontinuierliche Anstrengungen und Entwicklung. Es ist ein Prozess, der sowohl individuelle als auch gemeinschaftliche Bemühungen erfordert. Die Fähigkeit, über Sprach- und Kulturgrenzen hinweg zu kommunizieren, ist von unschätzbarem Wert und ermöglicht eine Welt des Verständnisses, der Zusammenarbeit und des interkulturellen Dialogs. Indem wir uns der Herausforderungen bewusst sind und aktiv daran arbeiten, können wir eine bereichernde und inklusive Kommunikationsumgebung schaffen, in der Menschen aus verschiedenen Kulturen auf Augenhöhe interagieren können (Broszinsky-Schwabe, 2017: 124).

Die interkulturelle Kommunikation umfasst verschiedene Aspekte, die bei der Verständigung zwischen Menschen unterschiedlicher kultureller Hintergründe eine Rolle spielen. Eine der wichtigsten Aspekte interkultureller Kommunikation ist die Förderung des Verständnisses und Respekts für andere Kulturen. Indem wir uns bewusst mit den Kommunikationsstilen, den kulturellen Normen und den Werten anderer Kulturen auseinandersetzen, können wir unsere Perspektiven erweitern und eine Sensibilität für die Vielfalt der menschlichen Erfahrungen entwickeln. Dies ermöglicht es uns, positive und inklusive Zugehörigkeitspositionierungen zu schaffen, in denen Menschen sich akzeptiert und respektiert fühlen, unabhängig von ihrer sprachlichen oder kulturellen Herkunft. Darüber hinaus trägt interkulturelle Kommunikation zur Entwicklung von interkultureller Kompetenz bei. Indem wir die Fähigkeit entwickeln, effektiv mit Menschen aus verschiedenen Kulturen zu kommunizieren, können wir Vorurteile und Stereotypen abbauen (Maaß, 2020: 204).

Des Weiteren spielt die interkulturelle Kommunikation eine bedeutende Rolle bei der Überwindung sprachlicher Barrieren. Sprache ist ein zentrales Element der kulturellen Identität und spielt eine entscheidende Rolle bei der Art und Weise, wie Menschen sich selbst definieren und sich in der Gesellschaft positionieren. Durch den Austausch von Sprachkenntnissen und die Förderung des Spracherwerbs können sprachliche Barrieren überwunden werden. Dies ermöglicht eine effektivere Kommunikation und schafft eine inklusive Umgebung, in der Menschen ihre sprachlichen Fähigkeiten nutzen können, um sich aktiv zu beteiligen und sich mit anderen zu verbinden.

Es gibt verschiedene Strategien und Best Practices, die zur Förderung einer effektiven interkulturellen Kommunikation beitragen können, einige davon:

Sensibilisierung für kulturelle Unterschiede: Es ist wichtig, sich bewusst zu sein, dass kulturelle Unterschiede existieren und die Art und Weise, wie Menschen kommunizieren und sich ausdrücken, beeinflussen können. Durch eine Sensibilisierung für diese Unterschiede können Missverständnisse reduziert und die Kommunikation verbessert werden.

Aktives Zuhören: Beim interkulturellen Austausch ist es entscheidend, aktiv zuzuhören und zu versuchen, die Perspektiven und Standpunkte anderer Menschen zu verstehen. Dies beinhaltet die Aufmerksamkeit für nonverbale Kommunikation, kulturelle Codes und Kontexte, um eine ganzheitlichere Interpretation der Botschaften zu ermöglichen.

Offenheit und Neugier: Eine offene und neugierige Haltung gegenüber anderen Kulturen und Sprachen fördert den interkulturellen Austausch. Die Bereitschaft, von anderen zu lernen, Fragen zu stellen und kulturelle Unterschiede zu erkunden, trägt dazu bei, Verbindungen aufzubauen und das Verständnis zu vertiefen.

Vermeidung von Stereotypen und Vorurteilen: Es ist wichtig, Stereotypen und Vorurteile bewusst zu hinterfragen und zu vermeiden. Jeder Mensch ist individuell und sollte nicht aufgrund von kulturellen Zugehörigkeiten oder sprachlichen Unterschieden voreingenommen behandelt werden. Indem wir uns von Stereotypen lösen, schaffen wir Raum für authentische Begegnungen und Kommunikation.

Erlernen der Sprache anderer: Das Erlernen der Sprache anderer ist ein wertvolles Instrument, um interkulturelle Kommunikation zu verbessern. Die Fähigkeit, sich in der Muttersprache einer anderen Person auszudrücken, zeigt Respekt und Wertschätzung für ihre Kultur und erleichtert das gegenseitige Verständnis. Das Lernen von Sprachen kann durch formale Kurse, Sprachtandems oder das Engagement in Sprachgruppen gefördert werden.

Einsatz von Dolmetschern und Übersetzungsressourcen: In Situationen, in denen eine umfassende Sprachbarriere besteht, können professionelle Dolmetscher oder Übersetzungsressourcen eingesetzt werden, um die Kommunikation zu erleichtern. Dies ermöglicht eine effektive Verständigung und minimiert Missverständnisse.

Kulturelle Sensibilität und Flexibilität: Eine kulturelle Sensibilität ist von großer Bedeutung, um die Unterschiede in Verhaltensweisen, Werten und Normen zu erkennen und zu respektieren. Flexibilität in der eigenen Kommunikationsweise und die Anpassung an die kulturellen Kontexte anderer tragen dazu bei, eine reibungslose und respektvolle interkulturelle Kommunikation zu gewährleisten.

Förderung von interkultureller Kompetenz: Das Erlernen interkultureller Kompetenz, wie das Verstehen und Navigieren unterschiedlicher kultureller Kontexte, ist entscheidend. Durch Workshops, Schulungen oder interkulturelle Austauschprogramme können Personen ihre interkulturelle Kompetenz stärken und ihre Fähigkeit zur effektiven Kommunikation über kulturelle Grenzen hinweg verbessern.

Aufbau von Vertrauen und Respekt: Eine vertrauensvolle und respektvolle Atmosphäre ist für eine erfolgreiche interkulturelle Kommunikation unerlässlich. Indem wir Vertrauen aufbauen und den Respekt für die kulturelle Vielfalt fördern, schaffen wir einen Raum, in dem Menschen offen und ehrlich kommunizieren können.

Reflexion und Selbstreflexion: Die kontinuierliche Reflexion über die eigenen kulturellen Prägungen, Vorurteile und Kommunikationsmuster ist entscheidend. Durch die Selbstreflexion können wir unsere eigenen Annahmen und Vorstellungen hinterfragen und offener für neue Perspektiven und Wege der interkulturellen Kommunikation sein.

Diese Strategien und Best Practices dienen als Leitfaden, um eine effektive interkulturelle Kommunikation zu fördern und sprachliche Barrieren zu überwinden. Indem wir uns aktiv mit anderen Kulturen auseinandersetzen und unsere kommunikativen Fähigkeiten erweitern, können wir zu einer inklusiveren und verständnisvolleren Gesellschaft beitragen (Tellingner, 2017).

Sprachliche Barrieren haben erhebliche soziale und kulturelle Auswirkungen, die die Interaktion und Integration von Menschen mit unterschiedlichen sprachlichen Hintergründen beeinflussen. Hier sind einige wichtige Aspekte zu beachten: Ausgrenzung und Diskriminierung, Stereotypen und Vorurteile, Kommunikationsprobleme und Missverständnisse, Kultureller Verlust und Identitätskonflikte, Einschränkung der Partizipation und demokratischer Prozesse, Beeinträchtigung der psychischen Gesundheit: Sprachliche Barrieren können zu einer erhöhten Belastung und psychischen Gesundheitsproblemen führen (Broszinsky-Schwabe, 2017).

Diese sozialen und kulturellen Auswirkungen zeigen die Notwendigkeit, sprachliche Barrieren zu überwinden und eine inklusive Kommunikationskultur zu fördern. Es ist entscheidend, dass wir Maßnahmen ergreifen, um den Zugang zu Sprachressourcen, Sprachkursen und Übersetzungsdiensten zu verbessern. Darüber hinaus sollten wir bewusst gegen Stereotypen und Vorurteile ankämpfen, interkulturelle Sensibilität fördern und Räume schaffen, in denen Menschen ihre Muttersprache verwenden und sich frei ausdrücken können. Indem wir sprachliche Barrieren überwinden, können wir soziale Integration fördern, kulturelle Vielfalt feiern und eine Gesellschaft aufbauen, die auf Verständnis, Respekt und Zusammenarbeit basiert.

Die zukünftigen Entwicklungen und Trends zeigen, dass interkulturelle Kommunikation eine immer wichtigere Rolle in unserer globalisierten Welt spielen wird. Es ist entscheidend, dass wir uns auf diese Veränderungen einstellen, unsere interkulturellen Kompetenzen weiterentwickeln und uns für eine inklusive Kommunikationskultur einsetzen. Durch den Abbau von sprachlichen Barrieren und die Förderung einer respektvollen und verständnisvollen Interaktion können wir zu einer vielfältigen und harmonischen Gesellschaft beitragen, in der jeder Mensch sich gehört, anerkannt und zugehörig fühlt.

Fazit. In einer zunehmend globalisierten Welt, in der Menschen unterschiedlicher kultureller Hintergründe auf engem Raum zusammenleben und arbeiten, ist die Überwindung sprachlicher Barrieren von großer Bedeutung. Interkulturelle Kommunikation spielt dabei eine zentrale Rolle, um gegenseitiges Verständnis, Respekt und eine inklusive Gesellschaft zu fördern. Dieser Artikel hat die sozialen und kulturellen Auswirkungen sprachlicher Barrieren beleuchtet und gezeigt, wie sie zu Ausgrenzung, Stereotypen, Kommunikationsproblemen und Identitätskonflikten führen können.

Um diese Herausforderungen zu bewältigen, wurden verschiedene Strategien und Best Practices für eine effektive interkulturelle Kommunikation vorgestellt. Dazu gehören die Förderung von interkultureller Sensibilität, der Aufbau von Vertrauen und Respekt, die Reflexion über die eigenen kulturellen Prägungen, die Nutzung von Technologie und die Schaffung inklusiver Kommunikationsräume. Es ist wichtig, dass wir uns aktiv mit anderen Kulturen auseinandersetzen, unsere kommunikativen Fähigkeiten erweitern und sprachliche Barrieren überwinden, um eine vielfältige und harmonische Gesellschaft zu schaffen.

Die zukünftigen Entwicklungen und Trends im Bereich interkulturelle Kommunikation und Zugehörigkeitspositionierungen zeigen, dass wir uns kontinuierlich an Veränderungen anpassen müssen. Technologische Fortschritte, interkulturelle Sensibilisierung, Diversitätsinitiativen und globale Mobilität werden die Art und Weise beeinflussen, wie wir miteinander kommunizieren und uns in einer multikulturellen Welt zugehörig fühlen. Indem wir sprachliche Barrieren überwinden, interkulturelle Kommunikation fördern und eine inklusive Kommunikationskultur schaffen, können wir zu einer Gesellschaft beitragen, in der Vielfalt geschätzt wird, Stereotypen abgebaut werden und alle Menschen die Möglichkeit haben, ihre Stimme zu erheben und gehört zu werden. Die Überwindung sprachlicher Barrieren ist ein kontinuierlicher Prozess, der von Engagement, Offenheit und dem Willen zur Veränderung geprägt ist. Durch diese Bemühungen können wir eine Welt schaffen, in der Kommunikation über Sprachgrenzen hinweg Brücken baut und ein tieferes Verständnis und Zusammenhalt zwischen den Menschen fördert.

Literatur:

1. Новицька А. Переклад як акт міжкультурної комунікації. Міжкультурна комунікація і перекладознавство: точки дотику та перспективи розвитку: тези II Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції. Переяслав-Хмельницький, 2019 С. 52–53.
2. Berry J., Kalin R., Taylor D. Multiculturalism and Ethnic Attitudes in Canada – Ottawa: Minister of Supply and Services, 2007. P. 98–123.
3. Broszinsky-Schwabe E. Kommunikationsunterschiede und Interkulturelle Missverständnisse. Springer Fachmedien. Wiesbaden, 2017. S. 107–131.
4. Tellingner D. Der kulturelle Hintergrund der Fachübersetzung. ACC Journal, 2017. S. 246–253.
5. Maaß C., Rink I. Handbuch Barrierefreie Kommunikation. Frank & Timme GmbH. Verlag für wissenschaftliche Literatur. Berlin 2020. S. 801.
6. Smyrnova M., Afanasjewa L. Die Bildung der Interkulturellen Kompetenz im Fremdsprachenunterricht. Сучасні проблеми германського та романського мовознавства : зб. Міжнар. наук.-практ. конф. Рівне, 2020. С. 227–239.
7. Sprachbarrieren überwinden. Good-Practice-Beispiele. Verfasst von: Anke Kayser. Landeshauptstadt München Sozialreferat. München, 2023. 24 S.

References:

1. Novits'ka A. Pereklad yak akt mizhkul'turnoyi komunikatsiyi. Mizhkul'turna komunikatsiya i perekladoznawstvo: tochky dotyku ta perspektyvy rozvytku: tezy II Mizhnarodnoyi naukovo-praktychnoyi internet-konferentsiyi. Pereyaslav-Khmel'nyts'kyy, 2019 S.52 – 53
2. Berry J., Kalin R., Taylor D. Multiculturalism and Ethnic Attitudes in Canada – Ottawa: Minister of Supply and Services, 2007. P. 98–123.
3. Broszinsky-Schwabe E. Kommunikationsunterschiede und Interkulturelle Missverständnisse. Springer Fachmedien. Wiesbaden, 2017. S. 107–131.
4. Tellingner D. Der kulturelle Hintergrund der Fachübersetzung. ACC Journal, 2017. S. 246–253.
5. Maaß S., Rink I. Handbuch Barrierefreie Kommunikation. Frank & Timme GmbH. Verlag für wissenschaftliche Literatur. Berlin 2020. S. 801.
6. Smyrnova M., Afanasjewa L. Die Bildung der Interkulturellen Kompetenz im Fremdsprachenunterricht. Suchasni problemy hermans'koho ta romans'koho movoznavstva : zb. Mizhnar. nauk.-prakt. konf. Rivne, 2020. C. 227–239.
7. Sprachbarrieren überwinden. Good-Practice-Beispiele. Verfasst von: Anke Kayser. Landeshauptstadt München Sozialreferat. München, 2023. 24 S.

Отримано: 9 липня 2023 р.

Прорецензовано: 28 липня 2023 р.

Прийнято до друку: 7 серпня 2023 р.

e-mail: majalvov@gmail.com

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-2576-044X>

e-mail: lisikeng@gmail.com

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-3641-2341>

DOI: 10.25264/2519-2558-2023-18(86)-105-111

Smyrnova M. L., Afanasieva L. V. Über die Rolle der Internettechnologien im Prozess der Bildung der kommunikativen Fremdsprachenkompetenz der Studierenden (aus der Deutschstundenerfahrung). *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Філологія»*. Острог : Вид-во НаУОА, 2023. Вип. 18(86). С. 105–111.

УДК: 004.738.5:[316.77:81'243]

Maya Smyrnova,
Hochschullehrerin,
Fahrstuhl für Fremdsprachen,
Ukrainische staatliche Universität für Wissenschaft und Technologien
Larysa Afanasieva,
Hochschullehrerin,
Fahrstuhl für Fremdsprachen,
Ukrainische staatliche Universität für Wissenschaft und Technologien

ÜBER DIE ROLLE DER INTERNETTECHNOLOGIEN IM PROZESS DER BILDUNG DER KOMMUNIKATIVEN FREMDSPRACHENKOMPETENZ DER STUDIERENDEN (AUS DER DEUTSCHSTUNDENERFAHRUNG)

In diesem Artikel wird die Rolle moderner Internettechnologien im Prozess des Fremdsprachenunterrichts (Deutsch) für Studenten diskutiert (aus der Erfahrung der Arbeit mit Studenten einer technischen Universität). Die Autoren konzentrieren sich auf die Tatsache, dass eine Fremdsprache heute zu einem der wichtigsten Elemente der modernen Hochschulbildung wird, einem Mittel zur Erreichung beruflicher Ziele. Daher ist die Frage des Einsatzes interaktiver Methoden und Informationstechnologien im Unterricht zur Erzielung bester Lernergebnisse in der Bildung besonders akut. Es wird erklärt, dass der Kern des Einsatzes interaktiver Formen im Fremdsprachenunterricht in einer solchen Organisation des Bildungsprozesses liegt, bei der fast alle Studenten in den Lernprozess eingebunden werden. Eine wichtige Rolle spielen dabei moderne Internettechnologien, die es ermöglichen, die kognitive Aktivität der Studenten beim Erlernen einer Fremdsprache zu intensivieren. Ausführlich werden die Vorteile interaktiver Trainingsprogramme gegenüber herkömmlichen Lehrmethoden beschrieben. Mit solchen Programmen kann man verschiedene Arten von Sprachaktivitäten trainieren und die Sprache und Sprachfähigkeiten automatisieren. Sie tragen zur Umsetzung einer individuellen Herangehensweise und zur Intensivierung der selbstständigen Arbeit der Studenten bei. Die Internettechnologien tragen dazu bei, eine stabile Motivation der Studenten zum Erlernen einer Fremdsprache (Deutsch) zu bilden und aufrechtzuerhalten, die Intensität des Bildungsprozesses zu erhöhen, die Kontrolle der Wissensqualität zu verbessern und ihre Intelligenz zu erweitern. Ausführlich werden die Möglichkeiten der Nutzung von Internetressourcen betrachtet. Die Autoren zeigen, dass die Nutzung von Internetressourcen die Qualität der Bildung verbessert, die Befriedigung und Entwicklung der kognitiven Interessen der Studenten ermöglicht, die Sichtbarkeit des Lernens erhöht und die Nutzung unzugänglichen Materials ermöglicht. Es wird erklärt, dass der Einsatz von Computertechnologien einen großen Einfluss auf die Entwicklung von Lehrmitteln hatte und neue Möglichkeiten die Anzahl und Art der Aufgaben erheblich diversifizieren werden. Die Möglichkeiten für Lehrer, das Lernen zu individualisieren und die kognitive Aktivität der Studenten beim Unterrichten einer Fremdsprache (Deutsch) zu verbessern, nehmen zu. Es zeigte sich auch, dass Lerninhalte bei der Nutzung eines Computers besser aufgenommen werden. Die Vorteile des Computerlernens werden hervorgehoben, die Autoren geben jedoch an, dass die Computerisierung nicht missbraucht werden sollte und dass die Computertechnologien für die Bildung geeignet sind, wenn sie Lernergebnisse erzielen, die ohne sie nicht erreicht werden können. Der Artikel ist für Philologen und Fremdsprachenlehrer von Interesse.

Stichwörter: die Fremdsprache, interaktive Internettechnologien, Interesse für Sprachenlernen, Vorteile vor traditionellen Lehrmethoden, Studium als ein lebendiger kreativer Prozess, die Intensität des Bildungsprozesses.

Смирнова Майя Львівна,
викладач кафедри іноземних мов,
Українського державного університету науки і технологій
Афанас'єва Лариса В'ячеславівна,
викладач кафедри іноземних мов,
Українського державного університету науки і технологій

ПРО РОЛЬ ІНТЕРНЕТ-ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ІНОЗЕМНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ СТУДЕНТІВ (З ДОСВІДУ ВИКЛАДАННЯ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ)

У цій статті йдеться про роль сучасних інтернет-технологій у процесі навчання іноземної мови (німецької) студентів (з досвіду роботи зі студентами технічного університету). Автори акцентують увагу на тому, що іноземна мова сьогодні стає одним із найважливіших елементів сучасної вищої освіти, засобом досягнення професійних цілей. Тому особливо гостро в освіті стоїть питання використання інтерактивних методик та інформаційних технологій задля досягнення найкращих результатів навчання.

Пояснюється, що суттю застосування інтерактивних форм у навчанні іноземної мови є така організація навчального процесу, за якої практично всі студенти виявляються залученими до процесу пізнання. І важливу роль у цьому процесі виконують сучасні інтернет-технології, які дозволяють активізувати пізнавальну діяльність студента під час вивчення іноземної мови.

Докладно викладаються переваги інтерактивних навчальних програм перед традиційними методами навчання. Такі програми дозволяють тренувати різні види мовної діяльності, автоматизувати мовні та мовленнєві навички; сприяють реалізації індивідуального підходу та інтенсифікації самостійної роботи студента. Інтернет-технології допомагають формувати та підтримувати стійку мотивацію студентів до вивчення іноземної мови (німецької), підвищити інтенсивність навчального процесу, покращити контроль якості знань, розширити кругозір.

Докладно розглядаються можливості використання інтернет-ресурсів. Автори показують, що використання інтернет-ресурсів підвищує якість навчання, дозволяє задовольняти та розвивати пізнавальні інтереси студентів, підвищує наочність навчання, даючи можливість використовувати малодоступний матеріал.

Пояснюється, що використання комп'ютерних технологій багато в чому впливає на розробку навчальних посібників, і нові можливості дозволяють суттєво урізноманітнити кількість та види завдань, розширюються можливості викладача з індивідуалізації навчання та активізації пізнавальної діяльності студентів під час вивчення іноземної мови (німецької).

Помічено також, що при використанні комп'ютера матеріал краще засвоюється. Показано переваги комп'ютерного навчання, але автори пояснюють, що не можна зловживати комп'ютеризацією, що навчальна комп'ютерна технологія є доцільною, якщо вона дозволяє отримати такі результати навчання, які не можна досягти без неї. Стаття цікавить філологів, викладачів іноземної мови.

Ключові слова: навчання як живий творчий процес, іноземна мова, інтерактивні інтернет – технології, активізація пізнавальної діяльності, інтерес до вивчення мови, переваги перед традиційними методами навчання.

Maya Smyrnova,

Lecturer,

Department of Foreign Languages,

Ukrainian State University of Science and Technology

Larysa Afanasieva,

Lecturer,

Department of Foreign Languages,

Ukrainian State University of Science and Technology

ON THE ROLE OF INTERNET TECHNOLOGIES IN THE PROCESS OF FORMING FOREIGN LANGUAGE COMMUNICATIVE COMPETENCE OF STUDENTS (FROM THE EXPERIENCE OF TEACHING GERMAN)

This article discusses the role of modern Internet technologies in the process of teaching students a foreign language (German) (from the experience of working with students of a technical university). The authors focus on the fact that today a foreign language is becoming one of the most important elements of modern higher education, a means of achieving professional goals. Therefore, the issue of using interactive methods and information technologies to achieve the best learning outcomes is particularly acute in education.

It is explained that the essence of using interactive forms in teaching a foreign language lies in such an organization of the educational process, in which almost all students are involved in the learning process. Modern Internet technologies play an important role in this process, which make it possible to intensify the student's cognitive activity in the process of learning a foreign language.

The advantages of interactive training programs over traditional teaching methods are described in detail. Such programs allow you to train various types of speech activity, automate language and speech skills. These programs contribute to the implementation of an individual approach and the intensification of the student's independent work. Internet technologies contribute to the formation and maintenance of a stable motivation of students to learn a foreign language (German), increase the intensity of the educational process, improve knowledge quality control, and make a person broad-minded.

The possibilities of using Internet resources are considered in detail. The authors show that the use of Internet resources improves the quality of education, allows you to satisfy and develop the cognitive interests of students, increases the visibility of learning, allowing you to use inaccessible material.

It is explained that the use of computer technology largely affects the development of teaching aids, and new opportunities significantly diversify the number and types of tasks, the teacher's ability to individualize learning and activate the cognitive activity of students when teaching a foreign language (German) is expanding. It has also been noted by the authors that when using a computer, the studied material is better absorbed.

The advantages of computer learning are shown, but the authors explain that computerization should not be abused, that educational computer technology is appropriate if it allows obtaining such learning outcomes that cannot be obtained without it.

The article is of interest to philologists, teachers of a foreign language.

Keywords: foreign language, interactive Internet technologies, activation of cognitive activity, interest in language learning, advantages over traditional teaching methods, learning as a living creative process.

Problemstellung. Die Globalisierung beeinflusst derzeit nicht nur die politischen und wirtschaftlichen Bereiche der Gesellschaft, sondern auch die Prozesse moderner Bildung. Eine Fremdsprache wird zu einem ihrer wichtigsten Elemente, sie wird zu einem Mittel zur Erreichung beruflicher Ziele und zur Selbstverwirklichung. In diesem Zusammenhang werden die Fragen der Aktualisierung und Modernisierung der Bildung sowie des Einsatzes innovativer Technologien im Fremdsprachenunterricht aktueller denn je. Dazu gehört der Einsatz interaktiver Informations- und Kommunikationstechnologien im Fremdsprachenunterricht, die in kurzer Zeit zu einem festen Bestandteil moderner Bildung geworden sind. Unser Zeitalter der Informatisierung nimmt natürlich seine eigenen Anpassungen am traditionellen Fremdsprachenunterricht vor. Und unsere Aufgabe ist es, zu lernen, moderne Informationstechnologien im Bildungsprozess im Rahmen der Hochschulbildung richtig und effektiv einzusetzen, um die besten Lernergebnisse zu erzielen.

Das Ziel dieses Beitrages besteht darin, die Rolle und die Möglichkeiten der Nutzung von Internetressourcen beim Fremdsprachenunterricht hervorzuheben.

Hauptteil. In den letzten Jahren wurde zunehmend die Frage nach dem Einsatz neuer innovativer Technologien im Fremdsprachenunterricht aufgeworfen. Dabei handelt es sich nicht nur um neue technische Mittel, sondern auch um neue Lehrformen und -methoden, eine neue Herangehensweise an den Lernprozess. Der Kern des Einsatzes innovativer, interaktiver Bildungsformen liegt in der Gestaltung des Bildungsprozesses, bei dem nahezu alle Studierenden in den Lernprozess eingebunden werden, sie die Möglichkeit haben, den Lernstoff zu verstehen und ihr Wissen zu reflektieren und denken. Die gemeinsame Zusammenarbeit der Studierenden im Erkenntnisprozess, die Beherrschung des Lehrstoffs bedeutet, dass jeder seinen besonderen individuellen Beitrag zu diesem Prozess leistet, dass ein Austausch von Wissen, Ideen und Handlungsmethoden stattfindet. Die Aufgabe des Lehrers besteht darin, die kognitive Aktivität der Studierenden beim Unterrichten einer Fremdsprache zu aktivieren. O. B. Tarnopolski glaubt, dass die Hauptaufgabe des Lehrers darin besteht, die besten Lernbedingungen zu schaffen und beim Studenten den echten Wunsch zu wecken, die Sprache zu lernen. Diese Funktion kann nicht erfüllt werden, ohne die Methodik zur effizienteren Organisation des Unterrichts der Studierenden in einem Sprachkurs auf hohem Niveau zu beherrschen. (Тарнопольський, 2019:3)

Moderne Methoden, wie zum Beispiel Projektmethoden unter Nutzung neuer Informationstechnologien und Internetressourcen u.a., helfen bei der Umsetzung eines studentenzentrierten Lernansatzes, sorgen für Individualisierung und Differenzierung des Lernens unter Berücksichtigung der Fähigkeiten der Studierenden, ihres Niveaus von Lernen, Neigungen usw. (Полат, 2002:9) Der Einsatz innovativer Computertechnologien in der Lehre ist in unserer Zeit aufgrund neuer Möglichkeiten von großer Bedeutung.

Die Analyse aktueller Forschungen und Veröffentlichungen zeigt, dass die Wissenschaft heute dem Einsatz und der Nutzung von Informationstechnologien im Bildungsprozess, der Integration von informationskommunikativen sowie speziellen Disziplinen große Aufmerksamkeit schenkt. Das Problem des Einsatzes von IT-Technologien beim Fremdsprachenunterricht spiegelt sich in den Arbeiten vieler in- und ausländischer Wissenschaftler wider: J. S. Sharkch, S. V. Lisotschenko, B. Sus*, O. V. Tretjak, J. Maschbits, O. B. Tarnopolski, O. V. Jarowa, T. I. Kowal, E. L. Nosenko, I. Sydykowa, auch E. S. Polat, T. W. Karamyschewa, W. A. Kazinets, O. A. Trynadtsatko, D. Rösler, H. Meschenmoser, L. Legenhausen, Ch. Dürscheid, A. Alm u.a. In den wissenschaftlichen Arbeiten von solchen Wissenschaftlern wie Th. Strasser, H. Meese werden unter anderem die Rolle neuer Informationstechnologien im Fernunterricht und die didaktischen Eigenschaften von Computerwerkzeugen untersucht. Von praktischer Bedeutung für die Organisation und den Einsatz von Informations- und Kommunikationstechnologien sind auch die Forschungsergebnisse von D. Wolff, D. Rösler, Ch. Dürscheid u.a. Die Informationstechnologien werden heute zu einer der Hauptprioritäten bei der Planung der Entwicklung der Hochschulbildung in allen Teilen der Welt.

A. Alm betrachtet den Einsatz neuer Medien im Fremdsprachenunterricht aus motivationstheoretischer Sicht. Nach ihrer Meinung: «...Ein Vergleich von älteren und neueren Computeranwendungen soll verdeutlichen, dass sich Neue Medien besser als herkömmliche Lernprogramme zur Gestaltung von anregenden Lernumgebungen eignen, da sie die Faktoren, die menschliche Motivation steuern, besser unterstützen.» (Alm, 2007:1)

Ch. Dürscheid geht der Frage nach, wie neue Medien zu verstehen sind und wie sie im DaF-Unterricht eingesetzt werden. Dies zeigt, dass sie sowohl zur Verbesserung landeskundlicher als auch sprachlicher Kompetenzen eingesetzt werden können. (Dürscheid, 2001:42)

Kasinets V.A. und Trinadtsatko O.A. nennen folgende Ziele für die effektive Umsetzung des Bildungsprozesses unter Einsatz von IKT-Technologien beim Fremdsprachenunterricht sowie beim Kennenlernen der Kultur fremder Länder:

1. die Verbesserung der Kultur der Studenten, einschließlich der Information, durch die Bildung von kreativem Denken, Unabhängigkeit und Aktivität bei Bildungsaktivitäten;
2. die Steigerung der Effizienz des Bildungsprozesses beim Studium einer Fremdsprache und Kultur fremder Länder.

Sie argumentieren, dass diese Ziele durch den effektiven gemeinsamen Einsatz pädagogischer IKT-Technologien in Kombination mit traditionellen Methoden und Lehrmitteln erreicht werden. Laut Kasinets V.A. und Trinadtsatko O.A. hat der Einsatz von Informations- und Kommunikationstechnologien im Bildungsprozess des Fremdsprachenunterrichts folgende didaktische Funktionen:

1. Lehrfunktion – ausgeübt im Rahmen des pädagogischen Bildungssystems, auch unter den Bedingungen des Fernunterrichts unter Einsatz von IKT-Technologien sowie bei der Durchführung eigenständiger außerschulischer Aktivitäten;
2. Entwicklungsfunktion – Entwicklung der Motivation für pädagogische und unabhängige Aktivitäten, Fähigkeiten für kognitive Aktivität;
3. organisatorische Funktion – bietet Feedback von den Studenten an den Lehrer, einen individuellen Lernansatz sowie bei außerschulischen Aktivitäten;
4. die Funktion der Regulierung und Kontrolle sowie die Funktion der Selbstkontrolle der Studierenden und die Funktion der pädagogischen Kontrolle, kontinuierliche Kontrolle über pädagogische und außerschulische Aktivitäten, einschließlich der Nutzung von IKT-Technologien. (Казинец, Тринадцатко, 2021:346)

J. Ashel glaubt, dass die Möglichkeiten des Internets verschiedene Aufgaben bestimmen, die im Bildungsprozess gelöst werden können. Die Hauptaufgaben, die beim Unterrichten einer Fremdsprache mithilfe von Internettechnologien an einer nichtsprachlichen Universität umgesetzt werden können, sind folgende:

1. die Entwicklung fremdsprachlicher Kommunikationsfähigkeiten in verschiedenen Bereichen und Situationen;
2. die Bildung und Verbesserung der Sprachkenntnisse;
3. die Entwicklung der Fähigkeiten zum selbstständigen und wissenschaftlichen Arbeiten der Studierenden durch speziell organisierte Veranstaltungen unter Einsatz von Internet-Technologien, die zur Anbahnung selbstständiger Tätigkeit und zur Beseitigung von Wissens- und Kompetenzlücken beitragen;
4. die Steigerung der Motivation und Schaffung eines Bedarfs für das Erlernen einer Fremdsprache;
5. die Umsetzung eines individuellen Ansatzes unter Berücksichtigung der individuellen Besonderheiten der Studierenden durch Nutzung von Internet-Kommunikationsdiensten;
6. die Bildung von Kommunikationsfähigkeiten und Kommunikationskultur. (Ажель, 2011:116)

Die Einführung moderner Computertechnologie und Mittel zur Informationsübertragung in verschiedene Bereiche menschlicher Tätigkeit hat zur Entstehung grundlegend neuer Formen der Ausübung dieser Tätigkeit geführt. Diese Methoden, die auf der breiten Nutzung der einzigartigen Fähigkeiten der Computertechnologie zur Verarbeitung, Speicherung und Bereitstellung von Informationen basieren, werden im Konzept der neuen Informationstechnologien zusammengefasst.

Hinsichtlich des Computer- bzw. Interneteinsatzes im Fremdsprachenunterricht gilt, dass gewisse Tools bzw. „der Computer nur ein Medium unter mehreren ist, und zwar mit bestimmten Möglichkeiten und bestimmten Einschränkungen“. (Ladurner 2008:559)

K.- H. Thume glaubt, dass von einem Computer nicht zu erwarten ist, dass er zur Entwicklung aller Sprachkenntnisse beiträgt. (Thume 1992:166)

Die Möglichkeiten der Nutzung von Internetressourcen sind enorm. Das Internet schafft die Voraussetzungen, um alle notwendigen Informationen für Studenten und Lehrer überall auf der Welt zu erhalten: Länderstudienmaterial, Nachrichten aus dem Leben junger Menschen, Artikel aus Zeitungen und Zeitschriften, notwendige Literatur usw. Die Studenten können an Videokonferenzen, Wettbewerben im Internet teilnehmen, mit Freunden aus anderen Ländern korrespondieren, an Chats teilnehmen usw. Die Studenten können im Rahmen des Projekts Informationen zu der Problemstellung erhalten, an der sie aktuell arbeiten. (Alm, 2007:2)

Das Man muss die Kriterien für den Nutzen des Computereinsatzes im Unterricht für jede Gruppe zu den Unterrichtsthemen, Kriterien zur Bewertung von Lernsoftware benötigen. Was die Kriterien für die Nützlichkeit einer bestimmten Technologie im Bildungsbereich angeht, lässt sich diese wie folgt formulieren: Die eine oder andere pädagogische Computertechnologie ist dann geeignet, wenn sie es ermöglicht, solche Lernergebnisse zu erzielen, die ohne den Einsatz dieser Technologie nicht erzielt werden können. (Карамышева, 2001:179)

Es gibt Kriterien, anhand derer die Eignung technischer Lehr- und Kontrollmittel für den Einsatz im fremdsprachigen (deutschen) Unterricht bestimmt wird:

- Bereitstellung von zeitnahe Feedback und Kontrolle der Handlungen der Studierenden während ihres Studiums;
- Verwaltung und Überwachung der Richtigkeit der Lernhandlungen jedes Studenten;
- Es sollte einen Prozess zur Steigerung der Arbeitsproduktivität und der Wirksamkeit des gesamten Lernprozesses geben;

Die Einführung der Computertechnologie hat großen Einfluss auf die Entwicklung von Lehrmitteln für Lehrer, da neue Möglichkeiten die Anzahl und Art der Übungen deutlich diversifizieren werden. Dies gilt auch für von Lehrenden oder Studierenden erstellte Präsentationen.

(Жарких, Лисоченко, 2012:12)

Von allen vorhandenen Lehrmitteln integrieren sich Computer am besten in die Struktur des Bildungsprozesses und bringen den Prozess des Fremdsprachenunterrichts (Deutsch) möglichst nahe an die realen Bedingungen. Mithilfe von Computern werden die Möglichkeiten für Lehrer, das Lernen zu individualisieren und die kognitive Aktivität der Studenten im Deutschunterricht zu verbessern, erheblich erweitert. Durch moderne Technologien kann der Lernprozess maximal an die individuellen Eigenschaften der Studierenden angepasst werden. (Носенко, 2004) Wichtig ist auch, dass jeder Student über einen Computer oder Laptop verfügt, was den Eingewöhnungsprozess erheblich erleichtert. Durch den Einsatz von Computern im Unterricht in einer Fremdsprache (Deutsch) erhöht sich die Intensität des Bildungsprozesses deutlich, es wird eine größere Menge an Unterrichtsstoff aufgenommen, verglichen mit der gleichen Zeit im traditionellen Unterricht. Zu beachten ist auch, dass bei der Nutzung eines Computers der Lernstoff besser aufgenommen wird. (Полилова, Пономарева, 1997:24)

Die Kontrolle ist ein integraler Bestandteil des Bildungsprozesses, dessen Funktion darin besteht, Feedback zwischen Studenten und Lehrer herzustellen. Durch den Einsatz eines Computers zur Beurteilung der Qualitätskontrolle des Wissens der Studierenden wird eine größere Objektivität erreicht. Durch die Computersteuerung kommt es zu einer erheblichen Zeitersparnis beim Lernen, da die Computersteuerung gleichzeitig systematisch das Wissen aller Studierenden überprüft.

Derzeit werden aktiv Programme entwickelt, die über eine Testform verfügen, deren Kern darin besteht, das Wissen der Studierenden schnell und systematisch zu testen.

Beim Fremdsprachenunterricht gibt es folgende Formen der Arbeit mit Computertrainingsprogrammen:

– Um die Aussprache zu üben. Viele Lehrmittel beinhalten einen Mikrofonmodus. Nachdem der Student ein Wort oder einen Satz gehört hat, wiederholt er es nach dem Sprecher, und auf dem Bildschirm erscheint ein grafisches Bild des Klangs des Sprechers und des Studenten. Beim Vergleich werden alle Ungenauigkeiten sichtbar.

– Vokabeln lernen. Beim Einführen und Üben thematischer Vokabeln wie Sport, Reisen, Essen, Kleidung u.a..

– Grammatik studieren. Grammatik üben.

– Dialogisches Sprechen lehren.

– Schreiben üben. Diese Art von der Arbeit löst sofort das Problem der korrekten Schreibweise deutscher Wörter. (Карамышева, 2001:77)

Da die moderne Entwicklungsphase einer zivilisierten Gesellschaft durch den Prozess der Informatisierung gekennzeichnet ist, ermöglicht die Einführung moderner Informationstechnologien in das Bildungssystem, die Mechanismen zur Verwaltung des Bildungssystems auf der Grundlage der Nutzung von Kommunikationsnetzen zu verbessern, und die Methoden, Formen und Inhalte entsprechend den Aufgaben der Persönlichkeitsentwicklung des Studierenden unter modernen Bedingungen der Informatisierung der Gesellschaft zu verbessern. Dies trägt dazu bei, die Fähigkeit zu entwickeln, sich selbstständig Wissen anzueignen und Forschungsaktivitäten durchzuführen, sowie Computersysteme für Diagnose, Prüfung und Wissenskontrolle zu nutzen. (Frederking, Krommer, Maiwald, 2008:212)

Derzeit unterliegt der Fremdsprachenunterricht an Hochschulen großen Veränderungen. Neue Informationstechnologien wie das Internet, Audio- und Videokomplexe sowie multimediale Bildungscomputerprogramme wurden intensiver in den Bildungsprozess eingeführt.

Solche Technologien wie Multimedia sind eine Kombination verschiedener Lernformen: Texte, Grafiken, Musik, Videos und Animationen in einem interaktiven Modus. Die neue Lernumgebung schafft zusätzliche Möglichkeiten zur Entwicklung der Kreativität der Studierenden, weckt ihre Neugier und das Interesse an wissenschaftlichen Aktivitäten. J.I. Maschbiz stellt fest, dass die Multimedia-Technologien es ermöglichen, einen gedruckten Text, ein grafisches Bild, ein Video, und andere Visualisierungen zu kombinieren. Bei einer solchen Kombination arbeiten die Studenten gleichzeitig mit allen Sinnen, sodass die Informationen viel schneller und interessanter aufgenommen werden. (Машбиць, 2008:4)

Verschiedene Multimedia-Technologien verbessern die Qualifikation des Lehrers, vereinfachen das Sprachenlernen und machen es zu einem spannenden Prozess der Entdeckung der unbekannt Welt einer fremden Sprache und Kultur. (Ажелъ, 2011:116)

Moderne Multimediaprogramme sind ein wirksames Mittel zur Optimierung der geistigen Arbeitsbedingungen. Die Formen der Arbeit mit Computertrainingsprogrammen im Fremdsprachenunterricht umfassen das Erlernen des Wortschatzes, der Aussprache, das Unterrichten von Monolog und Dialogsprache, das Unterrichten von Schreiben und das Unterrichten von Grammatik. Im Deutschunterricht kann man durch die Nutzung der Informationsressourcen des Internets und deren Integration in den Bildungsprozess eine Reihe didaktischer Aufgaben effektiver lösen:

– Lesefähigkeiten entwickeln, indem die Materialien des Netzwerks unterschiedlicher Komplexität direkt verwendet werden;

– Verbesserung der Hörfähigkeiten anhand authentischer Internet-Audiotexte, die ebenfalls vom Lehrer erstellt wurden;

– sich mit kulturellem Wissen vertraut machen, einschließlich Sprachetikette, Besonderheiten des Sprachverhaltens verschiedener Völker unter Kommunikationsbedingungen, Besonderheiten der Kultur, Traditionen des Landes der zu studierenden Sprache;

– die Bildung einer nachhaltigen Motivation für fremdsprachliche Aktivitäten der Studenten im Unterricht durch den systematischen Einsatz von „Live“-Materialien, Diskussion nicht nur von Fragen zu den Lehrbuchtexten, sondern auch von aktuellen Problemen, die für alle von Interesse sind. (Карамышева, 2001:78)

Der Einsatz multimedialer Technologien liefert umfassendere und genauere Informationen über die untersuchten Phänomene und Objekte. Dies verbessert die Qualität der Bildung, ermöglicht es Ihnen, die kognitiven Interessen der Studenten zu befriedigen und zu entwickeln, erhöht die Sichtbarkeit des Lernens und ermöglicht Ihnen die Verwendung schwer zugänglicher oder ohne Computer nicht nutzbarer Materialien. Die Arbeit der Studenten wird intensiver, was es ermöglicht, das Lerntempo des Lehrmaterials zu erhöhen und den Umfang der selbstständigen Arbeit im Unterricht und danach zu erhöhen. (Legenhausen, Wolff, 1992:216)

Der Fremdsprachenunterricht an einer Universität mithilfe multimedialer Technologien ermöglicht den Übergang von einer passiven Präsentation von Materialien zu einer aktiven Art der Durchführung von Bildungsaktivitäten, bei der der Student nicht nur zum zentralen Objekt des Prozesses, sondern auch zum aktiven Teilnehmer wird. Somit wird auch der Bildungsprozess aktiviert, indem die Sichtbarkeit des Unterrichtsmaterials erhöht wird und es zu einer fruchtbaren interaktiven Interaktion zwischen dem Lehrer und dem Student kommt. (Свдокимов, Пономарьова, 2004)

Die Multimedia-Programme passen am besten in die Struktur des Bildungsprozesses. Sie bringen den Prozess des Fremdsprachenunterrichts so nah wie möglich an die realen Bedingungen und erfüllen die didaktischen Anforderungen am besten. Diese Programme verwenden methodische Techniken, die eine Einarbeitung, Schulung und Kontrolle ermöglichen. (Полат, 2002:149)

Der effektive Einsatz multimedialer Technologien im Bildungsprozess ist nur möglich, wenn die entsprechenden Technologien harmonisch und sinnvoll in diesen Prozess integriert werden und sowohl dem Lehrer als auch den Studenten neue Möglichkeiten bieten. Für den effektiven Einsatz multimedialer Technologien ist es notwendig, solche Bedingungen zu schaffen, die die Ausbildung sozialer und kognitiver Aktivität als wichtigste persönliche Merkmale des Studierenden gewährleisten. Die Programme sollten interaktiv sein, um die Unabhängigkeit der Studenten zu fördern. Um die Selbstverwirklichung der Studenten voranzutreiben, ist es notwendig, ihre Fähigkeiten und harmonische Individualität zu entwickeln. So glaubt S.O. Sysojewa, dass das Prinzip der Dialoginteraktion ermöglicht es, den Studenten von einem Objekt in ein Lernsubjekt zu verwandeln, eine Atmosphäre der Partnerschaft und Zusammenarbeit im Unterricht zu schaffen, und ermutigt Lehrern, ihr berufliches Niveau systematisch zu verbessern. (Сисоева С. О., 2001:50)

Der Einsatz multimedialer Technologien kann ohne einen Lehrer keinen nennenswerten pädagogischen Effekt erzielen, da es sich bei diesen Technologien nur um Lehrmethoden handelt, deren Wirksamkeit von der Fähigkeit des Lehrers abhängt, sie auf der Grundlage einer eingehenden Untersuchung aller Möglichkeiten zur Erreichung bestimmter pädagogischer Ziele einzusetzen. Jeder Lehrer versteht, dass ein Computer im Bildungsprozess kein mechanischer Lehrer, kein Ersatz oder Analogon eines Lehrers ist, sondern ein Werkzeug, das die Möglichkeiten seiner Lehrtätigkeit verbessert und erweitert. (Рösler, 2010:285)

Die Aufgabe des gesamten Bildungssystems ist die Erziehung einer schöpferischen Persönlichkeit, da der Student im Prozess der kognitiven schöpferischen Tätigkeit seine Bedeutung erkennt, sich selbst als Person erkennt. Für die Ausbildung von Kreativität als persönlicher Eigenschaft ist es notwendig, ein speziell organisiertes Umfeld zu schaffen, das einen multilateralen systemischen Einfluss bietet. Es ist notwendig, den Studierenden die Möglichkeit zu geben, nach einem individuellen Plan zu arbeiten. Zu diesem Zweck ist es logisch, Elemente des Fernunterrichts einzuführen, die auf dem Einsatz multimedialer Technologien basieren. (Strasser, 2011:63)

Das Leben stellt immer höhere Anforderungen an die Vermittlung praktischer Kenntnisse einer Fremdsprache in der alltäglichen Kommunikation und im beruflichen Umfeld. Die Menge an Informationen wächst, und oft sind die routinemäßigen Methoden ihrer Übertragung, Speicherung und Verarbeitung ineffizient. Der Einsatz von Informationstechnologie offenbart das enorme Potenzial des Computers als Lernmittel. Multimediale Lernprogramme haben gegenüber herkömmlichen Lehrmethoden enorme Vorteile.

Sie ermöglichen es, verschiedene Arten von Sprachaktivitäten zu trainieren und diese in verschiedenen Kombinationen zu kombinieren. Sie helfen, kommunikative Situationen zu schaffen, Sprache und Sprachaktionen zu automatisieren; tragen zur Umsetzung eines individuellen Ansatzes und zur Intensivierung der selbstständigen Arbeit des Studierenden bei. Der Einsatz neuer Informationstechnologien im Fremdsprachenunterricht bringt zweifellos ein enormes pädagogisches Potenzial und ist eines der Mittel, das das Erlernen einer Fremdsprache zu einem lebendigen kreativen Prozess macht. (Ярова, 2005:111)

Im Bereich des Sprachunterrichts sind didaktische Muster bei der Nutzung von Internet-Tools nicht verwunderlich, da in den Medien, ob neu oder traditionell, seit jeher großer Wert auf die Vermittlung von Fremdsprachen gelegt wird (Roche, 2008: 9), weil sie die Möglichkeit bieten, die Grenzen des Klassenzimmers zu verschieben und Authentizität und Relevanz über das Zielland hinaus zu schaffen. In den letzten Jahren wurden immer attraktivere Online-Tools entwickelt, die das Erlernen oder Lehren von Sprachen interaktiver und allgegenwärtiger machen.

(Kopp-Kavermann 2012:5)

Natürlich dürfen wir nicht vergessen, dass Lehrer unterrichten, nicht Computer. Der Computer ist nur eine komplexe Maschine im Dienste des Menschen und wird niemals den Lehrer ersetzen.

Schlussfolgerungen. Somit kann der Einsatz von den Internet-Technologien beim Fremdsprachenunterricht für Universitätsstudenten den Umfang des Bildungsprozesses erheblich erweitern, ihn interessanter, effektiver und optimaler machen. Die Internettechnologien tragen dazu bei, eine stabile Motivation der Studenten zum Erlernen einer Fremdsprache (Deutsch) zu bilden und aufrechtzuerhalten, die Intensität des Bildungsprozesses zu erhöhen, die Kontrolle der Wissensqualität zu verbessern und ihren Horizont zu erweitern. Der Einsatz von Internet-Technologien bereichert den Inhalt des Bildungsprozesses erheblich und ermöglicht es, die Sprache in einem für die Studenten angenehmen Tempo zu erarbeiten. Allerdings soll die Informationstechnologie in erster Linie dem Lehrer helfen, die Sprache effektiver zu unterrichten, und nicht, sie zu ersetzen. Die Computertechnologie ist nur ein Werkzeug beim Lernen. Die Wirksamkeit des Erlernens einer Fremdsprache (Deutsch) durch Studierende hängt vollständig davon ab, wie pädagogisch sinnvoll und didaktisch ihr Einsatz im Lernprozess begründet ist.

Literaturverzeichnis:

1. Ажелъ Ю.П. Особенности внедрения Интернет-технологий в организации самостоятельной работы студентов при обучении иностранным языкам в неязыковом вузе. *Молодой учёный*. 2011. № 6. Т. 2. С. 116–119.
2. Євдокимов В. І., Пономарьова Г. Ф., Луценко В. В., Агапова Т. П. та ін. Ефективність навчання студентів: навчальний посібник / ред. В. І. Євдокимова. Харків: ХНПУ ім. Г. С. Сковороди, 2004. С. 222.
3. Жарких Ю. С., Лисоченко С. В., Сусь Б. Б., Третяк О. В. Комп'ютерні технології в освіті : навч. посібн. К.: Видавничополіграфічний центр «Київський університет», 2012. 239 с.
4. Казинец В. А., Тринадцатко О. А. Модель организации обучения иностранным языкам с использованием информационно-коммуникационных технологий. *Современные наукоемкие технологии*. 2021. № 11-2. С. 344–348.
5. Карамышева Т. В. Изучение иностранных языков с помощью компьютера. В вопросах и ответах. СПб.: Издательство «Союз», 2001. 192 с.
6. Машбиць Ю. І. Нові інформаційні технології навчання. *Педагогічна газета*. 2008, листопад (№ 11). С. 3–8.
7. Носенко Є. Л. Застосування ІТ в освіті. *Іноземні мови в школі*. 2004. № 6.
8. Полат Е. С., Бухаркина М. Ю., Моисеева М. В., Петрова А. Е. Новые педагогические и информационные технологии в системе образования. Учеб. пособие для студ. пед. вузов и системы повышения квалификации пед. кадров. / под ред. Е.С. Полат. М.: «Академия», 2002. 272 с.
9. Полилова Т. А., Пономарева В. В. Внедрение компьютерных технологий в преподавание иностранных языков. *ИЯШ*. 1997. № 6.
10. Сисоєва С. О. Творчий розвиток особистості в процесі неперервної професійної освіти. *Неперервна професійна освіта: теорія і практика: зб. наук.пр.* / за ред. І. А. Зязюна та Н. Г. Начало. У 2 ч. Ч. 1. К, 2001. С. 45–53.
11. Тарнопольський О. Б., Кабанова М. Р. Методика викладання іноземних мов та їх аспектів у вищій школі: підручник. Дніпро : Університет імені Альфреда Нобеля, 2019. 256 с.
12. Ярова О. Б. Мультимедійні засоби навчання іноземних мов / М-во освіти і науки України, Київський нац.лінгв.ун-т. К.: Київськ. нац.лінгв.ун-т., 2005. С. 110–113.
13. Alm A. (2007): „Motivationstheoretische Grundbedingungen für den erfolgreichen Einsatz von Neuen Medien im Fremdsprachenunterricht“. In: Zeitschrift für Interkulturellen Fremdsprachenunterricht 12;1, S. 23.
14. Dürscheid, Ch. (2001): „Alte und neue Medien im DaF-Unterricht“. In: Deutsch als Fremdsprache. 38;1, S. 42-47.
15. Frederking V., Krommer A., Maiwald K. (2008) : Medien-didaktik Deutsch..Eine Einführung. Berlin: Erich Schmidt.319S.
16. Kopp-Kavermann, M. 2012. „E-Learning im Fremdspracherwerb –Editorial“, in: zeitschrift für e-learning, lernkultur und bildungstechnologie,02/2012, 4-6.
17. Ladurner, E. 2008. „Computereinsatz im Fremdsprachenunterricht“, in: Tanzmeister, Robert, (Hg.), 2008. Lehren – Lernen – Motivation. Fachdidaktik für Romanistinnen und Romanisten. Wien: Praesens, 559-575.
18. Legenhausen, L.; Wolff, D. (1992) : Einsatzmöglichkeiten des Computers im Fremdsprachenunterricht. In: Udo O. H. Jung und Heidrun Jung (Hg.): Praktische Handreichung für Fremdsprachenlehrer. Frankfurt am Main: Lang (Bayreuther Beiträge zur Glottodidaktik, 2), S. 215–226.
19. Roche, J. (2008) : Handbuch Mediendidaktik Fremdsprachen.. Aufl., 1. [Dr.], Ismaning, Hueber-Verlag. 176 S.
20. Rösler, D. (2010): E-Learning und das Fremdsprachenlernen mit dem Internet. In: Wolfgang Hallet und Frank G. Königs (Hg.): Handbuch Fremdsprachendidaktik. 1. Aufl. Seelze-Velber: Klett/Kallmeyer, S. 285–289.
21. Strasser, Th. (2011): Moodle im Fremdsprachenunterricht. Blended Learning als innovativer didaktischer Ansatz oder pädagogische Eintagsfliege? Teilw. zugl.: Wien, Univ., Diss., 2011 u.d.T.: Strasser, Thomas: Die Moodle-Cyberschool im Fremdsprachenunterricht. Korr. Nachdr. Boizenburg: VWH Hülsbusch. 232 S.
22. Thume, K.-H. (1992) : Studien zur Entwicklung und Effektivität von computergestütztem Fremdspracherwerb. Regensburg: Roderer. 251 S.

References:

1. Azhel Yu. P. Osobennosti vnedreniya Internet-tekhnologiy v organizatsii samostoyatelnoy raboty studentov pri obuchenii inostrannym yazykam v neyazykovom vuze. *Molodoy uchenyy*. 2011. № 6. Т. 2. С. 116–119. (in Russian)
2. Jevdokymov V. I., Ponomarjova Gh. F., Lucenko V. V., Aghapova T. P. ta in. Efektyvnistj navchannja studentiv: Navchalnjyj posibnyk / Red. V. I. Jevdokymova. Kharkiv: KhNPU im. Gh.S.Skovorody, 2004, s. 222 (in Ukrainian)
3. Zharkyykh Ju. S., Lysochenko S. V., Susj B. B., Tretjak O. V. Komp'juterni tekhnologhiji v osvityt : navch. posibn. K.: Vydavnychopolighrafichnyj centr «Kyjivjskijj universytet», 2012. 239 s. (in Ukrainian)
4. Kazinets V. A., Trinadtsatko O. A. Model organizatsii obuchenija inostrannym yazykam s ispolzovaniem informatsionno-kommunikatsionnykh tekhnologiy. *Sovremennye naukoemkie tekhnologii*. 2021. № 11-2. S. 344-348. (in Russian)
5. Karamysheva T. V. Izuchenie inostrannykh yazykov s pomoshchyu kompyutera. V voprosakh i otvetakh. SPb.: Izdatelstvo «Soyuz», 2001. 192 s. (in Russian)
6. Mashbycj Ju.I. Novi informacijni tekhnologhiji navchannja. *Pedagoghichna ghazeta*. 2008, lystopad (№ 11). S. 3-8. (in Ukrainian)
7. Nosenko Je.L. Zastosuvannja IT v osviti. *Inozemni movy v shkoli*. 2004. № 6. (in Ukrainian)
8. Polat Ye. S., Bukharkina M. Yu., Moiseeva M. V., Petrova A. Ye. Novye pedagogicheskie i informatsionnye tekhnologii v systemic obrazovaniya. Ucheb. posobie dlya stud. ped. vuzov i sistemy povysheniya kvalifikatsii ped. kadrov / pod red Ye.S. Polat. M.: «Akademiya», 2002. 272 s. (in Russian)
9. Polilova T.A., Ponomareva V.V. Vnedrenie kompyuternykh tekhnologiy v prepodavanie inostrannykh yazykov. *IYaSh*. 1997. № 6. (in Russian)
10. Sysojeva S. O. Tvorchyj rozvytok osobystosti v procesi neperervnoji profesijnioji osvity. *Neperervna profesijna osvita: teorija i praktyka: zb. nauk.pr.* / Za red. I. A. Zjazjuna ta N. Gh. Nychkalo. U 2 ch. Ch. 1. K, 2001. S. 45-53. (in Ukrainian)
11. Tarnopoljskijj O. B., Kabanova M. R. Metodyka vykladannja inozemnykh mov ta jikh aspektiv u vyshhij shkoli: pidruchnyk. Dnipro : Universytet imeni Aljfreda Nobelja, 2019. 256 s. (in Ukrainian)
12. Jarova O. B. Muljtymedijni zasoby navchannja inozemnykh mov / M-vo osvity i nauky Ukrajinj, Kyjivjskijj nac.linghv.un-t K.: Kyjivjsk. nac.linghv.un-t., 2005. S. 110-113. (in Ukrainian)
13. Alm, A. (2007): „Motivationstheoretische Grundbedingungen für den erfolgreichen Einsatz von Neuen Medien im Fremdsprachenunterricht“. In: Zeitschrift für Interkulturellen Fremdsprachenunterricht 12;1, S.23. (in German)
14. Dürscheid, Ch. (2001): „Alte und neue Medien im DaF-Unterricht“. In: Deutsch als Fremdsprache. 38;1, S. 42-47. (in German)
15. Frederking V., Krommer A., Maiwald K. (2008) : Medien-didaktik Deutsch..Eine Einführung. Berlin: Erich Schmidt.319S. (in German)
16. Kopp-Kavermann, M. 2012. „E-Learning im Fremdspracherwerb –Editorial“, in: zeitschrift für e-learning, lernkultur und bildungstechnologie,02/2012, 4-6. (in German)
17. Ladurner, E. 2008. „Computereinsatz im Fremdsprachenunterricht“, in: Tanzmeister, Robert, (Hg.), 2008. Lehren – Lernen – Motivation.Fachdidaktik für Romanistinnen und Romanisten. Wien: Praesens, 559-575. (in German)

18. Legenhausen, L.; Wolff, D. (1992) : Einsatzmöglichkeiten des Computers im Fremdsprachenunterricht. In: Udo O. H. Jung und Heidrun Jung (Hg.): Praktische Handreichung für Fremdsprachenlehrer. Frankfurt am Main: Lang (Bayreuther Beiträge zur Glottodidaktik, 2), S. 215–226. (in German)
19. Roche, J. (2008) : Handbuch Mediendidaktik Fremdsprachen.. Aufl., 1. [Dr.], Ismaning, Hueber-Verlag. 176 S. (in German)
20. Rösler, D. (2010): E-Learning und das Fremdsprachenlernen mit dem Internet. In: Wolfgang Hallet und Frank G. Königs (Hg.): Handbuch Fremdsprachendidaktik. 1. Aufl. Seelze-Velber: Klett/Kallmeyer, S. 285–289. (in German)
21. Strasser, Th. (2011): Moodle im Fremdsprachenunterricht. Blended Learning als innovativer didaktischer Ansatz oder pädagogische Eintagsfliege? Teilw. zugl.: Wien, Univ., Diss., 2011 u.d.T.: Strasser, Thomas: Die Moodle-Cyberschool im Fremdsprachenunterricht. Korr. Nachdr. Boizenburg: VWH Hülsbusch. 232 S. (in German)
22. Thume, K.-H. (1992) : Studien zur Entwicklung und Effektivität von computergestütztem Fremdspracherwerb. Regensburg: Roderer. 251 S. (in German)

ПРОФЕСІЙНА ІНШОМОВНА ПІДГОТОВКА В ПРОЦЕСІ МІЖКУЛЬТУРНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

Отримано: 9 липня 2023 р.

Прорецензовано: 28 липня 2023 р.

Прийнято до друку: 7 серпня 2023 р.

e-mail: liubov.didyk@oa.edu.ua

e-mail: kostiuk.oksana@oa.edu.ua

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-3063-4691>

DOI: 10.25264/2519-2558-2023-18(86)-112-115

Дідик Л. І., Костюк О. Ю. Використання інтерактивних робочих аркушів wizer.me на заняттях з англійської мови для розвитку комунікативної компетентності студентів рівня upper-intermediate. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Філологія»*. Острог : Вид-во НаУОА, 2023. Вип. 18(86). С. 112–115.

УДК: 378.81

Дідик Любов Іванівна,
викладач кафедри англійської мови та літератури,
Національний університет «Острозька академія»
Костюк Оксана Юрївна,
кандидат педагогічних наук, доцент,
Національний університет «Острозька академія»

ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ РОБОЧИХ АРКУШІВ WIZER.ME НА ЗАНЯТТЯХ З АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ДЛЯ РОЗВИТКУ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ РІВНЯ UPPER-INTERMEDIATE

Стаття присвячена аналізу використання інтерактивних аркушів *Wizer.me* для розвитку комунікативної компетентності студентів ЗВО рівня *upper-intermediate*. Формування та розвиток комунікативної компетентності або вміння спілкуватися іноземною мовою, зокрема англійською, став чи не одним із основних вмінь XXI століття. Незважаючи на методику та стратегію навчання, розвиток комунікативної компетентності повинен базуватися на використанні автентичного матеріалу, який дає змогу студентам реагувати, коментувати та відповідати на питання відповідно до ситуації, яка максимально наближена до реальності. І саме використання інтерактивних аркушів *Wizer.me* дозволяє створити автентичну ситуацію чи середовище, яке є інтерактивною тобто вчить студентів не лише спілкуватися, а й критично мислити та вирішувати поставлені задачі.

Ключові слова: комунікативна компетентність, комунікація, інтерактивні технології, інтерактивні робочі зошити, англійська мова, *Wizer.me*

Liubov Didyk,
*English Instructor of the Department of English Language and Literature,
The National University of Ostroh Academy*
Oksana Kostyuk,
*Associate Dean of Research, Cand. Sc. (Pedagogics), Associate Professor,
The National University of Ostroh Academy*

APPLYING DIGITAL WORKSHEETS WIZER.ME IN AN ENGLISH LANGUAGE CLASSROOM FOR THE DEVELOPMENT OF THE COMMUNICATIVE COMPETENCE OF UPPER- INTERMEDIATE HIGHER EDUCATION STUDENTS

The article is devoted to the analysis of the usage of *Wizer.me* interactive worksheets for the development of communicative competence of upper-intermediate higher education students. Formation and development of communicative competence or the ability to communicate in a foreign language, in particular English, has become almost one of the main skills of the 21st century. Regardless of the teaching method and strategy, the development of communicative competence should be based on the use of authentic material that enables students to react, comment and answer questions according to a situation that is as close to reality as it is possible. And it is the use of *Wizer.me* interactive sheets that allows one to create an authentic situation or environment, which is interactive, that is, it teaches students not only to communicate but also to think critically and solve problems.

Keywords: communicative competence, communication, interactive technologies, interactive workbooks, English language, *Wizer.me*

Беручи до уваги виклики сьогодення та загалом складну ситуацію в Україні, навчання англійської мови у ЗВО також має вирішувати поставлені задачі часто по-новому. Старі методи та техніки стають не лише неактуальними, а й просто не дають очікуваних результатів. Зокрема вимушений перехід на дистанційне навчання багатьох закладів освіти показав гостру потребу адаптації викладача до нових форм навчання, використовуючи найкращі наявні платформи та середовища (Ярошенко, 2019). Іншими словами, щоб навчання було ефективним та результативним, методи та підходи до навчання англійської мови мають бути також ефективними і сьгодні такими є інтерактивні технології (Пометун, Пироженко, 2015;

Глотова, 2014). Саме інтерактивні технології дають можливість формувати та розвивати комунікативну компетентність, яка є однією з основних цілей курсу «Англійська мова» студентів-мовників.

Актуальність теми дослідження зумовлена підвищеною увагою викладачів та вчителів іноземних мов до різних інтерактивних технологій, які можна використовувати для формування та розвитку комунікативної компетентності у різних режимах навчання – очно та дистанційно.

Зокрема, Н. Бодруг слушно зауважує, що під час активного аналізу, вивчення та впровадження інтерактивних технологій, «актуальним завданням сучасної педагогіки залишається розробка і застосування у ВНЗ сценаріїв занять, побудованих на засадах інтерактивної взаємодії учасників навчального процесу» (2014:55). Тобто, використання інтерактивних технологій під час занять за англійської мови дає можливість урізноманітнити як самі заняття, так і підхід до них – зробити навчання інноваційним і водночас реалістичним (П'ятакова, 2008). Студенти, багато з яких є майбутні педагоги, не лише розвивають комунікативну компетентність, а й мають практичний приклад використання інтерактивних технологій на занятті.

Метою статті є спроба проаналізувати застосування інтерактивних робочих аркушів Wizer.me на заняттях з англійської мови у процесі розвитку комунікативної компетентності студентів-мовників рівня upper-intermediate.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питаннями та саме темою використання інтерактивних технологій на уроках іноземної мови займалися такі науковці як О. І. Пометун, Л. В. Пироженко, О. Л. Глотова, К.О. Баханова, Т. І. Коваль, Н. П. Кочубей, Г. П. П'ятакова, О. Г. Ярошенко та Г. А. Цукерман.

Виклад основного матеріалу. Вочевидь інтерактивних технологій розроблено більш ніж достатньо і тому потрібен час щоб вибрати найоптимальніші варіанти та найефективніші технології для роботи на заняттях з англійської мови в університеті. За кілька останніх років було проаналізовано чимало платформ та інтерактивних технологій для формування основних освітніх компетентностей учнів і студентів та розвиток комунікативної компетентності під час навчання іноземної мови зокрема. Одні програми чи додатки краще використовувати для нової лексики чи відпрацювання граматики, а інші, такі як Wizer.me, є хорошим варіантом для розвитку комунікативної компетентності та навчання іноземній мові взагалі. Варто зауважити, що дуже важливо робити аналіз функцій застосунок та можливостей використання технологій у роботі як онлайн, так і дистанційно. Саме інтерактивні аркуші даного формату уможливають ефективне використання функціоналу Wizer.me і безпосередньо під час очного навчання і під час дистанційної роботи також. Крім цього, варто звернути увагу на те, що застосунок можна використовувати у різних режимах роботи: індивідуально, у парах, у групах, тощо.

Використання таких інтерактивних технологій як робочі аркуші Wizer.me дають можливість формувати та розвивати комунікативну та соціокультурну компетентність студентів або учнів. Іншими словами, з допомогою даної інтерактивної технології студенти розвивають здатність користуватися іноземною мовою відповідно до конкретної ситуації або вони розвивають вміння спілкуватися англійською мовою у процесі комунікації (Глушок, 2010: 57). Водночас важливим фактором у розвитку комунікативної компетентності є використання автентичних матеріалів, що дає можливість вивчати мову у контексті та розвивати й інші види мовленнєвої діяльності. Використання таких інтерактивних технологій як Wizer.me та подібних допомагає викладачеві поступово та якісно інтегрувати розроблений матеріал у процес навчання іноземної мови (Коваль, Кочубей, 2011). Тобто, впровадження інтерактивних аркушів стає якісним доповненням до заздалегідь розробленої та запланованої роботи на заняттях з англійської мови, що відповідає вимогам та цілям програми курсу.

Переглянувши та проаналізувавши велику кількість застосунків, можна побачити, що усі вони мають як переваги, так і недоліки. А деякі з них лише частково підходять для застосування на заняттях з англійської мови. Але застосунок Wizer.me має багато функцій та видів завдань, які підходять для використання під час занять з англійської мови у різних режимах. Ці інтерактивні аркуші можна використовувати не лише під час заняття, а й створювати завдання, які студенти можуть виконувати індивідуально або в групах вже працюючи потім самостійно чи виконуючи домашнє завдання.

Інтерактивні аркуші Wizer.me передбачають як використання уже готових матеріалів, так і створення індивідуальних або завдань з нуля. Для того, щоб створити завдання та надати студентам доступ, викладач повинен спочатку зареєструватися на сайті Wizer.me, використовуючи адресу електронної пошти. Студенти також мають зареєструватися у сервісі, після чого вони можуть отримувати як індивідуальні завдання, так і групові. Завдання або дидактичні матеріали можуть містити зображення, тексти, відео та аудіо (Davis, 2020). Є ще інші можливості використання інтерактивного зошита: вже створений урок чи завдання можна розмістити на іншому веб-сайті чи вбудувати у блог; також є можливість поділитися завданням чи матеріалом використовуючи електронну пошту або соціальні мережі, такі як Twitter, Pinterest, Facebook, тощо (Великобержнянський центр професійного розвитку педагогічних працівників, 2021). Отже, використовуючи інтерактивні аркуші Wizer.me, створення інтерактивного автентичного завдання та надання доступу до нього студентам стає досить простим та ефективним.

Отже, проаналізуємо функції роботи інтерактивного зошита Wizer.me та конкретні приклади завдань, які можна виконувати зі студентами у поєднанні з основним матеріалом комплексу Speakout upper-intermediate. На конкретному прикладі, розглянемо створення додаткового інтерактивного завдання використовуючи інтерактивний зошит Wizer.me. Отож, тематично створене завдання є пов'язаним з основною темою одного з розділів підручника Speakout upper-intermediate – "Age". На початковому етапі, студенти вже попередньо обговорили різні вікові категорії людей та їхні основні характеристики (young, middle age, old). Тому студенти вже ознайомлені з цією темою та мають виконати додаткове завдання, яке заздалегідь створюється на сайті Wizer.me. Метою такого завдання є використання вже вивченої лексики з теми "Age" у інших ситуаціях, що стає цікавим викликом для студентів: проектне завдання створене в інтерактивному зошиті має вже має підтему – «Voluntourism – an activity for different ages» (Додаток 1). Спочатку студенти розмірковують на цю тему, вказуючи якнайбільше деталей та ідей, які виникають під час аналізу самого слова «voluntourism» (мозковий штурм). Крім цього, викладач може запропонувати студентам обміркувати волонтерський туризм з точки зору різних вікових категорій: молоде покоління, люди середнього віку та старші люди або люди похилого віку. Студенти можуть або письмово дати коментар, або записати свою відповідь на аудіо та зберегти, прикріпивши до завдання. Таким чином, студенти активізують лексику з кількох тем: «Age», «Tourism», «Volunteering», тощо. Таке завдання можна виконати як безпосередньо на занятті, так і самостійно вдома.

Після обговорення або обміну коментарями на тему «Voluntourism – an activity for different ages», студенти мають наступний етап завдання – дати відповіді на конкретні питання на тему:

- *At what age do you think people get interested in this activity?*
- *Which age can be the most suitable for voluntourism?*
- *What do people usually do and where do they typically travel to?*
- *Why do you think the notion of 'voluntourism' could be controversial?*

Завдання студентів полягає не лише у записі відповідей на ці питання, а й у короткому коментуванні відповідей інших студентів. Тобто, студенти тренуються не лише писати відповіді на конкретні питання, а реагувати на відповіді однолітків. Іншими словами, це саме те, що часто доводиться робити і в реальному житті беручи участь в обговореннях на форумах або просто коментуючи пости та блоги. Викладач заздалегідь може спланувати формат відповідей студентів, залежно від форми навчання – очна чи дистанційна. Якщо метою є розвиток навичок письмової комунікації та комунікативної компетентності, завдання студенти будуть виконувати письмово. А якщо ж акцент буде саме на розвиток усного мовлення, то інтерактивний зошит має функцію запису відповіді у формі аудіо-файлу. Тобто, у будь-якому разі відбувається обмін думками ти висловлюваннями щодо конкретної теми.

І заключним етапом проєктного завдання створеного з допомогою інтерактивних аркушів Wizer.me є перегляд короткого документального фільму «The Voluntourism: Is voluntourism doing more harm than good?» та запис відповіді на питання «Would you like to try voluntourism? Why? Why not?» у вигляді письмового коментаря або ж відповіді у формі аудіо-запису (Додаток 2). Отже, заключний етап дає студентам можливість глибше проаналізувати тему та побачити зв'язок теми «Age» з багатьма реальними ситуаціями та застосовувати відповідну лексику у набагато ширшому розумінні або контексті.

Висновки. Інтерактивні аркуші Wizer.me містять як вже готові матеріали для використання на заняттях з іноземної мови, так і набір функцій та інструментів для створення індивідуальних завдань. Завдання можна створити для будь-якого рівня учня чи студента, використовуючи автентичні матеріали. Можна додавати файли різного формату, а також надавати студентам можливість відтворювати вивчений матеріал як письмово, так і усно. Важливою функцією інтерактивного зошита є можливість поділитися створеним заняттям чи проєктом на інших сайтах чи соціальних мережах. Інтерактивні аркуші Wizer.me можна використовувати для створення інтерактивних автентичних завдань спрямованих на розвиток комунікативної компетентності студентів, а також для зберігання та надання доступу до таких завдань іншим студентам через різні веб-сторінки та платформи.

Література:

1. Баханов К. О. Інноваційні системи, технології та моделі навчання історії Київ: Генеза, 2004. С. 150.
2. Бодруг Н. Використання інтерактивних технологій формування педагогічної майстерності під час вивчення дисциплін гуманітарного циклу. *Витоки педагогічної майстерності*. 2014. № 13. С. 54–58.
3. Великоберезнянський центр професійного розвитку педагогічних працівників. *Wizer.me – інтерактивні робочі аркуші*. 2021. <https://vb.cprpp.org.ua/news/1612256631/>
4. Глотова І. Використання інтерактивних методів в організації самостійної роботи студентів з української літератури. *Педагогічний дискурс*. 2014. № 17. С. 42–46.
5. Глушок Л. М. Застосування інтерактивних методів при викладанні англійської мови у Хмельницькій гуманітарно-педагогічній академії. *Педагогічний випуск*. 2010. № 10. С. 56–59.
6. Гурова Т. Ю. Формування професійної комунікативної компетентності майбутнього вчителя англійської мови на засадах інтерактивного навчання *Вісник Житомирського державного університету*. 2015. № 4. С. 21–25. Логвинова Р. П. Розвиток комунікативної компетентності учнів https://ru.osvita.ua/school/lessons_summary/upbring/41712/.
7. Коваль Т. І., Кочубей Н. П. Інтерактивні технології навчання іноземних мов. *Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя. Психолого-педагогічні науки*. 2011. № 7. С. 160–163.
8. Колісник О.С. Формування комунікативної компетентності засобами інтерактивних технологій на уроках іноземної мови. *Центр Прогресивної Освіти «Генезум»*. 2020. <https://genezum.org/library/formuvannya-komunikativnoi-kompetentnostizasobamy-interaktyvnyh-tehnologiy-na-urokah-inozemnoi-movy>
9. Николаева С. Ю., Бігич О. Б., Бориско Н. Ф., Борещька Г. Е. та ін. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика: підручник для студ. лінгв. ун-тів і фак. ін. мов вищ. навч. закладів. Київ: Ленвіт, 2013. С. 590.
10. П'ятакова Г.П., Технологія інтерактивного навчання у вищій школі: навчально-метод. посібник. Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2008. С. 120.
11. Пометун О., Пироженко Л. Інтерактивні технології навчання: теорія, практика, досвід. Київ, 2012. С. 135.
12. Пометун О., Пироженко Л. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання. Київ: А.С.К., 2015. С. 192.
13. Процюк Н. Ю. Використання навчального методу дискусії під час вивчення іноземних мов. *Англійська мова та література*. № 7-9. С. 5–8.
14. Тульнова О. В. Використання комунікативного методу навчання іноземного говоріння на практиці. *Англійська мова та література*. № 7. С. 2–4.

References:

1. Bakhanov K. O. Innovatsiyni systemy, tekhnolohiyi ta modeli navchannya istoriyi Kyviv: Heneza, 2004. S. 150.
2. Bodruh N. Vykorytannya interaktyvnykh tekhnolohiy formuvannya pedahohichnoyi maysternosti pid chas vuvchennya dystsyplyn humanitarnoho tsykladu. Vytoky pedahohichnoyi maysternosti. 2014. №13, S.54-58.
3. Velykobereznyans'kyu tsentr profesiynoho rozvytku pedahohichnykh pratsivnykiv. Wizer.me – interaktyvni robochi arkushi. 2021. <https://vb.cprpp.org.ua/news/1612256631/>
4. Hlotova I. Vykorystannya interaktyvnykh metodiv v orhanizatsiyi samostiynoyi roboty studentiv z ukraiyins'koyi literatury. Pedahohichnyy dyskurs. 2014. №17, S.42-46.
5. Hlushok L. M. Zastosuvannya interaktyvnykh metodiv pry vykladanni anhliys'koyi movy u Khmel'nyts'kiy humanitarno-pedahohichniy akademiyi. Pedahohichnyy vypusk. 2010. №10, S. 56-59.
6. Hurova T. Yu. Formuvannya profesiynoyi komunikativnoyi kompetentnosti maybutn'oho vchytelya anhliys'koyi movy na zasadakh interaktyvnoho navchannya Visnyk Zhytomyrs'koho derzhavnoho universytetu. 2015. №4. S. 21–25. Lohvynova R. P. Rozvytok komunikativnoyi kompetentnosti uchniv https://ru.osvita.ua/school/lessons_summary/upbring/41712/.
7. Koval' T. I., Kochubey N. P. Interaktyvni tekhnolohiyi navchannya inozemnykh mov. Naukovi zapysky NDU im. M. Hoholya. Psykholoho-pedahohichni nauky. 2011. № 7. S. 160–163.

8. Kolisnyk O.S. Formuvannya komunikatyvnoyi kompetentnosti zasobamy interaktyvnykh tekhnolohiy na urokakh inozemnoyi movy. Tsentr Prohresyvnoyi Osvity «Henezum». 2020. <https://genezum.org/library/formuvannya-komunikatyvnoi-kompetentnostizasobamy-interaktyvnyh-tehnolohiy-na-urokah-inozemnoi-movy>

9. Nikolayeva, S.YU., Bihych O.B., Borysko N.F., Borets'ka H.E. ta in. Metodyka navchannya inozemnykh mov i kul'tur: teoriya i praktyka: pidruchnyk dlya stud. linhv. un-tiv i fak. in. mov vyshch. navch. zakladiv. Kyiv: Lenvit, 2013. S. 590.

10. P'yatakova H.P. Tekhnolohiya interaktyvnoho navchannya u vyshchiiy shkoli: navchal'no-metod. posibnyk. L'viv: Vydavnychyy tsentr LNU imeni Ivana Franka, 2008. S. 120.

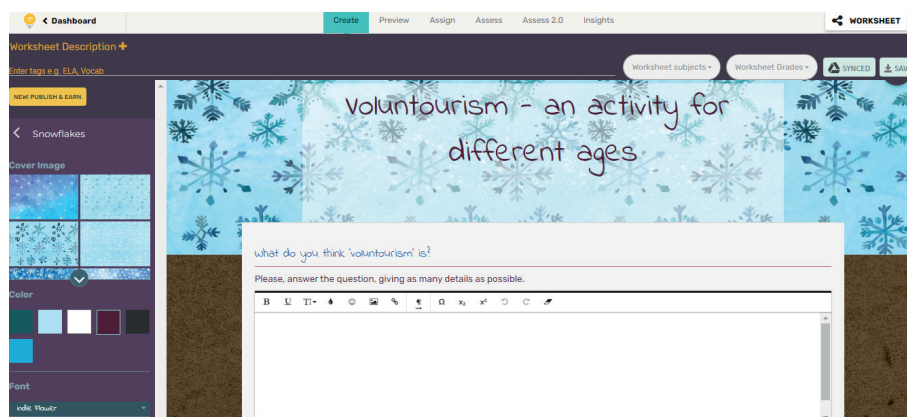
11. Pometun O., Pyrozhenko L. Interaktyvni tekhnolohiyi navchannya: teoriya, praktyka, dosvid. Kyiv, 2012. S. 135.

12. Pometun O., Pyrozhenko L. Suchasnyy urok. Interaktyvni tekhnolohiyi navchannya. Kyiv: A.S.K., 2015. S. 192.

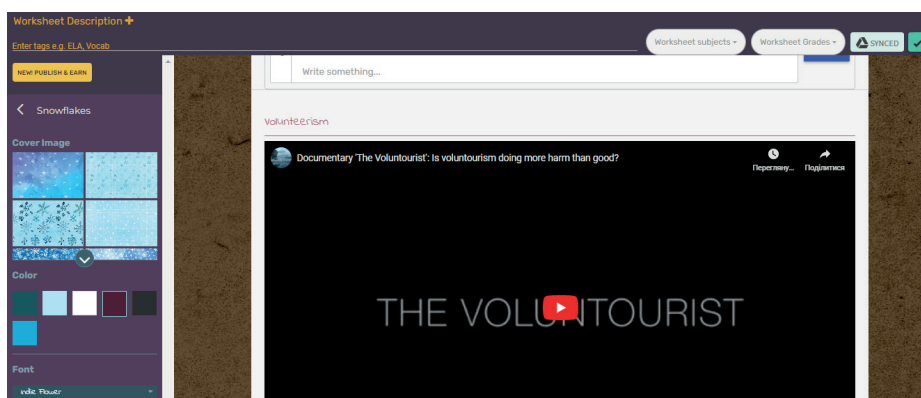
13. Protsyuk N.YU. Vykorystannya navchal'noho metodu diskusiyi pid chas vyvchennya inozemnykh mov. Anhliys'ka mova ta literatura. № 7-9. S. 5-8.

14. Tul'nova O.V. Vykorystannya komunikatyvnoho metodu navchannya inozemnoho hovorinnya na praktytsi. Anhliys'ka mova ta literatura. № 7. S. 2-4.

Додаток 1

Додаток 2

Отримано: 21 липня 2023 р.

Прорецензовано: 1 серпня 2023 р.

Прийнято до друку: 15 серпня 2023 р.

e-mail: gloriasanctum2005@gmail.com

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-4649-3667>

Web of Science ResearcherID: X-8086-2019

e-mail: t.vereshchahina@ukma.edu.ua

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-2473-5645>

Web of Science ResearcherID: EEF-2882-2022

e-mail: voshchevska25@gmail.com

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-1606-9830>

DOI: 10.25264/2519-2558-2023-18(86)-116-119

Liashchenko O. A., Vereshchahina T. O., Voshchevska O. V. The role of communicative grammar in teaching esp to geologists. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Філологія»*. Острог : Вид-во НаУОА, 2023. Вип. 18(86). С. 116–119.

УДК: 378(37.01):004

Olesia Liashchenko,
PhD in Philology, Associate Professor,
National Taras Shevchenko University of Kyiv
Tetyana Vereshchahina,
PhD in Education, Senior Lecturer,
National University of Kyiv-Mohyla Academy
Olga Voshchevska,
PhD in Education, Associate Professor,
National Taras Shevchenko University of Kyiv

THE ROLE OF COMMUNICATIVE GRAMMAR IN TEACHING ESP TO GEOLOGISTS

The article discusses the role of communicative grammar in teaching English for Specific Purposes (ESP) to geologists. The authors emphasize the importance of effective communication skills in the field of geology, as geologists often collaborate with international colleagues, present research findings, and contribute to the global scientific community. While grammar is sometimes considered tedious, it plays a significant role in enhancing communicative skills. A lot of Ukrainian scholars have been developing effective approaches to teaching ESP with a strong focus on communication skills. Despite the broad spectrum of fields in which communication approach has been theoretically considered and practically incorporated (e. g. engineering, information technologies, business communication), Earth sciences, namely the field of geology, have received relatively little attention in terms of communicative grammar instruction. This fact accounts for the urgent need to develop relevant exercises for geostudents. The authors suggest various types of communicative grammar exercises suitable for geostudents within the ESP framework. These exercises include contextual dialogues, error correction activities, information gap exercises, descriptive presentations, role-play group discussions, and collaborative problem-solving tasks. In order to support their theoretical observations, the authors have chosen illustrative material based on the grammar topic 'Modal Verbs' and lexical topic 'Environmental Issues'. In conclusion, the article emphasizes the crucial role of communicative grammar in teaching ESP to geologists. When it comes to using modal verbs in a professional context, communicative grammar exercises can improve students' ability to ask for permission, grant or refuse permission, ask for advice and give advice, speculate about future events, and discuss possible consequences of various natural and human-made phenomena in professional contexts.

Keywords: communicative grammar, teaching ESP to geologists, geology-specific vocabulary, oral communication, written communication, professional context.

Лященко Олеся Анатоліївна,
кандидат філологічних наук, доцент,
Київський національний університет ім. Тараса Шевченка
Верещакіна Тетяна Олександрівна,
кандидат педагогічних наук, старший викладач,
Національний університет «Києво-Могилянська академія»
Вощевська Ольга Володимирівна,
кандидат філологічних наук, доцент,
Київський національний університет ім. Тараса Шевченка

РОЛЬ КОМУНІКАТИВНОЇ ГРАМАТИКИ У ВИКЛАДАННІ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ ДЛЯ ГЕОЛОГІВ

У статті розглянуто роль комунікативної граматики у викладанні англійської мови за професійним спрямуванням для геологів. Автори підкреслюють важливість ефективних комунікативних навичок у галузі геології, оскільки геологи часто співпрацюють із закордонними колегами, презентують результати досліджень та роблять свій внесок у світову наукову спільноту. Хоча граматика іноді вважається не надто цікавою, вона відіграє важливу роль у засвоєнні комунікативних навичок. Багато українських науковців розробляють ефективні підходи до викладання англійської мови професійного спрямування з акцентом на комунікативних навичках. Незважаючи на широкий спектр галузей, в яких комунікативний підхід був теоретично розглянутий та практично впроваджений (наприклад, інженерія, інформаційні технології, ділове спілкування), наукам про Землю, а саме геології, приділялося відносно мало уваги з точки зору викладання комунікативної граматики. Це зумовлює нагальну потребу в розробці відповідних вправ для студентів-геологів. Автори пропонують різні типи вправ із комунікативної граматики, які підходять для студентів-геологів. Ці вправи включають контекстні діалоги, вправи на виправлення помилок, вправи на заповнення інформа-

ційних прогалин, описові презентації, рольові групові дискусії та завдання на спільне розв'язання проблем. Для того, щоб проілюструвати свої теоретичні спостереження на прикладах, автори пропонують навчальний матеріал на основі граматичної теми «Модальні дієслова» та лексичної теми «Екологічні проблеми». У висновку статті підкреслюється важлива роль комунікативної граматики у викладанні англійської мови за професійним спрямуванням для геологів. Коли йдеться про використання модальних дієслів у професійному контексті, вправи з комунікативної граматики можуть покращити вміння студентів використовувати широкий функціональний спектр модальних дієслів для спілкування у професійному контексті.

Ключові слова: комунікативна граMATика, викладання англійської мови професійного спрямування для геологів, геологічна лексика, усне спілкування, письмове спілкування, професійний контекст.

Introduction. Effective communication skills are essential for geologists, as they often collaborate with international colleagues, present research findings at the conferences, go to study or work abroad, and contribute to the global scientific community. While grammar is sometimes perceived as a restrictive and tedious aspect of language learning, its role in enhancing communicative skills is significant. A solid understanding of grammar provides students with a framework to expand their vocabulary and improve fluency in oral communication. Grammar rules help students construct accurate and meaningful sentences, enabling them to express their ideas and engage in discussions effectively. Geology has its own technical vocabulary and terminology. Learning grammar facilitates the acquisition and comprehension of these specialized terms, enabling students to effectively communicate within the field. When it comes to written communication, a confident use of grammar also plays an important role. Within the framework of the ESP course, students have to deliver geology-related essays that require them to incorporate diverse grammar structures such as complex sentences, conditional sentences, passive voice, clauses, and academic vocabulary to present their arguments and findings. Also, they are commonly asked to write scientific abstracts of articles, essays, detailed field trip reports or even research papers. It is clear that without a solid knowledge of grammar, the completion of all these tasks is hardly possible. The development of meaningful grammar assignments aimed at the improvement of general and professional communication skills in the geological sphere has been an urgent issue of higher education these days.

Theoretical background. In the mid-20th century, the communicative approach revolutionized language teaching methodologies. English communicative grammar shifted the focus from rote memorization of grammar rules to facilitating meaningful communication. Students have been encouraged to use grammar in real-life contexts and develop their language skills through interaction. When it comes to English communicative grammar within the ESP framework, its aim is to teach students the language forms and functions relevant to their specific field. It emphasizes using grammar as a tool for effective communication in professional contexts. In Ukraine, the modern development of the communicative approach has gained significant importance in teaching ESP to non-native students. Theorists of ESP have been emphasizing the importance of a competence-based approach, 'in which the acquisition of knowledge is combined with the experience of using the acquired knowledge in situations close to real life. Lexical, grammatical, social, cultural, and other competencies formed in the process of learning a foreign language, will help a graduate to effectively cooperate with native speakers, and feel confident in the country of the language being studied' (Hryshkova, 2015: 26).

A lot of scholars have been developing effective approaches to teaching ESP with a strong focus on communication skills. For example, O. Bihych et al. (Bihych et al., 2013), R. Hryshkova (Hryshkova, 2015), and L. Morska (Morska, 2002) have considered general theoretical issues concerning ESP teaching. O. Tarnopolsky and S. Kozhushko (Tarnopolsky & Kozhushko, 2008) have focused on ESP for business communication, N. Sura has analysed effective methods of ESP in the IT sphere (Sura, 2012), (Sura, 2015), and V. Aleksandrov, S. Isayenko have dealt with problems related to the professional training of future engineers, etc.

Despite the broad spectrum of fields in which Ukrainian scientists have been developing effective methods of strengthening students' communication skills, Earth sciences are paid relatively little attention. This fact accounts for an urgent need for the development of relevant grammar exercises for geostudents, which we will consider in our article. In this regard, we completely agree with the Ukrainian scientist O. Syvak who states that 'Mastery of the specialized vocabulary and the ability to naturally use it in almost any context go hand in hand with solid knowledge of grammar. Grammar teaching cannot be neglected. It is a task for ESP lecturer to apply teaching strategies which are interesting, motivating and engaging' [1; 50]. Therefore, the **purpose** of our article is to consider types of effective grammar exercises with a strong emphasis on the oral communication aspect and support them with proper examples to show how these exercises can be practically applied in teaching ESP to geostudents. In the paper, a common grammar topic 'Modal Verbs' has been chosen to illustrate how grammar exercises can work in a classroom environment. The lexical area is 'Environmental Issues' as it encompasses a broad spectrum of topics that geostudents find quite interesting.

Results. Keeping in mind the main goals of communicative grammar in ESP to equip learners with the linguistic tools necessary to communicate confidently, accurately, and effectively within their chosen professional or academic field, we suggest the following types of exercises for geostudents based on the grammar topic 'Modal Verbs' and the lexical topic 'Environmental Issues'.

1. Contextual Dialogues or role-plays simulate real-life situations encountered by geologists and incorporate specific vocabulary and grammatical structures relevant to their professional domain. They help students practice applying grammar rules and vocabulary in authentic communication contexts. When it comes to modal verbs, as an illustration we suggest practicing the functions 'asking for permission' and 'granting permission' during the visit of students to a geological museum. Example:

Fill in the gaps in the dialogue using MAY, COULD, CAN, SHALL, SHOULDN'T, CAN'T, WOULD. There may be multiple correct answers for some sentences.

Student 1: Excuse me, sir. (1) _____ we take some photographs inside the museum?

Instructor: Yes, you (2) _____. However, please avoid using flash photography near delicate exhibits.

Student 2: (3) _____ we ask you a question about the most recent volcanic eruptions?

Instructor: Of course, you (4) _____. I'll be happy to provide you with any information you need.

Student 1: (5) _____ we touch the volcanic rocks from Mauna Loa in this display case?

Instructor: I'm afraid you (6) _____. It's best to observe them without physical contact to preserve their integrity.

Student 1: (7) _____ it be possible to schedule a guided tour for our class? *Instructor:* Certainly! I (8) _____ arrange a guided tour for your class next week. Just let me know the preferred date and time.

Student 2: (9) _____ it be possible to have a guest speaker who specializes in volcanic eruptions and their negative impacts on the environment?

Instructor: Yes, it's possible. I *(10)* _____ reach out to experts and invite them to give a guest lecture on the topic you've suggested. (Mehela & Liashchenko, 2023: 88)

As for role plays, we can illustrate this type of exercise with the following example, in which a dialogue between a teacher and a student should be played out to discuss possible consequences of a wildfire in Australia. The function of modal verbs here will be expressing possibility concerning future events. Example:

Information Card for Student 1 (Teacher):

The Blue Mountains wildfires in Australia have significant consequences for the environment, wildlife, and nearby communities.

Here are some key points to mention:

The Blue Mountains are known for their diverse ecosystems, including unique plant species and habitats for wildlife.

The fires result in the destruction of a large area of vegetation, including forests and natural reserves.

The direct consequences include loss of biodiversity, habitat destruction, and displacement of wildlife.

The long-term impacts may include soil erosion, increased risk of landslides, and potential changes in water quality and availability.

The local communities may face challenges such as property damage, displacement, and economic loss, particularly for those relying on tourism or agriculture.

Task Card for Student 2 (Student):

Your task is to ask questions and gather information from the teacher regarding the possible consequences of the wildfire in the Blue Mountains, Australia. Here are some questions to guide your conversation:

How might the wildfire impact the vegetation and forests in the area?

What the direct consequences for biodiversity and wildlife might be there?

Are there any long-term effects on the environment and ecosystems?

How might the local communities in the Blue Mountains region get affected?

2. Error Correction Activities: students are provided with written or spoken texts that contain grammatical errors commonly made by geology students. They have to identify and correct the errors in pairs/groups. This exercise improves their ability to recognize and rectify grammar mistakes while reinforcing domain-specific language. As an illustration, we suggest a written task, namely a paragraph on possible consequences of a volcano eruption. The function of modal verbs here is also to express possibility concerning future events so that students have to spot incorrect use of perfect infinitives. Example:

Read the following paragraph with your partner. Some sentences contain mistakes. Take turns to spot and correct the errors in modal verb forms and explain the relevant grammar rule.

The eruption of Hawaii's Kilauea volcano **(1)** might causes widespread destruction and endanger the lives of residents. Lava flows **(2)** could destroy homes and infrastructure in the affected areas. Ash clouds **(3)** may have been spreading, causing respiratory problems and flight cancellations. Furthermore, a volcanic eruption of this magnitude **(5)** might disrupt transportation systems and impact neighboring islands. Evacuation orders **(6)** might can be issued for safety purposes. Local authorities should have been providing emergency services and shelters for the displaced residents. Geologists and scientists **(7)** could have been monitoring the volcanic activity closely. Tourists **(8)** may have had to be warned and advised to stay away from the eruption zone. The volcano **(9)** may continue to spew lava and ash for several weeks. If the situation worsens, additional measures **(10)** should have had to be taken to ensure public safety.

3. Information Gap Exercises. Students can be engaged in information gap activities where they need to communicate and exchange specific geological information. Half of the students can be provided with geological data related to a specific site, and the other half with different data. In pairs, students ask questions to obtain missing information and report their findings to the class. As illustration, we suggest Information Gap Exercise on the consequences for the ecosystem after the explosion of the Deepwater Horizon oil platform in 2010, focusing on modals with perfect infinitives referring to the past, grammar function is expressing possibility concerning past events. Students have to exchange information forming correct grammar structures. Example:

Student (Consequences Set A):

Marine life (could / severely / impact) by oil contamination.

Coral reefs (might/ suffer) long-term damage from the oil spill.

The local bird population (would / experience) negative effects due to oil exposure.

Fishing industries (may / face) significant economic losses.

Student B (Consequences Set B):

Oil dispersants (could / mitigate) the impact on marine life.

Ecosystems (would / adapt) to the changes caused by the oil spill.

The local bird population (may / migrate) to safer areas during the disaster.

Fishing industries (might / recover) quickly after the incident.

Further communicative grammar exercises can include Descriptive Presentations, Role-Play Group Discussions, and Collaborative Problem-Solving:

In Descriptive Presentations, students can be assigned to prepare and deliver oral presentations on geological topics, using appropriate grammar structures, such as descriptive adjectives, relative clauses, linking words, and connectors, to convey their ideas effectively.

Example: to ask students to conduct research and deliver a presentation on 'Air Pollution: the geological factors contributing to air pollution, such as volcanic emissions, dust storms, and the impact of human activities on air quality', focusing on accurately describing geological processes involved and their significance. The speaker can ask listeners for tips of advice on how to solve problems. The Function of modal verbs here will be giving advice, making suggestions, etc.

When it comes to Role-Play Discussions in groups, students can be asked to take on different roles, such as a geologist, a project manager, or an environmental consultant. They can be assigned specific scenarios or case studies that require them to engage in discussions and express opinions using grammar structures appropriate for persuasive arguments and expressing uncertainty.

Example: Conduct a role-play discussion on the pros and cons of a geothermal energy project in a specific geological area. Students should defend their positions using modal verbs, and appropriate expressions. The functions of modal verbs can vary depending on the communicative task (expressing permission or prohibition, obligation or necessity, giving advice, and making suggestions).

Last but not least is Collaborative Problem-Solving, in which geology-related problems or case studies encourage students to work together in groups to find solutions. Example: groups can be assigned a hypothetical geological problem, such as mitigating the risk of soil erosion in the Ukrainian Carpathian Mountains due to the severe deforestation rates in the region. Students are supposed to collaboratively discuss and propose strategies, providing justifications using appropriate grammar structures. A wide range of modal verb functions can be used in their discussions.

Conclusions The role of communicative grammar in teaching English for Specific Purposes (ESP) to geologists is crucial for enhancing their overall communication skills. A solid understanding of grammar enables geologists to expand their vocabulary, improve fluency in oral communication, and construct accurate and meaningful sentences to express their ideas effectively.

The development of meaningful grammar exercises tailored to geologists' needs is essential in higher education. Contextual dialogues, error correction activities, information gap exercises, descriptive presentations, role-play group discussions, and collaborative problem-solving activities provide sound opportunities for geostudents to practice grammar structures while focusing on their professional field in close to real-life situations.

By incorporating the above-mentioned grammar exercises on modal verbs into classroom activities, a teacher can help geostudents improve their ability to ask for permission, grant or refuse permission, ask for advice and give advice, speculate about future and past events, and discuss possible consequences of various natural and human-made phenomena in professional contexts.

Література:

1. Гришкова Р. О. Методика навчання англійської мови за професійним спрямуванням студентів нефілологічних спеціальностей: [навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів] / Р. О. Гришкова. Миколаїв, 2015. 220 с.
2. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика : підручник для студ. класичних, педагогічних і лінгвістичних університетів / Бігич О. Б., Бориско Н. Ф., Борецька Г. Е. та ін. / за загальн. ред. С. Ю. Ніколаєвої. К.: Ленвіт, 2013. 590 с.
3. Морська Л. І. Сучасні тенденції у викладанні іноземних мов для спеціальних цілей. *Іноземні мови*. 2002. № 2. С. 23–24.
4. Сура Н. А. Професійна іншомовна підготовка майбутніх фахівців з інформаційно-комунікаційних технологій у технічних університетах: Монографія. Луганськ: СХУ імені В. Даля, 2012. 300 с.
5. Сура Н. А. Професійна іншомовна підготовка як складова вищої професійної освіти. *Науковий Вісник МНУ імені В.О.Сухомлинського. Педагогічні Науки*. 2015. № 1 (48), лютий. С. 296–299.
6. Тарнопольський О. Б., Кожушко С. П. Методика навчання студентів вищих навчальних закладів письма англійською мовою. Вінниця : Нова Книга, 2008. 288 с.
7. Mastering English Grammar: збірник граматичних вправ до курсу «Англійська мова» для студентів ННІ «Інститут Геології» 1–3 років навчання. Укладачі: К. Мегела, О. Лященко. Навчальний посібник. Київ, 2023. 120 с.
8. Syvak O. Importance of Grammar in ESP. *Science and Education a New Dimension. Philology*, VI (54), Issue: 183, 2018 Nov. Pp. 50–52.

References:

1. Hryshkova R. O. Metodyka navchannia anhliiskoi movy za profesiinym spriamuvanniam studentiv nefilolohichnykh spetsialnostei : [navchalnyi posibnyk dlia studentiv vyshchych navchalnykh zakladiv] / R. O. Hryshkova. Mykolaiv, 2015. 220 s.
2. Metodyka navchannia inozemnykh mov i kultur: teoriia i praktyka : pidruchnyk dlia stud. klasychnykh, pedahohichnykh i lnhvistychnykh universytetiv / Biych O. B., Borysko N. F., Boretska H. E. ta in. / za zahaln. red. S. Yu. Nikolaievoi. K.: Lenvit, 2013. 590 s.
3. Morska L. I. Suchasni tendentsii u vykladanni inozemnykh mov dlia spetsialnykh tsilei. *Inozemni movy*. 2002. № 2. S. 23–24.
4. Sura N. A. Profesiina inshomovna pidhotovka maibutnykh fakhivtsiv z informatsiino-komunikatsiinykh tekhnolohii u tekhnichnykh universytetakh: Monohrafiia. Luhansk: SNU imeni V. Dalia, 2012. 300 s.
5. Sura N. A. Profesiina inshomovna pidhotovka yak skladova vyshchoi profesiinoi osvity. *Naukovyi Visnyk MNU imeni V.O.Sukhomlynskoho. Pedahohichni Nauky*. 2015. No 1 (48), liutyi. S. 296–299.
6. Tarnopolskyi O. B., Kozhushko S. P. Metodyka navchannia studentiv vyshchych navchalnykh zakladiv pysma anhliiskoioi movoiu. Vinnytsia : Nova Knyha, 2008. 288 s.
7. Mastering English Grammar: zbirnyk hramatychnykh vprav do kursu «Anhliiska mova» dlia studentiv NNI «Instytut Heolohii» 1-3 rokiv navchannia. Ukladachi: K. Mehela, O. Liashchenko. Navchalnyi posibnyk. Kyiv, 2023. 117 s.
8. Syvak O. Importance of Grammar in ESP. *Science and Education a New Dimension. Philology*, VI (54), Issue: 183, 2018 Nov. Pp. 50–52.

ЗМІСТ

ЛІНГВОДИДАКТИКА ТА СОЦІОЛІНГВІСТИКА

<i>Ворошилова Рената Вікторівна, Іваненко Світлана Мар'янівна</i> КОМУНІКАТИВНО-ПРАГМАТИЧНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ НІМЕЦЬКОМОВНИХ ВЕБІНАРІВ НА КЛІМАТИЧНУ ТЕМАТИКУ	3
<i>Лутай Наталія Вікторівна, Бесараб Тетяна Петрівна</i> СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ПЕРЕКЛАДУ ТЕРМІНОЛОГІЇ В ЮРИДИЧНИХ ТЕКСТАХ	9
<i>Myklash Lesia</i> TEACHING ENGLISH SUBJECT FIELD VOCABULARY IN THE COURSE OF ESP	13
<i>Палькевич Олена Сергіївна, Неклеса Кирил Тарасович</i> КОНЦЕПТ «ГУМАНІЗМ» ЯК ВТІЛЕННЯ ГУМАНІСТИЧНИХ ІДЕЙ ЕПОХИ ВІДРОДЖЕННЯ В МОВІ ФРАНСУА РАБЛЕ	18
<i>Черниш Лілія Зенонівна, Салань Софія Василівна</i> ФРАЗЕОЛОГІЧНА ВЕРБАЛІЗАЦІЯ КОНЦЕПТУ <i>СТРАХ</i> В УКРАЇНСЬКІЙ ТА АНГЛІЙСЬКІЙ МОВАХ	24

ПРОБЛЕМИ ЛІНГВІСТИКИ ТЕКСТУ ТА ДИСКУРСУ

<i>Бугайчук Олена Вікторівна</i> ФУНКЦІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ ВІЙСЬКОВОГО ДИСКУРСУ	28
<i>Маслова Юлія Петрівна</i> ПЕРСУАЗИВНІСТЬ ГАЗЕТНОГО ДИСКУРСУ СУЧАСНОЇ УКРАЇНИ ВОЄННОГО ПЕРІОДУ	33
<i>Мисьцівська Олеся Вікторівна, Коцюк Леся Миколаївна</i> ЛІНГВІСТИЧНИЙ ВИМІР РЕКЛАМНИХ ТЕКСТІВ ДОГЛЯДОВОЇ КОСМЕТИКИ	37
<i>Семенова Олена Валентинівна</i> ЖАНРОВО-СТИЛІСТИЧНА ТА КОМУНІКАТИВНО-ПРАГМАТИЧНА СПЕЦИФІКА ФРАНЦУЗЬКОГО ДЕТЕКТИВУ	44
<i>Файчук Тетяна Григорівна, Мирошніченко Ілона Михайлівна</i> ФРАЗЕОЛОГІЧНІ УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКІ ПАРАЛЕЛІ (НА МАТЕРІАЛІ ЗАГОЛОВКІВ СТАТЕЙ ЕЛЕКТРОННИХ ВИДАНЬ)	48
<i>Chernikova Oleksandra</i> UKRAINIAN WARTIME SHIBBOLETH MEMES: EMERGENCE AND REPRODUCTION	52

ФОНЕТИЧНА, ЛЕКСИЧНА ТА ГРАМАТИЧНА СИСТЕМИ МОВИ ТА МЕТОДИ ЇХ ДОСЛІДЖЕНЬ

<i>Глуценко Ліна Михайлівна, Цупер Марта Юрївна</i> МОВНІ ЗАСОБИ ТА МЕХАНІЗМ КОМПЕНСАЦІЇ ЕЛІПТОВАНОГО ПРОСТОГО ДІЄСЛІВНОГО ПРИСУДКА У ТЕКСТІ ТРАГЕДІЇ СОФОКЛА «ЕДИП В КОЛОНІ»	57
<i>Котвицька Вікторія Анатоліївна, Лазебний Валентин Миколайович</i> СЕМАНТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА НІМЕЦЬКИХ НОМІНАЦІЙ КІБЕРСФЕРИ (НА МАТЕРІАЛІ СУБСТАНТИВІВ ЗІ СЛОВОТВІРНИМ ЕЛЕМЕНТОМ <i>CYBER-</i>)	63

СТИЛІСТИКА ТА ІНТЕРПРЕТАЦІЯ ТЕКСТУ

<i>Hryzhak Liudmyla</i> EVALUATION OF HUMAN CREATURES IN ELIZABETHAN PROSE FICTION	67
<i>Ляшенко Аліна Віталіївна</i> ЛИСТ ЧИТАЧА ЯК РІЗНОВИД ЖАНРУ «ЛИСТ» І ЙОГО ФУНКЦІОНАЛЬНА СПЕЦИФІКА	72
<i>Podoliak Zoriana, Puga Oksana, Kinash Lesia</i> PECULIARITIES OF IMPLEMENTATION OF THE CATEGORY OF QUALITY BY MEANS OF ADVERBS WITH THE SUFFIX <i>-LY</i>	76

МОВА В ДІАЛОЗІ КУЛЬТУР

<i>Гумовська Ірина Миколаївна</i> ЛЕКСИКО-СТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ БІЗНЕС-КОМУНІКАЦІЇ	79
<i>Oleniuk Olena, Oleniuk Maksym</i> CABIN CREW VOCABULARY IN "AIRPORT" BY ARTHUR HAILEY AND ITS TRANSLATION INTO UKRAINIAN	83

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ТА ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ

<i>Gordyeyeva Anzhela</i> TEACHING WRITING TO PSYCHOLOGY STUDENTS	87
<i>Дзівідзінська Ірина Сергіївна</i> НАВЧАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ СТУДЕНТІВ МОВНИХ І НЕМОВНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ ЗАСОБАМИ МОВНИХ КОМП'ЮТЕРНИХ ІГОР : ПСИХОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ	91
<i>Ничко Оксана Яромирівна, Стецько Ірина Іванівна, Юрчишин Тетяна Василівна</i> РОЗШИРЕНА СТРУКТУРНА КОМПОНЕНТА ПРОФЕСІЙНОЇ КОМУНІКАТИВНО-МОВЛЕННСВОЇ МОДЕЛІ ПЕРЕКЛАДАЧА: ДОСЛІДЖЕННЯ АСПЕКТІВ РИТОРИЧНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ В КОНТЕКСТІ МОВНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПЕРЕКЛАДАЧІВ	95
<i>Ranuchok Tetiana, Tsaryk Olga</i> ÜBERWINDUNG VON SPRACHBARRIEREN IM RAHMEN DER INTERKULTURELLEN KOMMUNIKATION	101
<i>Smyrnova Maya, Afanasieva Larysa</i> ÜBER DIE ROLLE DER INTERNETTECHNOOGIEN IM PROZESS DER BILDUNG DER KOMMUNIKATIVEN FREMDSPRACHENKOMPETENZ DER STUDIERENDEN (AUS DER DEUTSCHSTUNDENERFAHRUNG)	105

ПРОФЕСІЙНА ІНШОМОВНА ПІДГОТОВКА В ПРОЦЕСІ МІЖКУЛЬТУРНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

<i>Дідик Любов Іванівна, Костюк Оксана Юріївна</i> ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ РОБОЧИХ АРКУШІВ WIZER.ME НА ЗАНЯТТЯХ З АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ДЛЯ РОЗВИТКУ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ РІВНЯ UPPER-INTERMEDIATE	111
<i>Liashchenko Olesia, Vereshchahina Tetyana, Voshchevska Olga</i> THE ROLE OF COMMUNICATIVE GRAMMAR IN TEACHING ESP TO GEOLOGISTS	116

Наукове видання

**Наукові записки
Національного університету «Острозька академія»:
серія «Філологія»**

Науковий журнал (щоквартальник)

Випуск 18(86)

Головний редактор *А. М. Архангельська*
Відповідальний редактор *І. В. Ковальчук*
Укладачі: *І. В. Ковальчук, Л. М. Коцюк*
Відповідальний секретар *М. А. Попчук*
Комп'ютерна верстка *Н. О. Крушинської*
Художнє оформлення обкладинки *К. О. Олексійчук*

*За достовірність наведених фактичних даних, цитат,
власних імен, географічних назв та інших відомостей
відповідають автори.*

Формат 60x84/8. Ум. друк. арк. 14,18. Наклад 100 прим. Зам. № 27–23.
Папір офсетний. Друк цифровий. Гарнітура «Times New Roman».

Оригінал-макет виготовлено у видавництві
Національного університету «Острозька академія»,
Україна, 35800, Рівненська обл., м. Острог, вул. Семінарська, 2.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи РВ № 1 від 8 серпня 2000 року.

Виготовлено ФОП Свинарчук М. В.
Тел. (+38068) 68 35 800, e-mail: 35800@ukr.net.